

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ALINAN
MESLEKİ EĞİTİMLERİN ESKİ
HÜKÜMLÜLERİN İSTİHDAMDA BULUNMA
HALİNE ETKİSİ: NİĞDE AÇIK CEZA İNFAZ
KURUMU ESKİ HÜKÜMLÜLERİ ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Bilal ÇİLKAYA

2502170036

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Levent ŞAHİN

İSTANBUL – 2024

ÖZ

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ALINAN MESLEKİ EĞİTİMLERİN ESKİ HÜKÜMLÜLERİN İSTİHDAMDA BULUNMA HALİNE ETKİSİ: NİĞDE AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU ESKİ HÜKÜMLÜLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA BİLAL ÇILKAYA

Dezavantajlı gruplar içinde yer alan eski hükümlülerin işgücü ve toplumsal hayata yeniden entegrasyonu, hem bireyler hem de toplum açısından büyük önem taşımaktadır. İşsizlik ve eski hükümlülük olgularının bir arada bulunması hem bireysel hem de ailevi ve toplumsal açıdan birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, hükümlülerin cezaevi sürecinin ilk aşamasından salıverilme sürecine kadar işgücüne ve toplumsal yaşama uyum sağlamaları önemlidir. Hükümlüleri, ceza sonrasındaki yaşama hazırlamak adına ceza sistemi içerisinde meslek edinmeye yönelik eğitimleri de içeren bir dizi olanak sağlanmaktadır. Bu çalışma, “Ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin istihdamda bulunma etkisi nasıldır?” sorusu etrafında şekillenmiştir ve amacı; ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin, eski hükümlülerin işgücü piyasasındaki potansiyel etkisini ve iş bulma şanslarını değerlendirmektir.

Ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitim programlarının etkili olabilmesi için programların kalitesi, iş piyasasıyla uyumluluğu ve tahliye sonrası destek gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu nedenle, bu eğitimlerin mahkûmların cezaevinden çıktıktan sonra iş bulma zorluklarını azaltmaya, vasıfsızlık ile sosyal ağ kaybının negatif etkilerini tersine çevirmeye yönelik olup olmadığını ve eski hükümlülerin işgücüne ve sosyal hayata uyum durumlarına etkisini analiz etmek önemlidir. Bu tür çalışmalar, hem ceza sistemi döngüsünden çıkışı hızlandırarak hem de suç tekrarını azaltarak toplumsal fayda sağlayabilir. Ayrıca, bu araştırmanın sonuçları, politika yapıcılar ve uygulayıcılar için somut öneriler geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Çalışma; Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'ndaki eski hükümlüler üzerine yapılan nitel analizlerle, mesleki eğitimlerin gerçek yaşam koşullarındaki etkilerini

doğrudan ele almıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi esas alınmış ve durum (olay) analiz yöntemi deseni olarak seçilmiştir. En az 6 ay öncesinde hükümlülüğünü Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda tamamlamış kendi işini yapan 10 kişi, başkasının yanında çalışan 10 kişi ve hâlihazırda işsiz 10 kişi olmak üzere toplamda 30 eski hükümlü bireyle yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda çeşitli bulgulara ulaşılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, cezaevlerinde uygulanan mesleki eğitim programlarının suç tekrarını azaltabileceği ve tahliye sonrası istihdam şansını artırabileceği tespit edilmiştir. Mesleki eğitim alan mahkûmların iş bulma ve topluma yeniden entegrasyon olasılıkları, eğitim almamış olanlara kıyasla daha yüksektir. Ancak bu programların etkili olabilmesi için kalitesi, iş piyasasıyla uyumluluğu ve tahliye sonrası destek gibi faktörler önemlidir. Ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin iş bulma ihtimallerini artırdığı ve tekrar suç işleme olasılıklarını düşürdüğü belirlenmiştir. Bu nedenle ceza infaz kurumlarında yürütülen mesleki eğitim programlarının eksikliklerini belirlemek ve düzeltmek, toplumsal fayda ve bilimsel katkı açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Hükümlü, Hükümlü, İşgücü, Sosyal Dışlanma, Mesleki Eğitim, İş Gücü Piyasası Politikaları.

ABSTRACT

**THE EFFECT OF VOCATIONAL TRAININGS IN PENAL
INSTITUTIONS ON THE EMPLOYMENT STATUS OF EX-
CONVICTS: A QUALITATIVE RESEARCH ON FORMER
CONVICTS OF NİĞDE OPEN PENAL INSTITUTION**

BİLAL ÇİLKAYA

Reintegration of ex-convicts, who are among disadvantaged groups, into labor force and social life is of great importance for both individuals and society. The coexistence of unemployment and ex-convicts brings along many individual, family and social problems. Therefore, it is important for convicts to adapt to the labor force and social life from the first stage of the prison process to the release process. In order to prepare convicts for life after imprisonment, a number of opportunities are provided within the penal system, including vocational training. This study is shaped around the question “What is the effect of vocational trainings in penal execution institutions on the employment of ex-convicts?” and its aim is to evaluate the potential impact of vocational trainings in penal execution institutions on the labor market of ex-convicts and their chances of finding a job.

The effectiveness of vocational training programs in prisons depends on several factors such as the quality of the programs, their compatibility with the labor market and post-release support. Therefore, it is important to analyze whether these trainings help to reduce inmates' difficulties in finding a job after release from prison, reverse the negative effects of unskilled work and loss of social network, and analyze their impact on ex-convicts' integration into the workforce and social life. Such studies can provide societal benefits by both accelerating the exit from the cycle of the penal system and reducing recidivism. Furthermore, the results of this research provide an opportunity to develop concrete recommendations for policy makers and practitioners.

The study directly addressed the effects of vocational trainings in real life conditions through qualitative analysis on ex-convicts in Niğde Open Prison. For this purpose, qualitative research method was taken as a basis and case (event) analysis

method was selected as the design. Interviews were conducted with a total of 30 ex-convicts, including 10 self-employed individuals who completed their conviction at Niğde Open Penal Execution Institution at least 6 months ago, 10 people working for someone else and 10 currently unemployed individuals, using semi-structured interview technique. As a result of these interviews, various findings were obtained and the results were interpreted.

According to the research findings, it was determined that vocational training programs implemented in prisons can reduce recidivism and increase the chances of employment after release. Inmates who receive vocational training are more likely to find a job and reintegrate into society than those who do not receive vocational training. However, for these programs to be effective, factors such as quality, relevance to the job market and post-release support are important. Vocational trainings in penal institutions have been found to increase the likelihood of ex-convicts to find a job and decrease the likelihood of recidivism. Therefore, identifying and correcting the deficiencies of vocational training programs carried out in penal institutions is of great importance in terms of social benefit and scientific contribution.

Keywords: Ex-convicts, Convicts, Labor Force, Social Exclusion, Vocational Training, Labor Market Policies.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Ceza İnfaz Kurumlarında alınan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin istihdam durumuna etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu konuyu incelemeye yönelmemdeki temel motivasyon, ceza infaz kurumlarından tahliye edilen bireylerin topluma yeniden kazandırılması sürecinde mesleki eğitimin rolünü ve önemini anlamak isteğimidir. Bilimsel literatürde bu alandaki boşluğu doldurmayı hedefleyerek, ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin iş bulma süreçlerindeki etkilerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, dezavantajlı grup içerisinde olan eski hükümlülerin yeniden entegrasyonunda ve istihdama dahil edilmesinde yaşamış oldukları sorunlara öneri sunmak bu çalışmanın özgün katkılarından biridir.

Araştırmamın özgünlüğü, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'ndaki eski hükümlüler üzerine yapılan nitel analizlerle, mesleki eğitimlerin gerçek yaşam koşullarındaki etkilerini doğrudan ele almasıdır. Bu şekilde, literatürdeki teorik tartışmaları pratiğe dökerek politika yapıcılar ve uygulayıcılar için somut öneriler geliştirme fırsatı sunmaktayım.

Bu araştırma sürecinde birçok zorlukla karşılaştım. Öncelikle, eski hükümlülere ulaşmak ve onların deneyimlerini içtenlikle paylaşmalarını sağlamak önemli bir güçlük teşkil etti. Ayrıca mesleki eğitimlerin uzun vadeli etkilerini değerlendirmek için yeterli veri toplamak ve bu verileri analiz etmek de başka bir zorluktu. Ancak tüm bu zorluklar, elde edilen bulguların değerini ve önemini artıran unsurlar oldu.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde bana her zaman destek olan ve yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Levent ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Levent Hocam, sadece akademik bilgisi ve deneyimiyle değil; sabrı, anlayışı ve sürekli teşvik edici tavrıyla da bu sürecin her adımında yanımda oldu. Onun rehberliği olmadan, bu çalışmanın bu seviyede tamamlanması mümkün olmazdı. Levent Hocam, bilime olan adanmışlığınız ve öğrencilerinize olan inancınız, bu çalışmanın başarısında büyük bir paya sahiptir.

Tez izleme komitesi üyelerim Prof. Dr. Meltem DELEN ve Prof. Dr. Abdurrahman BENLİ' ye de derin teşekkürlerimi sunarım. Her ikinizin de katkıları, bu tezin ortaya çıkmasında vazgeçilmez oldu. Ayrıca, Dr. Öğr. Üyesi Ersin ERASLAN ve Arş. Gör. Ali İhsan BALCI' ya teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ersin Hocam, bu araştırmanın metodolojik yapısını güçlendirmek adına sunduğunuz katkılar ve sağladığınız destek için minnettarım. Ali İhsan Hocam, araştırma sürecinde karşılaştığım her türlü zorlukta bana sağladığınız yardımlar ve teşvikler sayesinde motivasyonumu koruyabildim. Her iki hocamın da değerli katkıları, bu çalışmanın başarısında önemli bir rol oynadı. Son olarak bu süreçte desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Sedat MURAT ve Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI hocam başta olmak üzere, Doç. Dr. Betül YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Melih COŞGUN, Öğr. Gör. Dr. Orhan Atakan GÜRBÜZ, Öğr. Gör. Ali Davut ALKAN, Öğr. Gör. Mehmet AĞAN ve resmi işlerde her zaman yanımda olan İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün kıymetli çalışanı sayın Nejdet ERGÜN' e, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, Niğde Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, Şehit Abit Tümer Halk Eğitim Merkezi yöneticilerine teşekkür ederim. Hayatımın her aşamasında desteklerini esirgemeyen sevgili anneme, kardeşlerime, kıymetli eşim Sevda hanıma ve biricik oğlum Ahmet Ege'ye de minnettarlığımı ifade etmek isterim. Onların sabrı ve desteği olmasaydı bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Bu tezin, ceza infaz kurumlarında mesleki eğitimlerin önemini ve eski hükümlülerin topluma kazandırılmasındaki rolünü daha iyi anlamamıza katkı sağlaması dileğiyle...

Bilal ÇILKAYA

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASALARINDA ESKİ HÜKÜMLÜLER

1.1. Kavramsal Çerçeve	7
1.1.1. Tutuklu	7
1.1.2. Hükümlü.....	8
1.1.3. Denetimli Serbestlik.....	9
1.1.4. Eski Hükümlü.....	9
1.2. İşgücü İstatistikleri Işığında Hükümlü ve Eski Hükümlüler	11
1.3. Eski Hükümlülerin İş Gücü Piyasasına Entegrasyonda Yaşadığı Sorunlar ..	21
1.3.1. Bireysel Faktörler	27
1.3.1.1. Eğitim Yetersizliği	28
1.3.1.2. Mesleki Tecrübedeki Yetersizlikler	29
1.3.1.3. İradî İşsizlik.....	31
1.3.1.4. Madde Bağımlılığı ve Suç İşleme Davranışını Sürdürme.....	33
1.3.1.5. Sosyal Sermaye Yetersizliği	38
1.3.1.5.1. Sosyal Sermaye Türleri ve Vazgeçme Süreci Bağlantısı.....	39
1.3.1.5.2. Sosyal Sermaye Oluşturma ve Fırsatlarının Belirlenmesi	41
1.3.2. Toplumsal Faktörler	42
1.3.3. İşveren Faktörü.....	46
1.4. Kamu Ve Özel Sektörde Eski Hükümlülerin Entegrasyonu: Politikalar, Stratejiler ve Karşılaşılan Zorluklar	50
1.4.1. Kamu Sektöründe Eski Hükümlülerin İstihdamı: Yükümlülükler, Düzenlemeler ve Karşılaşılan Engeller.....	52

1.4.2. Özel Sektörde Eski Hükümlülerin İstihdamı: Yükümlülükler, Düzenlemeler ve Karşılaşılan Engeller.....	54
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA HÜKÜMLÜLERE YÖNELİK İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI VE MESLEKİ EĞİTİMLER

2.1. Ceza İnfaz Kurumlarının Kurumsal Yapısı Ve İşleyişi	65
2.2. Hükümlülere Yönelik İşgücü Piyasası Politikalarının, Tarihsel Arka Planı Ve Uygulamalar.....	67
2.2.1. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Dünya’da Tarihsel Gelişimi	68
2.2.2. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Türkiye’de Tarihsel Gelişimi	73
2.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	74
2.2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	74
2.2.3. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Uygulama Örnekleri ve Hükümlülük Verileri	78
2.3. Hükümlülerin İstihdamının Arttırılması için Uygulanan Aktif İstihdam Politikaları	86
2.3.1. Doğrudan Kamu İstihdamı	88
2.3.2. Girişimciliği Destekleyici Faaliyetler	90
2.3.3. Mesleki Eğitim Hizmetleri	96
2.3.4. İstihdamı Arttırmaya Yönelik Teşvikler	100
2.3.5. Ücret ve İstihdam Sübvansiyonları	101
2.3.6. İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri.....	103
2.4. Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitimler	106
2.4.1. Kurumsal İş Birlikler.....	110
2.4.2. Mesleki Eğitimlerin Toplumsal İçerme ve İstihdam Yaratma Boyutu .	118
2.4.2.1. Eski Hükümlülerin Topluma Entegrasyon Açısından Önemi: Mesleki Eğitim ve İstihdamın Rolü	124
2.4.2.2. Mesleki Eğitimin Çalışma Hayatı Açısından Önemi	128
1.3.1.5.3. İşsizlikle Mücadele Mesleki Eğitimin Önemi.....	130
1.3.1.5.4. Meslek Edinmede Mesleki Eğitimlerin Önemi.....	135

2.4.2.3. Mesleki Eğitimlerin Psiko-Sosyal ve Rehabilitasyon Açısından Önemi	137
2.4.2.4. Mesleki Eğitimlerin Hükümlülük Süreci Sonrasında Tekrar Suç İşlemedeki Önleyici Etkisi	142

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NİĞDE AÇIK CEZA İNFAZ KURUMUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA

TOPLUMSAL VE İSTİHDAM BOYUTLARIYLA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	145
3.2. Araştırmanın Konusuna İlişkin Literatür Taraması	146
3.3. Araştırmanın Metodolojik Bilgisi	162
3.3.1. Araştırmanın Yöntemi	162
3.3.2. Araştırma Sorusu ve Araştırma Deseni: Durum Çalışması	164
3.3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	166
3.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Grubu	173
3.3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği	177
3.3.6. Araştırmanın Sayıltıları ve Sınırlılıkları	178
3.3.7. Verilerin Analizi	179
3.4. Bulgular	180
3.4.1. Toplumsal Boyut	185
3.4.2. İstihdam Boyutu	197
3.4.3. İstihdam Yaşam Köprüsü	205
SONUÇ	231
KAYNAKÇA	243
EKLER	287
ÖZGEÇMİŞ	304

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı (2022).....	15
Tablo 1.2: Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2022).....	16
Tablo 1.3: 1977-2021 Yılları Arasında Yürütülen Eski Hükümlü Çalışmaları	18
Tablo 1.4: Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı (2021).....	37
Tablo 2.1: Dünyada Tutuklu ve Hükümlü Sayıları: 2000, 2015 ve 2020 Yılları Karşılaştırması.....	81
Tablo 2.2: 2022 Yılı Komisyon Kaynaklı Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri.....	92
Tablo 2.3: İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri	134
Tablo 3.1: Çapraz Tablo.....	175
Tablo 3.2: Kod Anahtarı.....	183
Tablo 3.3: Sektörel Dağılım	203

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Cinsiyet ve İnfaz Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumlarındaki Mahkûm Sayıları (2022)	12
Şekil 1.2: Ceza İnfaz Kurumlarının Kurum Statülerine Göre Dağılımı (2022)	13
Şekil 1.3: Toplam Mahkûm Sayısına Göre En Yüksek Cezaevi Nüfus Oranına Sahip Ülkeler (2023)	14
Şekil 1.4: Kamu Politikası Sonlandırmasının Analizi: Eski Hükümlülerin Özel Sektördeki İstihdam Zorunluluğunun Kaldırılması	58
Şekil 2.1: Avrupa'daki En Çok Tutuklu ve Hükümlü Bulunan Ülkeler.....	83
Şekil 2.2: 2022 Yılında Komisyon Tarafından Kabul Edilen Engelli ve Eski Hükümlü Projelerinin Oransal Dağılımı (%).....	93
Şekil 2.3: Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Eski Hükümlü Sayısı (2021).....	97
Şekil 2.4: İşbaşı Eğitim Programlarına Katılan Eski Hükümlü Sayısı (2021)	98
Şekil 2.5: Bireysel Görüşme Yapılan Eski Hükümlü Sayısı	104
Şekil 3.1: Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İşgücü Piyasasına Olan Etkisi Odağında Mesleki Eğitim Süreci Ana Modeli	182
Şekil 3.2: Toplumsal Hayat Ana Tema Modeli	185
Şekil 3.3: Cezaevi Öncesi Etmenler	186
Şekil 3.4: Cezaevi Süreci	190
Şekil 3.5: Toplumsal Hayata Çekici Faktörler	194
Şekil 3.6: İstihdam Boyutu	198
Şekil 3.7: Mesleki Eğitim Algısı	199
Şekil 3.8: İstihdam Yaşam Köprüsü Ana Teması.....	206
Şekil 3.9: Bariyer Alanları.....	207
Şekil 3.10: Türk Toplum Yapısında Eski Hükümlülerin Dışlanma Modeli.....	218
Şekil 3.11: Tema Yoğunluğu	222
Şekil 3.12: Tema İlişkiler Analiz Haritası	223
Şekil 3.13: İstek ve Beklenti Trend Analizi.....	224
Şekil 3.14: İstek ve Beklenti Dağılımı (%).....	224

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABE	: Adult Basic Education
AİPP	: Aktif İş gücü İstihdam Programı
ASENA	: Analiz Sistemi Narkotik Ağı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BTB	: Ban The Box
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
EMCDDA	: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction
GED	: General Education Development
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ILO	: International Labor Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
INCB	: International Narcotics Control Board
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KKEHİAUH	: Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü İşçi Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomi Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TYP	: Toplum Yararına Programlar
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime
VET	: Vocational Education and Training
YİYHH	: Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik

GİRİŞ

Hapis cezasının temel amacı, hükümlülerin yanlışlarından ders çıkarmak ve tahliye sonrasında yasalara saygılı bir yaşam sürmeye hazır, sorumluluk sahibi bir birey olmasını sağlayarak gelecekteki muhtemel suçları azaltmaktır. Bir kişinin hapisten çıktığı gün, genellikle büyük bir mutluluk kaynağı olabilir. Sevdikleriyle yeniden bir araya gelmek ve özgürlüğe kavuşmak, insanın yaşamındaki önemli dönüm noktalarından biridir. Ancak topluma yeniden entegre olma süreci her zaman düşündüğümüz kadar kolay olamayabilmektedir. Eski hükümlüler, hayatlarını yeniden kurarken birçok büyük zorlukla karşılaşabilmektedirler. Bu durum bilhassa uzun süreli hapis cezalarından şartlı tahliye olanlar için daha belirgindir.

Eski hükümlülere yönelik düzenlemeler, toplumun adalet ve rehabilitasyon vizyonunu yansıtan önemli sosyal politika adımlarıdır. Bu düzenlemeler, suç işlemiş ancak cezasını tamamlamış bireylerin topluma yeniden entegrasyonunu desteklemeyi amaçlar. Eski hükümlülere yönelik bu politikaların amacı; suçun nedenlerini anlamak, toplum güvenliğini sağlamak, söz konusu bireylerin yeniden suça yönelmesini engellemek, cezaevinde geçen süreyi verimli kullanarak işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan alanlarda mahkûmlara mesleki eğitim verilerek suç sonrasında gerek iş hayatına gerekse sosyal hayata uyum sağlayacak şekilde tahliye olmalarını sağlamaktır. Bu çalışmada, eski hükümlülere yönelik düzenlemelerin önemi, ceza infaz süreci, hükümlülerin aldığı mesleki eğitimler ve iş atölyesi çalışmaları; bu eğitim ve çalışmaların denetimli serbestlik ve eski hükümlülük süreci ve işgücüne dâhil olma noktasındaki etkileri ve gerekliliği üzerine odaklanılmıştır. Ayrıca çalışmada, eski hükümlülere iş bulmanın; eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal destekler sunulmasının ve topluma entegrasyon sürecinin önemine değinilmektedir. Topluma entegrasyon sürecinin başarısı hem toplumun eski hükümlüleri kabulü hem de eski hükümlülerin iş hayatına katılımını kolaylaştıracağı söylenebilir.

Eski hükümlülere yönelik düzenlemelerin bir diğer önemli boyutu da toplumun bakış açısını değiştirmesine yardımcı olmasıdır. Bu düzenlemeler, hükümlülere karşı ön yargıların azaltılmasını ve toplumsal dışlanmanın engellenmesini sağlar. Böylece,

hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması ve sosyal olarak kabul görmeleri desteklenmektedir. Ancak eski hükümlülere yönelik düzenlemelerin etkinliği ve uygulanabilirliği konularında da bazı zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar arasında toplumsal kabul görmeme, istihdam olanaklarındaki yetersizlik, ruhsal sağlık hizmetlerine erişim gibi konular öne çıkmaktadır. Bu alanlarda yapılan çalışmaların artırılmasının ve politika düzenlemelerinin iyileştirilmesinin gerek eski hükümlü gerekse toplum açısından bu süreci hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı bir vazife göreceği değerlendirilmektedir. Özellikle tahliye sonrası aşamanın, cezaevinden çıkan bireyler için çok önemli ve kritik bir dönem olduğu; istihdam sağlama ve toplumsal yapılara yeniden entegre olma ve zorluklarla mücadele etme noktasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitimlerde bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmayı ve tahliye sonrasında işgücü piyasasına daha yumuşak bir geçiş yapmalarını kolaylaştırmayı amaçlayan somut beceri ve bilgilerle donatılması için tasarlanmış olması da eski hükümlüler açısından istihdamın önemini ortaya koymaktadır. Çünkü mesleki eğitim, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu ve iş hayatında başarılı olmaları için önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada da belirtildiği gibi yapılan araştırmalar; hapisten çıkan kişilerin iş bulma şansını artırmada ve suç tekrarı oranlarını azaltmada, cezaevi sürecinde edindikleri mesleki becerilerin kritik önemde olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle bina inşaatı, mobilya, oto elektrik, marangozluk, tarım, hayvancılık, iş makinesi kullanımı ve kaynakçılık gibi mesleklerde edinilen beceriler; eski hükümlülerin istihdam olanaklarını artırmakta, kendi işlerini kurmalarına olanak tanımakta ve topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonlarını sağlamaktadır. Ayrıca dönemsel olarak ihtiyaç duyulan mesleklere yönelik eğitimlerin verilmesi de güncel ihtiyaçların karşılanması noktasında önemli görülmektedir. Bu bağlamda mesleki eğitimler sayesinde, eski hükümlülerin iş becerileri gelişir, özgüvenleri artar ve yasalara saygılı bireyler haline gelmeleri desteklenir. Öneriler arasında, eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu desteklemek için bilgilendirme kampanyalarının düzenlenmesi, tahliye sonrası istihdam için özel sektörle iş birlikleri yapılması ve cezaevlerindeki mesleki eğitim programlarının genişletilmesi yer almaktadır. Bu nedenle eski hükümlülerin iş

hayatına başarılı bir şekilde yeniden katılabilmeleri için gerekli mesleki becerilerle donatılmaları büyük önem taşımaktadır.

Araştırma sorusu olarak “Ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin istihdamda bulunma durumu üzerinde nasıl bir etkisi vardır?” sorusu çalışmanın temelini oluşturmakta ve bu doğrultuda elde edilen bulgular, ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitimlerin önemini ve etkinliğini değerlendirmeye yöneliktir. “Ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimler, eski hükümlülerin istihdamda bulunma ihtimalini artırmakta ve suç tekrarını azaltmaktadır.” Bu araştırma sorusu ve hipotez, çalışmanın amacına uygun olarak, ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin iş bulma süreçleri üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yöneliktir. Hipotez, bu eğitimlerin olumlu etkilerini öne sürerek bu etkinin incelenmesini sağlar.

Mesleki eğitim, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu ve iş hayatında başarılı olmaları için önemli bir rol oynar. Bu tez çalışmasında ceza infaz süreci, aldığı mesleki eğitimler ve iş atölyesi çalışmaları, denetimli serbestlik ve eski hükümlülük süreci ve işgücüne dâhil olma noktasındaki etkileri ve gerekliliği üzerine odaklanılmıştır. Hem araştırma neticesinde ulaşılan sonuçlar hem de ilgili literatür; hapisten çıkan kişilerin iş bulma şansını artırmada ve suç tekrarı oranlarını azaltmada, cezaevi sürecinde edindikleri mesleki becerilerin kritik önemde olduğunu ortaya koymaktadır. Mesleki eğitim sayesinde eski hükümlülerin iş becerileri gelişir, özgüvenleri artar ve yasalara saygılı bireyler haline gelmeleri desteklenir. Bu nedenle, eski hükümlülerin iş hayatına başarılı bir şekilde yeniden katılabilmeleri için gerekli mesleki becerilerle donatılmaları büyük önem taşımaktadır. Zira sürekli değişen ve dönüşen dünyada hem toplum dinamikleri hem de iş alanları değişmekte ve dönüşmektedir. Popüler suçlara ve suç işleme yöntemleri hakkında normal adaylara göre daha fazla bilgi sahibi olan mesleki eğitim almış eski hükümlülerin istihdamının olası suçlara ya da suistimallere karşı hazırlıklı olmaları açısından daha faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

Çalışma, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumlarında cezaevindeyken mesleki eğitim almış olan eski hükümlüleri odak noktasına almaktadır. Bu çerçevede araştırmanın

evreni, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu eski hükümlüleri olup çeşitli suç geçmişlerine sahip bireylerden oluşmakta ve Türkiye'nin Niğde civarında şu anda iş arayan, kendi işini kurmuş veya işsiz olan eski hükümlüleri içermektedir. Örnekleme ise bahsi geçen cezaevinde cezasını tamamlamış mesleki eğitim ve iş atölyesinde faaliyetlerde bulunmuş eski hükümlü bireylerdir. Türkiye genelinde açık cezaevleri arasında önemli bir konuma sahip olan Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, kapsamlı mesleki eğitim programları ve iş atölyeleri ile öne çıkmaktadır. Araştırma, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda mesleki eğitimlere katılan eski hükümlülerin deneyimlerini ve sonuçlarını inceleyerek bu girişimlerin etkinliğini ve etkisini keşfetmeye çalışmaktadır. Çalışmanın temel amacı, eski hükümlülere yönelik düzenlemelerin pratikte nasıl işlediğini anlamak ve ceza infaz kurumlarında sunulan mesleki eğitimlerin bu süreçteki rolünü değerlendirmektir. Bu bağlamda araştırma; eski hükümlülerin işgücüne katılım süreçlerini, karşılaştıkları zorlukları ve eğitim programlarının etkinliği ele almıştır. Ayrıca mesleki eğitime rağmen tahliye sonrası eski hükümlülerin karşılaştığı zorluklara dair içgörüler sunmayı, toplumsal algıları, kurumsal engelleri ve bu programların sürdürülebilir yeniden entegrasyonu kolaylaştırmadaki genel etkinliğini araştırmıştır. Bu amaç çerçevesinde eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim programları ile işgücü piyasası sonuçlarının kesişimi titizlikle incelenmiş olup daha önce ceza infaz kurumlarında hapsedilmiş bireylerin başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonuna yatırım yapan politika yapıcılar, ıslah makamları ve paydaşlar için nüanslı bakış açıları ve pratik çıkarımlara katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışmada eski hükümlülere yönelik düzenlemelerin pratikte nasıl işlediğini anlamak ve ceza infaz kurumlarında sunulan mesleki eğitimlerin bu süreçteki rolünü değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma; eski hükümlülerin işgücüne katılım süreçlerini, karşılaştıkları zorlukları ve eğitim programlarının etkinliğini ele almıştır. Çalışma; bu konu üzerine odaklanarak mesleki eğitimin eski hükümlülerin istihdama, işgücüne olan katkısı, topluma yeniden entegrasyonları ve yeniden suç işleme oranları ayrıca ceza infaz kurumlarında sunulan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin iş bulma, istihdam durumu ve kazanç düzeyi üzerindeki etkilerini anlamak ve değerlendirmektir. Bunlara ek olarak araştırma; eğitim programlarının türü, süresi, içeriği ve kalitesi gibi faktörlerin yanı sıra eski hükümlülerin işgücü

piyasasına entegrasyon sürecinde karşılaştıkları zorlukları da ele almaktadır. Bu amaç doğrultusunda Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunun kendine özgü bağlamında eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim programları ile işgücü piyasası sonuçlarının kesişimi titizlikle incelenmiştir. Araştırma, Niğde Açık Cezaevi'nde cezasını tamamlamış eski hükümlüler üzerine yapılmış olup ceza infaz kurumlarında sunulan mesleki eğitimlerin sosyal rehabilitasyon ve iş bulma süreçleri üzerindeki etkilerini anlamak adına önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Araştırmanın sonuçları, ceza infaz kurumlarında sunulan eğitim programlarının eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu ve işgücü piyasasına katılımı üzerindeki potansiyel etkilerini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın ceza infaz kurumlarında mesleki eğitim programlarının işgücü piyasasına etkileri konusuna daha geniş bir anlayış geliştirmek ve sosyal rehabilitasyon politikalarının şekillendirilmesine katkıda bulunmak adına önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma, eski hükümlülerin işgücü piyasasındaki durumunu ve ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitimlerin etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. İlk bölümde, işgücü piyasalarındaki eski hükümlülerin yerini ve karşılaştıkları zorlukları inceleyerek toplumsal ve ekonomik bağlamda iş bulma süreçlerini değerlendirmektedir. İkinci bölüm, ceza infaz kurumlarında hükümlülere yönelik iş gücü piyasası politikaları ve mesleki eğitimlerin yapısını ve etkilerini detaylandırmaktadır. Bu bölüm, cezaevinde verilen eğitimlerin işgücü piyasasına nasıl entegre edildiğini ve bu süreçte karşılaşılan sorunları ele almaktadır. Üçüncü bölüm ise Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştirilen nitel bir araştırmayı sunmaktadır. Bu bölüm, toplumsal ve istihdam boyutlarıyla eski hükümlülerin eğitim deneyimlerini ve bu deneyimlerin işgücü piyasasına yansımalarını derinlemesine analiz etmektedir. Bu yapı, çalışmanın kapsamını ve amacını net bir şekilde ortaya koyarak eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyon süreçlerini anlamak ve iyileştirmek için gerekli bilgileri sunmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞGÜCÜ PİYASALARINDA ESKİ HÜKÜMLÜLER

Hukuk kuralları, sosyal düzenin korunmasında bir mihenk taşı görevi görür ve toplumlarda adaletin sağlanmasında zorunlu ve vazgeçilmezdir; adaleti korumak için gerekli sosyal düzenin kurulmasında çok önemli ve kapsamlı bir rol oynar. Bu kuralların ihlali bir “suç” olarak kabul edilir ve bu tür eylemleri gerçekleştiren bireyler “suçlu” olarak tanımlanır (Aytaç, 2014: 422). Ayrıca hukuk kuralları; temel hakları güvence altına alır, eşitliği teşvik eder, çatışmaların çözümünü kolaylaştırır ve bireylerin meseleleri kendi ellerine almalarını engelleyerek kaos ve şiddeti önler. Ancak hukuk kurallarına her zaman uyulduğunu söylemek mümkün değildir ve bu durum suç kavramını tanımlamanın temelini oluşturmaktadır.

Süregelen bir sosyal sorun olan suç, tarih boyunca toplumların ilgisini çekmiş ve çeşitli önleyici düzenlemelerin geliştirilmesini sağlamıştır. (Şahinli ve Gönültaş, 2019: 243; Bulgurcu, 2023:1). Suç algısı, tarihsel gelişim aşamalarına göre şekillenen toplumlar arasında farklılık göstermiş olsa da (Uluğtekin, 1991:6) esasen suç; yasal çerçevelere meydan okuyan fiziksel veya psikolojik zarar, hasar veya mülk kaybına neden olan kasıtlı eylemler olarak ortaya çıkan ceza yasalarının ihlali olarak tanımlanmaktadır (Victimsupport, 2022).

Suç, toplumsal güvensizlik oluşturup ağır psikolojik ve mali yükler getirir. Suç, mağdur olmayanlarda güvensizlik ve korkuya, mağdurlarda ise panik ve refah kaybına yol açar (Dikkaya ve Aytekin, 2020:265). Suçluluk, insanlık tarihinin erken dönemlerinden bu yana toplumsal yaşam içinde varlığını sürdürmüştür; suçluları cezalandırmak, mağdurları tazmin etmek ve ceza adaleti mekanizmalarını sürdürmek için yasal çerçeveleri teşvik etmiştir. Hapsedilenler, hukukun üstünlüğü tarafından korunan temel hak ve özgürlüklere sahip olsalar da hapis cezası toplumlarda en yaygın görülen ceza biçimlerinden biri olmuştur. Bu koruma, yasal çerçevenin tutuklu ve hükümlülerin haklarını koruduğu cezaevlerine kadar uzanmaktadır. Bu ilkeler uluslararası hukuki belgelerde de destek bulmaktadır (Rouhi, Dezaki ve Karveh, 2017:71). Temel amacı ise hükümlünün hatalarından ders almasını ve tahliye

sonrasında yasalara saygılı ve kişiliğe dayalı bir yaşam sürdürmeye hazır olmasını sağlayarak gelecekteki suçları azaltmaktır (Gana, Saeed ve Halid, 2021). Bu bağlamda, yasaların toplumsal düzen ve adalet açısından önemi vurgulanırken mahkûmların rehabilite ve istihdam edilmeleri üzerindeki etkileri incelenmektedir. Çalışmada ilk olarak suçluluk, tutukluluk, hükümlülük, denetimli serbestlik ve eski hükümlülük kavramları ele alınmış olup topluma yeniden adaptasyonun sağlanması ve işgücüne dâhil olması noktasında ortaya çıkan sorunlar birlikte ele alınmıştır. Bu nedenle çalışmanın, suçluların cezaları boyunca elde ettiği deneyimler ve aldıkları eğitim ve beceri kazandırma programları ile onların topluma yeniden kazandırılması ve suç tekrarının önlenmesine katkı sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Zira bu yolla toplumsal barışın korunmasına katkı sağlanarak toplumsal boyutta bir fayda elde edilirken eski hükümlülerin bireysel olarak topluma katılımını hızlandırıcı hususları ele alması sebebiyle bireysel bir fayda da sağlanacaktır. Her ne kadar bireysel fayda, kısıtlı bir sayıda insanı kapsıyor olsa da bahse konu kısıtlı insan topluluğu suçla karışma ve toplumsal barışı zarar uğratma potansiyeli açısından bakıldığında küçümsenmeyecek etkiye sahip bir durum olarak karşımıza çıkmakta ve bu yönüyle önemli görülmektedir.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Araştırmanın ana temasını oluşturan eski hükümlü kavramını ele almadan önce tutukluluk kavramının tanımlanmasının ve tutukluluk kavramıyla birlikte hükümlülük kavramının incelenmesi, konunun daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Bu nedenle öncelikle tutukluluk ve hükümlülük kavramları ele alınmış daha sonra da denetimli serbestlik ve eski hükümlülük kavramlarına değinilmiştir.

1.1.1. Tutuklu

Tutuklama, ceza adaleti sistemlerinde temel bir tedbirdir ve suçluluğun kesin olarak belirlenmemesi durumunda, yasal koşulların sağlanmasıyla birlikte geçici olarak bir kişinin özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelir. Tutukluluk ise sanık veya şüphelinin suçlamalar nedeniyle hürriyetinin geçici olarak kısıtlanması ve cezanın infazı başlayıp serbest bırakılması arasındaki süreci ifade eder (Koparan, 2006: 65).

Tutuklu kişi; şüpheli olduğu veya suç işlediği iddia edilen bir durumdan dolayı adli süreç devam ederken kaçma veya delilleri etkisiz hale getirme gibi endişelerden dolayı özgürlüğünden mahrum bırakılan, yasalarca hürriyeti kısıtlanan ve cezaevi/tutukevi/eğitim evinde kalması gereken kişilerdir. Tutuklu olarak kabul edilen kişilerin suçları henüz kesinleşmemiş olabilir; ancak ciddi suçlamalar nedeniyle yargılanmaları tutuklu olarak devam etmektedir. Tutuklular cezaevlerinde bulundukları süre boyunca kendilerine yöneltilen suçtan dolayı mahkeme kararı ile tahliye edilebilirler. Ancak önemli bir nokta olarak belirtilmelidir ki tutuklunun tahliye edilmesi, davayı sonlandırmaz; kişi tutuksuz olarak da yargılanabilir ve cezaevine girmeden mahkeme süreci devam edebilir (Bilgin ve Doğan, 2020: 281-282). Basitçe ifade etmek gerekirse tutukluluk, bir kişinin suçlanması durumunda yargılama süreci boyunca geçici olarak özgürlüğünün alınması anlamına gelir (Oğan, 2014: 489). Tutuklama; ceza sistemlerindeki temel tedbirlerden biridir ve henüz suçluluğun kesin olarak belirlenmemesi durumunda, yasal koşulların varlığıyla birlikte bir kişinin geçici olarak özgürlüğünün kaldırılmasıdır (Oğan, 2014:489). Tutuklu olarak kabul edilen kişilerin suçları henüz kesinleşmemiş olabilir ancak ciddi suçlamalar nedeniyle yargılanmaları tutuklu olarak devam etmektedir. Tutuklular cezaevlerinde bulundukları süre boyunca, kendilerine yöneltilen suçtan dolayı mahkeme kararı ile tahliye edilebilirler.

1.1.2. Hükümlü

Hükümlü; kanunlarca suç olarak tanımlanan eylemleri işleyen, ceza gerektiren yaptırımlar sonucunda geçici olarak hürriyetlerinin kısıtlandığı tutuklama ve cezaevine konulma sürecinde suçları nedeniyle hüküm giymiş kişiler olarak adlandırılır (Altan, 1980: 323). Kısaca hükümlü; yasalara aykırı davranış sonucunda ceza alan, *“işlediği suç nedeniyle mahkûmiyet kararı alınan ve hürriyeti kısıtlayıcı cezaya çarptırılarak cezaevine konulan kişi”* olarak belirtilir (Güngör, 1997: 7).

Hükümlülük ile tutukluluk arasındaki temel fark, hükümlünün kesinleşmiş bir cezasının olmasıdır; ancak tutukluluk durumunda ceza henüz kesinleşmemiştir. Bu

kavramlar; yasal olarak özgürlüğü kısıtlanmış, tutuklu veya hapis cezasına çarptırılmış bireyleri ifade eder (Balaban ve Özen, 2015: 38).

1.1.3. Denetimli Serbestlik

Denetimli serbestlik; mahkeme tarafından verilen ceza ve tedbirlerin, sanık ve hükümlülerin yaşam koşullarının insan onuruna uygun bir şekilde toplum içinde denetim ve takibinin sağlandığı bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2022). Bu sistem; infaz ve iyileştirme süreçlerini birleştirerek şüpheli, sanık ve hükümlülerin ceza ve tedbirlerinin toplum içinde denetlenmesini ve bu kişiler için kanunlarca belirlenen program ve kaynakların sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu sistem öncesinde cezası ertelenen veya koşullu olarak salıverilen hükümlülerin durumu takip edilemiyor; nerede yaşadıkları, ne iş yaptıkları ve yeniden suç işleme ile cezaevine geri dönme riskleri bilinmiyordu. Bu sistem ile bu durumlar takip altına alınmakta ve yeniden suç işlemenin önüne geçilerek toplumsal adaptasyonun sağlanması hedeflenmektedir. Sistemin temel ilkeleri, hükümlüyü koruma yönünde düzenlemeler içermekte olup insan onuruna saygı ve dürüstlük ilkeleri etrafında hareket etmektir. Bu kapsamda, düzenlenen raporlar ve hükümlü bilgileri gizlilik esaslarına uygun olarak üçüncü kişilerle zorunluluk halleri dışında paylaşılmamaktadır. Ayrıca tarafsızlık ve hükümlünün yararının gözetilmesi, bu sistemin temel unsurları arasında yer almakta ve hizmetler sunmaktadır (Denetimli Serbestlik, 2021). Denetimli serbestlik hizmetleri, hüküm giymiş kişilerin topluma entegre edilmesi ve yeniden suça karışmalarının önlenmesi amacıyla yardım ve koruma hizmetlerini geliştirir. Buna bağlı olarak ilgili daire başkanlığı, 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu çerçevesinde çalışmalarını sürdürür ve özellikle toplum için tehlike oluşturan kişilere yönelik iyileştirme tedbirlerini geliştirir. Denetimli serbestlik, çocuk adalet sistemi açısından da önemli bir rol oynamakta olup ceza yargılaması ve infaz hukukunun temel bir bileşenidir.

1.1.4. Eski Hükümlü

“Eski hükümlü”, tamamladıkları hürriyeti kısıtlayıcı ceza ardından cezaevinden çıkan bireyi ifade eder (Aytaç, 2014: 422). Bu tanım, ilgili

yönetmeliklerdeki eski hükümlü tanımını şu şekilde belirtir: Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 4. Maddesi'nde,

“Eski hükümlü: Affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkûm olmamak şartıyla; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da ceza süresine bakılmaksızın zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hüküm giyenlerden cezasını tamamlayanlar, cezası ertelenenler, koşullu salıverilenler, denetimli serbestlikten yararlananlardan eski hükümlü belgesi ile durumlarını belgelendirenleri,” şeklinde ifade edilmektedir.

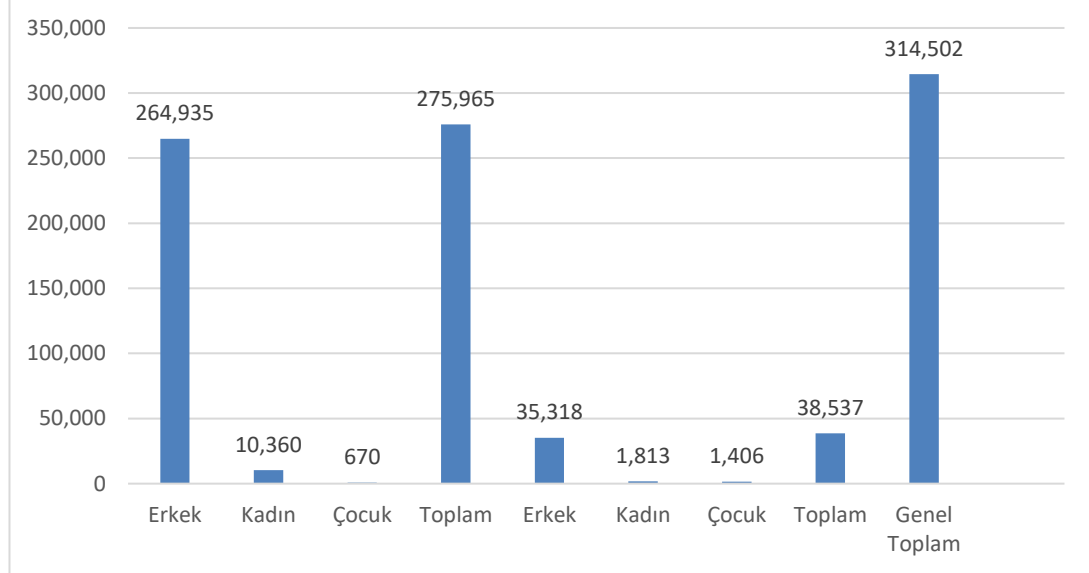
Eski hükümlüler, cezalarını tamamlayarak ya da hukuki süreçlerini sonlandırarak suçtan arınmış bir statüye kavuşurlar. Fakat toplumda, işledikleri suç nedeniyle tekrar suç işleme eğilimi olduğuna dair endişe, önyargı ve güvensizlik olabilmektedir. Eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra sosyal yaşama katılımları, birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Toplumdan dışlanma, konaklayacak yer bulamama, ailelerinin isteksizliği gibi nedenlerle bu bireyler uyum sürecinde zorluklar yaşayabilmektedirler (Aytaç, 2014: 422-423). Bunun sonucunda hapisneden tahliye edilen eski hükümlüleri, çeşitli sorunlar beklemektedir. Hükümlülük süreci sonrası bu geçiş; çoğu zaman kendileri, aileleri ve içinde dâhil oldukları toplumlar için oldukça zor bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Gereken önlemler alınmadığında tekrar suç işleme eğilimi artabilmektedir. Bu durumla mücadele etmek için sorunları çözmek, çatışmaları engellemek ve politikalar oluşturulması gerekmektedir. Yetkili kurumların birlikte çalışarak sorunları ele alıp çözüme kavuşturmaları önemlidir. Topluma geri dönen bireylerin psikolojik, sosyal, fiziksel ve duygusal koşullarının iyileştirilmesi, topluma uyum sağlama sürecinde dikkate alınmalıdır (Needs Of Ex-Prisoners, 2023).

1.2. İşgücü İstatistikleri Işığında Hükümlü Ve Eski Hükümlüler

Bu kısımda hükümlü ve tutuklularla ilgili istatistiksel verilere odaklanan kapsamlı bir analiz sunulmaktadır. Veriler; hapsedilen veya yasal olarak alıkonulan bireylerin demografik, sosyo-ekonomik ve yasal özelliklerine ayrıntılı bir genel bakış sağlamak için titizlikle tablolastırılmış ve kategorize edilmiştir. Bu nüfusların sayısal dağılımını ve belirli özelliklerini inceleyerek, ceza adaleti sisteminin daha geniş çerçevesi içindeki temsillerine dair incelikli bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır. Bu istatistiksel araştırma, ceza adaleti politikalarının niceliksel boyutlarını ortaya koymakla kalmayıp toplumsal ve yasal reformlar üzerindeki etkilerini de vurgulamaktadır.

Bu istatistiklerin titizlikle incelenmesi yoluyla bölüm; hapsedilmiş nüfus arasındaki kalıpları, eğilimleri ve eşitsizlikleri ortaya çıkarmayı amaçlamakta ve bu kişilerin hukuk sistemiyle etkileşimlerini etkileyen faktörlere ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışma, bu veri noktalarını eleştirel bir şekilde analiz ederek ceza adaleti uygulamaları ve politikalarının doğasında var olan karmaşıklıkların anlaşılmasını derinleştirmeyi amaçlamakta ve nihai hedef olarak bu alanda kanıta dayalı reformlar ve müdahaleler için bilgi sağlamaktadır.

Şekil 1.1: Cinsiyet ve İnfaz Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumlarındaki Mahkûm Sayıları (2022)

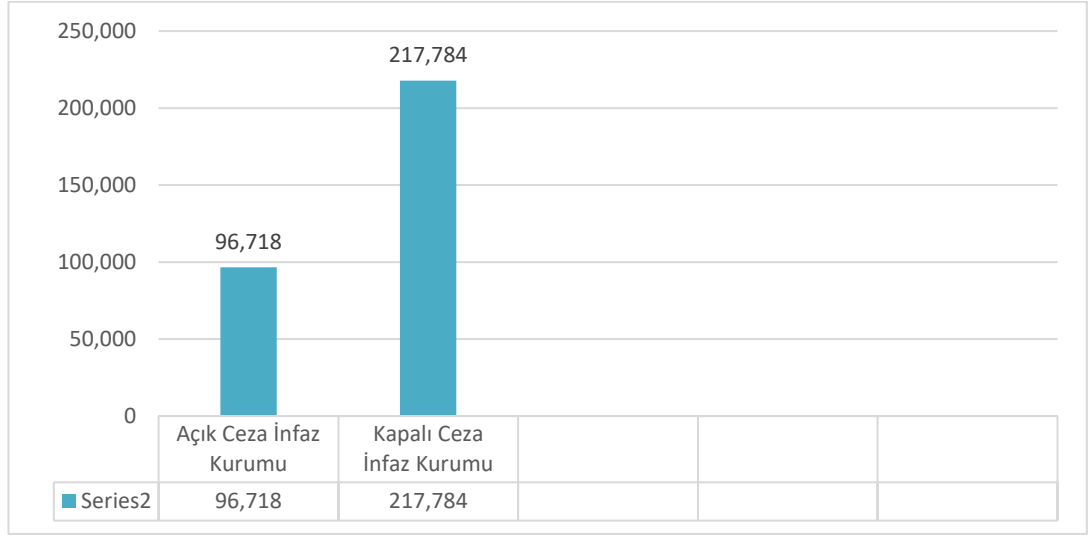

Kaynak: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-1.pdf>, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 19.08.2022.

Şekil 1.1'deki verilere göre, 31 Mart 2022 tarihinde Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklu sayıları cinsiyet ve yaş gruplarına göre: Erkek hükümlü sayısı 264.935, tutuklu sayısı 35.318 ve çocuk mahkûm sayısı 670'dir. Kadın hükümlü sayısı ise 10.360, kadın tutuklu sayısı 1.813 ve çocuk mahkûm sayısı 1.406'dır. Toplamda ise hükümlü sayısı 275.965, tutuklu sayısı 38.537 ve çocuk mahkûm sayısı 2.076 olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, ceza infaz kurumlarındaki cinsiyet ve yaş grupları arasındaki dağılımı göstererek ceza adalet sisteminin farklı sosyal ve demografik yapıları nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bu verilere göre toplam ceza infaz kurumu nüfusu ise 314,502'dir. Açık ceza infaz kurumları genellikle daha az güvenli ortamlar sağlayarak hükümlülerin daha fazla özgürlükle dolaşımını sağlar; kapalı ceza infaz kurumları ise daha güvenli ve sıkı kontrollü ortamlardır. Bu dağılım, ceza infaz politikalarının farklı türlerini ve ceza alan bireylerin farklı rehabilitasyon ihtiyaçlarını yansıtmaktadır.

Şekil 1.2: Ceza İnfaz Kurumlarının Kurum Statülerine Göre Dağılımı (2022)

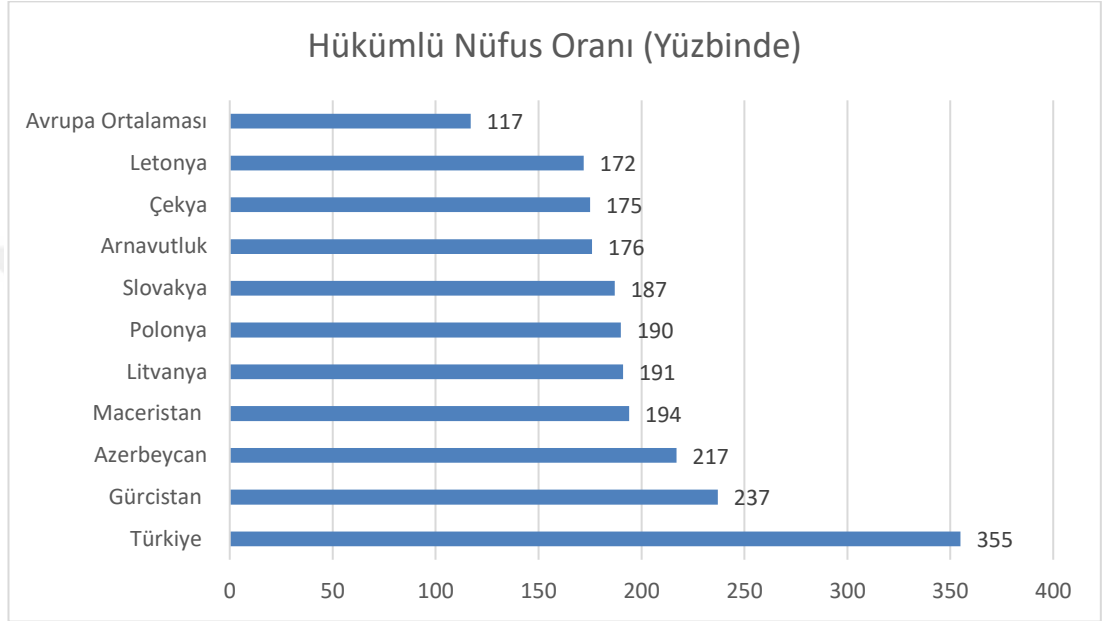

Kaynak: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-2.pdf>, (Çevrimiçi), _Erişim Tarihi: 19.08.2022.

Şekil 1.2’de ki verilere göre, Türkiye’deki cezaevlerinde toplam 314.502 mahkûm bulunmaktadır. Bu mahkûmların 96.718’i açık cezaevlerinde, 217.784’ü ise kapalı cezaevlerinde tutulmaktadır. Açık cezaevlerinde kalan mahkûmlar, toplam mahkûm nüfusunun yaklaşık %30.8’ini oluştururken kapalı cezaevlerinde kalanlar %69.2’sini oluşturmaktadır. Bu durum, kapalı cezaevlerinde kalan mahkûm sayısının açık cezaevlerindeki iki katından fazla olduğunu göstermektedir. Kapalı cezaevleri, genellikle daha ciddi suçlardan hüküm giymiş veya kaçma riski taşıyan mahkûmların tutulduğu yüksek güvenli yerlerdir. Bu cezaevlerinde güvenlik ve gözetim önlemleri sıkıdır ve mahkûmların dış dünya ile teması minimum seviyede tutulmaktadır. Öte yandan, açık cezaevleri daha düşük güvenli olup mahkûmların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması amacıyla faaliyet göstermektedir. Bu cezaevlerinde kalan mahkûmlar, genellikle daha az tehlikeli suçlardan hüküm giymiş veya cezasının sonlarına yaklaşmış kişilerden oluşmaktadır. Açık cezaevlerindeki mahkûm sayısının daha düşük olması, bu tür cezaevlerinin kapasitesinin ve işlevinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Kapalı cezaevlerinde bu kadar yüksek sayıda mahkûmun bulunması, cezaevi sisteminin üzerindeki yükü artırabilir ve bu da mahkûmların rehabilitasyon süreçlerini zorlaştırabilmektedir. Bu nedenle, cezaevi sisteminde dengeli bir yaklaşım benimsenmesi ve mahkûmların

topluma yeniden kazandırılması sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesi büyük önem taşımaktadır.

Şekil 1.3: Toplam Mahkûm Sayısına Göre En Yüksek Cezaevi Nüfus Oranına Sahip Ülkeler (2023)

Kaynak: Aebi, M. F., Cocco, E. & Molnar, L. (2023). 2022’de Avrupa’da Mahpuslar ve Hapishaneler: SPACE I raporunun Temel Bulguları. Series UNILCRIM 2023/2. Avrupa Konseyi ve Lozan Üniversitesi. (Çevrimiçi) https://wp.unil.ch/space/files/2023/10/SPACE-2022-Temel-Bulgular_turkish.pdf, Erişim Tarihi: 18.08.2023.

Şekil 1.3’te görüldüğü gibi Türkiye, Avrupa Konseyi ülkeleri içinde cezaevi nüfus oranında lider konumdadır. Her 100 bin kişi başına düşen 355 mahkûm ve tutukluyla Türkiye, bu alanda en yüksek rakama sahiptir. Gürcistan (237), Azerbaycan (217) ve Macaristan (194) gibi ülkeler Türkiye’yi takip etmektedir. 2023 güncel verilerde ise her 100 bin kişi başına düşen 408 mahkum ve tutukluluk oranı ile en yüksek rakama sahip olup bir önceki yıla göre artış göstermiştir. Gürcistan (256), Azerbaycan (244) ve Moldova (242) gibi ülkeler Türkiye’yi takip etmekte ve sayılarında artış olduğu görülmektedir.

Tablo 1.1: Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı (2022)

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları 31.03.2022 Tarihi itibari ile												
Eğitim Durumu	Hükümlü				Tutuklu				Genel Toplam			
	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam	Erkek	Kadın	Çocuk	Toplam
İlkokul Mezunu	72.071	2.202	246	74.519	8.042	291	386	8.719	80.113	2.493	632	83.238
İlköğretim Mezunu	52.841	1.420	216	54.477	7.278	331	679	8.288	60.119	1.751	895	62.765
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	42.271	1.411	5	43.687	6.410	339	9	6.758	48.681	1.750	14	50.445
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	43.118	661	34	43.813	6.209	140	83	6.432	49.327	801	117	50.245
Yüksek Okul veya Fakülte Mezunu	22.108	1.779		23.887	2.454	251		2.705	24.562	2.030	0	26.592
Bilinmeyen	16.329	417	31	16.777	1.998	103	52	2.153	18.327	520	83	18.930
Okuma-Yazma Bilmeyen	7.579	1.533	82	9.194	1.971	244	147	2.362	9.550	1.777	229	11.556
Okur-Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	6.287	866	56	7.209	770	107	50	927	7.057	973	106	8.136
Yüksek Lisans	1.956	64		2.020	164	6		170	2.120	70	0	2.190
Doktora	375	7		382	22	1		23	397	8	0	405
Genel Toplam	264.935	10.360	670	275.965	35.318	1.813	1.406	38.537	300.253	12.173	2.076	314.502

Kaynak: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-3.pdf>, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 19.08.2022.

Tablo 1.1'e göre, ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin eğitim durumu, genel nüfusun önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 31 Mart 2022 tarihi itibarıyla, hükümlülerin %27,0'inin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir; bu oran, tutuklular arasında %22,6 olarak kaydedilmiştir. İlköğretim mezunu olanların oranı ise hükümlülerde %19,8, tutuklularda ise %21,5'tir. Lise veya dengi meslek okulu mezunları, hükümlüler arasında %15,8, tutuklular arasında ise %17,5 oranında yer almaktadır.

Ortaokul veya dengi meslek okulu mezunu olanlar, her iki grupta da benzer şekilde %15,8 (hükümlü) ve %16,7 (tutuklu) oranlarına sahiptir. Yüksek okul veya fakülte mezunları, hükümlülerde %8,6, tutuklularda ise %7,0 ile daha düşük bir orana sahiptir. Bilinmeyen eğitim durumu olanların oranı ise %6,0 (hükümlü) ve %5,6 (tutuklu) olarak belirlenmiştir. Okuma-yazma bilmeyenler, tutuklu grubu içinde %6,1 oranıyla dikkat çekmektedir.

Okur-yazar olup bir okul bitirmeyenlerin oranı, %2,6 (hükümlü) ve %2,4 (tutuklu) ile oldukça düşüktür. Yüksek lisans ve doktora sahibi olanların sayısı da göz önünde bulundurulduğunda, her iki grup için bu oranlar sırasıyla %0,8 ve %0,1'dir. Genel olarak, eğitim durumu ceza infaz kurumlarındaki bireylerin topluma entegrasyonunu ve yeniden kazandırılmasını etkileyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim seviyesinin düşük olması, mahkumların sosyal ve ekonomik hayata katılımını zorlaştırabilir; bu nedenle, eğitim programlarının güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması, ceza infaz kurumlarındaki bireylerin rehabilitasyonu açısından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1.2: Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2022)

Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımları 31.03.2022 Tarihi itibari ile									
Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü			Tutuklu			GENELTOPLAM		
	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM	Erkek	Kadın	TOPLAM
12-18 Yaş Arası	648	22	670	1.359	47	1.406	2.007	69	2.076
18-40 Yaş Arası	168.002	6.178	174.180	26.714	1.318	28.032	194.716	7.496	202.212
40-65 Yaş Arası	92.177	4.002	96.179	8.274	486	8.760	100.451	4.488	104.939
65 Yaş ve Üzeri	4.756	180	4.936	330	9	339	5.086	189	5.275
GENEL TOPLAM	265.583	10.382	275.965	36.677	1.860	38.537	302.260	12.242	314.502

Kaynak: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-4.pdf>, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 19.08.2022.

Tablo 1.2'ye göre erkek hükümlüler arasında en büyük grup 168.002 kişi ile 18-40 yaş aralığındadır. Kadın hükümlülerde ise en fazla kişi 6.178 ile 18-40 yaş

aralığındadır. Tutuklu erkeklerde ise en büyük grup 36.677 kişi ile 18-40 yaş aralığındadır, kadın tutuklularda ise 1.860 kişi ile 18-40 yaş aralığı en fazla temsil edilen gruptur. Genel olarak ceza infaz kurumlarındaki erkeklerde 18-40 yaş aralığındaki bireylerin yoğunluğu dikkat çekerken kadınlarda da benzer şekilde bu yaş aralığı önemli bir grup oluşturmaktadır. Bu veriler, ceza infaz kurumlarındaki yaş gruplarının adalet sistemi içindeki önemli bir gösterge olduğunu göstermektedir. İstatistiklere göre Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların cinsiyet, ceza infaz kurumu statüsü, öğrenim durumu ve yaş gruplarına göre dağılımları dikkat çekici bir tabloyu ortaya koymaktadır.

Ceza infaz kurumlarındaki nüfusun cinsiyet, ceza infaz kurumu statüsü, eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre dağılımı, toplumun gelecekteki sosyal ve ekonomik yapısını etkileyen önemli bir göstergedir. Bu istatistikler, ceza sistemi üzerinde yapılacak politika ve reform çalışmalarında önemli bir rehberlik sağlayabilir. Genel toplamda 314.502 bireyin bulunduğu ceza infaz kurumlarındaki yaş gruplarına göre dağılım, özellikle genç ve orta yaş grubundaki bireylerin rehabilitasyonu, eğitim fırsatlarının sağlanması ve topluma kazandırılması yönünde atılacak adımların kritik önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca, yaşlı bireyler için sağlık ve sosyal hizmetlerin sağlanması da göz ardı edilmemelidir. Ceza infaz kurumlarındaki bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımları, politika ve uygulamaların şekillendirilmesinde dikkate alınması gereken önemli veriler sunmaktadır.

Tablo 1.3: 1977-2021 Yılları Arasında Yürütülen Eski Hükümlü Çalışmaları

	ESKİ HÜKÜMLÜLER											
	BAŞVURU			İŞE YERLEŞTİRME								
Yıllar				Toplam			Kamu			Özel		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
												Total
1977			1.609			886			610			276
1978			1.600			810			504			306
1979			1.465			771			552			219
1980			893			497			295			202
1981	1.545	16	1.561	899	7	906	513	1	514	386	6	392
1982	3.585	43	3.628	966	14	980	625	13	638	341	1	342
1983	5.077	56	5.133	1.504	20	1.524	945	13	958	559	7	566
1984	5.185	43	5.228	2.035	24	2.059	1.098	10	1.108	937	14	951
1985	4.229	56	4.285	2.658	34	2.692	903	3	906	1.755	31	1.786
1986	6.078	75	6.153	2.032	20	2.052	1.081	7	1.088	951	13	964
1987	5.229	45	5.274	2.595	24	2.619	1.348	4	1.352	1.247	20	1.267
1988	4.581	41	4.622	2.735	25	2.760	1.480	8	1.488	1.255	17	1.272
1989	6.137	41	6.178	4.232	41	4.273	2.043	19	2.062	2.189	22	2.211
1990	6.594	59	6.653	3.158	26	3.184	1.398	14	1.412	1.760	12	1.772
1991	10.081	145	10.226	2.863	43	2.906	1.032	8	1.040	1.831	35	1.866
1992	6.859	64	6.923	2.509	35	2.544	680	5	685	1.829	30	1.859
1993	5.712	53	5.765	2.785	23	2.808	852	4	856	1.933	19	1.952
1994	4.868	70	4.938	2.370	43	2.413	1.052	5	1.057	1.318	38	1.356
1995	3.557	55	3.612	2.556	39	2.595	997	5	1.002	1.559	34	1.593
1996	3.773	48	3.821	2.129	28	2.157	528	6	534	1.601	22	1.623
1997	3.990	64	4.054	2.068	31	2.099	405	1	406	1.663	30	1.693
1998	5.111	81	5.192	2.297	38	2.335	611	2	613	1.686	36	1.722
1999	13.425	135	13.560	7.200	80	7.280	2.737	15	2.752	4.463	65	4.528
2000	11.233	209	11.442	5.180	65	5.245	910	5	915	4.270	60	4.330
2001	13.959	246	14.205	6.439	123	6.562	711	5	716	5.728	118	5.846
2002	11.963	218	12.181	5.638	109	5.747	408	6	414	5.230	103	5.333
2003	18.815	265	19.080	5.902	95	5.997	191	3	194	5.711	92	5.803
2004	15.141	210	15.351	5.542	106	5.648	438	3	441	5.104	103	5.207
2005	8.654	163	8.817	6.574	120	6.694	632	6	638	5.942	114	6.056
2006	7.670	128	7.798	6.336	118	6.454	301	4	305	6.035	114	6.149
2007	7.157	113	7.270	5.106	98	5.204	288	2	290	4.818	96	4.914
2008	6.483	120	6.603	2.440	41	2.481	189	2	191	2.251	39	2.290
2009	2.231	44	2.275	328	4	332	328	4	332	-	-	-
2010	1.435	23	1.458	222	1	223	222	1	223	-	-	-
2011	1.542	31	1.573	233	4	237	233	4	237	-	-	-

2012	7.542	112	7.654	263	7	270	263	7	270	-	-	-
2013	5.783	85	5.868	246	1	247	246	1	247	-	-	-
2014	6.004	108	6.112	383	1	384	383	1	384	-	-	-
2015	5.401	90	5.491	255	0	255	255	0	255	-	-	-
2016	7.331	129	7.460	237	5	242	237	5	242	-	-	-
2017	10.619	160	10.779	186	0	186	186	0	186	-	-	-
2018							377	10	387	-	-	-
2019							774	13	787	-	-	-
2020							1454	53	1507	-	-	-
2021							300	3	303	-	-	-
TOPLAM	225.224	3.157	233.948	100.040	1.487	104.491	25.688	196	27.845	74.352	1.291	76.646

Kaynak: İŞKUR 2021 Yıllık Tabloları, (Çevrimiçi), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler/> Erişim Tarihi: 19.08.2022.

Tablo 1.3'te 1977'den 2021 yılı sonuna kadar yürütülen eski hükümlü çalışmalarını detaylı bir şekilde göstermektedir. Aşağıda tablo üzerindeki verilere yönelik detayları şu şekilde sıralanabilir:

Başvurular ve İşe Yerleştirmeler konusunda yapılan genel değerlendirmede, tablo yıllara göre eski hükümlülerden gelen başvuruların artış eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 1999 yılında büyük bir artış görülmüş, bu da dikkate değer bir dönem olarak belirtilmiştir. Ayrıca işe yerleştirmelerde de yıllara göre artışlar gözlenmiştir. 1999 yılından itibaren işe yerleştirmelerde belirgin bir ivme artışı yaşanmıştır. Cinsiyet bazında işe yerleştirmeler incelendiğinde tablo genelde erkek eski hükümlülerin işe yerleştirilmesinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Kadın eski hükümlülerin ise bu konuda erkeklere kıyasla daha düşük bir seviyede işe yerleştirildiği görülmekle birlikte, son yıllarda kadınların işe yerleştirilme sayısında artış gözlenmektedir. Kamu ve özel sektördeki işe yerleştirmeler incelendiğinde genelde kamu sektöründe işe yerleştirmelerin özel sektöre göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Özellikle 1999 yılında kamu sektörü işe yerleştirmelerinde önemli bir artış yaşanmıştır. Özel sektördeki işe yerleştirmelerde ise genelde kamu sektöründen daha düşük olmasına rağmen, belirgin bir artış trendi gözlenmektedir. Ayrıca 2008 yılında özel sektörde eski hükümlü istihdam zorunluluğunun kaldırılması sonucunda, özel sektördeki istihdam oranlarında bir azalma yaşanmıştır. Son olarak toplam başvuruların ve işe yerleştirmelerin yıllara göre artış gösterdiği ve bu durumun, eski hükümlülerin işgücüne yeniden kazandırılması için yapılan programların etkili

olduğunu düşündürdüğü vurgulanmıştır. Yıllık değerlendirme yapıldığında ise özellikle 1999 yılında eski hükümlülerin istihdama kazandırılması için büyük çaba harcandığı ve başarılar elde edildiği belirtilmiştir. Bu bağlamda bu tablo, eski hükümlülerin topluma kazandırılması ve istihdam edilmesi amacıyla yürütülen programların etkili olduğunu ve bu alandaki çabaların zaman içinde artarak devam ettiğini göstermektedir. Ancak cinsiyet ve sektörel dağılımların dikkate alınarak daha kapsamlı bir analiz yapılması bu konudaki politika ve stratejilerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca engelli veya eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden tahsil edilen idari para cezalarının kullanımı konusunda karar almak üzere yetkili bir komisyon bulunmaktadır. Bu komisyon, *“Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyona Dair Yönetmelik”* çerçevesinde belirlenmiş durumda (Savaş ve Eryalçın, 2020:340). *“Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Ayrıca Yetkili Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Genelge (2015/1)”* adlı yayın, yönetmeliğin değerlendirilmesinde yaşanan gecikmeleri ve yapılacak projeleri açıklamaktadır. Sosyal devlet olmanın gereği olarak eski hükümlülere yönelik yasal düzenlemeler, özellikle sosyal koruma çerçevesinde planlanmalıdır. Anayasanın 49. Maddesi; devletin çalışanlarını ve işsizleri korumak, çalışma hayatını geliştirmek, işsizliği önlemek için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye İş Kurumu (2018) verilerine göre, kamuda şu anda çalışmakta olan 4612 eski hükümlü bulunmaktadır ve atama yapılmamış 4250 eski hükümlü kadrosu açıktır. Öte yandan özel sektörde eski hükümlü çalışma zorunluluğu, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesi ve 5763 sayılı İş Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kaldırılmıştır (Savaş ve Eryalçın, 2020: 341). İstatistiksel verilere dayanarak şu ana kadar böyle bir durumun saptanamamış olması, özel sektördeki eski hükümlü istihdamı zorunluluğunun yeniden getirilmesi talebinin kaynağı haline gelmiştir. İŞKUR'un engelli ve eski hükümlülere kendi işlerini kurma konusunda sunduğu desteklere rağmen, çoğu kişi bu yardımlardan faydalanamamaktadır. Bu da eski hükümlülerin iş bulma sürecini karmaşık hale getirir. İş arama sürecinde karşılaşılan zorluklar; dışlanma, ayrımcılık, yetersiz mesleki deneyim, işveren algıları, küresel ekonomik sorunlar ve genel işsizlik gibi

faktörlerle birleşince, eski hükümlülerin istihdamı daha da zorlaşmaktadır. Eski hükümlülerin işgücüne katılımını artırmak ve toplumsal uyumu sağlamak için yasal düzenlemelerin yanı sıra olumlu algı değişimlerini teşvik etmeye yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Özellikle uzun süre cezaevinde kalan bireylerin, iş hayatındaki gelişmelere ayak uydurabilmesi için hüküm sürecinde gerekli teknolojik ve dijital becerileri edinmelerine yönelik düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Eski hükümlülerin iş bulma sürecinde işverenlerin ön yargıları ve önlemlerinin büyük bir engel oluşturması dikkate alınarak işsizlikle mücadelede politikaların etkin rol oynaması ve sorunlar ortaya çıkmadan önce hayata geçirilmesi gerekmektedir (Öktem, 2012: 25). Bu noktada ülkelerin kamu kurumlarında ve özel sektör işletmelerinde belirli oranda eski hükümlü çalıştırılmasına yönelik düzenlemeleri bulunmaktadır.

1.3. Eski Hükümlülerin İş Gücü Piyasasına Entegrasyonda Yaşadığı Sorunlar

Eski hükümlüler, işgücü piyasasına girişte çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında adli sicil kaydı, iş bulma sürecinde yaşanan ikincil dezavantajlar, işverenlerin olumsuz tutumu ve istihdam sürecindeki ayrımcılık bulunmaktadır. İşverenler genellikle işyeri güvenliği, sorumluluk ve kamu imajı gibi endişeleri gerekçe göstererek eski hükümlülere karşı ayrımcılık yapma eğilimindedir. Ancak bu tür varsayımların her zaman gerçeklere dayanmadığı ve zararlı ayrımcılığa neden olabileceği belirtilmelidir. Eski hükümlüler tahliye sonrasında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar özellikle istihdam fırsatları açısından sosyal, ekonomik ve politik dezavantajları içerir. Maddi yoksunluk, barınma güvensizliği ve istikrarlı istihdamın olmaması, eski hükümlülerin karşılaştığı ortak sorunlardır. Toplumun damgalaması, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları ve işsizliğe bağlı mali sorunlar da önemli zorluklar yaratmaktadır. İşverenlerin olumsuz tutumları ve önyargıları eski hükümlülerin istihdam oranının düşük olmasına katkıda bulunmaktadır. Ek olarak eski hükümlüler sıklıkla, sosyal yeniden bütünleşmelerini engelleyen zayıf fiziksel ve zihinsel sağlık da dâhil olmak üzere çok yönlü sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar.

Bu sağlık sorunları çoğu zaman devlet kurumları tarafından ihmal edilmekte ve bu da eski hükümlülerin sosyal dışlanmalarının artmasına yol açmaktadır (Simonson, 2006). Ayrıca bazı durumlarda belirli işlerde eski hükümlülerin çalışmasına yasak getirilebilmektedir. Bu tür engeller, eski hükümlülerin iş bulma ve iş hayatına uyum sağlama süreçlerini zorlaştırabilir. Bu nedenle eski hükümlülerin iş bulmalarını ve topluma entegrasyonlarını destekleyici politika ve programların geliştirilmesi önemlidir. Ancak kimi araştırmalar, suçluların yeniden suç işleme olasılığının kendilerine verilen cezalardan etkilenmediğini de göstermektedir (Kenemore ve Roldan, 2006: 6-7).

Eski hükümlüler, genellikle yüksek risk altında olan ve dışlanma ile karşılaşabilen bir gruptur. İşgücü piyasasındaki işsizlik sorunları ve bu durumun toplum üzerindeki olumsuz etkileri, evrensel bir sorun olmasına rağmen genellikle halkın eski hükümlülere karşı olumsuz bir tutum içerdiği gözlemlenmiştir (Nowak, 2018: 87). Ancak  nceki işverenleri ya da aile ya da arkadaş bağlantıları aracılığıyla işgücü piyasasına yeniden katılabilen eski hükümlülerin ise tahliye sonrasında başarılı sonuçlar alma olasılıkları daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Addo, 2014: 37).

İstihdamın, bireyin yeniden suç işleme riskini azalttığı  ne sürülmektedir. Bu nedenle eski hükümlüler için istihdam sağlamak, daha iyi bir yaşam tarzı sunmanın yanı sıra suç maliyetini de azaltabilir. Ancak istihdam edilebilir ve sürdürülebilir becerilerden yoksun olmak, birçok kişiyi suç işlemeye yatkın hale getirebilir. Araştırmalar yüksek suç tekrarını işsizliğe ve eski hükümlüleri  alıştırma isteğine bağlamaktadır. Ayrıca istihdamın bireyin yeniden suç işleme riskini azalttığını ileri sürmektedir. Böylece eski hükümlülerin çalıştırılması daha iyi bir yaşam tarzı sağlamakta ve suçların maliyetini artırmaktadır. Ancak istihdam edilebilir ve sürdürülebilir becerilerin eksikliği birçok insanı suç eylemine yatkın hale getirmektedir. Ayrıca diğer faktörlerin yanı sıra eski hükümlüler için insana yakışır bir iş bulunmaması nedeniyle rehabilitasyon ve reformun başarısız olduğu ileri sürülmektedir. Eski hükümlülerin açık iş pozisyonları için daha az rekabetçi adaylar olarak ortaya konulmasında etkili olan faktörler, işverenin eski hükümlüleri işe alma konusundaki isteksizliğini k r lemektedir. Eski hükümlülerin iş bulma şanslarını

azaltan faktörler, işverenlerin eski hükümlüleri istihdam etme konusundaki isteksizliğini artırabilir (Wiafe, 2021:2; Addo, 2014; Manza, vd., 2004; Taxman, 2004; Travis, vd., 2001).

Fletcher'in (2001) yapmış olduğu "*Ex-offenders, The Labour Market and The New Public Administration*" çalışmasında eski hükümlülerin işgücü piyasasındaki en yaygın üç dezavantajı, işveren ayrımcılığı (%54), eğitim veya mesleki nitelik eksikliği (%42) ve düşük özgüven (%27) olarak sıralanmaktadır (Fletcher, 2001). Diğer dezavantajlar arasında uyuşturucu veya alkol bağımlılığı (%19), sağlık sorunları (%15), iş disiplini eksikliği (%15) ve düşük ücretli işlerin sunulması (%12) yer almaktadır (Fletcher, 2001:878).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir ankete göre hapisane iş deneyiminin genellikle iş bulma üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Ankete katılanların %90'ı, hapisane işinin özellikle faydalı olmadığını düşünmüş, %15'i hapisane deneyiminin yeni beceriler kazanmak için faydasız olduğunu belirtmiştir. Ancak %41'i hapisanedeki iş bilgisi ve istihdam edilebilir becerilerin kendilerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma ek olarak, %16'sı hapisanedeki ağır işlerin, tahliye sonrasında iş bulma sürecine hazırlık sağladığını belirtmiştir. Geri kalan %9'luk bir kesim ise hapisane sonrasında sosyal statü ve işlerinden memnun olduklarını belirtmiştir. Öte yandan Graffam, Shinkfield ve Lavelle'in (2014), "*Recidivism Among Participants of an Employment Assistance Program For Prisoners And Offenders*", adlı bir çalışma, eski hükümlülerin istihdam yardım programlarına katılmalarının, yeniden suç işleme oranlarını azalttığını göstermektedir. Çalışma, 600 program katılımcısı ve 600 program katılımcısı olmayan 1200 hükümlüyü içermiştir. Bu bulgular, eski hükümlüler için istihdam olanaklarının artırılmasının yeniden suç işleme ve tekrar hapsedilme riskini azaltabileceğini göstermektedir (Graffam, Shinkfield ve Lavelle, 2014:348). Bu durum, istihdam edilen bireylerin suç işleme maliyetini daha yüksek bulacakları anlamına gelir; bu da suç işleme eğilimini azaltacağı düşünülmektedir. Bu nedenle iş bulma imkânlarının artırılması, eski hükümlülerin suçla tekrar ilişkilendirilme olasılığını düşürebilir ve topluma daha etkili bir şekilde yeniden entegre olmalarını sağlayabilir. Ayrıca eski

hükümlüler; iş piyasasında deneyimsizlik, niteliksizlik, düşük özgüven ve temel beceri eksikliği gibi zorluklarla karşılaşabilirler (Visser ve Travis, 2003). Hatta becerikli olanlar bile açık pozisyon-beceri uyumsuzluğu ve uygun iş ortamının eksikliği gibi faktörler nedeniyle istihdam edilebilirlik konusunda olumsuz etkilenebilirler. Bu zorluklara ek olarak toplumda yaygın olan düşmanca tutumlar, eski hükümlülerin etkili bir şekilde sosyalleşmelerini ve topluma yeniden entegre olmalarını engelleyebilir (Appiah ve Hene, 1989). Bu durum, eski hükümlülerin iş bulma sürecini ve iş hayatına uyum sağlamalarını zorlaştırabilir.

Wiafe'nin (2021) *“Willingness of Employers to Employ Ex-Convicts Among Selected SMEs in The Western Region of Ghana”* adlı çalışması, seçilmiş küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında işe alım sürecinde eski hükümlülere karşı işverenlerin istekliliğini araştırmıştır. Bu çalışma, işverenlerin genel tutumlarını anlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır ve eski hükümlülerin istihdam edilmesine yönelik olumsuz bakış açılarının işgücü piyasasındaki adaptasyonlarını etkileyebileceğini göstermektedir. Bu nedenle işverenlerin eski hükümlülere karşı tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesi, sosyal yeniden entegrasyon süreçlerini kolaylaştırabilir ve iş bulma şanslarını artırabilir (Wiafe, 2021: 1).

Nowak'ın (2018) yaptığı *“At Risk of Social Exclusion. Labor Market Disadvantage of Ex-Convicts–The Case of Poland”*, çalışmasında eski hükümlülerin işgücü piyasasında dezavantajlı bir grup olmalarından kaynaklanan sosyal dışlanma riskini ele almaktadır. Araştırmada ceza infaz kurumundan çıkan hükümlülerin, tutukluluk dönemi sonrasında kalıcı iş arayışında üstlendikleri faaliyetler, aradıkları işin niteliği, motivasyonları, iş arama yöntemleri ve istihdam sıklığı geriye dönük olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, eski hükümlülerin büyük çoğunluğunun iş arama konusunda aktif olduğunu göstermektedir; ancak 50 yaş üstü bireylerin en az aktif grup olduğunu ortaya koymaktadır. İş bulma motivasyonları, hükümlülerin ikamet ettikleri yere ve eğitim düzeylerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Özellikle 31-40 yaş arası bireyler, iş arama sürecinde istihdam ofislerinin desteğini en çok kullanan grup oldukları görülmektedir (Nowak, 2018:85). Bu durum eski hükümlülerin iş arama stratejileri, yaşları ve eğitim seviyelerine göre farklılık

göstermektedir. Genç ve yükseköğretim seviyesine sahip bireyler, iş bulmak için interneti ve tanıdıklarının tavsiyelerini daha sık kullanmaktadır. İnşaat sektöründeki iş teklifleri, eski hükümlülerin arasında en çok arananlar arasında yer almaktadır. Ancak eğitim seviyesi düştükçe işsizlik oranları artmaktadır (Nowak, 2018:85). Elde edilen veriler, işverenlerin eski hükümlü çalıştırmaya yönelik genel bir olumsuz eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Eski hükümlünün suç türüne bakılmaksızın işverenlerin genel olarak eski hükümlüleri istihdam etmeye karşı çekingen bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Ancak çalışma alanındaki küçük ve orta ölçekli işletmelerde belirli bir beceri düzeyine sahip bireyleri istihdam etme eğiliminin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sonuçlar aynı zamanda işverenlerin cinsel suçlarla karşılaştırıldığında uyuşturucu suçları, hırsızlık ve hırsızlıkla ilgili suçlarla mahkûm olan bireyleri istihdam etme olasılığının daha yüksek olduğunu doğrulamaktadır (Atkin ve Armstrong, 2013). Bu durum, belirli suç türlerine karşı işveren tutumlarındaki farklılıkları vurgulamakta ve suç türünün istihdam edilebilirlik üzerindeki etkilerini göstermektedir. Yapılan çalışmaları sınıflandıırırsak eğer Eski hükümlülerin işgücü piyasasına girişte karşılaştıkları sorunlar, birçok boyutta incelenebilir.

Ayrımcılık ve olumsuz tutumlar başlığı altında, adli sicil kaydı nedeniyle işverenlerin eski hükümlülere karşı olumsuz tutumlar sergilediği ve işyeri güvenliği ile kamu imajı endişeleri doğrultusunda ayrımcılık yapma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Simonson, 2006). Bu durum, eski hükümlülerin işe alım süreçlerini olumsuz etkileyen önemli bir faktördür. Sosyal ve ekonomik dezavantajlar kısmında, eski hükümlülerin tahliye sonrasında maddi yoksulluk ve barınma güvensizliği gibi sorunlarla karşılaştıkları vurgulanmaktadır. Bu sosyal ve ekonomik zorluklar, bireylerin topluma entegrasyonunu zorlaştırmakta (Nowak, 2018) ve istihdam fırsatlarını sınırlamaktadır. Sağlık sorunları başlığında, eski hükümlülerin fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları ile bağımlılık problemleri yaşadığına dikkat çekilmektedir. Bu sağlık sorunları, sosyal dışlanmayı artırmakta ve iş bulma şanslarını olumsuz etkilemektedir (Visser ve Travis, 2003). Yetersiz nitelik ve beceri çerçevesinde, eğitim ve mesleki nitelik eksikliğinin, eski hükümlülerin iş bulma süreçlerini zorlaştırdığı ifade edilmektedir. Ayrıca, düşük özgüven, iş arama süreçlerinde karşılaşılan önemli

bir engel olarak öne çıkmaktadır (Fletcher, 2001). İstihdam sürecindeki engeller bölümünde, eski hükümlülerin iş bulma sürecinde ikincil dezavantajlar yaşadığı, bunun da istihdam oranlarını düşürdüğü belirtilmektedir. Toplumun damgalaması, eski hükümlülerin iş hayatına uyum sağlamasını zorlaştıran bir diğer önemli faktördür (Addo, 2014). Yeniden suç işleme riski ile ilgili olarak, istihdamın bireylerin yeniden suç işleme riskini azalttığı ancak yeterli istihdam fırsatlarının yokluğunun bu riski artırdığı belirtilmiştir (Kenemore ve Roldan, 2006). Son olarak, politika ve program gereksinimleri başlığında, eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu destekleyecek politika ve programların geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, işverenlerin eski hükümlüleri istihdam etme konusundaki bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Wiafe, 2021).

Buna çözüm olarak:

- İş kanunu gözden geçirilmelidir, özellikle de eski hükümlüleri işe alan işverenlere yönelik vergi teşvikleri konusunda.
- Vergi teşviki uygulamaları, eski bir mahkûmu işe alma kararını önemli ölçüde etkileyebilir.
- İşverenler, eski hükümlüleri istihdam etme konusunda bilinçlendirilmeli ve bu konuda eğitilmelidir.
- İşverenler, gerekli niteliklere ve iş şartlarına sahip eski hükümlüleri işe almak konusunda isteklidir.

Cezalarını tamamladıktan sonra serbest bırakılan mahkûmların iş ve yaşamda korunması, üç aşamada gerçekleşebilir:

- İlk aşama, mahkûmların cezaevinde bulundukları süreçtir. Bu aşamada, mahkûmlar sosyal beceri ve eğitim kazanarak topluma uyum sağlamaları için hazırlanır.
- İkinci aşama, eski hükümlülerin işe yerleştirilme sürecinde korunmalarını içerir. Bu bağlamda, cezaevinden salıverilenlere mesleki eğitim ve kariyer danışmanlığı sunulabilir. İş yerleri, bu bireyler için belirli kotalar

belirleyerek suçluların işgücüne daha kolay dâhil olmalarını sağlamak için çeşitli önlemler alabilir.

- Üçüncü aşama; hapishaneden salıverilen bireylerin işe alınması ve işe başladıktan sonra yasal çerçevede ücret, çalışma koşulları ve temel haklarının korunmasını içermektedir (Alp, 2014:17).

Bu kapsamda eski hükümlülerin işgücü piyasasına girmede yaşamış oldukları sorunlar şu şekilde ele alınabilir:

1.3.1. Bireysel Faktörler

Eski hükümlülerin işgücünde karşılaştığı bireysel sorunlar genellikle iş bulma zorluğuyla başlamaktadır. Bu durum, işverenlerin ceza kaydı bulunan bireyleri işe almak konusundaki tereddütlerinden kaynaklanabilir. Ayrıca meslek edinme süreçlerinin uzunluğu, işe uygun beceri ve nitelik eksiklikleri, iş yerinde ayrımcılık, eski hükümlülüğün stigmatize edici etkisi, psikolojik sorunlar ve mesleki kariyer gelişimindeki sınırlamalar gibi başka sorunlar da yaşanabilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için eski hükümlülerin işgücü piyasasına uygun şekilde hazırlanmaları, mesleki eğitim almaları, iş yerlerinde ayrımcılıkla mücadele edilmesi ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gibi çözümler önerilebilir.

Her yıl birçok kişi cezaevinden tahliye edilmekte ve bu kişiler, topluma yeniden entegrasyon sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında en önemli olanı, işgücü piyasasına geri dönme güçlüğü ve çalışma hayatına kaldığı yerden devam edememektir (Gençtürk ve Korkmaz, 2019: 371). Eski hükümlülerin bireysel etkenleri, kişinin önceki suç geçmişinden kaynaklanan kısıtlamaların, iş, eğitim ve sosyal hayat gibi alanlarda engellerle karşılaşmasına neden olabilecek faktörlerdir. Bu etkenler, eski hükümlünün kendi psikolojik ve sosyal durumuna bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir. Örneğin suç geçmişi nedeniyle özgüven eksikliği, özgürlük kavramına farklı bir bakış açısı ve güvensizlik gibi etkiler, eski hükümlülerde daha sık görülebilir. Ayrıca, eski hükümlülerin cezaevi sürecinde yaşadıkları travmalar ve rehabilitasyon sürecinde aldıkları programlar da bireysel etkenleri artırabilir.

Bireyin çalışma hayatına katılması, toplumda yer edinmesi, gelir elde etmesi ve saygınlık kazanması gibi hedefleri vardır. Ancak bu süreç uzadıkça işsizlikle bağlantılı olarak birey kendini iyi hissetmeme, hüsrana uğrama, depresyon gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıklarla karşı karşıya kalabilir. Bu durum, sadece bireyin kendi yaşamını değil finansal kaygılar ve aile içi huzursuzluklar gibi etkilerle birlikte toplumsal ve bireysel anlamda saygınlığını kaybetmesine de neden olabilir. Bu durumlar, bireyin tekrar suça bulaşma olasılığını artırabilir (Karabıyık, 2009:184).

Cezaevlerinin dönüşüm ve rehabilitasyon başarısı, eski hükümlülerin toplumla yeniden bütünleşmesine bağlıdır. Bu, hapsetmenin teşvik edici olması ve bireyin yasalara saygılı, kendi ayakları üzerinde durabilen bir hayat yaşama isteğini geliştirmesi gerektiği anlamına gelir (United Nations Office on Drugs and Crime, 2012). Suçu azaltma amacıyla cezaevinde bulunan çoğu mahkûm, rehabilitasyon programlarına tabi tutulur. Bu programlar, cezaevinden tahliye edildikten sonra bireyleri sosyo-ekonomik açıdan güçlendirmeyi ve daha iyi vatandaşlar haline getirmeyi hedefler. İş başında eğitim yoluyla önceden öğrenilmiş becerileri mükemmelleştirme fırsatı bulan mahkûmlar, iş deneyimi ve istihdam için gereken becerileri geliştirme imkânına sahiptir. Bu nedenle cezaevi sadece suçluları izole etmekle kalmayıp onları ıslah etmek ve istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla tasarlanmış bir tesis olarak görülmelidir (Wiafe, 2021). Bu çerçevede eski hükümlü bireylerden kaynaklanan sorunlar; eğitim yetersizliği, mesleki tecrübedeki yetersizlikler, iradi işsizlik, madde bağımlılığı ve suç işleme davranışını sürdürmeleri şeklinde sıralanabilir.

1.3.1.1. Eğitim Yetersizliği

Hükümlülerin topluma yeniden entegre olma sürecinde, eğitim ve istihdam son derece kritik faktörlerdir. Eğitim eksikliği, bireyin sosyal uyumunu zorlaştırabilir ve tekrar suç işleme riskini artırabilir. Elde edilen beceri ve mesleki yeterlilikler, işsizlik tehlikesini azaltırken hükümlülerin ekonomik bağımsızlığını güçlendirir. Bu aynı zamanda sosyal dışlanmayı önlemeye ve boş zamanın etkilerini azaltmaya yönelik etkili araçlar haline gelir. Avrupa ülkelerinin birçoğunun direktiflerinde ve cezaevi

politikalarında yansıtıldığı gibi hapisane eğitimi ve çalışma, hükümlülerin topluma entegrasyonunu destekleme amacını taşımaktadır (Engin, 2012: 24).

Cezaevindeki eğitim çabalarının bir parçası olarak eski hükümlülere yönelik profesyonel eğitim süreci, cezaevinde kazanılan becerilerin iş hayatında başarıyla uygulanabilmesi için önemlidir (Engin, 2012:24). Ancak eski hükümlülerin istihdamı, geçmişlerinden kaynaklanan olumsuz önyargılar ve toplumsal karşıtlıklar nedeniyle zorlayıcı olabilmektedir.

Cezaevi eğitiminin temel amacı, hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden uyum sağlama şanslarını artırmak ve ahlaki değerleri ile özsaygılarını geliştirmektir (Pestka, 2020: 1). Bu durum hükümlülük sürecinde verilen eğitimlerle sağlanmaktadır. Bu eğitimler, hükümlülerin topluma yeniden adapte olabilmesi için önemlidir; çünkü eğitimsiz ve mesleki niteliklere sahip olmayan hükümlülerin topluma entegrasyonu daha zor olabilir. Eğitim yoluyla kazanılan mesleki beceriler, işsizlik riskini azaltırken bireyin özgüvenini artırır ve özsaygısını güçlendirmektedir. Cezaevindeki eğitim ve çalışma, hükümlülerin sosyal dışlanmayı engellemek ve hapisane sürecindeki boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirmek için önemli araçlar sunmaktadır (Pestka, 2020).

1.3.1.2. Mesleki Tecrübedeki Yetersizlikler

Eski hükümlülerin iş bulmada zorluk çekmelerinin temel sebeplerinden biri, sahip oldukları iş becerilerinin ya da niteliklerinin eksik olmasıdır. Bu durum, cezaevindeyken eğitime sınırlı erişim veya tahliye sonrasında beceri geliştirme ve kariyer ilerletme fırsatlarının yetersizliği gibi çeşitli faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Ayrıca işverenlerin eski hükümlülere karşı ayrımcılık yapması da yaygın bir sorundur ve bu durum, hükümlülerin kazançlı bir iş bulma çabalarını daha da güçleştirebilir.

Türkiye'de, bu soruna çözüm sağlamak amacıyla eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim ve istihdam desteği sunan girişimler, başta İŞKUR olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitim Merkezleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Ancak bu tür eğitimlerin daha geniş bir kapsamda sunulması gerekmektedir. Özellikle genç yaşlarda cezaevi ile tanışan bireylerin eğitim ve mesleki beceri eksiklikleri, tahliye sonrası iş bulmalarını engelleyen önemli faktörlerden biridir. Bu nedenle, ceza sürecinden başlayarak cezaevinden çıktıktan sonra da meslek edindirme ve mevcut mesleki tecrübeleri artırma amacıyla eğitimlere tabi tutulmaları hedeflenmektedir. Bir örnek olarak Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda oluşturulan iş atölyeleri ve mesleki eğitim merkezi, eski hükümlülere mesleki tecrübe kazandırmak ve tahliye sürecine hazırlamak için destek sağlamaktadır. Ayrıca Konya Ovası Projesi Bölge İdaresi Başkanlığı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi ve çeşitli kuruluşlar tarafından desteklenen “İkinci Şansım Gastronomi” projesi ile 40 eski hükümlüye aşçılık eğitimi verilerek mesleki beceri kazanmaları ve bunu belgelendirilmeleri sağlanmıştır. Bu Mesleki Eğitim Programları ve projeler ile eski hükümlülere yeterli serbest meslek sahibi olma becerilerini sağlamaya çalışmaktadır. Mesleki beceriler, mahkûmların tahliye sonrasında yükümlülük altına girmemeleri için geçimlerini sağlamalarına da yardımcı olmaktadır (Inusa, 2021:121).

Omoni ve Ijeh'e (2009), “*Gualitative Education for Prisoners: A Panacea to Effective Rehabilitation and Integration into the Society*” çalışmasına göre, mahkûmların niteliksel ve mesleki eğitim yoluyla rehabilitasyonu gerekliliğinden bahsetmiş; cezaevi eğitiminin veya öğretiminin temel amacının, eski hükümlülerin istihdam olanaklarını artırmak olduğuna değinmiştir. Bu durumun suç oranlarının azaltılmasına katkı sağlayabileceğine değinmiştir. Bu ifade, eski hükümlülerin işlerini sürdürebilmek ve farklı kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Bu durum, sadece doğrudan ailelerine değil, genel olarak topluma karşı daha sorumlu bir tutum geliştirebileceklerini ifade etmektedir.

Cezaevlerinde kazanılan mesleki beceriler, eski hükümlüleri işçi veya kendi işlerini kurabilecek serbest meslek sahipleri haline getirmekte ve bu beceriler, onların toplumun gelişimine katkıda bulunmakla kalmayıp onları değişimin öncüleri ve toplumun üretken bireyleri haline getirmektedir (Inusa, 2021:124).

1.3.1.3. İradi İşsizlik

Gönüllü işsizlik veya iradi işsizlik, bireyin iş bulma kapasitesine sahip olmasına rağmen bilinçli bir tercihle çalışmamayı seçtiği durumu ifade eder. Bu durum; izin almak, farklı ilgi alanlarına yönelmek gibi kişisel nedenlerden kaynaklanabileceği gibi mevcut işleri kabul etme isteğinin olmaması gibi faktörlerle de ilişkilidir. Ekonomik koşullar veya dış kontrol faktörleri nedeniyle iş kaybı yaşayan kişilerin aksine, iradi işsizlik bireyin kişisel bir tercihi olarak ortaya çıkmaktadır.

İradi işsizliğin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler arasında iş fırsatlarının sınırlı olması, toplam talebin yetersiz olması, işgücü piyasasındaki esneklikler, ücret pazarlıklarındaki örtülü anlaşmazlıklar, verimlilik ücret teorisi ve ekonomik durgunluklar gibi faktörler bulunmaktadır. Ayrıca teknolojik ilerlemeler, tüketici tercihlerindeki değişiklikler ve küresel rekabet gibi etkenler de gönüllü işsizliğe katkıda bulunabilir. İsteğe bağlı işsizlik durumunda, mevcut ücret seviyesinde fazla işgücü arzı olduğunda ortaya çıkabilir.

Bu bağlamda isteğe bağlı işsizliği artıran nedenlerin ve faktörlerin, ilgili işgücü piyasasının ve ekonominin özel koşullarına ve özelliklerine bağlı olarak değişebileceğini vurgulamak önemlidir (Involuntary Unemployment, 2023). Bu koşullar şu şekilde sıralanabilir (Bekiroğlu, 2010: 53):

- **Aktif bir şekilde iş aramama:** Birey, iş arama faaliyetlerine katılmamayı tercih edebilir.
- **İşe uygun olmadığını düşünme:** Birey, kendisini uygun gördüğü bir iş pozisyonu bulunmadığına inanabilir veya kendi yeteneklerine uygun bir iş bulamayacağı endişesi taşıyabilir.
- **Uygun ücret düzeyinden iş bulamama endişesi:** Birey, aradığı işin sağladığı ücretin beklentilerini karşılamayacağını düşünebilir.
- **Çalışmak istememe:** Birey, kişisel tercihleri doğrultusunda çalışmak istemeyebilir.

Eski hükümlülere yönelik iradi işsizlik, genellikle daha önce hüküm giymiş bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda işsiz kalmayı seçmelerini ifade etmektedir. Bu durum, genellikle iş dünyasında dezavantajlı bir konumda bulunan ve iş bulma süreci daha zorlu olan kişiler için geçerlidir. Bu duruma iten sebepler içerisinde bazı işverenlerin hükümlülere karşı önyargılı davranabilir ve bu kişilerin suç kayıtları, iş arama sürecinde bir engel olabilir. Bu durumda onları iradi işsizliğe itebilir. Ancak bazı işverenler bu geçmişini görmezden gelir ve bu bireylere ikinci bir şans vermek isterler. Buna ek olarak hükümetler de bu kişilere yardım etmek amacıyla çeşitli programlar yürütebilir. Bu programlar iş arama becerileri, mesleki eğitim veya istihdam yaratma konularında destek sağlayabilir ve eski hükümlülere işgücüne dâhil olmaları noktasında onları destekleyebilir.

Eski hükümlülere yönelik iradi işsizlik, hapisten çıkan bireylerin topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmak için tasarlanmış bir politika çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu sayede bu programlar, tekrar suça yönelme riski taşıyan veya zorluklarla karşılaşan bireylere yardım etmeyi amaçlamalıdır. Eski hükümlüler, topluma döndüklerinde genellikle çeşitli zorluklarla karşılaşır ve iş bulma olasılıkları azalır. İradi işsizlik programları, bu zorlu süreci engellemek için eski hükümlülere meslek edinmeleri için gerekli destek sağlamaya odaklanmıştır. Öncelikle, eğitim imkânları sunularak eski hükümlüler gerekli bilgiye sahip olabilir ve uygun pozisyonlarda iş bulma sürecine başlayabilirler. Ayrıca çeşitli kaynaklar aracılığıyla çevreleriyle bağlantı kurma fırsatları da sağlanabilir. Örneğin, tutucu referans mektubu alarak potansiyel işverenlere başvuruda bulunabilir veya bir asistan pozisyonunda çalışarak ilişkiler geliştirilebilir. Ayrıca finansal yardım, belirlenmiş masrafların tamamını veya bir kısmını karşılamak için kullanılabilir (EU Regulations, Usual Procedures And Work Re-Integration Experiences By Ex-Convicts, 2015).

Ceza infaz kurumlarında sosyal çalışmalara yönelik projeler gerçekleştirilerek eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini artırmak için yenilikçi bir ağ sistemi oluşturulması, bu sistemde sosyo-ekonomik aktörler ve işgücü piyasası kamu dairelerinin de yer alması gerekmektedir. Bu şekilde projenin amacı sadece mahkûmların rehabilitasyon süreçlerine katkı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda

onların topluma yeniden entegrasyonunu desteklemek ve iş bulma şanslarını artırmaktır (Artistic Paths to Develop The Professional Skills of Prisoners, 2022). Program tarafından sunulan destekler çeşitlidir. Öncelikle, eğitim imkânları sunularak eski hükümlüler gerekli bilgiye sahip olabilir ve uygun pozisyonlarda iş bulma sürecine başlayabilirler. Ayrıca çeşitli kaynaklar aracılığıyla çevreleriyle bağlantı kurma fırsatları da sağlanabilir. Örneğin, tutucu referans mektubu alarak potansiyel işverenlere başvuruda bulunabilir veya bir asistan pozisyonunda çalışarak ilişkiler geliştirebilirler. Ayrıca finansal yardım, belirlenmiş masrafların tamamını veya bir kısmını karşılamak için kullanılabilir. Bu sayede bir işe sahip olmak, eski suçluların suç faaliyetlerine geri dönme olasılığını azaltır. İstihdam istikrarlı bir gelir kaynağı sunarak bireyleri yeniden suç işleme ve hapsedilme döngüsüne sürükleyebilecek mali sıkıntıyı azaltır. Aynı zamanda özsaygı ve kimlikte olumlu bir değişimi teşvik ederek eski hükümlüleri suç dolu bir yaşamdan uzaklaştırır (Employment Support for Ex-Offenders, 2023).

1.3.1.4. Madde Bağımlılığı ve Suç İşleme Davranışını Sürdürme

Eski hükümlüler, iş bulma sürecinde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Araştırmalar, işverenlerin işgücü piyasasında eski hükümlülere karşı ayrımcılık yaptığını ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle erkek nüfusu gibi toplumun önemli bir kesimini etkilemektedir (Lam ve Harcourt, 2003). Ancak bu engeller sadece kişisel faktörlerden değil işverenlerin ayrımcılığı, belirli istihdam türlerine yönelik yasal kısıtlamalar gibi eski hükümlü statüleriyle ilgili zorlukları da içermektedir. Ayrıca, eski hükümlülerin beceri ve özellikleri ile işgücü piyasasında aranan nitelikler arasında uyumsuzluk olabilir. Bununla birlikte, madde bağımlılığı ve suçu sürdürme eğilimleri de eski hükümlülerin iş bulma sürecini etkileyen önemli faktörlerdir. Bu durum, bazı işverenlerin eski hükümlülere karşı önyargılarını artırabilir ve bu kişilerin iş bulma şansını azaltabilir. Bu nedenle eski hükümlülerin yeniden entegrasyonunu desteklemek için sadece iş becerilerine odaklanmak yeterli değildir. Aynı zamanda, madde bağımlılığıyla mücadele ve suç döngüsünün kırılması için destek hizmetlerine olan ihtiyaç önemlidir. Bu hizmetler, eski hükümlülerin topluma yeniden

entegrasyonunu kolaylaştırarak iş bulma sürecindeki engelleri azaltabilir ve onların daha sağlam bir toplumsal bütünlük içinde yer almalarına yardımcı olabilir. Geri dönen mahkûmların istikrarlı istihdam kaynaklarına, kamu yardımına ve sosyal destek bulma konusundaki zorluklarına ek olarak düşük beşeri sermaye seviyeleri, zihinsel sağlık sorunları ve yüksek madde kullanımı gibi özellikler, ekonomik istikrarı ve güvenliği zorlaştıran önemli faktörlerdir. Hapishaneden ayrılan mahkûmlar genellikle işsizlikle karşı karşıya kalmakta ve bu da madde bağımlılığı ve suç davranışı için bir risk faktörü olmaktadır (Harding, Wyse, Dobson ve Morenof, 2014; Holzer, Raphael ve Stoll, 2003).

Madde bağımlılığı bozuklukları, bireylerin istihdam edilmesinde potansiyel bir engel olabilir. Bu nedenle mesleki hizmetlerin madde bağımlılığı tedavisine entegre edilmesi önemlidir. Özellikle bu tedavi programları, ciddi alkol ve madde bağımlılığı sorunları olan birçok kişi için iş bulma ve çalışma konularında destek sağlamak amacıyla hazır olmalıdır. Bu yaklaşım, sosyal yardım alıcıları ve benzer durumdaki bireylerin iş piyasasına entegrasyon sürecinde karşılaşılabilecekleri zorlukları aşmalarına yardımcı olabilir. Bu şekilde bireylerin tedavi süreciyle birlikte istihdam edilebilirlikleri artırılabilir ve daha sürdürülebilir bir toplumsal entegrasyon sağlanabilir (Integrating Substance Abuse Treatment and Vocational Services, 2000). Eski hükümlülerin iş bulma konusundaki bu engeller, yeniden katılım programlarının genel başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. İstihdam, bireylere geçim imkânı sağlaması, suç işleme olasılığını azaltması ve sosyal entegrasyonu teşvik etmesi nedeniyle başarılı bir yeniden girişin kritik bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Ancak eski hükümlülerin bu engellerle karşılaştıklarında iş bulamamaları, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmalarına neden olabilir. Bu durum, eski hükümlülerin suç faaliyetlerine geri dönme olasılıklarını artırabilir. Dolayısıyla yeniden giriş programlarının hedeflerini olumsuz yönde etkileyebilir ve hem bireyler hem de toplum için olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle bir işgücüne dâhil olmaları istihdam sürecine dâhil olmaları bağımlılığın tekrar ortaya çıkmasının ve şiddetinin hafifletilmesine de yardımcı olmaktadır (Integrating Substance Abuse Treatment and Vocational Services, 2000).

Holzer, Raphael ve Stoll'un (2003), “*Employment Barriers Facing Ex-Offenders*” çalışmasına atıfta bulunarak eski hükümlülerin iş bulma süreçlerinde karşılaştıkları çeşitli engellerin yeniden entegrasyon çabalarını nasıl etkilediğini anlamak önemlidir. Bu tür araştırmalar, iş bulma konusundaki zorlukların giderilmesine yönelik daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir (Holzer, Raphael ve Stoll, 2003). Madde bağımlılığı ile suç arasındaki girift ilişkiyi anlamak, bağımlılık tedavisi ve destek hizmetlerinin bu kişilere yönelik suç tekrarını azaltmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir (Holzer, Raphael, ve Stoll, 2003).

Karaca ve Gökçearslan Çiftçi'nin (2021), “*Madde Kullanımının ve Bağımlılığının Sosyoekonomik Maliyetinin ve Suç İle İlişkisinin Değerlendirilmesi*”, araştırması, madde kullanımının sosyo-ekonomik maliyeti ve suç ile ilişkisi üzerinde odaklanarak, bu sorunun toplumlar için ciddi sonuçlara neden olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, politika yapıcılar için madde bağımlılığına ve suçla ilişkilendirilen sosyo-ekonomik maliyetlere odaklanan etkili politikalar geliştirmek önemlidir (Karaca ve Çiftçi, 2021).

Suç ve uyuşturucu kullanımıyla ilgili konuşmalar, günümüzde suç işleme veya uyuşturucu bağımlılığına odaklanma eğilimindedir. Ceza infaz kurumlarından tahliye olan suçlular; suçtan arınmış bir yaşam tarzına ulaşma konusunda sosyal, ekonomik ve bireysel zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar; hapis cezasının sonuçları, iyi hal belgesi gereklilikleri, zayıf beceriler ve uyuşturucu bağımlılığı nedeniyle iş piyasasına katılamamaları gibi etmenlerle birleşerek topluluğa yeniden entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır (Otiato, 2014). Ayrıca ağır alkol kullanımının kalıcı suç işleme kalıplarını etkilediği ve uyuşturucu kullanımının beraberinde getirdiği yaşam tarzının, farklı sosyal dinamikleri tehlikeye attığı gösterilmiştir (Schroeder et al., 2007: 191-192).

Urombo ve Kasimba'nın (2018), “*Factors behind Recidivism at Chikurubi Farm Prison in Zimbabwe*”, adlı çalışma; tekrar suç işleyenlerin çoğunun işlevsiz ailelerde büyüdüğünü, madde kullanımı, şiddet, düşük sosyoekonomik durum, damgalanma ve işsizlik gibi sorunlar nedeniyle suça karıştıklarını ortaya koymuştur.

Araştırma; cezaevinde eğitim alan mahkûmların suç işleme olasılıklarının daha düşük olduğunu, özellikle mesleki eğitim alan mahkûmların ekonomik olarak uygun ve topluma daha yararlı oldukları için suça karışma olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu çalışma; rehberlik ve danışmanlığın, mahkûmların öfke, kötü arkadaşlık ve uyuşturucu kullanımı gibi suç davranışı tetikleyicilerini yönetmelerine yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca etkili rehabilitasyon programlarının artırılması ve kalitelerinin iyileştirilmesi amacıyla bağışçı ortaklıklarının kurulduğunu vurgulamaktadır. Özellikle bağımlılık ile mücadele kapsamında sağlık ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması bunun yanında da mahkûmların cezaevindeyken eğitim programlarına alınmasının teşvik edilmesi, cezaevlerindeki mesleki eğitim ve kalitenin artırılması, suç tekrarını azaltmaya yönelik olarak ülke genelinde rehberlik ve danışmanlık programlarının başlatılması önerilmektedir. Ayrıca hükümlülerin topluma yeniden entegre olmalarını desteklemek için kazandıkları becerilerin kullanımına yönelik araç ve kaynaklar sağlanarak (Urombo ve Kasimba, 2018), madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında faaliyetler yürütülmesi gereklidir. Rakamlar ve görüşme kayıtları da göstermektedir ki madde bağımlılığının kullanımı ve satışının çok yaygın olduğu, bu suçlardan dolayı cezaevine girenlerin sayısında sürekli artış olduğu görülmektedir. 2021 yılı itibarıyla ceza infaz kurumlarında uyuşturucu madde bağlantılı suçlardan ötürü 100.140 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. 2020 yılında bu suçlardan dolayı ceza infaz kurumlarında bulunanların oranı %32 iken, 2021 yılında oran %33,6'ya yükselmiştir (Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2022). Bu nedenle uyuşturucu sorunu ile mücadele de hem ulusal hem de uluslararası kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kuruluşlara örnek verirse, Uyuşturucu sorununu ele alan uluslararası kuruluşlar arasında Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Uluslararası Narkotik Kontrol Kurulu (INCB) ve Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) bulunmaktadır. Bu kuruluşların raporları ve benzeri dokümanlar, küresel ve bölgesel düzeyde uyuşturucu sorununun neden olduğu sorunlar ve tehditleri detaylı bir şekilde ele almaktadır. Örneğin Türkiye Uyuşturucu Raporu (2022) gibi belgeler, bu konuda kapsamlı bilgi sağlamaktadır (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2022). Bu belgeler; uyuşturucu kullanımının yaygınlığı, bağımlılık sorunları, uyuşturucu ticareti ve

dağıtımıyla ilgili suçlar, sağlık sistemine yük getiren sonuçlar, toplumsal etkiler ve ulusal güvenlikle ilgili riskler gibi konuları ele alarak geniş bir perspektif sunmaktadır. Raporlar ayrıca uyuşturucuyla mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde alınan önlemleri değerlendirir ve gelecekteki stratejileri belirlemede rehberlik sağlar. Ayrıca bu belgelerin değerlendirilmesi, uyuşturucu sorununa karşı etkili politika ve stratejilerin geliştirilmesine, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliğinin artırılmasına ve kamuoyunu bilgilendirerek farkındalığın artmasına katkı sağlamaktadır. Son dönemlerde hızlı bir şekilde artan uyuşturucu ile ilgili suçların fazlalığı bu durumu daha önemli bir hale getirmektedir.

Tablo 1.4: Olay Sayısının Suç Türlerine Göre Dağılımı (2021)

	TCK m. 191	TCK m. 188	2313 SKM	TCK m. 190	3298 SKM	Toplam
Olay Sayısı	174.506	36.038	4.677	357	193	215.771
Yüzde	80,9	16,7	2,2	0,2	0,1	100,0

Kaynak: Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2022 (Çevrimiçi), <https://www.narkotik.pol.tr/2022-turkiye-uyusturucu-raporu-yayinlanmistir> Erişim Tarihi: 09.07.2023.

Tablo 4’ de görüldüğü üzere 2021 yılında Türkiye’de kaydedilen 215.771 uyuşturucu olayının suç türlerine göre dağılımı şu şekildedir:

- 174.506 olay (%80,9), uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçu kapsamında değerlendirilmiştir (Türk Ceza Kanunu madde 191).
- 36.038 olay (%16,7), uyuşturucu madde imal ve ticareti suçunu oluşturmaktadır (Türk Ceza Kanunu madde 188).
- 4.677 olay (%2,2), 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanuna muhalefet suçunu içermektedir.
- 357 olay (%0,2), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma veya özendirme suçu olarak değerlendirilmiştir (Türk Ceza Kanunu madde 190).
- 193 olay (%0,1), 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanuna muhalefet kapsamında gerçekleşmiştir.

Bu verilere göre, Türkiye'de uyuşturucu olaylarının büyük bir çoğunluğu kullanma amaçlı uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçuyla ilişkilidir. İmal ve ticaret suçları da bu tablonun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından, özellikle dezavantajlı grupların yoğun olduğu bölgelerde eski hükümlüler, uyuşturucu ve madde bağımlıları, aile içi şiddet mağdurları gibi dezavantajlı gruplara yönelik projeler geliştirmektedir. Ayrıca emniyet birimlerinin yürüttüğü projelerde, suç işleme yöntemlerini değiştiren ve çeşitlendiren yasa dışı yapılarla mücadelede ASENA (Analiz Sistemi Narkotik Ağı) projesi gibi inisiyatifler hayata geçirilmiştir. Bu projeler, suçla mücadele ve dezavantajlı bireylerin işgücüne katılımlarını destekleme amacı taşımaktadır (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2022).

1.3.1.5. Sosyal Sermaye Yetersizliği

Eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu ve işgücüne katılımları, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir dizi fayda sağlayabilir. Ancak bu süreçte sosyal sermayenin rolü sıklıkla göz ardı edilmektedir. Sosyal sermaye, bireylerin sosyal ilişkileri ve bağları aracılığıyla elde ettiği kaynaklar bütünüdür. Bu kaynaklar; bilgi, destek, yardım ve fırsatlar gibi çeşitli biçimlerde kendini gösterebilir. Eski hükümlüler, topluma yeniden entegrasyonlarını engelleyen sosyal sermaye eksiklikleriyle karşı karşıyadır (Hoyle ve Tilt, 2018). Sosyal sermaye; bireyin veya bir grubun, gerçekleştirilmiş veya uygulanmış, karşılıklı tanıma ve tanışıklığa dayalı olarak var olan, genellikle uzun süreli iletişim ağına sahip olması nedeniyle sahip olduğu kaynakların toplamıdır (Field, 2008: 20). Ayrıca sosyal sermayenin, ekonomik ve sosyal olarak kendi kendine yeterli olmak için gerekli kaynakları elde etmede başarılı olanların hayatlarında sürekli olarak paha biçilmez bir varlık olduğu iddia edilmektedir (Curtis, Evans ve Pelletier, 2021). Hapisten çıktıktan sonra yaşamın zorluklarıyla başa çıkmak için sosyal sermayenin önemli bir rolü olabilir; ancak bu bireylerin gerekli güveni başkalarından kazanmaları burada belirtildiği gibi pek mümkün olmamaktadır (Simonds, Reisig, Trinkner ve Holtfreter, 2021). İnsan sermayesinin bozulması parmaklıklar ardında geçirilen zaman; bireyin örgün eğitim, iş deneyimi ve dakiklik ve müşteri ilişkileri gibi sosyal beceriler de dâhil olmak üzere insan sermayesinde bir

düşüşe yol açabilir. Bu bozulma, eski hükümlüleri iş piyasasında daha az rekabetçi hale getirebilir (Schmitt ve Warner, 2011). Bu nedenle eski hükümlüler için sosyal sermayeye sahip olmak büyük bir önem arz etmektedir.

Eski hükümlülerde sosyal sermaye iş bulma sürecinde kritik bir rol oynayabilir. Özellikle toplumda güçlü ve olumlu ilişkilere sahip olan eski hükümlüler, iş fırsatlarına daha kolay erişebilir ve işyerinde daha başarılı olabilirler. Sosyal sermaye genellikle bireylerin sahip olduğu sosyal ağlar üzerinden inşa edilir. Eski hükümlüler için bu sosyal ağlar, aile üyeleri, eski iş arkadaşları, mentorlar, sivil toplum örgütleri ve diğer toplumsal gruplar gibi çeşitli kaynaklardan oluşabilir. Hapsedilme yalnızca yakın ilişkiler, eğitim ve istihdam gibi yaşam boyu alanları anında kesintiye uğratmakla kalmaz; bu alanlarla gelecekte yeniden bağlantı kurma fırsatlarını da azaltabilir. Bu nedenle sosyal ağların önemi toplumsal sürece katılım noktasında etkili olabilmektedir. Bu sosyal ağlar; iş arama sürecinde destek sağlayabilir, işyerinde entegrasyonu kolaylaştırabilir ve olumlu referanslar temin edebilir. Eski hükümlülerin işgücüne yeniden katılımlarını desteklemek için toplumda mevcut olan sosyal bağların güçlendirilmesi önemlidir. Bu; sivil toplum örgütleri, kamu kuruluşları ve işverenler arasında iş birliği ve ortaklık oluşturmayı içerebilir. Ayrıca eski hükümlülerin eğitim, mesleki gelişim ve iş bulma süreçlerinde desteklenmeleri için programların ve kaynakların sağlanması da kritiktir (Shivy, WuMoon, Mann, Holland ve Eacho, 2007).

Eski hükümlülerin işgücüne katılımlarını artırmak için sosyal sermayenin kullanılması, sadece bireylerin kendi çabalarıyla değil toplumsal destek ve kaynaklarla da desteklenmelidir. Sosyal ağlar ve toplumsal bağlar, eski hükümlülerin iş arama sürecinde güçlü birer itici güç olabilir ve işyerinde başarılı olmalarını sağlayabilir.

1.3.1.5.1. Sosyal Sermaye Türleri ve Vazgeçme Süreci Bağlantısı

Vazgeçme, suçtan uzaklaşma sürecini ifade ederken sosyal sermaye bu süreci destekleyen önemli bir faktördür. Direnme süreci içinde, sosyal sermaye türlerinin rolü dikkate değerdir. Paternoster ve Bushway (2009) tarafından öne sürülen suçlu kimlik ilişkisine karşı pro-sosyal alternatifler ve McCulloch (2005) tarafından sunulan

kapasite geliştirme pro-sosyal grup bağlamı öne çıkmaktadır. Vazgeçme sürecinde, sosyal sermayenin rolü, 6 aşamalı bir oluşturma süreci modeliyle açıklanabilir. Bu model, bireylerin sosyal sermaye oluşturma sürecindeki ilerlemelerini tanımlamaktadır: (Albertson, 2021)

- **Damgalanmış kimlikle ilişkilendirilmemiş düzenli birliktelik:** Bireylerin, suçlu kimlikleriyle ilişkilendirilmeyen, stabil ve olumlu sosyal ilişkiler kurduğu aşama.
- **Akran grubu faaliyetine dayalı bağlamın etkinleştirilmesinde aktif katılım:** Bireylerin suçlu kimliklerine meydan okuyan, alternatif sosyal faaliyetlere aktif katılım gösterdikleri aşama. Bu, gözetim altındakileri dikkat dağıtıcı ortamlardan uzaklaştıran ve sosyal izolasyon sorunlarını ele alan bir dönüşüm sürecidir.
- **Daha geniş alanlardaki karşılıklı toplum bağlantılarının kurulması:** Bireylerin yerel dışa dönük sosyal etkinliklere ve faaliyetlere katılımını içeren bir aşama.
- **Pro-sosyal grup etkileşimi ve kapasite geliştirme:** Bireylerin pro-sosyal gruplarla etkileşim halinde olarak kapasite geliştirme görevlerine odaklanarak ve alternatif tanınma ihtiyaçlarını karşılayarak pro-sosyal kimlikler oluşturduğu aşama.
- **Ulusal dışa dönük etkinliklerde/grupları temsil etme:** Bireylerin ulusal düzeyde dışa dönük etkinliklere katılımı ve pro-sosyal grupları temsil etmeye başlaması aşaması.
- **Bireysel ve toplumsal başarı ve onurlandırılma:** Direnme sürecinin son aşaması, bireylerin başarılarının tanınması ve toplumsal olarak onurlandırılmasıdır.

Bu aşamalar, bireylerin suçtan uzaklaşma sürecinde sosyal sermaye oluşturma ve güçlendirme yolculuklarını açıklayarak vazgeçme sürecine ışık tutmaktadır.

1.3.1.5.2. Sosyal Sermaye Oluşturma ve Fırsatlarının Belirlenmesi

Direnif sırecinde sosyal sermaye oluşturma fırsatlarını belirlemek, bireylerin suçtan uzaklaşma sırecini destekleyen ve gıçlendiren bir adımdır. Bu fırsatlar, ilişkisel ve bağlayıcı sosyal sermaye ile bilişsel ve köprü kurucu sosyal sermayeyi içerebilir. Örneğin Paternoster ve Bushway (2009) tarafından öne sürülen pro-sosyal alternatifler, suçlu kimlik ilişkisine meydan okuyarak ilişkisel sosyal sermayeyi gıçlendirirken Graham ve McNeill (2017) tarafından öne sürülen alternatif benliklerin tasavvuru, bilişsel ve köprü kurucu sosyal sermayeyi desteklemektedir.

Sosyal ağlar ve toplumsal bağlar, eski hükümlülerin iş bulma sırecinde kritik bir rol oynayabilir ve işyerinde başarılı olmalarını sağlayabilir. Bu nedenle sosyal sermayenin gıçlendirilmesi ve kullanılması, eski hükümlülerin işgücüne dâhil olmalarını teşvik etmek için önemli bir strateji olabilir (Bourdieu ve Pierre, 1990). Eski hükümlüler, topluma yeniden entegrasyon sırecinde sıklıkla sosyal sermaye eksiklikleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Adalet Dşkleri Destek Hizmeti (MJSS), haksız yere hüküm giymiş kişilere pratik destek sağlasa da duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır (Hoyle ve Tilt, 2018). Sosyal sermaye, önceden hapsedilmiş bireylerin hapishaneden sonraki yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla baş etmelerine yardımcı olabilir. Ancak bu bireylerin sosyal sermayenin ve sosyal desteğin aktığı ilişkileri kurmak için gerekli olan güveni başkalarından sağlamaları pek olası değildir. Önceden hapsedilmiş bireylerin sosyal sermaye oluşturmak için gerekli güveni kazanma olasılıkları düşüktür; bu da hapishaneden çıktıktan sonra hayatlarını sürdürmelerini zorlaştırır (Simonds, Reisig, Trinkner ve Holtfreter, 2021). Hapsedilme geçmişi, sosyal ağlara ve sosyal sermayeye erişimde bir engel olarak görülerek yeniden topluma entegrasyon sırasında ırksal ve etnik azınlıklar arasındaki sağlık eşitsizliklerini daha da şiddetlendirebilir (Timmer, Johnson ve Nowotny, 2022). Araştırmalar; etnik azınlıklardan iş arayanların, özellikle de Batılı olmayan geçmişe sahip olanların işgücü piyasasında zorluklarla ve ayrımcılıkla karşılaştıklarını göstermektedir. Siyahi ve Hispanik iş arayanların, beyaz iş arayanlara kıyasla başarı şansının daha düşük olduğunu ortaya koymuş ve istihdam

fırsatlarındaki ırksal ve etnik eşitsizlikleri vurgulamıştır. Etnik kökene dayalı ayrımcılık, eski hükümlülerin iş fırsatlarına erişimini kısıtlayarak topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarını engelleyebilir (Van Netburg, 1996). Bunun sonucunda eski hükümlüler, aktif bir şekilde iş aramalarına rağmen, işgücü piyasasındaki dezavantajlı konumları nedeniyle zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ayrıca sabıka kayıtlarından kaynaklanan ekonomik dezavantajlar; eski hükümlülerin iş bulma çabalarını engelleyerek sosyal, ekonomik ve politik olanaklarını sınırlamaktadır. Bu durum, topluma yeniden entegrasyon sürecinde yaşanan zorlukları daha da artırmaktadır. Bu nedenle eski hükümlülerin yeniden entegrasyonunu desteklemek için hem pratik iş bulma desteği sağlamak hem de sosyal sermaye oluşturabilmeleri için gerekli ortamı sağlamak önemlidir. Sonuç olarak eski hükümlülerin istihdama katılımlarını artırmak ve topluma yeniden entegrasyonlarını desteklemek için sosyal sermayenin önemi büyüktür. Bu sosyal sermaye eksikliklerinin giderilmesi için eski hükümlülerin istihdamını teşvik eden ve ayrımcı uygulamaları ortadan kaldıran program ve politikalar önerilmektedir.

1.3.2. Toplumsal Faktörler

İşverenlerin eski hükümlülerini çalıştırmamak istemeleri, toplumsal bakış açısından tartışmalı bir konudur. İşverenlerin eski hükümlülerini çalıştırmamak istemeleri, toplumda bazı olumsuz etkiler yaratabilir: Victor Hugo, Sefiller adlı romanında, bir somun ekmek çaldığı için 19 yıl esaret altında kaldıktan sonra hapisten çıkan Jean Valjean'ın hikâyesini anlatmaktadır. Ayrıca yazar, kahramanın hayatla dışarıda yüzleştiği anı çok güzel anlatmaktadır:

“Hapishaneden çıkarken Jean Valjean 'özgürsün' sözlerini duyduğunda, o an ona kör edici ve inanılmaz gelmişti. Ama bu parıltı birdenbire soldu. Bir an için yeni bir hayata inanmıştı. Çok geçmeden özgürlüğün anlamını sarı biletle birlikte keşfetti. Jean Valjean'a göre bu 'sarı bilet' (mahkûmiyetinin ve cezaevinde kaldığı sürenin kaydı), onun farklı olduğunu, sabıka geçmişi nedeniyle diğer vatandaşlara atfedilen hak ve ayrıcalıkların aynısına sahip olmaması gerektiğini gösteriyor. Karşılaştığı önyargı göz önüne alındığında, kefaret arayışında iş bulmakta zorlanıyor.”

Bu kurgusal arayış, birçok eski suçlunun gerçek hayatında dikkate değer bir yankı buluyor. Bugün pek çok eski hükümlünün, özellikle de anlamlı bir iş bulmaya çalışırken hissedebileceği damgalanmayı sürdüren şey; 'suçlu' veya belki de daha ciddi olarak 'hapishane' kayıdır. Bir kişinin bir suçtan dolayı cezasını çektikten sonra özgür olacağı, mahremiyet ve geçimini sağlama gibi hakların kendisine iade edileceği varsayılmaktadır (O'Reilly, 2014: 468). Bu durum da eski hükümlü bireylerin yeniden topluma entegre edilmesini zorlaştırmakta ve bu durumlar ile karşı karşıya gelmelerine neden olmaktadır. Bu durumlar:

- **Toplumsal Dışlama:** İşverenlerin eski hükümlüleri çalıştırmamak istemeleri, bu kişilerin toplumsal dışlanmasına neden olabilir. Eski hükümlülerin iş bulma süreçleri zaten zorlu olabilir ve işverenlerin bu kişileri çalıştırmama kararı alması, toplum tarafından dışlanmış hissetmelerine ve toplumsal olarak kabul görmemelerine neden olabilir.
- **İyileşme ve Rehabilitasyon Fırsatlarının Azalması:** İşverenlerin eski hükümlüleri çalıştırmamak istemeleri, bu kişilerin iyileşme ve rehabilite olma şanslarını azaltabilir. İş bulma, eski hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması ve suç tekrarının önlenmesi için önemli bir faktördür. Eğer eski hükümlülere iş fırsatları sunulmazsa yeniden suça yönelme riskleri artabilir ve rehabilitasyon süreçleri olumsuz etkilenebilir.
- **Toplumun Güvenliğine Katkı:** Eski hükümlülerin iş bulma süreçlerinin zorlaşması, toplumun güvenliğini de etkileyebilir. İşsizlik ve ekonomik güçlükler, eski hükümlüleri tekrar suça yönlendirebilir ve toplumun güvenliğini tehlikeye atabilir. İş bulma süreçlerinde yaşanan zorluklar, eski hükümlülerin suç tekrarına yönelme riskini artırabilir.
- **Toplumsal Adaletin Sağlanması:** Eşitlik ve adalet ilkeleri, toplumun işverenlerin eski hükümlüleri çalıştırmama kararlarını sorgulamasına neden olabilir. Eski hükümlülerin geçmiş suçlarına karşın cezalarını tamamlamış olmaları ve topluma geri dönmek istemeleri, işverenler tarafından dikkate alınması gereken bir faktördür. İşverenlerin eski hükümlüleri çalıştırmak istememeleri, toplumsal adaletin sağlanması açısından eleştirilen bir durumdur.

Bu durumlar eski hükümlülerin topluma yeniden entegre olma süreci, çeşitli engellerle dolu olduğunu ve bu yönde politikaların gerekliliğini göstermektedir. Eski hükümlüler ile yapılan görüşmeler de bu durumu doğrulamaktadır. Bu sürecin zorlu bir deneyim olduğunu söylemektedirler. Katılımcılar, istikrarlı bir iş ve konut bulmada zorluklar yaşadıklarını belirtirken genellikle geçmiş suç kayıtları nedeniyle ayrımcılık ve damgalanma ile karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca, aile ve arkadaş ilişkilerinde gerilim yaşadıklarını ve ruh sağlığı sorunlarıyla mücadele ettiklerini bildirmekte ve bazı çalışmalarda bu durumu desteklemektedir. Bu çalışmalarda eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu için iş bulma ve konut desteği, ruh sağlığı hizmetleri ve toplum tabanlı destek ağları gibi destek hizmetlerine olan ihtiyacı vurgulamaktadırlar (Curib, Ericka Luz Q., vd., 2023).

Eski hükümlüler işe almayı reddetmek, toplumsal bakış açısından hem olumsuz bir tutum hem de adaletsiz bir davranış olarak kabul edilebilir. Kamu politikası açısından bakıldığında eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunun başkaca faydaları da bulunmaktadır. Bu entegrasyon; polis, mahkemeler ve hapishanelerin yasal uygulama maliyetlerini ve sosyal refah programlarına yönelik gelir desteğini azaltabilir. Yeniden entegre edilen eski hükümlüler, yalnızca kamu kaynakları üzerindeki yükü azaltmakla kalmayıp aynı zamanda topluma ve ekonomiye üretken katkılarda bulunan bireyler haline gelirler. İşsizliğin düşük olduğu bölgelerdeki işgücü eksikliğini hafifletme, potansiyel üretimi artırma ve enflasyonist baskıları azaltma gibi etkileriyle bu entegrasyon, toplumsal ve ekonomik açıdan önemli bir kazanç sağlayabilir (Lam ve Harcourt, 2003: 243). Eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyon sürecini iyileştirmek için bir dizi potansiyel çözüm ve strateji bulunmaktadır (Ikenna, Chimaobi, Sunday & Chisom, 2023). Bunlar:

- **Topluma Yeniden Kazandırma Programları:** Eski hükümlülere barınma, istihdam desteği, eğitim ve öğretim fırsatları, ruh sağlığı hizmetleri ve madde bağımlılığı tedavisi gibi kapsamlı yeniden entegrasyon programları sunulmalıdır.

- **İstihdam Destek Hizmetleri:** Eski hükümlülere iş bulma konusunda yardımcı olmak için işe hazırlık eğitimi, mesleki beceri geliştirme ve iş yerleştirme hizmetleri sağlanmalıdır.
- **Sosyal Destek Ağları:** Eski hükümlülerin toplumda pozitif ilişkiler kurmalarına, kaynaklara erişmelerine ve duygusal destek almalarına yardımcı olmak için destek ağları ve mentorluk programları oluşturulmalıdır.
- **Eğitim Programları:** Eski hükümlülerin beceri ve bilgi düzeylerini artırmalarına yardımcı olmak için çeşitli programlar ve üniversite kursları gibi eğitim fırsatları sunulmalıdır.
- **Yasal Savunuculuk:** Eski hükümlülerin karşılaştığı engelleri azaltmak için sabıka kayıtlarının silinmesi, adil işe alım uygulamaları ve sosyal hizmetlere erişim gibi politika ve yasalarda iyileştirmeler yapılmalıdır.
- **Topluluk Katılımı:** Damgalanmanın azaltılması ve toplumun eski hükümlülere destek olması için farkındalığı artırmak, kabulü teşvik etmek ve toplumu yeniden entegrasyon sürecine dâhil etmek önemlidir.
- **Bakım Sonrası Hizmetler:** Başarılı bir yeniden entegrasyon için eski hükümlülere tahliye sonrası sürekli destek ve izleme sağlanmalıdır.
- **Paydaşlarla İş birliği:** Eski hükümlüler için etkili bir destek ağı oluşturmak için devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, işverenler, eğitim kurumları ve toplum üyeleri arasında işbirliği teşvik edilmelidir.

Suçluların toplumlarına yapıcı bir katkıda bulunma potansiyeline sahip oldukları ve bu potansiyeli gerçekleştirebilmeleri için fırsatlar sunulması gerektiği düşünülmektedir. Suçluların sonraki bakım ve rehabilitasyon süreci, kurumsal bakım ve tedavilerin önemli bir parçasıdır. Serbest bırakılan tüm eski hükümlülere yardım, tavsiye, danışmanlık ve destek sağlamak, aynı zamanda sosyal damgalamayı ortadan kaldırmaya da yardımcı olabilir. Rehabilitasyon süreci, aşamalı ve çok katmanlıdır. Hükümlülerin cezaevine girişiyle başlayan süreç, salıverildikten sonra da devam eder. Rehabilitasyon; psikolojik, sosyal, ahlaki ve yasal yönleriyle doğru bir şekilde ele alınmalıdır. Yeniden bütünleştirme sürecinde zorluklar yaşanabilir ancak bu süreç,

suçluların topluma yeniden entegrasyonunda önemli bir adımdır ve ilerledikçe daha pürüzsüz hale gelebilir (Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism, 2012). Ülke genelinde daha fazla rehabilitasyon merkezleri kurmak, eski hükümlülerin iş bulmalarını kolaylaştırarak topluma entegrasyonlarına yardımcı olabilir (Sahaja, 2021).

1.3.3. İşveren Faktörü

İşverenlerin eski hükümlüleri işe alma konusundaki isteksizliği, işgücü arzı ve talebindeki sorunları yansıtabilecek karmaşık bir konudur (Holzer, Raphael ve Stoll, 2004: 41). Bu isteksizlik; çalışan güvenliği ve sorumluluğuyla ilgili endişelerden, kuralları çiğneme, hırsızlık yapma veya müşterilere zarar verme eğiliminde artış algısına kadar birçok faktöre dayanabilir (Holzer, Raphael ve Stoll, 2003). Ancak eski suçluları işe alarak onlara ikinci bir şans vermek, sadece İşverenler için olduğu kadar çalışanlar için de faydalı olabilir.

Yapılan araştırmalar, eski hükümlülere istihdam fırsatı verildiğinde yeniden suç işleme oranlarının düştüğünü ve eski hükümlülerin üretken bir yaşam sürmelerinin sağlandığını göstermektedir. İşverenlerin sadece sabıka kayıtlarına değil aynı zamanda eski suçluların niteliklerine, güvenilirliklerine ve üretken çalışan olma potansiyellerine odaklanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eski hükümlülerin istihdam edilmesi konusunda, beceri ve deneyimlerine odaklanarak değerlendirme yapılmalı ve işe alımlar bu kriterlere göre gerçekleştirilmelidir. Eski hükümlü istihdamını teşvik etmek amacıyla çeşitli programlar bulunmaktadır ve işverenler, eski hükümlülere iş eğitimi ve destek sağlayan kuruluşlarla iş birliği yapabilirler (Namal, Berke ve Çetinay, 2021: 1341). Bu tür programlar, eski hükümlülere iş piyasasına entegrasyon konusunda destek sağlayarak onların topluma kazandırılmasına yardımcı olabilir. İşverenlerin bu tür programlara katılımı hem toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerine hem de yetenekli ve potansiyelli çalışanlara kapılarını açmalarına olanak tanır. Bireylerin geçmiş suçları, işleriyle doğrudan alakalı olmadıkça ve suçlar küçük ölçekli ise istihdam olanaklarını etkileyebilir. İşverenlerin küçük suçlara karışmış olan eski hükümlülere fırsatlar sunarak bu kişilerin yeniden suç işleme eğilimlerini

azaltmaya katkı sağlamaları önemlidir. Bu yaklaşım, hem toplumda yeniden entegrasyonu teşvik ederken hem de işgücü piyasasında adil bir tutumu yansıtır (Smith, 2021).

Bireyler, cezaevinden tahliye edildiklerinde topluma yeniden entegre olma konusunda birçok zorlukla karşılaşır. Bu zorluklardan biri, kazançlı bir iş bulabilmektir. Maalesef birçok işveren sabıka kaydı olan bir kişiyi işe almak istememekte ya da alamamaktadır. Bu nedenle cezaevinde yatan kişiler, tahliye sonrasında iş fırsatlarını güvence altına almaya çalışırken diğer bireylerden daha fazla zorlanabilmektedir. Fırsat eksikliği, eski hükümlülerin iş eğitimi programlarına ve genel hayata başarılı bir şekilde geri dönmelerine yardımcı olabilecek diğer destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanmaması halinde yeniden suç işleme oranlarının artmasına neden olabilir. Bu sorunlarla mücadele etmek için potansiyel işverenler arasında mahkûmiyet almış kişileri işe almanın neden her iki taraf için de faydalı olduğunun daha iyi anlaşılması gerekmektedir. İşe alınan eski hükümlülere, iş güvencesi sağlarken işletmelerin de başarı için bir şans daha verilmesini takdir eden güvenilir çalışanlar elde etmelerine yardımcı olabilirler. Ayrıca hükümetin bu konuda teşvik edici vergi kredileri gibi girişimleri uygulaması da önemlidir. Bu tür teşvikler, eski suçlulara ikinci bir şans veren işverenlere sunularak toplum içinde yeniden yer bulmalarını destekler. Daha önce hapsedilmiş bireylerin mahkûmiyet sonrası koşullarla ilişkili olarak işsizlik nedeniyle umutsuzluk döngüsünde sıkışıp kalmak yerine, ait oldukları hapisane duvarlarının dışında üretken yaşamlara geri dönmelerine izin verilmelidir (Holzer, Raphael ve Stoll, 2003). Çünkü her insan hata yapabilir ve ceza sistemi aracılığıyla cezalandırılabilir. Ancak bir kişi suç işledikten sonra cezasını çekmiş ve toplumla yeniden entegre olmak için çaba sarf etmek isteyebilir.

İşverenlerin eski hükümlüleri genel bir şekilde işe almamak için genelleme yapmaları, bu insanların geçmiş hatalarından dolayı sürekli olarak cezalandırılmalarına neden olabilir. Genel olarak istihdam yeniden entegrasyon için önemli olsa da çalışma, eski hükümlülerin istihdam sağlama ve topluma başarılı bir

şekilde yeniden entegre olma konusunda karşılaştıkları engelleri ele almak için ek destek ve kaynaklara ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Urrutia, 2012).

Eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini artırmak için iki aşamalı bir yaklaşım gerekmektedir. İlk adım, eski suçluların becerilerini geliştirmek ve onları işe hazır hale getirmektir. İkinci adım ise toplumdaki hizmetler ile istihdam arasında bağlantı kurmaktır. Toplum, eski suçlulara yeni beceriler kazandıracak ve işe hazır olmalarına yardımcı olabilecek eğitim ve öğretim programlarına erişim sağlayarak onları daha iyi destekleyebilir. Ayrıca toplum, eski suçluları potansiyel işverenlerle buluşturarak ve sabıka kaydı olan bireylere karşı ayrımcılığı azaltan politikaları teşvik ederek onlara daha fazla fırsat yaratmak için çaba gösterebilir.

O'Reilly, M. F. (2014) tarafından yapılan “*Opening Doors or Closing Them?: The Impact of Incarceration on the Education and Employability of Ex-Offenders in Ireland*”, adlı çalışma, cezaevinden çıkan eski hükümlülerin eğitim ve istihdam olanaklarını nasıl etkilediğini incelemekte ayrıca toplumun eski suçluları destekleme ve entegrasyon süreçlerini geliştirmesine yardımcı olması konusunda destek olması gerektiğini dile getirmektedir (O'Reilly, 2014:472). Ayrıca eski hükümlüleri işe almayı reddetmek, toplumsal adalet ve eşitlik ilkesine aykırıdır. Eğer bir kişi suç işledikten sonra cezasını çekmişse toplum tarafından kabul edilmeli ve yeniden iş sahibi olma hakkına sahip olmalıdır. Bu kişilerin toplumdan dışlanması ve yeniden suç işleme riski, işe alınmamaları durumunda artabilir. Toplumsal adalet açısından, suçluluk cezasını çekmiş bireylere ikinci bir şans tanınmalıdır. Bu, suç işleyenlerin rehabilitasyon süreçlerine olan inancı artırabilir ve topluma geri dönüşlerini kolaylaştırabilir.

Durnescu (2019), “*Work as a Drama: The Experience of Former Prisoners in the Labour Market*”, adlı çalışmada işverenler tarafından dışlanmalarının ve iş piyasasında eşitsizliğin yeniden üretilmesinin bu ayrımcılığı tetiklediğini belirtmiştir. Bu durumun bazı eski hükümlülerin iş aramaktan vazgeçmelerine dahi yol açabileceğini göstermektedir (Durnescu, 2019). Dolayısıyla hapishaneden serbest bırakılan kişilerin topluma yeniden entegrasyonu sürecinde yaşadıkları zorlukların hem toplumun hem de iş dünyasının tutumlarının gözden geçirilmesini ve bu kişilere

destek olacak politika ve uygulamaların geliştirilmesini gerektirdiği ortaya çıkmaktadır.

Gana'nın batı bölgesindeki seçilmiş KOBİ'ler arasında işverenlerin eski hükümleri işe alma konusundaki istekliliği üzerine yapılan araştırma, eski hükümlülerin istihdamı ve topluma yeniden entegrasyonu ile ilgili önemli bulguları ortaya koymaktadır (Wiafe,2021). Çalışmanın anahtar sonuçları şunlardır:

Metropollerde işverenlerin büyük çoğunluğu eski hükümlüleri işe almaktan kaçınmaktadır; bu durum, bölgedeki KOBİ'ler arasında eski hükümlü istihdam oranının düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, işverenlerin çoğunun eski hükümlüleri işe almak istemediğini ortaya koymuştur ve bu isteksizliği etkileyen faktörler arasında eğitim düzeyi, suçun niteliği ve eski hükümlünün yaşı gibi etmenler bulunmaktadır. İşverenlerin eski hükümlüleri işe almaktan kaçınma eğilimi, eski hükümlülerin topluma ve işgücüne yeniden entegrasyonunu zorlaştıran önemli bir engel teşkil etmektedir. Özellikle Gana'nın batı bölgesindeki işverenler ve KOBİ sahiplerinin eski hükümlülere karşı olumsuz bir eğilim gösterdiği, bu durumun eski hükümlülere yönelik genel bir damgalama ve isteksizlik yansıttığı görülmektedir. Eğitim ve beceri gelişimi ise eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini artırmada kritik bir rol oynamaktadır; daha yüksek eğitim ve beceri düzeyine sahip bireylerin iş bulma şanslarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların Gana ve ötesindeki politika yapıcılar, işverenler ve eski hükümlüler açısından çeşitli etkileri bulunmaktadır (Wiafe, 2021).

Kural koyucular, eski hükümlülerin istihdamını destekleyen bir yasal çerçeve oluşturarak ve eğitim, öğretim ve yeniden entegrasyon programlarını teşvik ederek bu konuda politika geliştirebilirler. İşverenler, eski hükümlülerin istihdamına yönelik olumsuz algıları ve önyargıları azaltmaya çalışarak ve eğitim ve beceri gelişimine yatırım yaparak bu konuda destek sağlayabilirler. Sonuç olarak işverenlerin eski hükümlüleri işe almaktan kaçınmaları, toplumun genel bakış açısında olumsuz bir etki yaratabilir. Bunun yerine, suç işlemiş bireylere rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon süreçlerinde destek sağlayarak onlara ikinci bir şans vermek ve toplumsal birleşmeyi teşvik etmek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Eski hükümlülerin işe alınmalarını

engelleyen engelleri kaldırmak, toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilir ve suç işleme oranlarını azaltabilir. Eski hükümlüler, eğitim ve beceri gelişimine katılarak ve yeniden entegrasyon programlarına dâhil olarak istihdam edilebilirliklerini artırabilirler (Wiafe, 2021).

1.4. Kamu ve Özel Sektörde Eski Hükümlülerin

Entegrasyonu: Politikalar, Stratejiler ve Karşılaşılan Zorluklar

Kamu politikası, özellikle son yıllarda dünya genelinde ve Türkiye'de önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Ancak Türkiye'de çalışma başlığı altında popülerlik kazanan kamu politikası, teorik temellerin yeterince analiz edilmemesi ve teorik çerçevenin yeterince önemsenmemesi nedeniyle derinlik kazanamamıştır (Yıldız vd., 2011: 358). Bu durum, pratikte uygulanan kamu politikalarının teorik temelden yeterince destek alamamasından kaynaklanmaktadır.

Eski hükümlülerin istihdamına yönelik kamu politikası, suçtan hüküm giyip cezasını çekip tahliye olmuş bireylerin iş hayatına yeniden kazandırılmasını hedeflemektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde 2005 yılında başlatılan 'Eski Hükümlülerin Hayata Yeniden Entegre Edilmesi Projesi' (RExO), bu alanda örnek teşkil eden bir projedir (SPR, 2012). ABD'de Çalışma Ofisi, İstihdam ve Eğitim İdaresi, Adalet Ofisi ve diğer kurumlar tarafından desteklenen bu proje, eski hükümlülerin sosyal hayata entegrasyonunu destekleyen programların geliştirilmesine ve politikaların etkilerini izleyip değerlendiren raporların hazırlanmasına katkıda bulunmaktadır. Eski hükümlülerin suç işleme oranlarının düşük tutulması, bu bireylerin topluma entegrasyonu için önemlidir. Brezilya ve İngiltere gibi ülkelerde elde edilen verilere göre eski hükümlülerin suç işleme oranları %70'lere kadar çıkabilmektedir (UNODC, 2012: 7). Bu çarpıcı rakam, bu alanda başarılı kamu politikalarının önemini vurgulamaktadır. Eski hükümlülerin sosyal hayata uyum sağlamaları için istihdam edilmeleri, özel sektör teşvikleri, kamu kurumlarında eski hükümlü istihdamını zorunlu kılan politikalar, tahliye sonrası entegrasyon programları ve maddi-manevi yardım programları gibi politikalarla desteklenmelidir. Çünkü

cezaevinden salıverilen suçluların nasıl yönetileceği ve yeniden topluma kazandırılacağı hükümetler için can sıkıcı bir sorundur. Yeniden entegrasyon sorunu, onlarca yıldır süren tamamen psikolojik paradigma hakimiyetinin ardından suçluların serbest bırakılmasının doğasına ilişkin daha sosyal-psikolojik bir anlayışa doğru düzeltmelerde sarkaç değişimine neden olmaktadır (Fox, 2013: 248). “Desteklenmiş katılım” politikası, eski hükümlülerin topluma yeniden entegre olmalarına yönelik kültürel bir perspektif ve gönüllü birliklerin desteğiyle sosyal ağlar kurmayı içermektedir. (Bazemore, 1998: 771). Özellikle Yeni Zelanda’da bazı gönüllüler, eski hükümlüleri kendi yaşamlarına dâhil ederek onlara aile ortamı sağlamış ve sosyal hayata entegrasyonlarını desteklemeye çalışmışlardır. Bunun yanı sıra rehabilitasyon programlarının da uygulanması gerekmekte; eski hükümlülerin sosyal hayata uyum sağlamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu tür programların toplumun ve ilgili diğer kurumların sorumluluk algısını zayıflatabileceği ifade edilmektedir (Bazemore, 1998: 787). Eski hükümlülerin topluma entegrasyonu için üretilen kamu politikalarının etkili olabilmesi için tüm aktörlerin katılımı sağlanmalıdır (Göçoğlu, 2015: 850-851).

İngiltere’de yapılan bir araştırmaya göre eski suçlular işgücü piyasasında en dezavantajlı gruplardan biri olarak kabul ediliyor. Ancak politika yapıcılarının bu kesime yardım etme çabalarına rağmen yeni bir kamu yönetimi yaklaşımının işgücü piyasasında bu amacı zorlaştırdığı görülmektedir. Bu durum, birkaç temel çatışma noktasında kendini göstermektedir. İlki, eski suçlularla güven inşa etme gerekliliği ile kilit kurumların artan otoriterliği arasındaki çatışma. İkincisi, yenilik ve kaynakların dağıtımı konusunda yerel teşvik ihtiyacı ile merkezileşme eğilimindeki kamusal yönetim arasındaki çatışma. Üçüncüsü, eski suçluların bireysel ihtiyaçlarını karşılama gerekliliği ile kilit kurumların yüksek vaka yükü ve hedef odaklı kültürü arasındaki çatışma. Son olarak girişimciliği teşvik etme arzusu ile hapsedici bir yönetim kültürünün geliştirilmesi arasındaki çatışmadır. Tüm bunlar; politika yapıcılarının suçluların sosyal bağlamı üzerinde etkili olmaya çalıştığını; ancak merkezileşen ve otoriteleşen kamu kurumlarının dikkatleri bu yönden uzaklaştırdığını göstermektedir. Eski hükümlülerin en sık karşılaştığı üç işgücü piyasası dezavantajı işveren ayrımcılığı (%54), eğitim ve/veya mesleki nitelik eksikliği (%42) ve düşük özgüvendir (%27).

Diğer dezavantajlar arasında uyuşturucu ve/veya alkol bağımlılığı (%19), sağlık sorunları (%15), iş disiplini eksikliği (%15) ve düşük ücretli işler (%12) yer almaktadır (Fletcher, 2001:889).

1.4.1. Kamu Sektöründe Eski Hükümlülerin İstihdamı: Yükümlülükler, Düzenlemeler ve Karşılaşılan Engeller

Genel ve katma bütçeli daireler, bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulan fonlar, kefalet sandıkları, sosyal güvenlik kuruluşları, genel ve katma bütçelerin transfer tertiplerinden yardım alan kuruluşlar, il özel idareleri ve belediyeler ile bunların kurduğu birlik, müessese ve işletmeler, özelleştirme programına alınmış kamu payı ağırlıklı kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile müesseseleri, özel bütçeli kuruluşlar, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait kurumlar ve döner sermaye ile çalışan kuruluşlar, özel kanunla veya özel bir yetkiyle kurulan devlet bankaları ve bunlara bağlı iş yerleri de dahil olmak üzere diğer kamu kurumları, eski hükümlüleri işçi olarak istihdam etmekle yükümlüdür (Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İstihdamı, 2020). Bu düzenleme, kamusal kurumların eski hükümlülere istihdam sağlama yükümlülüğünü belirtmektedir. Bu kapsamda devletin çeşitli kurumları ve işletmeleri; özellikle kamusal kaynaklardan faydalanan veya kamunun bir parçası olan kuruluşlar, sosyal sorumlulukları çerçevesinde eski hükümlülere istihdam imkânı sunmakla sorumlu tutulmaktadır.

Eski hükümlülerin topluma geri dönüşü ve iş bulma sorunlarıyla ilgili yapılan çalışmalar genellikle sivil toplum ve sosyal devlet perspektiflerinden ele alınmaktadır. Bu perspektifler, suçluların topluma entegrasyonu ve iş bulma süreçlerinde toplumun ve devletin rolünü vurgulamaktadır. Özellikle sosyal devlet anlayışı, eski suçluların yeniden topluma kazandırılması ve iş bulmaları konusunda devletin sorumluluğunu ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları ve devletin iş birliği içinde olduğu çeşitli programlar ve politikalar, suçluların rehabilitasyonu ve topluma entegrasyonu için önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşım, suçluların iş bulma sürecinde desteklenmesi, eğitim ve mesleki beceri kazanımı gibi alanlarda devletin aktif bir şekilde rol almasını ve sosyal hizmetlerin sağlanmasını öngörmektedir. Bu

sayede, eski hükümlülerin işgücüne katılımı artırılarak toplumda daha sağlam bir yapı oluşturulması hedeflenmektedir (Türkmen, 2017). Eski hükümlüler; hapis cezasını tamamlayan, şartlı salıverme ile serbest bırakılan, cezası tecil edilen veya özel kanunlarca belirlenen şartlar nedeniyle istihdam edilmelerine engel durumda olan bireylerdir. Aynı zamanda ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı, önceki işe yerleştirilmemiş mükerrer suç işleyenler de “eski hükümlü” olarak adlandırılır.

Kamu işyerleri, eski hükümlüleri istihdam etme yükümlülüğüne sahiptir. Bu yükümlülük, bir işyerinin eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu kapsamında olup olmadığını belirler. İşyerinde çalışan eski hükümlü ve özürlü işçi sayısı düştükten sonra işyerinin bu yükümlülüğe tabi olup olmadığı netleşir. Toplam kontenjan belirlenirken aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan kamu kurumu veya kuruluşunun, bu işyerlerindeki toplam daimî işçi sayısı birlikte dikkate alınır. Bu sayıdan eski hükümlü ve özürlü işçi sayısı çıkarılarak işverenin çalıştırması gereken eski hükümlü sayısı hesaplanır (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2009).

Kamu kurum ve kuruluşları; nisan ayı içinde İş ve İşçi Bulma Kurumu ünitelerine çalışan sayısı, eski hükümlü sayısı, eski hükümlü kontenjan açığı veya fazlalığı, istihdam koşulları gibi bilgileri bildirmek zorundadır. Ayrıca işe alınacak eski hükümlülerde aranan nitelikler ve diğer şartlar da bildirilmelidir. Suç tasnifine göre veya işin niteliği gerektirmediği sürece eski hükümlüler arasında ayırım yapılamaz. İşverenler, açık kontenjanlar doğduğunda bir ay içinde İş ve İşçi Bulma Kurumundan talepte bulunmakla yükümlüdürler. Bu süre içinde eski hükümlülerde aranan niteliklerle birlikte talepte bulunmak işverenin sorumluluğundadır. İşveren, bildirim ve taleplerinde işin gerektirdiği özel nitelikler dışında kısıtlayıcı koşullar ileri sürmemelidir. Ayrıca özür grupları arasında veya özürlülük oranında herhangi bir ayırım yapılamaz ve özürlülük durumu kabul edilmesine engel teşkil eden talepler ile yöresel şartlara bağlı talepler kabul edilmez (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2009).

Eski hükümlülerin iş bulma olanakları, kamu ve özel sektörde sınırlıdır ve resmi yerleştirme yardımı yetersiz veya mevcut değildir. Ayrıca şartlı tahliye memurlarının iş geliştirme eğitiminden yoksun olması, bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Yasal engeller de eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu engellemektedir. Güvenlik izni gereksinimleri, kamu hizmeti düzenlemeleri ve anlamlı tam zamanlı işlerde istihdamı kısıtlayan politikalar gibi faktörler, bu süreci daha da karmaşık hale getirmektedir (Kohler, 1975). Bu engeller; eski hükümlülerin yüksek işsizlik oranlarıyla, sınırlı iş fırsatlarıyla ve düşük gelir düzeyleriyle mücadele etmelerine toplu olarak katkıda bulunmaktadır. Yapılan görüşmeler neticesinde de eski hükümlülerin kamuda istihdamının daha fazla olması yönünde taleplerinin olduğu dile getirilmiştir.

1.4.2. Özel Sektörde Eski Hükümlülerin İstihdamı: Yükümlülükler, Düzenlemeler ve Karşılaşılan Engeller

Özel kuruluşlar ve şirketler, eski hükümlülerin serbest bırakıldıktan sonra iş bulmalarına destek olma konusunda önemli bir rol oynayabilirler. Ancak eski hükümlüler, özel sektör alanında genellikle “eski hükümlü” olarak anılmaktadır ve bu durum, iş başvurularında önceki mahkûmiyetlerinin sorulmasının yaygın olduğu bir damgalama durumunu ortaya çıkarmaktadır (Sahaja, 2021). Mahkûmların büyük bir çoğunluğunun topluma geri salındığı göz önüne alındığında işgücü piyasasına girişte yaşanan sorunlar, sadece mahkûmların hapisneden çıkıp tekrar suç işleme eğiliminde olduklarını düşünmek, maliyetli bir hata olabilir. Önemli sorular şunları içermektedir: Mahkûmlar serbest bırakıldıktan sonra nasıl destekleniyorlar? Rehabilitasyon mu, yoksa daha fazla kriminalleşme mi yaşanıyor? Hapis, gerçekten bir reform aracı mıdır ve bu ulaşılabilir bir gerçeklik midir? Cezalandırma ve yeniden bütünleştirme arasında bir çelişki olabilir; ancak bu konuda tamamlayıcı seçenekler de bulunmaktadır. Suçlulara daha sert cezalar verme ve kötüleşme riskini göze alma ya da cezaevlerini suçluların rehabilite olmalarına ve daha iyi bir hayata yönlendirilmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlamak gibi soruları sormalı ve bu yönde politikalar oluşturulmalıdır. Çünkü suçluların cezaevinden çıktıktan sonra suçsuz bir yaşama geçişte birçok zorlukla karşı karşıya kaldıkları bir gerçektir.

Esaretin Bedeli gibi klasik filmlerde görüldüğü gibi tahliye genellikle hapis cezasından daha fazla zorlayıcı olabilir. Damgalanma, reddedilme, şüphe, güvensizlik ve ayrımcılık gibi engellerle baş etmek, kararlılık ve destek gerektirir. Covid-19 karantinası sırasında hapishanelerdeki aşırı kalabalığı azaltmak amacıyla mahkûmların serbest bırakılmasına büyük önem verilirken tahliye sonrası sorunların yönetimine pek az odaklanıldığı görülmektedir. Serbest bırakılan mahkûmlar, toplum tarafından reddedilme, barınma sorunları, ulaşım eksikliği ve geçim kaynaklarının olmaması gibi özel zorluklarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bazıları, sadece hapishane içinde yapılan işlerle kazanılan ücretler ile yaşamaya çalışmaktadır. Ayrıca bazı mahkûm ailelerinin başka bir bağımlı kişiye sahip olma konusunda isteksiz oldukları görülmüştür. Ayrıca, Covid-19 pandemisi, mahkûmların topluma yeniden entegrasyonunun zorluklarını artırmıştır (Lalli, 2020). Bunun yanı sıra özel sektör tarafından desteklenerek çeşitli girişimlerde de bulunmaktadır. Bu çerçevede, Ford Vakfı gibi kuruluşlar örnek teşkil ederek, ABD'de eski hükümlülerin iş bulma sürecini kolaylaştırmak için 250 milyon dolarlık bir adalet ve hareketlilik fonu oluşturarak bu alanda çabalarını sürdürmektedir. Bu tür girişimler, terk edilmiş eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmanın yanı sıra yeniden suç işleme riskini azaltmada etkili olabilmektedir (Smith, 2020). Bu tür desteklerin yanı sıra çeşitli yasal düzenlemelerle rehabilitasyon ve psikolojik destekler de sağlanmaktadır. Rehabilitasyon, doğrusal bir süreç olmayan çok katmanlı bir süreç olup bu süreç, tutukluluğun başlangıcından itibaren başlar ve tutukluların serbest bırakıldıktan sonra da devam etmektedir. Psikolojik, sosyal, ahlaki ve yasal boyutları içerir. İskandinav ceza sistemi, en insancıl olarak tanımlanır ve yasal rehabilitasyona dayanır. Bu bağlamda, ABD'deki başarılı Delancey Caddesi Projesi, 40 yıl önce kurulmuş ve sosyal rehabilitasyona odaklanan bir örnektir. Proje, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu destekleyen bir sosyal rehabilitasyon modeli sunmaktadır. Katılımcılara iş piyasasında kullanılabilecek beceriler kazandırmak ve istihdamı mümkün kılmak amacıyla eğitim verir. Sadece akademik ve mesleki eğitimi değil katılımcıların toplumun ana akımına entegre olmalarına yardımcı olan değerleri, sosyal ve kişisel becerileri öğrenmelerine odaklanır (Lalli, 2020).

Türkiye’de ise eski hükümlülerin özel sektörde istihdam edilmeleri ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Özel sektördeki hükümlü çalıştırma uygulamalarına yönelik önemli bir değişiklik 2008 yılında gerçekleşmiştir. Öncesinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesine göre, elli veya daha fazla işçi çalıştıran işyerleri belli oranlarda özürlü ve eski hükümlü istihdam etmekle yükümlüydüler. Ancak 2008'de yapılan değişiklikle özel sektör işverenleri için eski hükümlü istihdamı zorunluluğu kaldırıldı. Buna göre özel sektör işyerlerinin % 3 özürlü, kamu işyerlerinin ise % 4 özürlü ve % 2 eski hükümlü işçi istihdam etmeleri gerekti. Özel sektördeki bu değişiklikle birlikte, işverenlerin eski hükümlüleri istihdam etme zorunluluğu ortadan kaldırıldı. Ancak aynı dönemde kamuda çalıştırılacak eski hükümlülerin oranı belirlenmeye devam etmektedir. Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen eski hükümlü çalıştırma oranı %2 iken 2008'deki değişiklikle bu oran %2'den %3'e çıkarılmıştır. Bu düzenleme değişiklikleri sonrasında, özel sektör işverenleri için eski hükümlü istihdamı zorunlu olmaktan çıkarken kamuda eski hükümlülerin çalıştırılması yasal bir yükümlülük olarak devam etti. Bu durum, eski hükümlülerin kamuda iş bulma şansını artırırken özel sektördeki istihdam olanaklarını kısıtladı. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenlerin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü oldukları işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanmaktadır. Ancak bu düzenlemeye rağmen kamu kurumlarının, özellikle özürlü kadrolarını doldurmadığı ve eski hükümlü istihdamına yeterli önem vermediği belirtilmektedir. Hem özel sektörde hem de kamuda iş bulmakta zorlanan eski hükümlüler, iş bulamadıkları takdirde tekrar suç işleme eğiliminde olabilirler. Kamuya ceza veren bir düzenleme olmadığından eski hükümlülerin topluma yeniden entegre olmaları için daha fazla destek ve fırsat sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2008; Tezel, 2010). Bu bağlamda iş bulamayan eski hükümlülerin, tekrar suç işleme riskini azaltmak amacıyla istihdam edilmelerini teşvik edecek politika ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yasal mevzuatta bazı yetersizlikler bulunmaktadır. Özel sektör; istihdam etmesi gereken özürlü çalışanları işe almadığı takdirde, her bir işçi ve her bir ay için yaklaşık 1600 lira idari para cezası ile cezalandırılırken kamu kurumlarının bünyesindeki eski hükümlü ve özürlü kadroları boş kaldığında bu konuda herhangi bir ceza uygulanmamaktadır. İşe alım

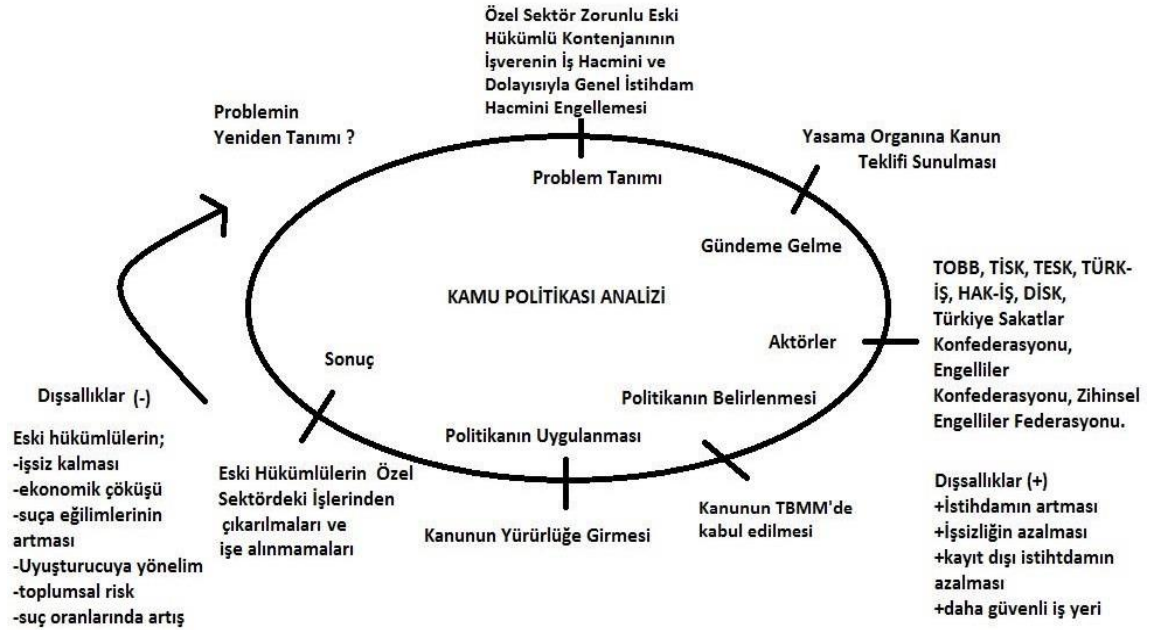
sürecinde, işverenler genellikle o alanda veya çalışma alanında daha iyi beceri ve bilgiye sahip olmalarına rağmen eski hükümlüleri diğer başvuru sahipleri yanında tercih etmezler. Bu tercih, çeşitli nedenlere dayanmaktadır ve yaygın olarak kabul gören endişelerden biri, eski hükümlülerin geçmiş suç alışkanlıklarına geri dönebilecekleri kaygısıdır. İşverenler, eski suçlulara güvenilemeyeceğini varsayar ve sadece eski bir hükümlünün işe alınmasıyla iş yerinin güvensiz hale gelebileceğini düşünürler. Toplumsal damga, eski suçlulara güvenilmemesi, tehlikeli oldukları ve ahlaki normlara uymadıkları şeklindeki algılar, işverenleri eski hükümlüleri işe almaktan çekinmeye yönlendirir.

Young ve Powell (2015) tarafından önerilen “*Hiring Ex-offenders: A Theoretical Model*” çalışması işe alım yöneticisinin eski hükümlü iş başvuru sahiplerinin samimiyeti ve yetkinliği konusundaki algıları ile işe alım kararları arasındaki ilişkileri etkileyen faktörlere odaklanmaktadır. Bu teorik modelde, işe alım yöneticisinin eski hükümlü iş başvuru sahiplerine yönelik algıları üzerinde etkili olan faktörler arasında demografik benzerlik, eski hükümlülere maruz kalma, damgalanma endişesi, iş arkadaşı kabul olasılığı, siyasi yönelim, kişi-iş uyumu, örgütsel çeşitlilik kültürü ve teşviklerin farkındalığı ve mevcudiyeti bulunmaktadır (Young ve Powell, 2015). Bu durum göstermektedir ki işverenlerin işçi alımı ve elde tutma konusundaki tutumları; potansiyel başvuru sahiplerinin ırk, cinsiyet ve coğrafi konumlarından etkilenebilmektedir. Bu durum, sabıka geçmişi olmayan eski suçluların dahi iş teklifi alırken zorluklar yaşamasına neden olabilir. Genellikle işletmeler, sabıka kaydı bulunan bireyleri işe almak konusunda tereddüt yaşadıkları için bu kişilerin seçenekleri daha da sınırlanabilir. Sabıka kaydına sahip olmak, işgücü piyasasında kazanç ve erişim açısından dezavantajlara yol açabilir. Araştırmalar, mahkûmların düşük ücretlere maruz kaldığını ve işgücü piyasasına geri dönmekte zorlandıklarını göstermiştir. Ayrıca işverenlerin önemli bir kısmının potansiyel çalışanların sabıka kayıtlarını kontrol ettiği ve bu durumun eski hükümlülerin iş bulma şansını daha da azaltabileceğini göstermektedir (Dominguez-Alvarez ve Loureiro, 2012: 470). Bu kapsamda bir diğer teori olan İşverenlerin Çalışanlarının Eylemlerinden Sorumluluğu: İhmalkâr İşe Alma Sorumluluk Teorisine göre işverenler, çalışanlarının yasa dışı eylemlerinden sorumlu tutulabilirler. İhmal, bir kişinin başkalarına karşı borçlu olduğu

özen yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda ortaya çıkan zararlardan hukuken sorumlu olduğu ilkesine dayanmaktadır (North, 1977). Bu nedenle hukuki sonuçlara yol açacak dolaylı sorumluluk, bir işvereni eski bir hükümlüyü işe almaktan alıkoyabilir. Bunun yanı sıra çoğu işe alım uzmanı veya şirket, teklif edilen işe uygun olanı belirlemek ve seçmek için iş deneyimi talep eder. Eski bir hükümlü için bu, son dönemdeki iş deneyiminin sınırlı olması nedeniyle en önemli engellerden biridir.

Hapishanede veya hapsedilmeden önce elde edilen iş deneyimi genellikle ihmal edilebilir düzeydedir ve o zaman sahip olunan beceriler yok olacağından amaca hizmet etmez. Cezaevine girmeden önce edinmiş olabilecekleri iş tecrübesi, aradan uzun yıllar geçse piyasanın gelişmesi ve farklı taleplerin ortaya çıkması nedeniyle günümüzdeki işlerin amacına hizmet etmeyecektir. Sonuç olarak bireyler hapsedildikten sonra iş piyasasına yeniden girmeye çalışırlarsa zayıf becerileri ve iş deneyimi eksikliği istihdam edilebilirliklerini ve kazanç potansiyelleri özel sektörde sınırlı kalmaktadır (Sahaja, 2021).

Şekil 1.4: Kamu Politikası Sonlandırmasının Analizi: Eski Hükümlülerin Özel Sektördeki İstihdam Zorunluluğunun Kaldırılması

Kaynak: Göçoğlu, V. (2015). Dezavantajlı Gruplar Üzerinde Yapılan Bir Kamu Politikası Sonlandırmasının Analizi: Eski Hükümlülerin Özel Sektördeki İstihdam Zorunluluğunun Kaldırılması. Journal of International SocialResearch, 846-863.

Şekil 1.4'te görüldüğü üzere kamu politikası bağlamında, eski hükümlüler genellikle toplum tarafından göz ardı edilen veya kabul edilmeyen bir grup olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu bireylerin topluma yeniden kazandırılması için desteklenmeleri önemlidir. Eski hükümlülerin özel sektördeki istihdam zorunluluklarını kaldıran yasanın onaylanmasının ardından, özel sektörde çalışan eski hükümlü sayısı hızla azalmıştır. Bu durum, eski hükümlülerin daralan istihdam fırsatları nedeniyle sosyal hayata entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır. Tahliye olduktan sonra hem kendilerine hem de bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine destek olabilmek için işe ve çalışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacı karşılayamayan bireyler, sosyal hayatlarında mutsuzluk yaşamaktadırlar (Göçoğlu, 2015:861). Kamu politikası, eski hükümlülere topluma yeniden entegrasyon programları aracılığıyla yardım etmektedir. Bu programlar, mesleki yeterlilik eğitimi ve istihdam olanakları gibi unsurları içermekte ve aynı zamanda hapisanedeki yaşam koşullarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin yasa dışı faaliyetlere dair bilgiler sağlamak ve bu bireylere seviyeli beceriler kazandırarak yeniden entegrasyon ile sosyal adaleti desteklemek amaçlanmaktadır (Blessett ve Pryor, 2013: 434). Eski hükümlüler genellikle toplumsal tabularla karşı karşıya kalmış olsalar da toplumun genelinden pozitif bir ayrımcılık görmeleri, yeniden sosyalleşmeleri için önemlidir. Uluslararası organizasyonlar gibi iş sağlığı ve güvenliği altyapısı oluşturmayı hedefleyen devlet destekli girişimler, eski hükümlülere destek sağlamak adına önemli bir role sahiptir ve özel hayatlarına saygı gösterilmelidir. Bu bireylerin bir dizi hakları vardır ve bu haklara uyulmasa bile insani bir yaklaşım sergilenmelidir.

Eski hükümlülere yönelik kamu politikaları genellikle rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon olmak üzere iki ana amaç etrafında şekillenir. Rehabilitasyon, sosyo-psiko-fizyolojik destek sağlama amacını taşır ve bu da gelecekteki suçları önlemeye yardımcı olabilir. Yeniden entegrasyon ise eski hükümlülerin yeni bir meslek edinmesine veya mevcut mesleğini sürdürmesine destek olmayı hedefler. Ayrıca eski hükümlülere eğitim programları sunularak becerilerini geliştirmeleri teşvik edilmelidir. Devlet tarafından verilen finansal tahsisatlarının artırılması, kayıtlı iş yerlerine erişim konusunda yardımcı olunması farklı destekleyici programların

sunulması önemlidir. Kamu politikası eylemleri ve çeşitlilik yönetimine geniş bir yaklaşım, eski hükümlülerle ilgili daha etkili bir diyalogu teşvik edebilir ve bu bireyleri çeşitlilik nüfusu olarak dâhil etme amacına bu şekilde hizmet edebilir (Blessett ve Pryor, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA HÜKÜMLÜLERE YÖNELİK İŞ GÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI VE MESLEKİ EĞİTİMLER

Ceza infaz kurumları, ulusların toplumsal düzeni sağlamak ve aynı zamanda insan haklarını korumak adına uymaları gereken temel kuralların ihlali neticesinde özgürlükten mahrum bırakılma cezasının uygulandığı kurumlardır. Ayrıca ceza infaz kurumları, ıslah tesisleri olarak da bilinir ve ceza adaleti sisteminde önemli bir rol oynamaktadır. Suç işlemekten hüküm giymiş ve hapis ya da cezaevi cezası almış bireylerin gözetim, bakım ve denetiminden sorumludurlar. Bu kurumlar sadece kamuyu tehlikeli bireylerden korumakla kalmaz; suçluların tahliye edildikten sonra rehabilite edilmeleri ve topluma yeniden entegre olmaları için bir fırsat sağlamaktadır. Bu yolla toplumsal barışa da katkı sağladığı söylenebilir. Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülere yönelik işgücü piyasası politikaları ve mesleki eğitim programları, hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu, hükümlüler için uygun istihdam sektörlerinin belirlenmesini ve kamu ile özel sektör arasındaki işbirliklerinin geliştirilmesini içermektedir. Devlet bu girişimleri desteklemek için istihdam sübvansiyonları ve vergi indirimleri gibi mali teşvikler sunmaktadır. Mesleki eğitim, el sanatlarından teknik ve endüstriyel becerilere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamakta ve hükümlülerin mesleki nitelikler kazanmasını sağlamaktadır. Psikososyal destek ve sosyal beceri eğitimi, rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon için çok önemlidir. İstihdam hizmetleri ve kariyer geliştirme danışmanlığı, hükümlülerin iş beklentilerini artırmak için işverenlerle ortaklaşa sağlanmaktadır.

Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülere yönelik çalışma politikaları, ülke ve kuruma göre önemli ölçüde değişiklik gösterir. Ancak bu politikaların birkaç ortak unsuru vardır. Örneğin birçok ceza infaz kurumu, mahkûmların rehabilitasyon sürecinin bir parçası olarak ve cezaevi işleyişine katkı sağlamak amacıyla zorunlu çalışma programlarına katılmalarını zorunlu tutmaktadır. Bu programlar, temel bakım görevlerinden imalat ve tarım gibi çeşitli faaliyetleri içermektedir. Bazı cezaevleri ise

mahkûmlara gönüllü çalışma imkânları sunarak mesleki eğitim ile tahliye sonrası iş bulma konusunda faydalı olabilecek beceriler kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Kimi ülkelerde mahkûmlar, çalışmaları karşılığında sınırlı bir ücret alabilir; ancak bu genellikle piyasa ücretlerinin altında olmaktadır. Mahkûmların çalışma koşulları genellikle temel güvenlik standartlarına uygun olacak şekilde düzenlenir ve istismardan kaçınılır. Bu çabalar, örgün eğitimden mesleki sertifikasyona kadar çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Bazı ceza infaz kurumları, mahkûmların iş fırsatlarına erişimini artırmak için kamu ve özel sektör iş birlikleri yapmaktadırlar. Bu çerçevede işgücü politikaları oluşturmaktadırlar bu işgücü politikaları da genellikle ülke tarafından belirlenen yasal çerçevelerle yönetmekte ve hem mahkûmların hem de cezaevi yetkililerinin hak ve sorumluluklarını belirlemektedirler.

Eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin istihdamına yönelik işveren tutumlarının olumsuz olduğunu ve bu kişilere karşı önyargı ve ayrımcılık eğiliminde olduklarını vurgulamaktadır. Ancak araştırmalar, bu tutumların azaltılması için toplumda farkındalık artırıcı çalışmaların önemine dikkat çekmektedir. Araştırmaların sonuçlarına göre eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin iş bulma süreçlerinde daha başarılı olmaları için işverenlerin bu kişilere karşı tutumlarının değiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu grupların istihdam edilebilirliklerini artırmak için mesleki eğitim ve beceri geliştirme programlarına katılmaları önerilmektedir. Bu bağlamda, toplum nezdinde farkındalık artırıcı çalışmaların yürütülmesi önemli bir adım olarak belirtilmektedir (Savaş, Eryalçın, 2020:355-357). Bu durum hükümlülerin tahliye edildikten sonra daha iyi vatandaşlar olmalarını sağlayacak yaşam becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu tür girişimler genellikle eski hükümlülerin toplumla yeniden bütünleşmesine yardımcı olmaya ve eski hükümlüler arasında yeniden suç işleme oranlarını azaltmaya odaklanmaktadır.

Hükümlülere yönelik mesleki eğitimin temel amacı, onların tahliye sonrasında kanunlara saygılı vatandaşlar olarak bağımsız yaşama hazırlanmalarına yardımcı olmaktır. Çünkü hükümlülere çalışmaya dayalı yaşam alışkanlığının kazandırılması, onların cezaevi sonrası uyumlarında önemli bir etkidir. Bu bağlamda yabancı ceza

infaz sistemleri, hükümlülerin tahliye hazırlanmasına yönelik mesleki eğitimleri, niteliklerinin geliştirilmesi ve istihdamlarının sağlanmasına yönelik çeşitli öneriler içeren programlar geliştirmekte ve uygulamaktadır. Ngozwana (2022) *“The Relevance of Technical Vocational Education and Training Skills in Meeting the Market Demand in Eswatini.”* isimli çalışmasında eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu konusunda düzenli farkındalık kampanyaları düzenlenmesini ve tahliye sonrasında eski hükümlüler için istihdam olanaklarının kolaylaştırılması amacıyla özel sektörlerle ortaklıklar kurulmasını ve mesleki eğitim programlarının oluşturulmasını tavsiye etmektedir (Ngozwana, 2022). Bu sayede uygulanan bu mesleki eğitim programlarının suç tekrarını azalttığı ve yeniden entegrasyonun başarısını artırdığı görülmüştür (Latysheva, Muzychuk ve Spasennikova, 2020). Victor Callan ve John Gardner, *“Vocational Education And Training Provision And Recidivism”*, adlı çalışmalarında mahkûmların Queensland cezaevi sisteminde mevcut olan mesleki eğitim ve öğretim programlarına katılımları ile cezaevine geri dönme şansları arasındaki bağlantıları incelemiş, bu bulgular neticeinde ilk tahliyeden önce mesleki eğitim ve öğretime dâhil olmanın cezaevine dönme ihtimalini %32'den %23'e düşürdüğünü ortaya koymuşlardır. Ayrıca çalışma mesleki eğitim ve öğretimin değerini ve mahkûm rehabilitasyonundaki rolünü teşvik etme ve ıslahevlerinde mesleki eğitim ve öğretime erişimdeki engelleri azaltma çabalarını da desteklemektedir (Callan ve Gardner, 2005). Bu programlar, sadece genel eğitim sağlamakla kalmaz, ; mahkûmların iş piyasasında rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olacak özel eğitim ve sertifikalar sunarak işlerine geri dönmelerini kolaylaştırabilir. Bu tarz programlara örnek olarak ABD'de uygulanan *“Federal Rehabilitasyon Sertifikası Programı”*, federal eski suçluların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına destek olmak üzere tasarlanmıştır. Bu program, uygun kişilere rehabilitasyon sertifikası vererek istihdam ve diğer fırsatların önündeki engelleri aşmalarına yardımcı olmaktadır. Program, topluma yeniden entegre olmak isteyen federal eski suçlulara belirli bir süre boyunca güvenilirlik ve iyi karakterlerini kanıtlayan bir sertifika sağlayarak fayda sağlar. Bu sertifika, eski suçluların iş ve diğer fırsatlarla ilgili engelleri aşmalarına yardımcı olabilir; çünkü mahkûmiyet sonucu kaybettikleri yasal hakları ve statüyü yeniden kazanmayı hak ettiklerinin resmi olarak tanınmasına hizmet eder. Program,

işgücündeki fırsatları artırarak yeniden suç işleme oranlarının düşmesine katkıda bulunmakta ve federal eski suçlular için başarılı bir yeniden girişi teşvik etmektedir. Lisa A. Rich tarafından yapılan “*Federal Certificate of Rehabilitation Program: Providing Federal Ex-Offenders More Opportunity for Successful Reentry*” adlı çalışma, rehabilitasyon programlarının eski hükümlülere etkili bir şekilde uygulanmasıyla ilgili bilgi sunmakta ve önemine değinmektedir (Lisa A. Rich, 2015). Ayrıca, Sonfield, Lussier ve Barbato, R. (2001) tarafından yapılan “*The Entrepreneurial Aptitude of Prison Inmates and the Potential Benefit of Self-Employment Training Programs*”, çalışmada, cezaevinden çıkacak olan veya yeni tahliye olmuş mahkûmlara yönelik serbest meslek eğitim programlarının sağlam bir sosyal politika oluşturabileceğini ve topluma fayda sağlayabileceğini öne sürmektedir. Bu programlar; bireyleri cezaevinden çıktıktan sonra sadece başkaları tarafından istihdam edilmeye hazırlamak yerine, girişimcilik becerilerini geliştirmeye ve kendi işini kurma fırsatları yaratmaya odaklanarak hapsedilmiş bireylere yönelik geleneksel iş eğitimi programlarından farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Çalışmada, bu tür programların potansiyel faydalarına ve cezaevi mahkûmlarının girişimcilik yeteneklerine odaklanılmaktadır (Sonfield, Lussier ve Barbato, 2001). Bu bağlamda cezaevinden çıkan bireylerin kendi işlerini kurma konusundaki yeteneklerinin güçlendirilmesi, sadece bireylerin kendi yaşamları için değil; toplumun genel ekonomik dinamiklerine de katkı sağlayabilecek durumun ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitim programlarına yapılan yatırımların potansiyel faydaları da çok yönlüdür. Bu faydalar arasında; yeniden suç işleme oranlarının azaltılması, kamu güvenliğinin artırılması, ekonomik büyüme ve istikrarın desteklenmesi, aynı zamanda sosyal adaletin güçlenmesi gibi unsurlar bulunmaktadır. Lynch tarafından 2001 yılında yapılan “*Prisoner Reentry in Perspective*” adlı çalışma mahkûmların yeniden kazandırılması konusunda önemli bir perspektif sunmaktadır (Lynch, 2001). İş gücüne dahil olmaları ve topluma yeniden entegrasyon açısından cezaevlerinde verilen mesleki eğitimlerin önemi konusunda literatürde elde edilen önemli bulgular, eski hükümlülerin tahliye sonrasında iş bulma şanslarını önemli ölçüde artırabileceğini göstermektedir (Van den Berg, Blommaert,

Bijleveld ve Ruiter, 2020). Ayrıca bu bulgular göstermektedir ki; cezaevlerinde sunulan mesleki eğitim kursları ve iş deneyimi, mahkûmların tahliye sonrasında iş bulmalarına önemli ölçüde yardımcı olabilmektedir. Bu kurslar, mahkûmlara gerekli becerileri kazandırarak iş piyasasında daha rekabetçi olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, profesyonelce sunulan ve hedeflenen istihdam projeleri, cezaevi sakinlerinin iş becerilerini geliştirmelerine ve motivasyonlarını artırmalarına katkıda bulunabilmektedir. Gönüllülük esasına dayalı olarak sunulan eğitim programları da, motivasyonu yüksek mahkûmları işgücüne yeniden entegrasyona hazırlamada etkili bir rol oynayabilmektedir. Bu sayede bu tür programlar, mahkûmların iş dünyasına geçiş süreçlerini daha başarılı bir şekilde yönetmelerini desteklemektedir.

Daha önce suç işlemiş bireylerin topluma tekrar kazandırılması, rehabilite edilmesi ve suçtan kaçınması, ceza sisteminin temel hedeflerinden biridir. Aslen ceza sistemi, hükümlülerin gelecekte suça yeniden yönelmesi engellemek ve suçluların topluma entegrasyonunu, rehabilitasyonunu ve uyumunu amaçlamaktadır (Demirbaş, 2013: 39). Demirbaş'ın ifade ettiği gibi ceza sistemi, suçluların sosyalleştirilmesini ve rehabilite edilmesini ön planda tutarak topluma uyum sağlama amacını gütmektedir.

2.1. Ceza İnfaz Kurumlarının Kurumsal Yapısı ve İşleyişi

Ceza infaz kurumları, suç işleyenleri güvenli bir şekilde tutmak ve cezalarını infaz etmekle sorumludur. Bu süreçte, hükümlülerin temel haklarına saygı gösterilmesi ve eğitim almaları da büyük önem taşır. Bu eğitimleri gerçekleştirme noktasında cezaevlerinin fiziki yapısının yanı sıra içindeki yönetici ve personelin nitelikleri ve işleyişi de büyük önem taşımaktadır. Etkin bir örgüt kültürü ve iş birliği ortamı oluşturmak, cezaevlerinin başarılı olması ve hükümlülerin rehabilite edilmesi açısından kritik bir unsurdur. Bu nedenle cezaevlerinde çalışan personelin örgüt içindeki rolleri ve işlevleri büyük önem taşır ve bu konuda eğitim ve deneyimleriyle desteklenmelidir (Gökdoğan, 2011: 2).

Türkiye'deki ceza infaz kurumlarının kurumsal yapısı; ülkenin ıslah tesislerini yönetmeyi amaçlayan kanunlar, yönetmelikler ve idari çerçevelerin bir kombinasyonu ile yönetilmektedir. Bu kurumların idaresi ve gözetiminde yer alan ana organlar

şunlardır: Adalet Bakanlığı, Türkiye'deki ceza infaz kurumlarının genel idaresinden sorumlu merkezi makamdır ve cezaevi sisteminin farklı yönlerini yöneten çeşitli daire ve birimleri denetler. Adalet Bakanlığı'na bağlı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, özellikle cezaevleri ve gözaltı merkezlerinin idaresi, yönetimi ve denetimi ile görevlendirilmiştir. Bu kurum, bu tesislerin faaliyetlerinin ulusal yasalara ve uluslararası standartlara uygun olmasını sağlar.

Türkiye'nin ceza infaz sistemi; suçların niteliğine, güvenlik ihtiyaçlarına ve rehabilitasyon gereksinimlerine bağlı olarak farklı kategorilerdeki mahkûmları barındırmak üzere tasarlanmış çeşitli kurum türlerini içermektedir. Bu kurumlar arasında kapalı cezaevleri, uzun süreli hapis cezasına çarptırılmış veya ciddi suçlardan hüküm giymiş mahkûmlar için yüksek güvenli tesisler; açık cezaevleri, cezalarının sonuna yaklaşan veya daha az ciddi suçlardan hüküm giymiş mahkûmlar için düşük güvenli tesisler; gözaltı evleri, yargılanmayı veya hüküm giymeyi bekleyen kişiler için tesisler ve çocuk gözaltı merkezleri, reşit olmayanlar için eğitim ve rehabilitasyona odaklanan özel tesisler bulunmaktadır. Her bir ceza infaz kurumunun idaresinde çeşitli görevliler ve personel bulunmaktadır. Bu personel arasında genel yönetimden sorumlu kurum başkanı olan müdür, kurumun emniyet ve güvenliğini sağlayan güvenlik personeli, mahkûm kayıtları, lojistik ve tesis bakımı gibi idari görevleri yürüten idari personel, mahkûmlara sağlık hizmetleri sağlayan sağlık uzmanları ve psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ve eğitimciler dahil olmak üzere eğitim ve rehabilitasyon programlarından sorumlu profesyoneller yer almaktadır. Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan çeşitli yönetmelikler, ceza infaz kurumlarının işleyişine ilişkin yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu kanunlar mahkûm haklarını, cezaların infazını, disiplin tedbirlerini ve tutukluluk koşullarını kapsamaktadır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ve çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK'lar) da dâhil olmak üzere bağımsız kurum ve kuruluşlar, ceza infaz kurumlarındaki koşulları izlemekte ve mahkûmların haklarını savunmaktadır. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) gibi uluslararası kuruluşlar da insan hakları standartlarına uyulmasını sağlamak amacıyla Türk cezaevlerini ve gözaltı merkezlerini denetlemektedir. Türk ceza infaz sistemi, mahkûmların rehabilitasyonu ve toplumla yeniden bütünleşmesi üzerinde

durmaktadır. Mesleki eğitim, eğitim kursları, psikolojik danışmanlık ve sosyal yeniden entegrasyon girişimleri de dahil olmak üzere çeşitli programlar uygulanmaktadır. Bu kurumsal yapı; Türkiye'nin ceza infaz sisteminde güvenlik, rehabilitasyon ve insan hakları dengesini sağlamayı amaçlamaktadır. (Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik, 2020). Bu kurumlar, mahkûmlar için güvenli, emniyetli ve kontrol altında bir ortam sunmayı amaçlamakla birlikte mesleki eğitim, öğretim ve danışmanlık fırsatları da sağlarlar. Ceza kurumları, kural dışılığı ve sapkınlığı sınırlamanın yanı sıra mahkeme hükmünü çeken kişileri düzeltme ve yeniden eğitime işlevine de hizmet eder suçla mücadelede ve suçun önlenmesinde önemli bir rol oynarlar (Saita, 2018). Sonuç olarak ceza sisteminin yürütücüsü olan infaz kurumları; mahkûmların hatalarını fark etmelerini, kişisel gelişimlerini desteklemelerini ve suç işleme davranışlarını tekrarlamamalarını sorumlu vatandaşlar olarak topluma yeniden entegre olmalarını sağlamayı hedefleyen önemli bir kolluk kuvvetidir (Sulianto, 2018).

2.2. Hükümlülere Yönelik İşgücü Piyasası Politikalarının, Tarihsel Arka Planı ve Uygulamalar

Hükümlülere yönelik işgücü piyasası politikaları, cezaevinden tahliye edilen bireylerin topluma yeniden entegrasyonunu destekleyecek şekilde gelişmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren özellikle suç ve ceza anlayışındaki değişimlerle birlikte rehabilitasyon ve sosyal entegrasyon odaklı yaklaşımlar önem kazanmıştır. Bu dönemde hükümlülerin yeniden suç işlemelerini önlemek ve toplumun üretken üyeleri olmalarına yardımcı olmak için çeşitli eğitim ve istihdam programları oluşturulmuştur. Bu çabaların merkezinde, özel olarak tasarlanmış istihdam destek programları bulunur. Birçok hükümlü, sınırlı eğitim ve becerilere sahip olup cezaevinden çıktıktan sonra ailelerini geçindirmek zorunda kalır. Bu nedenle mesleki eğitim ve iş piyasasına geri dönüş konusunda destek sağlanması önemlidir (Schmitt ve Warner, 2010; Introductory Handbook on The Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders, 2018).

Tarihsel süreç içerisinde hükümlülere yönelik işgücü politikaları ülkeler ve yargı bölgeleri arasında farklılıklar gösterse de eski hükümlülerin topluma başarılı bir

şekilde yeniden entegrasyonunu desteklemek gibi ortak bir hedefi paylaştıkları görülmektedir. Bu politikalar, istihdam destek programları, eski hükümlülere yönelik destek faaliyetleri uygulayarak ve eşitlikçi işe alım uygulamalarını teşvik ederek engelleri ortadan kaldırmayı ve eski hükümlülerin hayatlarını olumlu bir şekilde yeniden inşa etmeleri için yollar oluşturmayı amaçlamaktadır.

2.2.1. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Dünya’da Tarihsel Gelişimi

Hükümlülere yönelik düzenlemelerin tarihsel gelişimi, ceza adalet sistemlerinin ve toplumsal yaklaşımların evrimiyle yakından ilişkilidir. Eski Yunan ve Roma’da suçlulara karşı katı cezalar uygulanır o dönemde topluma yeniden kazandırma veya rehabilitasyon kavramları yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Orta çağ Avrupa’sında ise suçlular cezalandırılmakta ve toplumdan dışlanmaktalardı. Bu dönemde kilise ve feodal düzen içerisinde cezalar fiziksel ve infaz şeklinde olduğu görülmektedir. Eski hükümlülere yönelik işgücü politikalarının dünya genelindeki tarihsel gelişimi oldukça çeşitlidir. Bu politikalar, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu ve istihdamını desteklemeyi amaçlamaktadır. Suç ve suçlular, insanlık tarihinin her döneminde ve dünyanın her bölgesinde var olmuşlardır. XVIII. yüzyılın sonlarına kadar ceza; kişilere işkence, vücut parçalanması, organ koparmalar, sembolik damgalar basmalar, kürek çektirmeler, ölü veya diri teşhir etmeler, tekerleklerle gererek bedeni teşhir etmeler gibi yöntemlerle uygulanan bir anlayışa sahipti. Ancak 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarından itibaren modern cezaların uygulanmaya başlamasıyla (Rusya 1769, Prusya 1780, Pennsylvania ve Toskana 1786, Avusturya 1788, Fransa 1791, 1808 ve 1810), ceza hukuku yeni bir boyut kazanmıştır (Foucault, 2013: 39-40). Bu eski ceza anlayışının terk edilmesi ve mahkûmun topluma kazandırılması amacıyla cezaevlerinde eğitim-öğretim faaliyetlerine geçilmesi, Avrupa’da 16-17. yüzyıla kadar uzanan bir kökene sahiptir.

Dünya genelindeki sosyal politikaların tarihsel gelişimi, eski hükümlülere yönelik işgücü politikalarının da temelini oluşturmaktadır. Örneğin aktif işgücü

piyasası politikaları, eski hükümlülerin istihdam edilebilirliklerini artırmayı hedefler. Bu politikalar, istihdam fırsatları yaratma, mesleki eğitim ve beceri geliştirme gibi önlemleri içerir. Cezasını tamamlamış eski hükümlülerin özel ve temel eğitim ihtiyaçlarının karşılanması; 19. yüzyılın sonlarında sosyal politikalara dâhil olmaya başlayan ceza hukuku; I. Dünya Savaşı sonrası 'mesleki rehabilitasyon hizmetleri' ile, II. Dünya Savaşı sonrası ise eski hükümlülerin istihdamını teşvik eden politikalarla öne çıkmıştır. Günümüzde ise eski hükümlülere yönelik politikalar, onların istihdamını desteklemeye ve iş ilişkilerinin ile çalışma hayatlarının özel olarak düzenlenmesine odaklanmaktadır. Ülkeler, bir dezavantajlı grup olarak eski hükümlülere yönelik politikalar üretirken ekonomik ve mali imkânlar doğrultusunda yaklaşım sergilemektedirler. Bu politika uygulamaları, ülkelerin toplumsal yapıları ile ekonomik durumlarına göre değişiklik göstermektedir (Erusta, 2016: 34). Ancak asgari müşterek noktalar olduğu görülmektedir. Özellikle Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası düzenleyici kurumların bağlayıcılığını artıran anlaşmalar sebebiyle bu politikalarda benzerliklerin olduğu değerlendirilmektedir. Bu benzerlikler ile çeşitli ülkelerde düzenlemeler mevcut olup bu ülkeleri ve uygulamaları şu şekilde ele alınabilir:

Çoğu ülke, eğitim ve istihdam politikalarında eski hükümlülerin istihdamına özel bir önem ve statü tanır. Örneğin, 1974 yılında İngiltere'de çıkarılan “Suçluların Rehabilitasyonu Kanunu,” bir suça karışmış olan bireylerin toplumsal hayata katılmaları için başta sosyal rehabilitasyonları olmak üzere eğitim vb. programlardan geçerek meslek edindirmeye yönelik düzenlemeler içermektedir. Fakat düzenlemelere rağmen eski hükümlülerin iş bulmada sorun yaşadıkları ve eski hükümlü işsiz sayısının gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Avrupa ülkelerinde eski hükümlülerin istihdamına yönelik spesifik yaptırım hükümleri içeren hukuki düzenlemeler mevcut değildir. Eski hükümlü istihdamı, genellikle teşvikler ve vergi indirimleri gibi desteklerle gönüllü girişimlere bırakılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde de sabıka kaydı olan bireylerin iş bulmalarının oldukça zor olduğu ve eski hükümlülerin iş bulma süreçlerinde sosyal bağların ve ilişkilerin önemine vurgu yapıldığı gözlemlenmektedir (Aytaç, 2019: 462-485). Sabıka kayıtları, eski hükümlüler için istihdam konusunda önemli bir engel teşkil etmektedir. Araştırmalar, sabıka kaydına sahip olmanın istihdam fırsatlarında önemli

ırksal eşitsizliklere yol açabileceğini göstermektedir. Ayrıca düşük eğitim ve beceri seviyeleri eski hükümlülerin iş bulmasını daha da zorlaştırabilir. Hapis cezasının ekonomik sonuçları, cinayet işleyenler için özellikle olumsuz olduğunu belirtmektedir. Hapis cezasının toplam süresi hem işgücü piyasası fırsatlarını hem de kazançları azaltmaktadır (Dominguez-Alvarez ve Loureiro, 2012: 472). Ancak bu sorunu çözmek için bazı potansiyel çözümler bulunmaktadır. Eski hükümlüler için iş eğitimi ve öğretim programlarının sağlanması, eski hükümleri işe alan işverenlere vergi teşvikleri sunulması ve iş başvurularında sabıka geçmişiyle ilgili soruların kaldırılmasını öngören “Ban the Box” (BTB) politikalarının uygulanması bu çözüm önerileri arasındadır. Ayrıca sabıka kaydı ile ilgili damgalanmanın azaltılması ve eski hükümlülerin karşılaştıkları zorluklara dair farkındalığın artırılması da istihdam olanaklarının iyileştirilmesine yardımcı olabilir. BTB yasaları, işgücü piyasasındaki ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayan politikalar arasında yer alır. Bu yasalar, işe alım sürecinde sabıka kaydının açıklanmasını erteleyerek başvuru sahiplerinin adil bir değerlendirmeye tabi tutulmasını sağlamayı hedefler. BTB politikası, ilk başvuru aşamasında ayrımcılığı önlemek için tasarlanmıştır. Başvuru sahipleri, işverenlerden sabıka kaydıyla ilgili bilgi isteyen kutuyu işaretlemek zorunda kalmadan önce işverenlerle doğrudan görüşme şansı bulurlar. Bu sayede, başvuru sahiplerinin suç geçmişleri işverenler üzerinde olumsuz bir etki yaratmadan önce yetenekleri ve deneyimleriyle öne çıkma fırsatı elde ederler. BTB politikası, suç geçmişi olan bireylerin yeniden topluma kazandırılmasını ve iş bulmalarını kolaylaştırmayı hedefleyerek adil bir işgücü piyasası oluşturmayı amaçlamaktadır (Schneider, Vuolo, Lageson ve Uggen, 2021: 750; Harding, 2003). Bunun yanı sıra İngiltere'deki Bounce Back projesi, eski suçluların eğitimini ve istihdamını destekleyen bir sosyal girişimdir. Bu tür projeler, suçluların cezaevinden çıktıktan sonra iş deneyimi ve istihdam fırsatlarına erişmelerini sağlayarak topluma geri dönüşlerini destekler. Ayrıca suçluların iş bulma süreçlerinde yaşadıkları zorluklar ve işsizlik ile suç arasındaki ilişki de sosyolojik, ekonomik ve kriminolojik açılarından ele alınmalıdır (Türkmen, 2017:138). Ayrıca eski hükümlüleri işe alan işverenlere yönelik teşvikler ve sabıka kaydı olan kişileri işe almanın faydaları hakkında farkındalık yaratmak için eğitim kampanyaları da dâhil olmak üzere bir dizi politika çözümü önermektedir. Eski

hükümlüler için eğitim ve öğretim fırsatları sağlanması, işgücü piyasasında daha rekabetçi olmalarını sağlayacak beceri ve nitelikler geliştirmelerine yardımcı olabilir (Schmitt ve Warner, 2011:101).

ABD’de ceza infaz kurumlarında eğitim çalışmaları, ilk olarak 1 Ocak 1790’da “Walnut Street Jail” Ceza İnfaz Kurumunda başlamıştır. Ancak 1820’li yıllara gelindiğinde suçluların kontrol altına alınmasına odaklanan bir politikanın benimsenmesi nedeniyle ceza infaz kurumlarında eğitim ve iyileştirme çalışmalarına yeterli önem verilmemiştir. Ancak 1800’lerin sonlarına doğru, ceza infaz kurumlarında yürütülen eğitim çalışmalarının önemi daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, ABD’de önemli bir dönüm noktası 8 Kasım 1965’te yaşanmıştır. Bu tarihte yürürlüğe giren “Yüksek Eğitim Kanunu,” hükümlü ve tutukluların eğitimi konusunda hibelerin sağlanmasıyla ilgili düzenlemeler içermiştir. Ancak 24 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe giren “Şiddet Suçlarının Kontrolü Kanunu”yla birlikte, önceki kanunda yer alan hibe uygulamalarına son verilmiştir. Daha sonra, 2 Nisan 2007 tarihinde kabul edilen “İkinci Fırsat Kanunu” ile birçok topluma kazandırma programına mali destek sağlanmıştır (Sarıdiken, 2014:31). ABD’de hükümlülere yönelik eğitim, hükümlülük süreleri boyunca Yetişkin Temel Eğitimi (Adult Basic Education-ABE), Genel Eğitim Gelişimi (General Education Development-GED) katılım ve sertifikası, kolej dersleri, mesleki eğitimler, çıraklık eğitimi gibi çeşitli programları içermektedir. Bu eğitimlerin tamamlanmasının ardından katılımcılara başarı tescili ve motivasyonlarını artırmak için sertifikalar verilmektedir (Koçak ve Altun, 2010: 102).

Norveç, hükümlülere yönelik düzenlemeler çerçevesinde cezaevi koşulları ve ıslah etme faaliyetleri göz önüne alındığında en iyi tasarlanmış bir hapisane sistemine sahiptir ve bu sistem suç işleme oranını azaltmada ve işgücü piyasasına başarılı bir şekilde yeniden girişe izin vermektedir (Bhuller, Dahl, ve Loken, 2018: 129). Norveç’te, ceza infaz kurumlarına yönelik eğitim, tarihsel olarak önemli bir role sahiptir. Trondheim ‘de 1630 yılında faaliyete geçen ilk ceza infaz kurumu, sadece ceza çektirme amacı taşımakla kalmayıp mahkûmların topluma kazandırılmasında etkili bir araç olarak kullanılıyordu. 18. yüzyılın ortalarında, ceza infaz sisteminde topluma entegrasyon stratejisi benimsenmiş ve 1735-1789 yılları arasında dört yeni

ceza infaz kurumu inşa edilmiştir. Ancak 19. yüzyılda bu strateji değişmiş ve ceza infaz kurumları, kanun ihlali yapan bireylerin sadece cezalarını çektikleri yerler olarak algılanmaya başlanmıştır. 1841 yılında hükümet tarafından oluşturulan bir komisyon raporu, ceza infaz sisteminin caydırıcı etkisinin bulunmadığını vurgulayarak eleştirmiştir. 1842 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu ile ABD’de uygulanan 'Philadelphia Modeli' benimsenmiş ve bu, disiplin odaklı bir ceza infaz sisteminin başlamasına yol açmıştır. (Schenck, 2005: 67).

2005 yılında yayımlanan İskandinav Bakanlar Konseyi raporu, İskandinav ülkelerinde hapisane eğitiminin önemini vurgulamaktadır. 1999'da İskandinav Konseyi, bu konuda bir tavsiye kararı almış ve Eylül 2001'de, Norveç'in Hordaland Valisi tarafından yönetilen bir proje grubu kurulmuştur. Raporda Cezaevi ve Şartlı Tahliye Hizmetleri ile diğer yetkililer arasındaki etkili iş birliğinin, mahkûmların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için temel bir başlangıç noktası olduğu belirtilmiştir. Ancak mevcut cezaevi eğitiminin yetersiz olduğu ve maliyetinin yüksek olduğu vurgulanmıştır. Cezaevi eğitime yapılan yatırımların toplum genelinde katma değer sağlayabileceği ve suç önlemenin hem cezaevleri hem de toplum için önemli olduğu ifade edilmiştir (Nordisk Minister, 2005).

Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinde eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması ve iş bulmaları için çeşitli düzenlemeler ve programlar mevcuttur. Rehabilitasyon ve eğitim programlarıyla hükümlülere mesleki ve iş eğitimi verilerek, tahliye sonrası iş bulma şansları artırılmaktadır. İş bulma ve istihdam destekleri arasında, işverenlere vergi indirimleri gibi teşvikler sunulmakta ve iş arama sürecinde rehberlik hizmetleri sağlanmaktadır. Sosyal yeniden entegrasyon programları kapsamında psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir. Hukuki düzenlemeler ise ceza kayıtlarının silinmesi veya gizlenmesi ve ayrımcılığın önlenmesine yöneliktir. Bu kapsamlı programlar ve düzenlemelerle, AB ülkeleri eski hükümlülerin topluma kazandırılmasını ve yeniden suç işlemelerinin önlenmesini amaçlamaktadır.

Sydney 2020'deki Success Works Girişimi hakkındaki kapsamlı araştırma raporu, eski kadın suçluların karşılaştığı zorlukları ele alarak bu alandaki önemli bir

konuyu irdelemektedir. Success Works, mentorluk programları ve işverenlerle yaptığı işbirlikleri aracılığıyla, sabıka kaydı olan kadınların potansiyelini açığa çıkararak onların iş bulmasını engelleyen yapısal sorunları çözmektedir. Bu girişim, kadınların becerilerini ve potansiyellerini öne çıkararak ceza adaleti sistemiyle etkileşimleri nedeniyle karşılaştıkları destek eksikliği, ayrımcılık ve yaşa bağlı zorluklar gibi engelleri aşmalarına yardımcı olmaktadır. İstihdamın, yeniden suç işleme oranlarını azaltmada ve eski suçluların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonunu teşvik etmede önemli olduğu vurgulanmaktadır. Success Works, bu hedeflere ulaşmada eski kadın suçluların özel ihtiyaçlarını karşılamada, işverenleri eğitip desteklemede ve devletle işbirliği yaparak topluma yeniden entegrasyonlarını desteklemede kritik bir rol oynamaktadır (Van Den Broek, Black ve Psillakis, 2020).

2.2.2. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Türkiye’de Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de hükümlülere yönelik politikalar, geçmişte ceza odaklı bir yaklaşım benimserken daha sonraki yıllarda rehabilitasyon ve topluma entegrasyon önem kazanmıştır. Bu değişim; ceza adaleti sistemindeki evrim, toplumsal beklentilerin değişimi, yasal düzenlemeler ve insan hakları önceliklerinden kaynaklanmaktadır. Önceleri daha katı cezalandırma yöntemleri uygulanırken son yıllarda rehabilitasyon, eğitim ve eski hükümlülerin topluma kazandırılması üzerine odaklanılmıştır. Yasal düzenlemeler, ceza adaleti reformları ve alternatif ceza yöntemleri bu dönüşümü desteklemiştir. Sivil toplum ve insan hakları savunucularının etkisiyle politikalar daha insani ve rehabilitasyon odaklı hale gelmiştir.

Türkiye’de hükümlülere ve eski hükümlülere yönelik politikaların gelişimi; daha fazla rehabilitasyon, eğitim ve topluma entegrasyonu hedefleyen bir yapıya doğru ilerlemektedir. Ancak bu alanda yapılacak daha çok iş olduğu ve sürecin devam ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Hükümlü ve eski hükümlülülere yönelik işgücü politikalarının Türkiye’deki gelişimini dönemsel olarak ele almak konunun daha iyi anlaşılması açısından kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir (Karakartal, 2018; Koçak ve Altun, 2010).

2.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nde, 18. yüzyılda sosyal yardımlaşmaların etkin olduğu bir dönem yaşanmıştır; özellikle II. Abdülhamid döneminde bu yardımlar ve sosyal destek kurumlarının kurumsallaşması gözlemlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bir vakıf cenneti olması, özellikle azınlıklar da dâhil olmak üzere toplumun her kesimine yönelik sosyal yardımların artmasını sağlamıştır. Özellikle savaş dönemlerinde yetimler, öksüzler, yaşlılar ve dilencilere yönelik destekler artırılmıştır. Ayrıca Osmanlı geleneği gereği, bazı durumlarda hapisanedeki hükümlülerin cezalarının üçte birini tamamladıklarında, özel günlerde (kılıç kuşanma törenleri, tahta çıkma kutlamaları gibi) affedilmeleri uygulaması da bulunmaktaydı. Bu dönemde hükümlülerin affedilmesi ve durumlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar II. Abdülhamid döneminde öne çıkmıştır (Özbek, 2004: 173).

Osmanlı Devleti'nde cumhuriyet öncesinde, teokratik bir yönetim anlayışı hâkimdi ve bu durum tüm yetkilerin padişahın elinde toplandığı bir yapı oluşturuyordu. Ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi kararları, din kuralları doğrultusunda alınıyordu ve bu durum, Osmanlı Devleti'nin sosyal politikalarının gelişmesini ve yayılmasını engelliyordu (Talas, 1997: 32; Namal, Berke ve Çetinay, 2021:1342). Osmanlı döneminde endüstriyel bir sistemden bahsetmek zor olsa da endüstrileşme Avrupa'ya kıyasla Osmanlı'da çok daha geç gelişmişti. Bu durum, sosyal sınıfların belirginleşmesine ve güçlenmesine izin vermedi. Bu nedenle, sosyal politika diğer eski hükümlülerin haklarını gözeten gerekli koşulları sağlamamıştır. İşçileri korumaya yönelik düzenlemelere ise 1860'lı yıllarda, medeni kanun olma özelliğini taşıyan Mecelle Kanunu'na kadar yer verilmemiştir. (Talas, 1997: 32; Altun ve Koçak, 2010: 97).

2.2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Türkiye'de eski hükümlülerin haklarının korunması ve desteklenmesine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler ve programlar bulunmaktadır. Bu düzenlemelere ve programlara ilişkin uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun 29 Nisan 1967 tarihli 14. maddesi, özürlü ve eski hükümlülerin istihdamını düzenlemektedir. Bu kanun, Deniz İş Kanunu'na tabi işverenleri veya işveren vekillerini, işyerlerinde İş Kanunu ve ilgili tüzük hükümleri çerçevesinde eski hükümlü gemi adamlarını istihdam etme zorunluluğuyla karşı karşıya bırakmaktadır.

931 Sayılı İş Kanunu; 1967 yılında çıkarılan bir yasadır ve 25. maddesi, eski hükümlü işçilerin iş hayatına katılımını ve korunmasını düzenlemektedir. Bu düzenlemeler genellikle toplu iş sözleşmeleriyle ele alınmakta ve işverenlere eski hükümlü işçileri istihdam etme yetkisi vermektedir. Ülkemizde iş bulma imkânlarının kısıtlı olduğu bir gerçektir, bu nedenle işverenlerin kendi başlarına eski hükümlülere iş vermesini beklemek zordur (Koray, 2000: 135). Eski hükümlülerin iş bulma çabaları, sadece gelir elde etmekle kalmayıp toplumsal yaşama katılım ve sosyal entegrasyon açısından da önemlidir (Erkul, 1976: 387). 1961 Anayasası'yla devlete verilen sorumluluklar, önceki hükümlüler tarafından 20.04.1967 tarihli 854 sayılı Deniz İş Kanunu ve 28.07.1967 tarihli 931 sayılı İş Kanunu ile desteklenmiştir (Arıcı, 1982: 28). 931 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesi, yüz işçiye kadar olan işletmelerin her elli işçi için bir eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunu getirmiştir. Eğer işletmede %n fazla çalışan bulunuyorsa eski hükümlülerin istihdamı gereklidir. 931 sayılı yasanın iptal edilmesinin ardından yürürlüğe giren 1475 sayılı İş Yasası, eski hükümlü istihdamı açısından benzer ilkeleri benimsemiştir. Ancak yasanın 25. maddesindeki bu hüküm, gereken yönetmeliklerin oluşturulamaması nedeniyle uzun bir süre uygulanamamıştır. Bu boşluğu doldurmak amacıyla 21.01.1971 tarih ve 14079 sayılı “Özürlülerin ve Eski Hükümlülerin Çalıştırılmaları Hakkında Yönetmelik” hayata geçirilmiş ve bazı hükümleri 23.03.1974 tarih ve 14836 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak değiştirilmiştir (Kutal, 1974: 80–82).

1983 yılında yapılan değişiklikle 1869 sayılı Yasa, 1475 sayılı İş Kanunu'ndaki eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğünü yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme ile 25. maddenin başlığı 'Çalışma Zorunluluğu' olarak değiştirilmiş ve eski hükümlüleri çalıştırma sorumluluğu ayrı bir bölüme ayrılmıştır. Ayrıca işverenlerin elli veya daha fazla işçi çalıştırmaları durumunda bu sorumluluğun altına girecekleri daha açık bir

şekilde belirtilmiştir. Bu yasa değişikliği, Türkiye İş Kurumu'na daha fazla yetki vererek hükümlüleri işe yerleştirme sorumluluğunu üstlenmiştir (Sayın, 1990: 71).

1475 sayılı eski İş Kanunu'ndan itibaren, iş hukuku mevzuatında 50 ve daha fazla işçi istihdam eden işverenlerin belirli oranda eski hükümlü çalıştırmaları yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Mevzuatta yapılan son değişikliklere kadar, eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu konusunda özel işveren ve kamu işvereni arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır (Bedük, 2010: 51). Son yıllarda Türk İş Hukuku'nda eski hükümlü çalıştırılmasına ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun eski hükümlülere ilişkin 30. maddesi, 5763 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ve özel sektöre ait iş yerlerinde eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu tamamen kaldırılmıştır. Buna karşın sadece kamu işyerlerinde %2 oranında eski hükümlü işçi çalıştırma uygulaması kabul edilmiştir. Ayrıca, 4857 sayılı İş Kanunu ile 854 sayılı Deniz İş Kanunu'nda, eski hükümlü çalıştırılmaması durumunda uygulanacak idari para cezaları artırılmıştır. Öte yandan “Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik” ve “Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yurt İçinde İşe Yerleştirme Hizmeti Hakkında Yönetmelik” kaldırılmış, yerine “Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik” (YİYYHH.Yönet.) getirilmiştir. Ayrıca, 19/10/2009 tarihinde “Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü İşçi Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (KKEHİAUH.Yönet.) çıkarılmış, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdam Edilecek Özürlü ve Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeliği” ise yürürlükten kaldırılmıştır (Bedük, 2010: 48).

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesi, en son 5763 sayılı Kanun ile önemli bir değişikliğe uğramıştır. Yapılan bu değişiklikle işgücü piyasasında dezavantajlı gruplar arasında yer alan eski hükümlü ve terör mağdurlarının özel sektördeki işverenlere yüklediği çalıştırma zorunluluğu kaldırılmıştır. İlgili madde, 'özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu' başlığı altında düzenlenmiş; ancak özel sektörde 50 veya daha fazla işçi çalıştıran iş yerlerinde eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma yükümlülüğü tamamen kaldırılmıştır. Bu iş yerlerinde engelli işçi çalıştırma oranı ise %3 olarak belirlenmiştir. Kamu işyerlerinde ise engelli istihdam oranı %4, eski

hükümlülerin oranı ise %2 olarak belirlenmiştir (Bedük, 2010: 55). Bu değişiklikler özel sektör işverenlerinin eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunu ortadan kaldırmış; ancak sosyal devlet ilkesi gereği bu yükümlülük kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerine getirileceği beyan edilmiştir (Bedük, 2010: 81).

Türkiye'de, eski hükümlülerin haklarına ve muamelelerine ilişkin bu düzenlemelerin ışığında çeşitli yasal çerçevelerde bulunmaktadır. Bu çerçevede, hükümlülerin haklarına ve infaz şartlarına dair temel belirlemeleri içeren önemli bir kanun 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'dur. Bu kanun ile *“Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı, temel olarak genel ve özel önlemeyi sağlamak, hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak ve hükümlünün sosyalleşmesini teşvik etmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu süreçte, hükümlülerin üretken bir yaşam sürebilmeleri, kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı bireyler olarak topluma yeniden entegre olmaları sağlanarak sorumluluk bilinci kazanmaları hedeflenir.”* (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 2004).

Engelli bireylerin haklarına ve korunmasına yönelik düzenlemeleri içeren 5728 sayılı Engellilerin Korunması Hakkında Kanun ve terör mağdurlarının haklarını güvence altına alan 5378 sayılı Terör Mağdurlarının Korunması Hakkında Kanun, eski hükümlüler de dâhil olmak üzere bu gruplara hukuki koruma ve destek sağlamaktadır. Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemi, özellikle eski hükümlüler de dâhil olmak üzere iş bulmakta güçlük çeken bireylere mali ve sosyal destek sunmaktadır. Bu sistem, sosyal yardımlar ve istihdamı destekleyici programlar aracılığıyla bu kişilere ekonomik ve sosyal açıdan yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Türkiye genelinde eski hükümlülerin desteklenmesine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler ve programlar bulunsa da bu alanlardaki etkinliğin artırılması ve sürekli olarak iyileştirilmesi için devam eden tartışmalar ve uygulamalar mevcuttur. Bu uygulamalardan biri olarak eski hükümlülerin topluma kazandırılmaları ve iş bulma süreçlerinde desteklenmeleri adına Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hayata geçirilen *“Eski Hükümlü Destek ve İzleme Merkezi”* önemli bir rol oynamaktadır. Bu merkez, eski hükümlülere iş bulma konusunda rehberlik ederek gerekli belgeleri almalarında yardımcı olmakta ve

toplumla bütünleşmelerini desteklemektedir. Bu kapsamda, uygulamaların ve sonuçların daha etkili hale getirilmesine yönelik stratejiler üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

5275 sayılı Kanun, tutuklu ve hükümlülerin çalışmasıyla ilgili genel ilkeleri belirlerken iş yurtlarına yönelik olarak 4301 sayılı Kanun kapsamında çıkarılan Yönetmelik, hükümlülerin çalışma koşullarını düzenlemektedir. Yönetmelik'in 19. Maddesi; hükümlülerin çalıştırılmasının temel amacının, meslek ve sanatlarının korunması veya bireyin ceza infaz kurumundan sonra topluma yararlı bir birey olarak dönmesi olduğunu vurgulamaktadır. Yönetmelik'in 20. maddesi, hükümlülerin yalnızca kendi istekleri doğrultusunda çalıştırılabileceğini belirtirken tutukluların çalışmaya zorlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır. İstekli hükümlülerin, kurum imkânları doğrultusunda çalıştırılacağı ve bu çalışmanın ücretli olacağı ifade edilmektedir. Yönetmelik'in 21. maddesine göre hükümlüler; ceza infaz kurumlarının içinde veya dışında, işyurduna ait atölye ve işkollarında ya da kamu veya özel sektöre ait iş yerlerinde çalıştırılabilir. Bu bağlamda hükümlülerin çalışması, ceza infaz kurumları içinde veya dışında olmak üzere iki farklı biçimde gerçekleşebilir. Yönetmelik, ceza infaz kurumları içindeki ve dışındaki kamu veya özel sektöre ait iş yerlerinde yapılan çalışmaların koşullarını farklı hükümlerle düzenlemektedir (Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliği T.C. Resmî Gazete,26036, 27 Aralık 2005).

2.2.3. Hükümlülere Yönelik İş Gücü Politikalarının Uygulama Örnekleri ve Hükümlülük Verileri

Cezaevi sorunları, dünya genelinde ülkelerin ekonomik, politik ve toplumsal bağlamlarına göre çeşitli farklılıklar gösterse de genel olarak benzer sorunlarla karşı karşıyadır. Bu ortak özellikler ve farklılıklar, ülkelerin sosyopolitik, tarihsel ve kültürel gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ancak internet gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla dünya genelinde suçlar benzeşmeye başlamıştır.

Dünya nüfusu şu an yaklaşık olarak 7,8 milyar insanı barındırmaktadır ve bu insanların en az %32'si bir kez gözaltına alınmış, mahkemeye sevk edilmiş, kısa veya uzun süreli tutuklu veya hükümlü kalmıştır. Suç oranlarına bakıldığında küresel düzenin toplum yapısını nasıl etkilediğini görmek mümkündür. Suç oranlarının %73'ü hırsızlık, gasp, cinayet, cinsel saldırılar, dolandırıcılık gibi suçları kapsadığı düşünüldüğünde bu durum sosyal sorunların küresel düzeyde nasıl bir toplum yapısı oluşturduğunu göstermektedir (Peköz, 2021:3). Her ülkede bu oranın farklılık göstermesine rağmen suç kategorilerinin benzerlik göstermesi, dünya çapında önemli bir veri içerdiğini vurgular. Bu alanlardaki sosyo-politik sorunlar; ülkelerin ekonomik gelişimi, eğitim seviyeleri, kentleşme süreçleri, sosyal sorunların çözüm yöntemleri ve kent bilincinin artması gibi faktörlerle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda, bireylerin toplumsal yaşamdaki rollerini ve şehirlerdeki suç kategorisindeki durumlarını da etkileyen önemli unsurları ortaya koymaktadır. Bu durum eski hükümlülerin işgücü piyasasına girişlerini de etkilemektedir.

Amerika'da yapılan bir araştırma, işverenlerin eski suçluları işe almaktan çekinmelerinin çeşitli nedenlerini ortaya koymaktadır. Bu nedenler arasında genel endişe, iş arkadaşlarına zarar verme korkusu, mali sorumluluk ve beceri eksikliği algısı yer almaktadır. Ayrıca eski hükümlülerin iş performansının zayıf olduğu yönündeki yanlış bir algı da yaygındır. Araştırmalar, sabıka kaydı olan kişilerin tekrar suç işleme riskinin sabıkası olmayanlarla aynı olduğunu ve işsizlikle birlikte ayrımcılığın hem eski hükümlüler hem de toplum için olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle siyah ve İspanyol kökenli erkekler, iş bulma konusunda daha fazla engellemeye maruz kalmaktadır (Pettinato, 2014).

Bloom (2006), *“Employment-Focused Programs for Ex-Prisoners”*, adlı çalışmasına göre, ceza adaleti sistemi içinde istihdam edilme ve iş bulma süreçleri oldukça zorlu ve bu durum eski hükümlüler için özellikle sıkıntılı olabilmektedir. Araştırmalar, eski hükümlüler iş bulma oranlarının genellikle düşük olduğunu göstermektedir. Sözelimi, Chicago'ya dönen erkek mahkûmlarla yapılan bir ankete göre, çıktıktan sonraki ilk dört ila sekiz ay içinde sadece %44'ü en az bir hafta boyunca çalıştığını belirtmiştir ve çalışanların çoğunluğunun tam zamanlı değil yarı zamanlı

çalıştığı görülmüştür (Bloom, 2006). Benzer şekilde, Baltimore'da yapılan bir araştırmaya göre mahkûmların %64'ü tahliye edildikten sonraki altı ay içinde çalışmış; ancak yine çoğunluğunun yarı zamanlı veya düzensiz işlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Serbest bırakıldıktan sonra katılımcıların neredeyse yarısı (% 45) bir toplum programına katıldıklarını veya madde bağımlılığı tedavisi, istihdam becerileri ve yetişkin eğitimi de dâhil olmak üzere toplumdaki hizmetlere eriştiklerini bildirmiştir. Florida eyaletindeki işsizlik sigortası verilerinin analizine göre, eski hükümlülerin sadece yaklaşık %40'ının tahliye edildikten bir yıl sonra bir işte çalıştığını ortaya koymuştur (Christy, vd., 2004:10). Bazı araştırmalar suçun işsizlik, düşük gelir veya iş güvencesizliği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Yasal iş bulmanın suç işlemeye olan teşviki azaltılabileceği ve eski hükümlülerin daha olumlu sosyal çevrelere ve günlük rutinlere bağlayabileceği öne sürülmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü, zorla çalıştırmayı yasaklamış olmasına rağmen hükümlülerin zorla çalıştırılmasını bu kapsama almayarak, cezaevlerindeki çalışmayı pek çok ülkede zorunlu kılmıştır (Engin, 2012: 26-27). Nitel veriler de tahliyeden sonra eski hükümlülerin en büyük önceliğinin iş bulmak olduğunu göstermektedir. Yeniden sosyalleştirme ve tekrardan koruma amaçları açısından, cezaevi atölyelerindeki çalışmaların önemi büyük bir öneme sahiptir. Bu atölyelerde çalışma; sadece geçim sağlama imkânı sunmanın ötesinde, aynı zamanda sosyalleşme ve toplumda bir kimlik edinme fırsatı sağlayarak suçu önleme politikalarında kilit bir rol oynamaktadır.

Tablo 2.1: Dünyada Tutuklu ve Hükümlü Sayıları: 2000, 2015 ve 2020 Yılları Karşılaştırması

	Tahmini Tutuklu-Hükümlü Sayısı 2000	Tahmini Tutuklu-Hükümlü Sayısı 2015	Tahmini Tutuklu Hükümlü Sayısı 2020	Dünya Nüfusu	Tutuklu-Hükümlü Artma Oranı	Nüfus Artış Oranı
AFRİKA Ruanda'sız	902,500 787,500	1,038,735 984,456	1,069,249	1.2milyar	+15.1% +25.0%	+43.8%
KUZEY-GÜNEY AMERİKA Abd'siz	2,690,300 752,818	3,780,528 1,563,528	3,962,683 1,664,411	994milyon	+40.5% +107.7%	+17.3%
ASYA Çin ve Hindistan'sız	3,023,500 1,324,014	3,897,797 1,821,449	4,449,881 1,590,351	4.4milyar	+28.9% +37.6%	+17.5%
AVRUPA Avrasyasız	2,013,600 953,196	1,585,348 688,674	1,466,578 651,169	747milyon Rusya ile birlikte	-21.3% -1.1%	+ 3.3%
OKYANUS Avusturalya	34,400	54,726	64.194	24milyon	+59.1%	+25.2%
DÜNYA	8,664,300	10,357,134	10 978 391	7,2milyar	+19.5%	+18.2%

Kaynak: <https://kureselstrateji.org/wp-content/uploads/2021/03/ARASTIRMA-RAPORU-KURESEL-DUNYADA-CEZAEVLERI333.pdf> (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 21.06.2023.

Tablo 2.1'e göre dünya genelinde tutuklu ve hükümlü sayılarının belirli bölgelere göre dağılımını göstermektedir. Öncelikle, 2000'den 2015'e ve 2020'ye kadar olan süreçte bu sayıların nasıl değiştiği ele alınacak olup daha sonra da bölgeler düzeyindeki durum değerlendirilmektedir.

Afrika: Ruanda'nın tahmini tutuklu ve hükümlü sayısı 2000'de 902.500, 2015'te 787.500 ve 2020'de 1.069.249'a yükselmiştir. Bu artış oranı oldukça dikkat çekici ve bölgedeki nüfus artış oranından çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kuzey-Güney Amerika: ABD'nin tutuklu ve hükümlü sayıları 2000'de 2.690.300 iken, 2015'te 3.780.528'e yükselmiş ve 2020'de 3.962.683'e ulaşmış. Bu; önemli bir artışı temsil ediyor ve bu artış oranları, bölgedeki nüfus artışından oldukça farklı olduğunu göstermektedir.

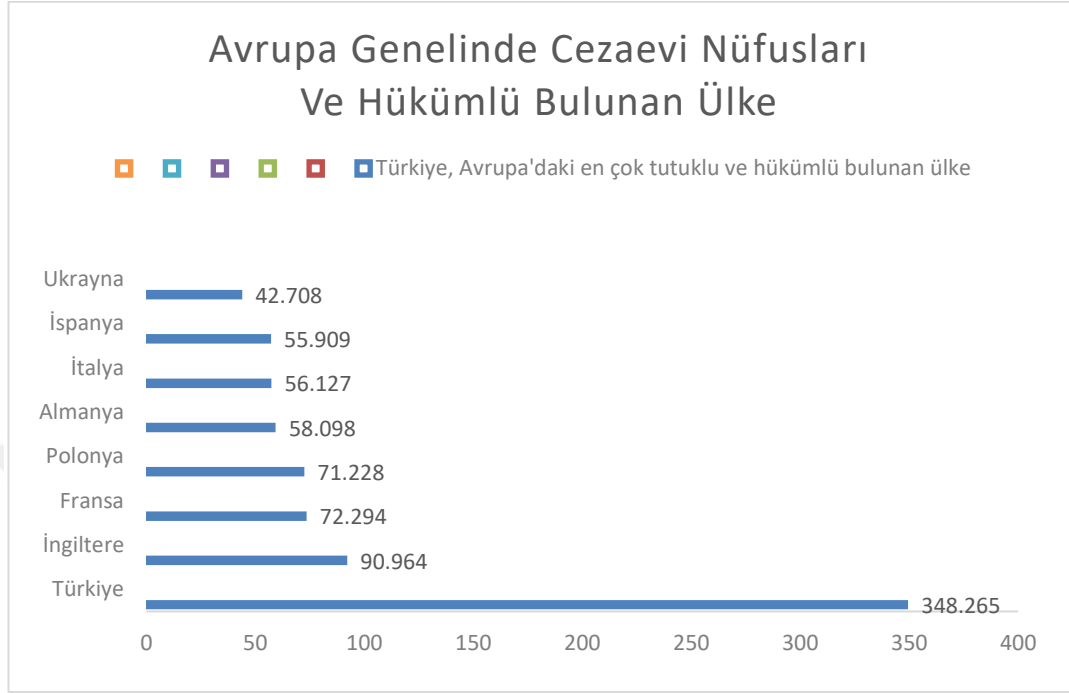
Asya: Çin ve Hindistan hariç tutulduğunda 2000'de 3.023.500 olan tutuklu ve hükümlü sayısı, 2015'te 3.897.797'ye ve 2020'de 4.449.881'e yükselmiş. Bu bölgede de artış oranları nüfus artış oranlarının oldukça üzerinde görülmektedir.

Avrupa: Avrasya hariç tutulduğunda 2000'de 2.013.600 olan tutuklu ve hükümlü sayısı, 2015'te 1.585.348'e gerilemiş ve 2020'de 1.466.578'e düşmüş. Bu, bölgedeki bir azalma trendini göstermektedir.

Okyanusya: Avustralya dâhil, tutuklu ve hükümlü sayıları 2000'de 34.400 iken 2015'te 54.726'ya ve 2020'de 64.194'e yükselmiş. Bu bölgedeki artış oranları da dikkat çekici. Özellikle Avustralya'nın yerli nüfusun ağırlıklı olduğu yerlerde görülmektedir. Bu veriler, bölgeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bazı bölgelerde tutuklu ve hükümlü sayılarındaki artışlar, nüfus artış oranlarından çok daha yüksekken diğer bölgelerde azalışlar yaşanmış. Bu, farklı ülkelerin ceza adaleti politikaları ve suç cezalandırma stratejilerindeki farklılıkların bir yansıması olabilir.

Avrupa genelinde ise söz konusu tarih aralığında hapsedilme oranlarında %4,8'lik bir artış yaşanmıştır. Var olan her 100 hücrede kalanların oranı, %87,4'ten %91,6'ya yükselmiştir. Bu durum suç oranlarında genel düzeyde bir artış olduğunu göstermektedir.

Şekil 2.1: Avrupa'daki En Çok Tutuklu ve Hükümlü Bulunan Ülkeler

Kaynak: Aebi, M. F., Cocco, E. & Molnar, L. (2023). 2022'de Avrupa'da Mahpuslar ve Hapishaneler: SPACE I raporunun Temel Bulguları. Series UNILCRIM 2023/2. Avrupa Konseyi ve Lozan Üniversitesi. (Çevrimiçi) https://wp.unil.ch/space/files/2023/10/SPACE-2022-Temel-Bulgular_turkish.pdf, Erişim Tarihi: 18.08.2023.

Şekil 2.1'de yedi ülkede raporun ortaya koyduğu verilere göre 100 kişilik hücrelerde aşırı kalabalığın belirtisi olarak 105'ten fazla mahkûm bulunmaktadır. Türkiye; her 100 kişilik hücrede 113 mahkûmla, cezaevlerinde kapasitenin üzerinde kullanılan ülkeler arasında yer almaktadır. En fazla kalabalık hücrelere sahip olan ülkeler arasında ise Romanya 124 mahkûmla birinci sırada; ardından 118 mahkûmla Kıbrıs gelmektedir. Rapora dâhil edilen 10 ülkede cezaevlerinde hüküm giyen mahkûmların dörtte birinden fazlasının suçları uyuşturucuyla ilgili. Türkiye'de ise bu oran %32 seviyesinde bulunmaktadır. Avrupa'daki durum böyleyken ABD'de hükümlü sayısı oldukça yüksektir. International Centre for Prison Studies'in verilerine göre, ABD, 2 milyon 228 bin 424 tutuklu ile dünyanın en kalabalık hapishanelerine sahip ülkesi olarak öne çıkmaktadır. ABD'de her 100 bin kişiden 716'sı mahkûm durumundadır ve bu, ABD'nin dünya genelindeki mahkûm oranını oldukça yüksek kılmaktadır. Dünyadaki toplam 10.2 milyon mahkûmun dörtte biri ABD'de bulunmaktadır.

ABD'deki cezaevlerinde yapılan araştırmalar ise Amerika'daki cezaevlerinde çalışma çağındaki yaklaşık 14 milyon eski suçlunun bulunduğunu ortaya koyuyor. Ancak hapishane geçmişi veya ciddi bir mahkûmiyet, bu bireylerin işgücü piyasasındaki fırsatlarını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bu durum, yıllık toplam erkek istihdam oranını yaklaşık olarak % 1,5 ila 1,7 puan düşürerek geniş bir etki yaratıyor. Bu düşüşlerin ekonomik boyutu ise ABD ekonomisine 57 ila 65 milyar dolar arasında bir üretim kaybı olarak yansımaktadır. Bu zorlukları gören bazı eyaletler, özellikle New York gibi, eski hükümlülere iş başvurularında ayrımcılığa karşı yasal koruma sağlamak adına önemli adımlar atmıştır. New York'un 2 tüzüğü (İdare Yasası Madde 23A) gibi düzenlemeler, bir kişinin eski suç kaydı nedeniyle işten alınmasını yasaklamaktadır. Ancak bu yasal koruma belirli koşullara bağlı olarak geçerlidir. İşverenler, suç kaydının doğrudan ilgili olmadığı veya iş güvenliğine makul bir risk oluşturmadağı durumlarda eski suçluları işe almaktan kaçınmamaktadır (Integrating Substance Abuse Treatment and Vocational Services, 2000). Bu sayede, suç geçmişi olan bireylerin iş başvuruları değerlendirilirken adalet ve eşitlik ilkelerine uygun bir yaklaşım sağlanmaktadır.

ABD'deki eski suçlu popülasyonundaki artış ve buna bağlı istihdam ve üretim kayıpları, ceza adaleti sistemindeki önemli değişiklikleri yansıtmaktadır. Özellikle uyuşturucuyla ilgili suçlar için verilen cezalardaki dramatik artışlar, eski suçlu popülasyonundaki hızlı büyümeyi göstermektedir. Yüksek hapishane oranları, yüksek suç seviyeleriyle doğrudan ilişkili değildir; bu nedenle ceza adaletinde yapılan değişiklikler, eski hükümlü sayısını ve dolayısıyla istihdamı ve ekonomik çıktı kayıplarını azaltabilir. Eski suçluların istihdam edilme konusundaki engellerinin azaltılması, genel ekonomi açısından çıktı kaybının yüksek maliyetini düşürebilir. Ancak reformlar yapılmazsa çalışma çağındaki eski suçluların nüfusu artarak istihdamı azaltacak ve tahmini çıktı kayıplarını artıracaktır (Schmitt ve Warner, 2011: 87). Ayrıca eski suçlular topluma yeniden entegre olma becerilerini etkileyebilecek istihdam, barınma, kamu yardımı, oy kullanma hakları, öğrenci kredileri ve ehliyetler gibi haklara sınırlı erişim gibi birçok kısıtlamayla karşı karşıya kalmaktadır. Eski hükümlüler; ayrıca çocuk evlat edinme, kamu görevinde bulunma veya jüri üyeliği yapma konusunda da engellerle karşılaşabilmektedir (Hoskins, 2014). Kanada'da

yapılan bir araştırmaya göre tahliye olduktan sonra erkeklerin yarısı ve kadınların üçte biri tekrar suç işleyip ceza infaz kurumuna geri dönmektedir (Chavez, 2007: 19). Benzer oranlar Avustralya'da da gözlemlenmektedir; burada hükümlülerin %37'si tahliyeden sonraki iki yıl içinde yeniden suç işleyerek ceza infaz kurumuna dönmekte, %47'si ise ıslah hizmetlerine yönlendirilmektedir (Callan, 2007: 35). Bu durum, hükümlülerin sosyal entegrasyon sürecinin hem birey hem de toplum açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu süreçte mesleki eğitim, hükümlülere çeşitli kazançlar sağlayarak etkili bir araç olarak işlev görmektedir (Koçak ve Altun, 2010).

Malezya Cezaevi Departmanı tarafından sunulan “*Implementation of Technical dan Vocational Education Training (TVET)*” mesleki eğitim ve rehabilitasyon programları, mahkûmların rehberlik ve danışmanlık hizmetleriyle çeşitli sorunları ele almalarını ve topluma yeniden entegrasyon süreçlerinde destek almalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda disiplin programlarıyla cezaevi ortamında disiplin, sorumluluk ve kurallara saygı gibi değerleri benimsemeyi hedeflemektedir. Mahkûmlara dini ve ahlaki eğitim verilerek manevi gelişimleri desteklenirken mesleki eğitim ve beceri geliştirme programlarıyla iş bulma ve topluma yeniden entegrasyonları desteklenmektedir. Tahliye öncesi hazırlık programlarıyla mahkûmlar, topluma dönüşlerine ve sosyal entegrasyonlarına hazırlanılmakta; bu bileşenlerin bir araya gelmesiyle mahkûmların rehabilitasyon süreçleri desteklenir, suç işleme oranları azaltılır ve topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonları teşvik edilmektedir (Aripin, vd., 2022).

Güney Afrika'da, eski hükümlüler ana akım topluma yeniden entegre olurken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında kopuk aile ve toplum ilişkileri, işsizlik, bakım sonrası hizmetlerin eksikliği, cezaevi sonrası yeni bir çevreye uyum sağlama zorluğu, ruh sağlığını etkileyen aşağılık duygusu ve toplum tarafından damgalanma gibi faktörler bulunmaktadır. Gauteng'de, Güney Afrika'da eski suçlulara yönelik bakım sonrası hizmetlerin eksikliğini gidermek için kapsamlı cezaevi sonrası destek hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, Ceza İnfaz Hizmetleri Departmanı ile sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği yapılarak sağlanabilir. Danışmanlık, mesleki

eğitim ve barınma yardımı gibi bakım sonrası hizmetlerin sunulması, eski suçluların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına yardımcı olabilir ve suç oranlarını azaltabilir (Chikadzi, 2017: 288). Eski hükümlüler cezaevinden çıktıktan sonra aile ve toplumla bağlarını kaybettikleri için uyum sağlama becerileri etkilenmektedir. Ayrıca aileler ve toplum tarafından reddedildiklerinde destek arayışlarında diğer suçlulara yönelmeleri ve tekrar suç işlemeye yönelmeleri daha olası hale gelebilir. Bu nedenle aile ve toplum desteği, eski suçluların yeniden entegrasyonu ve rehabilite edilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu destek olmadan birçok suçlu yeniden topluma uyum sağlamakta güçlük çekebilir ve suç işleme yolunu tercih edebilir.

2.3. Hükümlülerin İstihdamının Arttırılması İçin Uygulanan Aktif İstihdam Politikaları

İşsizlik, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın evrensel bir sorundur. Bu sorunun azaltılması için etkili politikaların belirlenmesi ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Özellikle 1970'lerin başından itibaren Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD'de işsizlik artışıyla, aktif istihdam politikalarının yaygınlaşması arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Geleneksel talep artırıcı politikaların, istihdamı artırırken enflasyon riskini de beraberinde getirdiği, enflasyonla mücadele eden kısıtlayıcı politikaların ise işsizlik oranlarını yükselttiği bilinmektedir. Dolayısıyla, işsizlik sorununu çözmek için yalnızca işsizliğin kontrol altına alınması değil, iş bulma süreçlerini kolaylaştıran ve önleyici önlemlerin alınması gerekmektedir. Özellikle eski hükümlülerin istihdamını artırmak için aktif istihdam politikalarının rolü büyüktür. Bu politikalar, işgücüne katılımı teşvik ederken eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu sağlamaktadır.

Aktif istihdam politikaları, işsizliği azaltmaya yönelik pasif politikalardan farklı olarak yapısal sorunları çözmeyi ve özellikle uzun süre işsiz kalanların istihdam edilebilirliklerini artırmayı hedeflemektedir (Biçerli, 2004). Bu durumu destekleyen bir diğer çalışmada, Burns, P. De Sisto, M. ve Timming, A.R. (2023). “İnsan Kaynakları Sosyal Savunuculuğu” (HRSA) kavramı aracılığıyla daha önce

hapsedilmiş kişilerin istihdamına yönelik kamu tutumlarının değiştirilmesi hakkındaki çalışmasında, İKY'nin eskiden hapsedilmiş bireylerin istihdamı gibi belirli sosyal konulara yönelik kamu tutumlarını etkileyerek normatif sosyal değişim sağlayıp sağlayamayacağının anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır düşüncesi ile İK düşünce liderliğinin toplum üzerindeki dış etkileri şekillendirmedeki rolünü vurgulamaktadır (Burns, Sisto ve Timming, 2023).

Devletler, mikro politika arka planında hem aktif istihdam politikalarını hem de pasif istihdam politikalarını uygulamaktadır. Aktif istihdam politikaları; iş arayanlar ile işverenler arasındaki dengeyi sağlamayı amaçlayarak mesleki eğitim, danışmanlık hizmetleri, kamu istihdamı, ücret ve işletme kurma desteği gibi unsurları içerirken gençler, kadınlar ve engelliler için istihdam ve eğitim teşviklerini kapsamaktadır. Pasif istihdam politikaları ise erken emeklilik, azaltılmış çalışma saatleri, iş bölümü, işsizlik sigortası gibi önlemleri içerir ve bunlar uygulamaya yansıtılabilir (Sohlman ve Turnham; 1994: 23). Dünya genelindeki uygulamalara paralel uygulamalar Türkiye’de de hayat geçirilmektedir. Türkiye, işsizlikle mücadele konusunda uzun süredir politikalar geliştirmektedir. İlk olarak pasif istihdam politikalarıyla başlayan süreç, yetersiz kalınması üzerine aktif istihdam politikalarının uygulanmasına yönelik çalışmalara kaymıştır. Ancak bu politikaların yetersiz kaldığı ve ekonomik kalkınma ile işsizlik arasında doğrudan bir ilişki olduğu fark edilmiştir (Şahin ve Sevimli, 2013). 1946'da kurulan İş ve İşçi Bulma Kurumu, işgücü piyasasını düzenleme görevini üstlenmiş; ancak koşulların değişmesiyle 2003'te Türkiye İş Kurumu'nun kurulmasıyla yapılanma değişmiştir. Bu değişikliklerle İŞKUR, aktif işgücü politikalarını uygulama yetkisi kazanmış ve özel istihdam bürolarının faaliyet göstermesine imkân tanınmıştır (Koray, 2005). Ülke genelinde aktif ve pasif istihdam politikalarının uygulanması, işsizlikle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Aktif politikalar, işgücü talebini artırarak işsizliği önlemeye yönelik tedbirleri içerirken, pasif politikalar işsizlik sigortası önlemleri ve işsizlik yardımını içermektedir (Güney, 2009:154-155). Sonuç olarak işsizlikle mücadelede aktif politikaların ekonomik ve sosyal boyutlarda önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Acar ve Kazancı, 2017: 86).

2.3.1. Doğrudan Kamu İstihdamı

İşsizliğin sebeplerini ortadan kaldırmanın ve istihdamı artırmanın pek çok yolu vardır. İşsizlik ve istihdam sorunlarının ele alınması, gelir desteği sağlayarak işsizliğin etkilerini düzeltmeyi hedefleyen politikalarla eş zamanlı olarak uygulanır. Aktif istihdam politikaları, işsizlerin yetenek ve becerilerini geliştirmek için eğitim programlarını içeren pasif politikalarla birlikte yürütülür. OECD, işsizliğe yanıt olarak istihdam politikalarını 7 grupta sıralar (Biçerli, 2004: 45):

- Danışmanlık ve eşleştirme hizmetleri
- Mesleki eğitim faaliyetleri
- İstihdamı sübvansiyon etmek (özel sektörü desteklemek, yeni kurulan şirketlere yardım, kamu sektöründe doğrudan istihdam vb.)
- Gençlere yönelik politikalar
- Engelli politikası
- İşsizlik sigortası uygulaması
- Erken emeklilik sistemi uygulamaları

Yukarıda belirtilen kategorilerin ilk beşi aktif istihdam politikaları olarak diğer ikisi ise pasif istihdam politikaları olarak sınıflandırılabilir (Ay, 2012: 331). İstihdam sübvansiyonları olarak adlandırılan kamu sektöründe doğrudan istihdam politikaları, işgücüne katılımı zayıf olan dezavantajlı durumdaki bireylerin kamu kurumlarında işe alınmasıyla ilgili aktif istihdam politikalarından biridir (Biçerli, 2005: 8). Gelişmişlik düzeylerine bakılmaksızın birçok ülkede uygulanan doğrudan kamu istihdam politikaları, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde hayata geçirilmektedir. Covid-19 pandemisinin neden olduğu ekonomik kriz ve bununla birlikte işsizlik, üretim azalması ve artan yoksulluk gibi faktörler, bu politikaların daha da önemli hale gelmesine yol açmıştır. Ekonomik kriz dönemlerinde istihdam alanında özel sektör daha kırılgan bir yapı sergilerken kamu daha dayanıklı bir seyir izlemektedir.

Kamu İstihdam Programları; uzun vadeli yatırım programları olup kamu kaynaklarıyla finanse edilen ve doğrudan istihdam sağlayan, üretken faaliyetlere odaklanan bir hükümet politikasıdır. Bu programlar, piyasadaki istihdam fırsatlarının

yetersiz olduğu durumlarda geçim sıkıntısı çeken işçilere destek olmayı amaçlamaktadır. Hkmetler ve donör kuruluşları iş birliğiyle bu programlar finanse edilir ve uygulanmaktadır. Kamu İstihdam Programları; toplumun belirli kesimlerine odaklanır, özellikle dezavantajlı gruplar ve kayıt dışı çalışanlar gibi istihdam olanaklarından yeterince faydalanamayan gruplara destek sağlamaktadır (Public Employment Programmes, 2020).

Bir dezavantajlı grup içerisinde olan hükümlüler için de mahkûm emeğinin zaman içindeki ortaya çıkışını ve dönüşümünü anlamak için ekonomik, kültürel ve siyasi faktörlerin birlikte değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu yaklaşım; mahkûm emeğinin nasıl ve neden ortaya çıktığını, nasıl değiştiğini ve nasıl şekillendiğini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Ekonomik faktörler; işgücü piyasasındaki değişimler, endüstriyel gelişmeler ve işgücü talebi gibi etkenler üzerinde dururken kültürel faktörler; toplumun ceza ve cezalandırma anlayışı, suç algısı ve adalet kavramları gibi unsurları içermektedir. Ayrıca siyasi faktörler de mahkûm emeğinin evriminde önemli bir rol oynar; ceza politikaları, yasal düzenlemeler, hükümet politikaları ve ceza sisteminin yapısal özellikleri bu faktörler arasındadır. Bu faktörlerin birlikte değerlendirilmesi, mahkûm emeğinin karmaşık ve çok yönlü doğasını anlamamıza ve geçmişten günümüze nasıl değiştiğini görmemize yardımcı olabilmektedir (Vito ve Lichtenstein, 2013). Bu anlayış, daha etkili ceza politikaları ve toplumsal reformlar geliştirmek için önemli bir adım olabilir. Bu tür doğrudan istihdam programları sayesinde, milyonlarca insan geçici de olsa istihdam edilebileceği düşünülmektedir (The Direct Employment Impact of Public Investment, 2021: 15).

Dezavantajlı durumdaki bireylere öncelik verilerek kamu hizmetlerinin sunulduğu bu çerçevede özellikle şu gruplar için politikalar oluşturulmuştur:

- Eski hükümlüler,
- Engelliler,
- Terörle mücadelede malul sayılmayacak şekilde yaralananlar,
- Kadınlar,

- 35 yaş üstü bireyler.

Bu politikalar; iş bulma konusunda zorluk çeken, işgücü piyasasında dışlanmış durumda olan eski hükümlüler, engelliler ve kadınlar gibi gruplar için özel istihdam programları uygulanmasını sağlamaktadır. Bu programlar genellikle “Toplum Yararına Programlar” adı altında İŞKUR tarafından yürütülmekte olup afetler, salgınlar, acil durumlar ve benzeri durumlarda işsizlerin çalışma disiplinlerini korumak ve bu bireylere geçicide olsa gelir desteği sağlamak amacıyla kamu hizmetlerini desteklemeyi hedeflemektedir. Bu programlar özellikle eski hükümlülerin topluma uyum süreçlerinde mesleki beceri kazanma ve iş hayatına yeniden uyum sağlama konularında oldukça kritiktir. Bu grup için özellikle özel sektörde iş bulma konusunda yaşanan zorlukları hafifletme amacı taşımaktadır. Ayrıca bu programlar aracılığıyla özellikle kamu mallarının edinilmesine odaklanılmakta ve istihdam yaratma adına altyapı geliştirme, yeşil çalışmaların desteklenmesi, doğal kaynakların yönetimi ve çevre düzenlemesi gibi alanlarda geçici iş imkânları sunulmaktadır (Toplum Yararına Programlar, 2023).

Kamu sektöründeki doğrudan istihdam programlarının genellikle zarar verici olduğu düşünülse de ücret sübvansiyonları ve katılımcıların iş bulma olasılıklarını artırma potansiyeline sahip olan “hizmetler ve yaptırımlar” aracılığıyla etkili olabileceği belirtilmektedir (Bayrakdar, 2019: 347).

2.3.2. Girişimciliği Destekleyici Faaliyetler

Bireyler, bir iş sözleşmesine bağlı olarak çalışmanın yanı sıra kendi işini kurarak da hayatını idame ettirebilir. Kimi zaman kendi bütçeleri ile bu girişimlere yönelerek kimi zaman da çeşitli kuruluşlardan destek alarak kendi işlerine yönelirler. Devlet, işsizliğin azaltılmasına yönelik önlemler almakta ve bu önlemler çerçevesinde kişileri kendi işlerini kurmaları için teşvik ederek çeşitli programlarla desteklemektedir. Bu destekleri de İŞKUR’un engelli ve eski hükümlülere yönelik projeleri ve KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) aracılığıyla girişimcileri desteklemek ve kendi işlerini kurma noktasında gerçekleştirmektedir (Kara, 2014:114). İŞKUR’un engelli ve eski hükümlülere

yönelik destek programları oldukça önemlidir. Özellikle iş bulma sürecinde dışlanmaya maruz kalan ve işverenler tarafından işgücüne dâhil edilmek istenmeyen eski hükümlülere kendi işlerini kurmaları noktasında desteklenmektedir. Özel sektörde eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunun olmaması bunu daha da önemli kılmaktadır. Girişimciliği destekleyici programlar, ceza sürecinde iş atölyeleri ve çeşitli meslek edindirme faaliyetleri ile ceza infaz kurumlarında gerçekleşmekte ve cezaevi sonrasında hükümlülerin iş bulmaları ve kendi işlerini kolaylaştırma noktasında desteklenmektedir. Eski hükümlüleri girişimcilik programlarına yönlendirerek kendi işyerlerini açma, bireylerin topluma kazandırılması noktasında da işsizliği azaltıcı bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, eski hükümlülerin kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişileri geçindirmelerine ve ekonomiye katkı sağlamalarına yardımcı olacaktır. Ayrıca işlerini ilerleten bireylerin istihdama katkı sağlayacağı düşünüldüğünde birçok yönden olumlu dönütler gerçekleştireceğini söylenebilir. Tekrar suça karışmasına engel olup toplumsal uyum açısından da etkili olacaktır. Bu kuruluşlar tarafından bu kapsamda çeşitli destekler sunulmaktadır. Bu destekler kapsamında İŞKUR, özel politika gerektiren gruplara yönelik metodoloji ve motivasyon desteği sağlamak amacıyla iş kulüplerini 81 ilde 101 birimde hizmete açmıştır. Kadınlar, gençler, engelliler, uzun süreli işsizler ve eski hükümlüler gibi özel gruplara yönelik destekler sunmaktadır. 2017'den 2022'ye kadar iş kulüplerinden 210 bin 416 kişi; 2022'de ise 78 bin 461 kişi faydalanmıştır. Ayrıca 2022 yılında çevrim içi olarak 1.317 iş kulübü eğitimi düzenlenmiş ve 17 bin 806 kişi bu eğitimlerden faydalanmıştır (İŞKUR 2022 Yılı Faaliyet Raporu, 2022:7). İş kulübü eğitimleri, meslek ve danışmanlık eğitimlerinin yanı sıra danışmanlık ve yönlendirme faaliyetlerini de içermektedir.

“Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Hibe Desteği Projeleri, belirli suçlardan mahkûm olan ancak belirli şartları karşılayan eski hükümlülere sunulmaktadır. Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene karşı işlenen suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkûm olmayan ve kasten işlenen suçlardan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan veya ceza süresine bakılmaksızın zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hüküm giymiş olan eski hükümlüler, cezalarını

tamamlamış, ertelenmiş, koşullu salıverilmiş veya denetimli serbestlik kapsamında eski hükümlü olarak kabul edilen kişilerdir. Bu kişiler, Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimleri aracılığıyla belirli usul ve esaslara uygun olarak hazırladıkları projelerle Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine başvurarak 'Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Hibe Desteği' programından faydalanabilmektedirler.

Başvuruların ardından Adalet Bakanlığı'nın belirlediği bütçe imkânları doğrultusunda tarım ve hayvancılık sektörüne ait projelere en fazla vergiler dâhil 55.000 TL, diğer sektörlerde ait projelere ise en fazla vergiler dâhil 70.000 TL tutarında 'kuruluş desteği' sağlanmaktadır (Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri, 2023).

Tablo 2.2: 2022 Yılı Komisyon Kaynaklı Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri

Proje Türü	Kabul	Ret	Toplam	Kaynak
Mesleki Eğitim ve Rehabilitasyon Projeleri	16	21	37	3.249.338,75
Engelli Kendi İşini Kurma Projesi	188	203	391	10.307.082,00
<u>Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Projesi</u>	253	262	515	14.941.601,00
Destek Teknolojileri Projeleri	2	14	16	1.445.592,00
Korumalı İşyeri Projeleri	1	0	1	808.845,00
İşe ve İş Yerine Uyum projeleri	2	0	2	428.264,88
TOPLAM	462	500	962	31.180.723,63

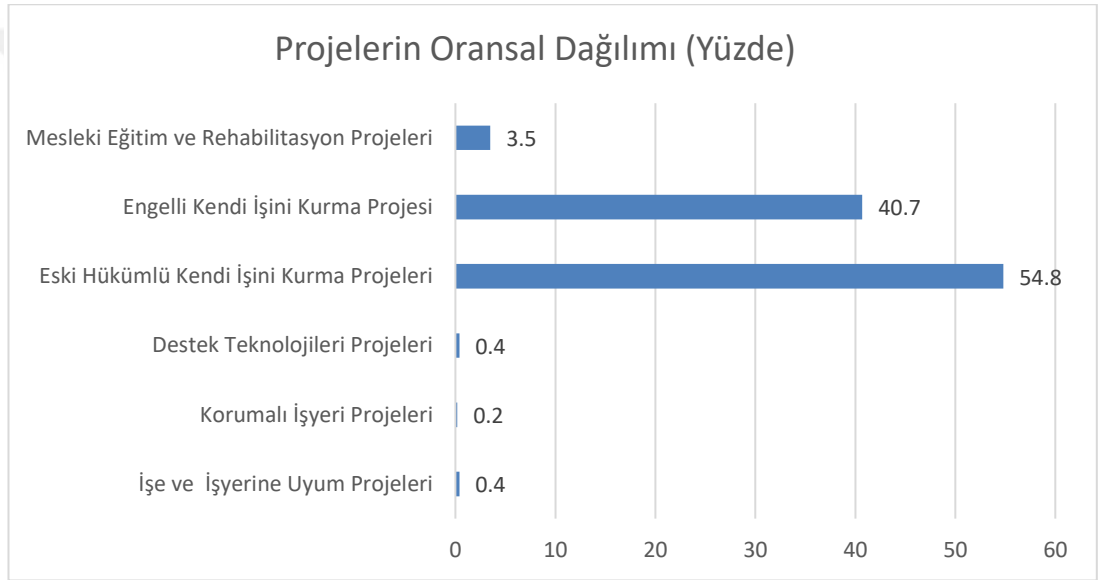
Kaynak: İŞKUR 2022 Faaliyet Raporu (Çevrimiçi) <https://media.iskur.gov.tr/67302/2022-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 08.07.2023

Tablo 2.2’de görüldüğü üzere 2022 yılında Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Projeleri üzerine odaklandığımızda 253 proje kabul edilmiş ve 262 proje reddedilmiş. Toplamda 515 proje değerlendirilmiş ve bu projeler için 14.941.601,00 TL kaynak ayrılmış. Bu veriler, eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması ve kendi işlerini kurarak ekonomik olarak bağımsız hale gelmeleri için yapılan önemli bir destek olduğunu gösteriyor. Ancak, projelerin neredeyse yarısının reddedilmiş olması, bu alandaki başvuruların ve kabul kriterlerinin sıkı olduğunu ve projelerin titizlikle değerlendirildiği şeklinde yorumlanabilir.

Toplam mali kaynak miktarı olan 14.941.601,00 TL, eski hükümlülerin iş kurma süreçlerinde desteklenmesi için önemli bir bütçe kaynağı sağlamaktadır. Bu desteklerin etkili bir şekilde kullanılması, eski hükümlülerin rehabilitasyon süreçlerini tamamlamaları ve topluma kazandırılmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Proje

türlerine baktığımızda Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Projeleri en fazla başvuru ve kabul alan proje kategorisi içinde olmuştur. Bu kategori, toplam kabul edilen projelerin yaklaşık yarısını oluşturmakta ve kaynak açısından da büyük bir paya sahipti. Sonuç olarak, bu veriler eski hükümlülerin iş kurma projelerine yönelik yapılan yatırımların ve desteklerin ne kadar kritik olduğunu ve bu desteklerin başarılı bir şekilde yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 2.2: 2022 Yılında Komisyon Tarafından Kabul Edilen Engelli ve Eski Hükümlü Projelerinin Oransal Dağılımı (%)

Kaynak: İŞKUR 2022 Faaliyet Raporu (Çevrimiçi) <https://media.iskur.gov.tr/67302/2022-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 08.07.2023

Şekil 2.2’de 2022 Yılında Komisyon Tarafından Kabul Edilen Engelli ve Eski Hükümlü Projelerin oransal dağılımına bakıldığında eski hükümlülerin kendi işini kurma projelerine olan ilgi diğer alanlara göre belirgin şekilde daha yüksek görünmektedir. Aynı yıl içinde, Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyonun, eski hükümlülerin kendi işlerini kurmalarını desteklemek amacıyla 546 proje değerlendirdiği ve bunlardan 223’üne destek verdiği görülmektedir. İŞKUR’un sağladığı bu desteklerin önemi büyüktür. Destekler sayesinde kendi işlerini kurma imkânı sağlanmakta ve işsizlikle mücadele edilmektedir. Çünkü işsizlik; yetenek kaybı, özgüven eksikliği ve düzenli gelirden yoksunluk gibi olumsuz durumlar

oluşturabilir. Bu nedenle dezavantajlı durumda olan bireylerin işgücüne katılımı; ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan özel politika ve destekler gerektiren bir önem taşımaktadır.

Dünya genelinde de çeşitli projeler ile eski hükümlüler desteklenmiş; bazı ülkelerde eski hükümlülerin girişimciliklerini desteklemek amacıyla çeşitli projeler geliştirilmiştir. Özellikle ABD, yüksek tutukluluk oranına sahip olmasıyla bilinirken “Hapishane Girişimciliği Programları” bu alanda artan bir ilgi görüyor ve tekrar suç işleme oranlarını azaltmada önemli bir rol üstleniyor. Bu programlar, eski hükümlülere finansal ve işletme destekleri sunarak yeniden hayata başlamalarında yardımcı olmaktadır. Örneğin California'da “*Defy Ventures, The Last Mile and Project Remade*” gibi programlar, hükümlüler serbest kalmış mahkûmlarla çalışarak onların işletme becerilerini geliştirmektedir. Oregon ve Washington eyaletlerindeki mahkûmlar ise Mercy Corps Northwest ile eğitim, kredi ve hibe imkânlarından yararlanarak iş kurma ve büyütme fırsatı elde edebilmektedir. Bu programlar, eski hükümlülere iş kurma ve yeniden hayata başlama konusunda önemli fırsatlar sunarak topluma yeniden entegrasyonlarını ve başarıyla hayata devam etmelerini desteklemektedir. Tennessee'de BEST programı; mahkûmlar için eğitim, ağ oluşturma, danışmanlık ve daha fazlasını sağlamaktadır. Ohio'da bulunan OPEP (Ohio Hapishanesi Girişimcilik Programı) ise mahkûmlar için hapishane içi eğitim fırsatları sunmaktadır. Virginia'da “*Resilience Education*” adı altında mahkûmlara yönelik eğitim programları düzenlenmektedir. Florida'da, kadın mahkûmlar LEAP programıyla iş birliği yapabilirler. Bu program, iş planı oluşturma ve küçük bir işletme kurmak için finansman kaynaklarına nasıl erişileceği konusunda kurslar sunmaktadır. Teksas'ta yer alan “*Prison Enterprise Programs*” (PEP), hapishane içinde mini-MBA programını anımsatan bir girişimci eğitim programına sahiptir. Programı tamamlayan serbest bırakılan katılımcılar, haftalık bir “e-okul” programına erişebilirler ve bu programı tamamlayanlar, yeni bir iş kuran herkese temel küçük işletme başlangıç maliyetlerine yardımcı olması için 500 \$'lık bir e-Okul Tamamlama Bonusu kazanma fırsatı elde ederler. Ayrıca Kuzey Carolina'da Mahkûmlardan Girişimcilere Programı, yüz yüze girişimcilik eğitimi ve çevrim içi kurslar sunarak hükümlülerin girişimcilik

potansiyellerini desteklemeyi amaçlamaktadır (These Funding and Business Assistance Programs are Helping Felons Restart Their Lives, 2023).

Avrupa Birliği'nde ise Avrupa Mahkûm Girişimcilik Programı (EPEP), mahkûmların ve eski hükümlülerin toplumla yeniden bütünleşmelerine destek olmaktadır. EPEP, hükümlülerin yeniden suç işleme oranlarının yüksek olduğu durumlarda girişimcilik ve kişisel gelişim üzerine eğitimler aracılığıyla iş dünyasına tekrar entegre olmalarını kolaylaştırırken aynı zamanda iş kurmalarına ve özgüvenlerini yeniden kazanmalarına yardımcı olmaktadır (The state of the art of prison entrepreneurship programs in Europe, 2021). Avrupa'nın girişimcilik programları, Amerika Birleşik Devletleri'ndekilere göre daha az gelişmiş olabilir; ancak son yıllarda Avrupa'nın hapisane içi girişimcilik programlarına yönelik potansiyelinin arttığı gözlemlenmektedir. Bu tür projelerin faydaları konusunda farkındalık artmakta ve Birleşik Krallık ve Almanya gibi ülkelerde çeşitli hapisane içi girişimcilik programlarının ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı görülmektedir (The state of the art of prison entrepreneurship programs in Europe, 2021).

VanWyk, M. M. (2014)'in araştırmasında eski hükümlülerin girişimciliği, toplumda kabul görme, mali istikrar ve sosyalleşme gibi alanlarda yeni fırsatlar ve zorluklar sunarak bu kişilerin topluma tekrar entegre olmalarına yardımcı olduğu vurgulanmıştır. “*Narrating an Ex-convict's Story of Becoming an Entrepreneur*”, adlı makalede bir eski hükümlülerin deneyimleri, girişimciliğin eski hükümlüler için toplumda kabul görme, finansal denge ve sosyal etkileşim açısından bir fırsat sunduğunu öne sürmektedir. Bu durumun, bu bireylerin toplumdaki hayatlarına yeniden başlamalarına yardımcı olduğu ifade edilmekte ve girişimciliğin ekonomik önemi konusunda kritik bir farkındalık oluşturma, benzer zorluklarla mücadele eden kişilere yardımcı olabilecek özgürleştirici bir süreç olduğu vurgulanmaktadır. (VanWyk, 2014: 481). Eski hükümlüler ile yapmış olunan görüşmede girişimciliği destekleyen programların önemine değinilmiş, bu tür desteklerin artırılması ve prosüsürlerinin de daha kolay hale gelmesi yönünde söylemlerde bulunmuşlardır. Destek alarak kendi işini kuran bazı eski hükümlülerin istihdama katkı sağladıkları,

personel seçiminde de öncelikli olarak birlikde hüküm giymiş oldukları arkadaşlarına öncelik verdikleri görülmüştür.

2.3.3. Mesleki Eğitim Hizmetleri

Mesleki eğitim hizmetleri, istihdam edilebilirliği artırmak ve meslek sahibi olmayanlara meslek kazandırmak için tasarlanmış programlardır (Mesleki Eğitim Kursları, 2023). Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları; Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile iş birliği yaparak kurumlarda eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmektedir. Ceza infaz kurumlarında bu hizmetler eğitim servisleri tarafından yürütülmektedir. Eğitim servisi, ceza infaz bölümünde düzenlenen sosyal ve kültürel etkinlikleri planlar; konferanslar, seminerler, konserler, tiyatrolar, bilgi yarışmaları ve toplantılar gibi etkinlikler düzenler. Ayrıca Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu yılda bir eğitim planı programı hazırlayarak eğitim servisleri, hazırladıkları yıllık eğitim planını Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu'na sunar. Eğitim planı çerçevesinde çeşitli programlar uygulanmakta olup bunları şu şekilde sıralanabilir (Eğitim Servisi Faaliyetleri, 2021).

- Mesleki ve Teknik Eğitim Programları
- Sosyal, Kültürel ve Spor Aktiviteleri
- 1. ve 2. Kademe Yetişkin Okur-Yazarlık Eğitim Programları
- Yaygın Eğitim Kurumları Etkinlikleri
- Resmi Eğitim Kurumları Faaliyetleri
- Çevrimiçi Eğitim Programları
- Dini Eğitim ve Manevi Rehberlik Programları
- Kütüphane Etkinlikleri

İŞKUR'un mesleki eğitim kurslarına katılan kursiyerlere, kurs süresince günlük bir ödeme yapmaktadır. Ödemeler, farklı programlara göre değişkenlik gösterir:

- Mesleki eğitim kurslarına katılanlara günlük 130,87 TL,

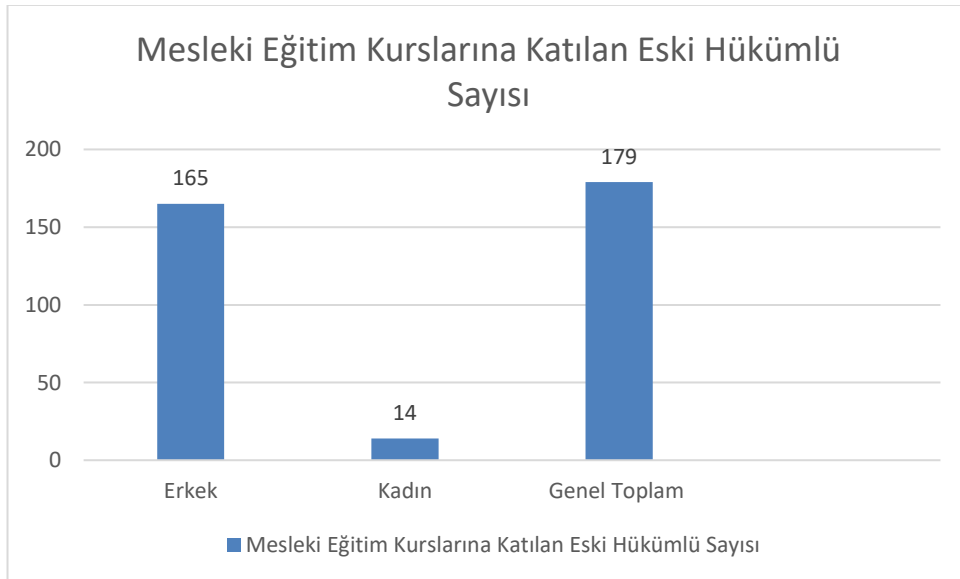
- Sanayi endüstrisine yönelik mesleki eğitim kurslarına katılanlara 212,67 TL,
- Engelli ve eski hükümlüler için düzenlenmiş istihdam garantisiz mesleki eğitim kurslarına günlük 98,15 TL,
- İstihdam garantili olan ve engelli/eski hükümlülere yönelik hazırlanan mesleki eğitim kurslarına katılımcılara günlük 130,87 TL ödenir.

İŞKUR, kurs süresince genel sağlık sigortası, iş kazası ve toplum sigortası gibi bazı masrafları karşılar. İŞKUR ayrıca iş başı eğitim programları düzenler ve İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin mesleki deneyim kazanmalarını ve istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla işbaşı eğitim programları gerçekleştirilmektedir.

2023 Ocak ayı verilerine göre aktif işgücü piyasası programlarından (AİPP) yararlanan kişi sayısı 3.036'dır. Geçen yılın aynı dönemine göre aktif işgücü piyasası programlarından yararlanan kişi sayısında %84,6'lık bir azalma yaşanmıştır. 2023 yılında AİPP kapsamında:

- 524 kişi İşbaşı Eğitim Programına 2700 kişi,
- 336 kişi ise Mesleki Eğitim Kurslarına katılmıştır (2023 Yılı Ocak İstatistik Bülteni, 2023).

Şekil 2.3: Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Eski Hükümlü Sayısı (2021)

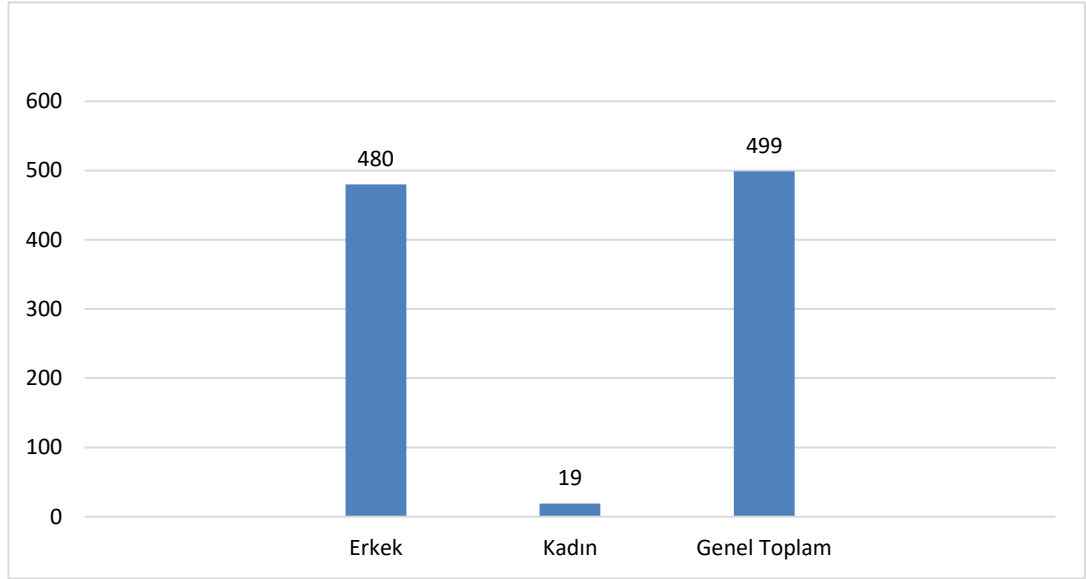

Kaynak: İŞKUR 2021 faaliyet raporu, (Çevrimiçi) <https://media.iskur.gov.tr/63685/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 15.07.2024

Şekil 2.3’de görüldüğü üzere 2021 yılında İŞKUR tarafından açılan kurslarda 165’i erkek, 14’ü kadın olmak üzere toplamda 179 eski hükümlü eğitimlerden yararlanmıştır.

İŞKUR, Adalet Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa olarak hükümlü ve eski hükümlülerin iş gücü piyasasına uyum sağlamalarını ve gereken mesleklerde çalışabilmelerini destekleyen mesleki eğitim programları sunmaktadır (Mesleki Eğitim Kursları, 2023; İŞKUR, 2017: 53). Bu faaliyetler arasında bireysel görüşmelerle bu kişilerin yaşadığı sorunlara çözüm aranması ve kendi işini kurmak isteyen eski hükümlülere hibe desteği sağlanması bulunmaktadır. Ayrıca eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini artırmak için mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları gibi önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Şekil 2.4: İşbaşı Eğitim Programlarına Katılan Eski Hükümlü Sayısı (2021)

Kaynak: İŞKUR 2021 faaliyet raporu, (Çevrimiçi) <https://media.iskur.gov.tr/63685/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 15.07.2024

Şekil 2.4’ de görüldüğü üzere 2021 yılında İŞKUR, işbaşı eğitim programları aracılığıyla 499 eski hükümlüye destek sağlanmıştır; bunların 480’i erkek ve 19’u kadındır. İŞKUR, bu doğrultuda özel programlar ve politikalar geliştirerek dezavantajlı grupların korunmasını ve işgücüne katılımlarını teşvik etmektedir. Bu politikalar; yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yaygınlaştırılmaktadır (İŞKUR 2021

Faaliyet Raporu, 2021). İŞKUR'un düzenlediği mesleki eğitim faaliyetleri ve dezavantajlı bireylere yönelik destekler özellikle de eski hükümlülere yönelik destekler uluslararası düzeyde de İŞKUR benzeri destek politikalarına benzer örnekler görülmektedir. Eski suçluların cezaevinden salıverildikten sonra yeniden topluma entegre olmaları zor olabilmekte, bu süreci desteklemek adına bireysel rehberlik ve uygun barınma gibi desteklerin sunulması gerekmektedir.

Türkiye'de durum böyle iken çeşitli ülkelerde de benzer destek hizmetleri sağlanmaktadır. Buna örnek olarak Estonya'daki "eski hükümlülere mesleki eğitim ve destek hizmetleri projesi", tahliye edilen mahkûmlara dışarıdaki hayata uyum sağlamalarında yardımcı olacak bir rehberlik hizmeti sunmaktadır. Proje; sosyal hizmetler, barınma merkezleri ve cezaevi hizmetleriyle iş birliği yaparak kişilere günlük sorunlarda yardımcı olmak ve 18 aya kadar destek sağlamaktadır. Eğer eski suçlunun dönecek bir yeri yoksa veya uygun barınma şartlarına sahip değilse proje; geçici barınma imkânı, iyi yaşam koşulları, eksiksiz tesisler ve yatılı yardım sağlayabilir. Bu proje kapsamında destek alan bir eski hükümlü olan daha önce 20 yılı aşkın süredir cezaevine giren ve çıkan Jury Heinla gibi kişiler için hayatlarını değiştirebildiği görülmektedir. Heinla, *"Son tahliyeden sonra gidecek bir yerim yoktu. Umut Köyü'ne geldim ve burası beklentilerimi ve ihtiyaçlarımı tamamen aştı. Burada yeni bir hayat buldum."* şeklinde eski hükümlünün ifade ettiği ve Terje Viotti, eski hükümlünün ise konut hizmeti şartıyla elektronik izleme altında serbest bırakıldı. *"Burada güvenebileceğim insanlarla tanıştım. Cezaevindeyken yaşadığım ağrılar ve korkularla mücadele ediyordum. Şu an önceki yaşantıma dönmek istemiyorum"* (Out Of Prison And Into Society, 2020) dediği görülmüştür. Bu durum göstermektedir ki bu tarz uygulamaların eski hükümlülerin adaptasyonu ve sosyal hayata uyum noktasında ulusal ve uluslararası düzeyde etkili olmaktadır.

ABD'de de hükümlülere ceza infaz kurumu süreleri boyunca çeşitli eğitim imkânları sunulmaktadır. Bu eğitimler arasında Yetişkin Temel Eğitimi (ABE), Genel Eğitim Gelişimi (GED), kolej dersleri, meslek eğitimi ve çıraklık gibi çeşitli programlar yer almaktadır. Bu eğitimlerin tamamlanmasının ardından katılımcılara başarı tescili ve motivasyonları için sertifikalar verilmektedir (Gaes, 2008: 3).

2.3.4. İstihdamı Artırmaya Yönelik Teşvikler

Ekonomik kalkınma ve işsizlikle mücadele için teşvikler, yatırımı ve istihdamı artırmak adına önemlidir. Ancak günümüzdeki uygulamaların yeterli olmadığı gözlemlenmektedir. Özellikle düşük ücretli ve kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu ülkelerde, kayıtlı istihdamın artırılmasında bu teşviklerin önemi büyüktür. Bu teşvikler, işçi ve işverenin vergi yükünü hafifleterek katkıda bulunmaktadır (Kara, 2014: 121). Eski hükümlülerin iş arama sürecinde karşılaştığı zorluklar arasında teşvik yetersizliği suç işlemenin temel nedenlerinin ele alınmaması, topluma uyum sağlama zorlukları ve rehberlik eksikliği yer almaktadır. Bazı eski hükümlüler, iş istememekte ve daha önceki deneyimlerinden dolayı istihdam konusunda düşük beklentilere sahip olmaktadır. Hapsedilmiş bireyler; geçmiş hapis cezaları, suç kayıtları ve toplumda yaşadıkları damgalanma konusunda özel bir farkındalığa sahiptirler. İş başvuruları sürecinde, bu kimliği kasıtlı olarak açığa çıkarma veya gizleme konusunda bilinçli bir tercih yapmak zorunda kalabilirler (Anazodo, Ricciardelli ve Chan, 2019: 564).

Eski hükümlülerin istihdam edilmesini zorlaştıran nedenlerden biri, eski hükümlülere yönelik istihdam teşviklerinin yetersiz olmasıdır. Dezavantajlı durumda olan bireylerin istihdamının teşvik edilmesi, özellikle en fazla dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalan eski hükümlüler için önemlidir. İşverenlerin eski hükümlüleri istihdam etme konusunda bilinçlendirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir (Namal, Berke ve Çetinay, 2021: 1351). Ayrıca işverenlerin eski hükümlüleri istihdam ederken karşılaştıkları riskler ve fırsatlar konusunda eğitilmeleri, bu kişilerin işgücüne katılımının faydalarını ortaya koymaktadır. Bazı şirketler zaten eski hükümlüleri istihdam etmekte ve suçla iş performansı arasında herhangi bir ilişki olmadığında ayrımcılık yapmanın mantıksız olduğunu kabul etmektedirler. Ayrıca cezaevlerinde genellikle yüksek bağlılık düzeyine sahip yetenekli bir işgücü bulunmaktadır ve bu potansiyeli göz ardı etmek, başarılı kuruluşlar için önemli bir personel kaynağını kaçırma anlamına gelebilir (Gill, 1997). İşverenler, eski hükümlüleri istihdam etmenin işten ayrılma oranlarını düşürme ve çalışan bağlılığını artırma gibi faydalarını öğrenmek için eğitilebilirler. Ayrıca nitelikli iş adaylarını belirleme ve bu adayların başarılı bir şekilde işgücüne yeniden entegrasyonu için toplum kuruluşları ve yeniden

katılım programlarıyla iş birliği yapabilirler (Fahey, Roberts ve Engel, 2006; Whitfield, 2009:56).

Simonson, J. (2006)'ın yaptığı “*Rethinking Rational Discrimination Against Ex-Offenders*” adlı çalışma, eski hükümlülere yönelik işe alım ayrımcılığı bağlamında “rasyonel ayrımcılık” kavramını sorgulamaktadır. İşverenlerin sabıka kaydı olan bireyleri işe almaktan kaçınmasının rasyonel olduğunu varsaymak yerine, bu durumun işgücü dışında bırakmanın sosyal ve ekonomik maliyetlerini göz önünde bulundurması gerektiğini savunur. Yazar, işverenleri eski suçluları işe almaya teşvik edecek ve genellikle yeniden suç işlemeye yol açan damgalamayı engelleyecek yasal reformları önermektedir (Simonson, 2006:283-288). Bu reformlar sayesinde işverenler eski hükümlülere çalıştırmaya teşvik edilmeli ve bu teşvikler sadece sigorta primleriyle sınırlı kalmamalıdır. Vergi indirimleri ve ek sigorta primleri gibi desteklerle, eski hükümlü istihdam eden işverenlerin daha fazla teşvik edilmesi gerekmektedir (Kara, 2014: 121).

2.3.5. Ücret ve İstihdam Sübvansiyonları

Sübvansiyonlar; belirli endüstriyel, bölgesel, demografik veya diğer özelliklere sahip işverenler ve çalışanlarla sınırlıysa kategoriktir veya bu özelliklere bakılmaksızın uygulanıyorsa evrenseldir. Geçmişte, bölgesel veya yapısal işsizliği hafifletmek veya dezavantajlı gruplara gelir desteği sağlamak amacıyla çeşitli kategorik sübvansiyon türleri uygulanmış olsa da son zamanlarda döngüsel işsizlikle mücadele etmek için genellikle sınırlı bir süre için marjinal biçimde tesis edilmiştir (Kopits, 1978). Sanayileşmiş ülkeler, işsizlikle mücadelede Keynesyen politikaları temel almış ve genel genişletici maliye ve para politikalarını kullanmıştır. Ancak 1970'lerde, artan işsizlikle birlikte çift haneli enflasyonla karşı karşıya kalan hükümetler, geleneksel talep yönetimi araçlarının etkisizliğini fark ederek faktör kullanımına yönelik seçici önlemlere yönelmiştir. Bu önlemler, ekonomiyi aşırı ısınmadan istihdamı teşvik etmeyi amaçlamıştır. Ücret sübvansiyonları gibi çeşitli mali teşvikler, özellikle öne çıkan önlemler arasında yer almıştır (Kopits, 1978). Bazı endüstriler için işe alınan her ek işçi için devlet, ilgili endüstrilere istihdam artırıcı

sübvansiyonlar vermektedir. Bu sübvansiyonlar arasında hazine ödemeleri, vergi indirimleri gibi uygulamalar bulunmaktadır. Bu teşviklerle işletmeler, düşük maliyetli işgücü ve ürünlere erişim sağlayarak rekabet avantajı elde etmeyi hedeflemektedir. İşverenler, maliyetleri düşük tutarak ek istihdam oluşturma yolunda teşvik edilirken hizmet ve ürünlerin fiyatlarını kontrol ederek rekabet avantajı elde etmekte desteklenmektedir (Yavuz, 2017: 502).

İstihdam ve ücret sübvansiyonları, gelişmiş ülkelerin emek piyasası politikalarının önemli bir parçasıdır (Biçerli, 2004: 74). Son dört yılda, sanayileşmiş dünya; özellikle de savaşın ardından benzeri görülmemiş işsizlik oranlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte bazı az gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere en çok etkilenen gruplara yardım etmek için geçici ücret sübvansiyonları ve diğer seçici kısa vadeli destekler sağlama yoluna gitmiştir. Almanya, Fransa, İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri, Jamaika, Hollanda, Yeni Zelanda, Japonya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık gibi ülkeler, karakteristik bazı sektörleri geçici olarak destekleyen marjinal ücret sübvansiyonları uyguladıkları ve iş eğitimi gibi alanlara yönlendirdikleri görülmektedir. İtalya ve Hollanda ise sosyal güvenlik vergi indirimleri yoluyla geçici genel ücret sübvansiyonlarına sahip olup marjinal ücret sübvansiyonlarının çoğu, Amerika Birleşik Devletleri ve İspanya'daki gelir vergisi kredileriyle veya Fransa'daki sosyal güvenlik vergi muafiyeti gibi uygun işverenlere nakit hibe olarak sunulmuştur. Ayrıca Japonya, İsveç ve İngiltere'deki sübvansiyonlar, işten çıkarılan işçilere yönelikken diğer ülkelerin marjinal sübvansiyonları işverenlerin mevcut çalışanlara uygulanmaktadır (Kopits, 1978). Türkiye'de ise 4447 sayılı kanunun 19. ve 20. maddelerinde genel bir uygulama mevcuttur ve sektörler göre farklı destek tutarları belirlemektedir. Mevcut kriz, kısa vadeli ihtiyaçlara etkin bir şekilde yanıt verebilecek ve ekonomik olarak zor zamanlarda dahi dezavantajlı durumda olan işçilere destek sağlayacak kalıcı bir sübvansiyonlu istihdam programını gerektirmektedir. Yüksek ücretler ve istihdam seviyelerinde yaşanan artış; sadece bu işçilere değil ekonomiye de katkıda bulunacaktır. Bu tür işçilerin kazandığı gelirin yerel ekonomilere olan olumlu etkisi devam edeceği söylenmektedir.

Eski hükümlülerin istihdamını teşvik etmek için işverenlere sağlanacak ücret ve istihdam sübvansiyonları önemli bir adım olacaktır. Özellikle bazı sektörlerde ,madencilik ve ağır sanayi gibi, eleman temini zorluklar yaşanmaktadır. İşletmeler, zaman zaman el işçiliği gerektiren zorlu işlerde personel bulmakta zorlanabilirler. Bu noktada eski hükümlülerin bu sektörlerle yönlendirilmesi ve bu yönlendirmenin teşvik edilmesi, işletmeler için bir çözüm olabilir. Bu politika, eski hükümlülerin istihdamını artırmaya yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir (Kara, 2014: 116).

Sübvansiyonlu istihdam, büyük durgunluk dönemlerinde kurtuluşun kritik bir unsuru olmuştur ve ek finansmanla birlikte, pandemiden toparlanma sürecinde benzer şekilde önemli bir rol oynayabilir (Meyer, 2021) Emek piyasalarında olumsuzluklara maruz kalan işçilerin durumlarını düzeltmeleri için beceri düzeylerini arttırma yoluyla eğitim programlarına daha fazla odaklanmaları gerekmektedir. Ayrıca gelir farklılıklarını azaltarak dezavantajlı konumda olan bireyler için politika önlemleri geliştirilmiştir. Bu bağlamda eski hükümlüler gibi dezavantajlı gruplara yönelik uygulanacak ücret ve istihdam sübvansiyonları, emek piyasalarında tutunmalarını sağlayarak pozitif sosyal dışsallıklar oluşturabilmektedir. Aynı zamanda suç oranlarının azalmasına da katkı sağlayarak negatif dışsallıkları önleyebilmektedir (Biçerli, 2004:77-79).

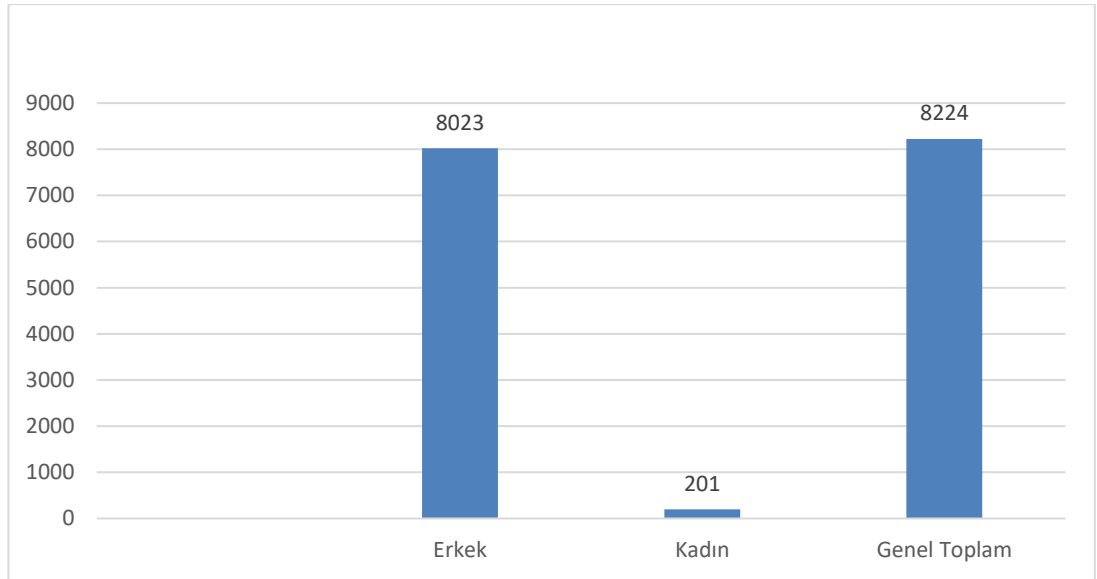
2.3.6. İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri

İş arayanlar ve kariyer değişikliği yapmak isteyen bireyler için İŞKUR tarafından sağlanan iş ve kariyer danışmanlığı hizmetleri; bireylerin istek ve ihtiyaçlarına en uygun iş veya kariyeri seçmelerine, meslekleriyle ilgili eğitim olanaklarından yararlanmalarına, iş kurmalarına ve işe uyum sağlamalarına sistemli bir şekilde yardımcı olmaktadır (İŞKUR, 2021:32). İŞKUR, 1991 yılından itibaren verdiği iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerini daha geniş kitlelere ulaştırmak ve etkin bir şekilde yürütmek amacıyla 2012 ve 2013 yıllarında Meslek Danışmanları istihdam etmiştir. Meslek danışmanı; istihdamındaki artış, iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerini daha etkin bir şekilde sunma ve bu alandaki portföy sistemine geçme fırsatı tanımıştır. Bu çerçevede iş arayanlar, işverenler ve okullar bünyesinde bir

Meslek Danışmanı bulunması sağlanmıştır. İŞKUR'un ülke genelinde sunduğu iş kulübü eğitimleri; kadınlar, gençler, engelliler, uzun süreli işsizler ve eski hükümlüler gibi dezavantajlı gruplara yönelik özel stratejiler ve motivasyon desteği sunan yoğunlaştırılmış bir iş ve meslek danışmanlığı programı olarak yürütülmektedir. İş kulüpleri; 81 ilde 101 birimde hizmet vererek kadınlar, gençler, engelliler, uzun süreli işsizler ve eski hükümlüler gibi dezavantajlı gruplara yönelik destek sağlamaktadır.

2017 'de ilk açıldığı günden 2022 yılı sonuna kadar 210 bin 416 kişi, sadece 2022 yılında ise 78 bin 461 kişi İş Kulüplerinden faydalanmıştır. Ayrıca 2022'de yılında çevrim içi olarak düzenlenen 1.317 İş Kulübü eğitiminden 17 bin 806 kişi faydalanmıştır. İŞKUR'un bu kapsamlı hizmetleri, iş arayan ve kariyer geliştirmek isteyen bireylerin desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 2.5: Bireysel Görüşme Yapılan Eski Hükümlü Sayısı

Kaynak: İŞKUR 2021 faaliyet raporu, (Çevrimiçi) <https://media.iskur.gov.tr/63685/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 15.07.2024

Şekil 2,5'de görüldüğü üzere 2021'de İŞKUR tarafından 8.224 eski hükümlü ile 14.099 bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu bireysel görüşmelerin detaylarına bakıldığında görüşme yapılan eski hükümlülerin 8.023'ü erkek, 201'i kadındır (İŞKUR, 2021: 28-32). İŞKUR, sadece iş arayanlarla değil, kariyer danışmanlığı ve iş koçluğu gibi danışmanlık hizmetlerini de sunarak iş arayanlar ile işverenler arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Bu kapsamlı hizmetler, özellikle dezavantajlı durumda

olan bireylerin iş bulma süreçlerinde destek olmaktadır. Eski hükümlülere yönelik iş ve meslek danışmanlığı faaliyetleri, önemli bir rol oynamaktadır; çünkü bu bireyler, uzun yıllar cezaevinde kalmaları ve işgücü piyasasından uzak kalmaları nedeniyle mesleki becerilerinde zayıflama veya değişen teknolojiye uyum sağlamada zorluk yaşayabilirler. İş ve meslek danışmanlığı, bu bireylerin iş bulma sürecinde gerekli beceri ve stratejilere sahip olmalarına yardımcı olabilir.

İş ve meslek danışmanlığı faaliyetleri kapsamında sağlanacak eğitim ve danışmanlık hizmetleri şu konuları içermektedir:

- İnsan ilişkiler becerilerinin geliştirilmesi
- Öz yönetim becerileri, problemlerle mücadele etme ve karar verme becerilerinin güçlendirilmesi
- Planlama ve hedef belirleme becerilerinin geliştirilerek kariyer hedeflerinin belirlenmesi
- İstihdam ile ilgili becerilerin kazandırılması ve iş arama becerilerinin geliştirilmesi
- Tahliye koşulları altındaki eski hükümlülere zorluk çıkarabilecek istihdam durumlarının belirlenmesinde yardımcı olunması
- Özgeçmiş ve referans oluşturma konusunda destek
- İşverenlerin ön yargılarına karşı çeşitli danışmanlık faaliyetlerinde bulunma (Birçok işveren eski bir suçluyu işe almayı isteyebilir; ancak yaygın yanlış algılamalar hala engel teşkil edebilir.)

Eski hükümlülerin iş bulduklarında bu pozisyonu sürdürmeleri, bir dizi özel ihtiyaç ve zorlukla karşılaşabilecekleri bir süreci içermektedir. Bu noktada benlik saygısı, iletişim becerileri, girişkenlik, öfke yönetimi, stresle başa çıkma ve karar verme gibi konularda yaşanabilecek sorunlar, kariyer oluşturma aşamasında belirgin olmayabilir; ancak iş hayatına geçildiğinde ortaya çıkabilmektedir. Eski hükümlüler, cezaevi deneyimleri ve işgücü piyasasından uzak kalmaları nedeniyle bu konularda meslek danışmanlığı faaliyetleri kapsamında özel desteklere ihtiyaç duyabilirler. Meslek danışmanlığı faaliyetleri, eski hükümlülere iş bulma sürecinin ötesinde de

destek sağlamayı hedeflemektedir. Bu destek; iş yaşamında karşılaşılan zorlukları aşma, benlik saygısını güçlendirme, etkili iletişim becerileri kazanma, girişkenlik ve motivasyonu artırma, öfke yönetimi ve stresle başa çıkma konularında rehberlik içermektedir. İşte ortaya çıkan sorunlarla başa çıkmak, iş yerinde uyum sağlamak ve uzun vadeli bir kariyer oluşturmak için eski hükümlülere sağlanacak destek; sadece iş bulma aşamasında değil, iş hayatının her aşamasında önemlidir. Meslek danışmanlığı, bu bireylerin iş dünyasındaki taleplerle başa çıkabilmeleri ve kişisel gelişimlerini sürdürebilmeleri için kapsamlı bir destek sistemini içermektedir (Employment Counselling Forex-Offenders, 2023).

2.4. Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitimler

Hükümlüler gerek cezaevinde gerekse tahliye sonrası rehabilitasyon ve eğitim ihtiyaçları, tutuklu ve hükümlü ailelerinin desteklenmesi gibi konularda zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların çözümü, suç işleme eğilimini azaltarak topluma daha güvenli bir ortam sağlayacaktır. Bu nedenle ceza sistemi ve ceza infaz kurumlarıyla ilgili kurumlar sürekli çözüm arayışları içindedir. Bu süreçte ceza infaz kurumlarında eğitim ve rehabilitasyon faaliyetlerine daha fazla odaklanılmakta; bu doğrultuda, alanında uzman profesyoneller işe alınmakta ve farklı kurumlardan eğitmenler ve öğreticiler görevlendirilmektedir (Işık, 2010: 250). Bu kapsamda modern ceza infaz kurumlarında eğitim-öğretim, meslek edindirme kursları, psiko-sosyal destek hizmetleri, kültürel ve sosyal etkinlikler ile dini hizmetler gibi birçok farklı faaliyet gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlerle hükümlülerin ve tutukluların rehabilite edilmesi, suç işleme eğilimlerinin azaltılması ve topluma yeniden entegrasyonlarının desteklenmesi amaçlanmaktadır. Özetle ceza infaz kurumlarındaki eğitim-öğretim ve rehabilitasyon faaliyetleri, suçla mücadelede ve toplumun güvenliği sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Bu faaliyetlerle suç ve suçlu oranlarının azaltılması, toplumun huzur ve güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır (Işık, 2010: 250-251).

Ceza infaz kurumları; hükümlülere sunduğu hizmetlerle eğitim, sağlık, psiko-sosyal destek, meslek edindirme, bireyselleştirme ve toplumla uyum sağlama, suçluluk duygusundan kurtulma, kişisel ve toplumsal gelişim alanlarında kapsamlı programlar oluşturarak hükümlülerin kuruma girişten salıverilme sürelerine kadar olan süreç

içinde bedensel ve zihinsel sağlıklarını korumalarına ve toplumsal gelişimlerine katkıda bulunmalarına odaklanmaktadır (Coppedge ve Strong, 2013). Bu bağlamda ceza infaz kurumları tarafından sunulan çeşitli hizmetler şunları (İyileştirme ve Topluma Kazandırma Daire Başkanlığı, 2021). İçermektedir:

- **Eğitim ve Mesleki Eğitim:** Ceza infaz kurumları, hükümlülere çeşitli eğitim ve mesleki eğitim fırsatları sağlayarak topluma entegrasyonlarını destekler ve suç tekrarını azaltır.
- **Sağlık Hizmetleri:** Hükümlülerin sağlık ihtiyaçlarına yönelik olarak ceza infaz kurumları; tıbbi muayeneler, tedaviler ve ilaçlar gibi çeşitli sağlık hizmetleri sunar.
- **Psiko-sosyal Destek:** Ceza infaz kurumları, hükümlülerin psikososyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere danışmanlık ve terapi hizmetleri sunar; bu sayede suç nedenleri üzerinde çalışmalarını ve suç tekrarını önlemeyi amaçlar.
- **Dinî Hizmetler:** Hükümlülere yönelik dinî hizmetlerle ceza infaz kurumları tarafından sunulurken manevi ihtiyaçların karşılanması amaçlanır.
- **Sportif Etkinlikler:** Ceza infaz kurumları, hükümlülerin sağlıklı yaşam tarzını benimsemelerini ve ruhsal sağlıklarını korumalarını teşvik etmek adına çeşitli sportif etkinlikler sunar.

Bu hizmetler, hükümlülerin suç sonrası topluma uyum süreçlerine olumlu bir şekilde etkileyerek rehabilitasyon ve yeniden entegrasyonlarını desteklemektedir (İyileştirme ve Topluma Kazandırma Daire Başkanlığı, 2021). Hükümlüler için tasarlanan iyileştirme programları; onların kanunlara uygun bir yaşam tarzı benimsemeleri, düşünce ve duygularını düzenlemeleri, aile ve topluma karşı sorumluluk duygularını geliştirmeleri ve sosyal hayata uyum sağlamaları için uygulanan yöntemler içerir. Programlar; bireyin geçmişı, suç işleme sebepleri, önceki mahkûmiyetleri, yetenekleri, psikolojik yapısı ve serbest bırakıldıktan sonraki beklentileri gibi faktörler dikkate alınarak düzenlenir. İnfaz kurumlarında eğitim ve psikososyal hizmetler sağlanarak hükümlüler uygun iyileştirme programlarına yerleştirilir ve ceza sürecinin başından tahliyeye kadar planlamalar yapılır. Kurumlar,

bireylerin özelliklerine göre farklı güvenlik önlemleri benimser. Bu süreçte çeşitli kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu kurumları, vakıf ve dernekler, gönüllü bireyler ve tüzel kişilerle iş birliği yapılır ve kamu kurumları gerekli yardımları sağlar (Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, 2020).

Hükümlülere sağlanan mesleki eğitimler; onların yeni beceriler kazanmalarını, özgüvenlerini artırmalarını ve bir amaç duygusu edinmelerini sağlayarak rehabilitasyon sürecine katkıda bulunabilir. Mesleki eğitimin cezaevlerindeki önemi, tekrar suç işleme oranlarının azaltılmasına ve bireylerin cezaevinden tahliye olduktan sonra tekrar suç işlemelerinin önlenmesine katkıda bulunma potansiyelinde yatmaktadır. Mesleki eğitim, hükümlülerin iş bulma şanslarını artırarak fırsat eşitsizliğinden kaynaklanan suç faaliyetlerine geri dönme olasılığını azaltabilir. Ayrıca onun rehabilitasyonunda mesleki eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Cezaevlerindeki mesleki eğitim faaliyetleri, hükümlülere gelecekte işgücüne daha etkin bir şekilde katılabilmeleri için gerekli eğitim ve teknik becerileri kazandırmayı amaçlayan çeşitli programları içermektedir (Importance and Availability of Vocational Training in Prisons, 2013; Coppedge, Strong, 2013:116).

Ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitim programları, rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla mahkûmlara çeşitli beceriler kazandırarak gelecekte kendilerine fayda sağlayacak deneyimler sunmaktadır. Bu eğitim programları; mahkûmların kendi eğitim ve gelişimlerine duydukları arzu, profesyonel eğilimleri ve hedefleriyle uyumludur. Bu durum, mahkûmların iş bulmaya hazır ve istekli olduklarının bir göstergesidir. İş sahibi olmaları, aylık gelirlerinde ve mesleki becerilerinde artışa neden olabilir. Ayrıca sosyal damgalanmanın üstesinden gelmelerine yardımcı olarak tutuklanma, hapis cezası ve aileleri veya ebeveynleri tarafından kabul edilmeleri gibi zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Mahkûmlara yönelik mesleki eğitim programlarının uygun bir şekilde artırılması, özellikle de teknik gelişmelerle adım atarak modern çağa uygun öğretim yöntemlerinin etkinleştirilmesi ve güncellenmesi gereklidir (Althoneibat, 2022: 7; Ghassan, 2022). Gelişmişlik düzeyine bağlı olarak cezaevi harcamalarının da değişiklik gösterdiğini

söylemek mümkündür. Türkiye'deki cezaevleri, gelişmiş ülkelerdeki benzer kurumlarla kıyaslandığında daha düşük standartlara sahip olabilir. Örneğin Türkiye'de tutuklu ve hükümlüler için aylık olarak ayrılan iâşe bedeli 21 dolar iken İsviçre'de bu miktarın 385 dolar olduğu görölmektedir. Küresel dünyada ve Türkiye'de cezaevleri 2021 raporu küresel düzeyde ve Türkiye'de cezaevleri konusundaki durumu ele almaktadır (Peköz, 2021). Ancak bu tahsis, ulusal gelir başta olmak üzere ekonomik göstergelerle bağlantılı olarak ele alındığında rakamsal olarak değil oransal olarak değerlendirilmesi yerinde olabilir.

Eğitimin sürdürölmesi için gereken bu maddi araç ve ekipmanın temin edilmesi, mahkûmların eğitim programlarına uygun modern öğretim yöntemleriyle donatılmasını içermektedir. Bu; mahkûmların eğilimlerine, yeteneklerine ve isteklerine uygun çeşitli eğitim programlarının tasarlanması ve düzenlenmesi gerekliliğini ortaya koyar. Bu süreç; önce modern eğitim yöntemlerinin kullanılmasını, ardından mali kaynakların ve gerekli ekipmanın sağlanması içermektedir (Althoneibat, 2022). Bu kapsamda, çeşitli kuruluşlar tarafından projeler gerçekleştirilmektedir. Bu projelere örnek olarak Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan “*Eğitim ve Öğretim İş Birliği Protokolü*” kapsamında 46 Adalet Mesleki Eğitim Merkezi hayata geçirilmiştir. Bu merkezler aracılığıyla şu ana kadar 4 bin 381 hükümlü ve tutuklu meslek belgeleri almıştır ve bu sayının 101'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda bu tür eğitimler düzenlenmekte olup Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu Daire Başkanı Hüsnu Gezginci; işyurtlarının amacının hükümlü ve tutuklulara meslek kazandırmak, mevcut mesleklerini devam ettirmelerini sağlamak ve tahliyeden sonra sosyal hayata uyumlarını kolaylaştırmak olduğunu açıklamıştır. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu ve İşyurdu Müdürlüğü, ülke ekonomisine katkı sağlamakta ve yerli üretimi desteklemektedir. Adalet Bakanlığı iş birliğiyle hayata geçirilen Adalet Mesleki Eğitim Merkezleri ve işyurtları, hükümlülerin meslek edinmelerine ve topluma kazandırılmalarına yönelik önemli adımlar atmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın desteğiyle işyurtlarının atölyeleri geliştirilmiş ve modernleştirilmiş, hükümlülerin

mesleklerini icra etmeleri sağlanmıştır. Üretilen ürünler ekonomiye katkı sağlamakta ve kamu kurumlarının ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Özellikle Niğde gibi görece küçük illerde yaşanan bu gelişmeler ilgili ile büyük katkılar sağlamaktadır. Gezginci; hükümlülere ustalık, kalfalık ve çıraklık belgeleri verilerek kendi işyerlerini açabileceklerini ifade etmiştir. Bu faaliyetlerin genişletilmesiyle hükümlülerin sosyal ve ekonomik hayata daha sağlam adımlarla dönüşleri sağlanabilir (Özkul, 2024).

2.4.1. Kurumsal İş Birlikler

Ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin toplumsal hayata uyum süreçlerini hızlandırmak ve meslek edinmelerini desteklemek amacıyla kurulan koruma kurulları, Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle faaliyet göstermektedir. Bu kurullar, salıverilen hükümlülere meslek edindirme kurslarına katılma imkânı sağlamakta ve iş bulma süreçlerinde destek olmaktadır. Ayrıca yerel olanakları kullanarak işletmelerle iletişime geçerek hükümlüleri işe yerleştirme konusunda girişimlerde bulunmaktadır. Koruma kurulları; Türkiye İş Kurumu başta olmak üzere çeşitli kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve dernekleri işbirliğine çağırarak, iş ve meslek edindirme projeleri hazırlamakta ve bu projelerin yürütülmesinde rol almaktadır (Ceza İnfaz Kurumlarından Salıverilen Hükümlülere Yönelik Yürütülen Çalışmalar, 2019).

Genel Müdürlük tarafından oluşturulan Standartlar Sistemi, ceza infaz kurumlarında hayat boyu öğrenme anlayışıyla yürütülen eğitim sürecini belirlemektedir. Tutuklu ve hükümlülerin eğitim ve mesleki durumları, kurum öğretmenleri tarafından gelişimsel bir perspektifle incelenmektedir. Bu nedenle mahkûmların ve tutukluların salıverildikleri süreç boyunca ihtiyaçlarına uygun bir eğitim programı oluşturulur. Eğitim hizmeti, tutuklu ve hükümlülere eğitimlerini ilerletmeleri, ilgi ve yeteneklerine uygun meslek sahibi olmaları için rehberlik eder ve gerekli desteği sağlar. Eğitim hizmeti, eğitim kursları ve öğretim kurs programlarını düzenlemektedir. Bu programlar, İŞKUR, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Bu işbirlikleri çerçevesinde “Ceza İnfaz Kurumları ve

Tutukevlerinde Uygulanacak Meslek ve İş Kurma Kursları Projesi” de başarılı sonuçlar ortaya koymuştur. Ayrıca, İŞKUR, işgücünün niteliğini artırmak amacıyla çeşitli mesleki eğitim kursları düzenler ve bu kurslar, işverenlerin ihtiyaç duydukları mesleklerde işsizlerin mesleki niteliklerini artırmayı hedeflemektedir (Eğitim Servisi Faaliyetleri, 2021). İŞKUR'un hükümlülere yönelik düzenlediği mesleki eğitim kursları, istihdam edilmelerinde güçlük çeken gruplara destek olmayı amaçlar. İstihdam edilmelerini kolaylaştıracak çeşitli eğitimlere katılımları teşvik edilir. Ayrıca İŞKUR, Adalet Bakanlığı, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde cezaevlerindeki hükümlülere yönelik çeşitli mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir (Mesleki Eğitim Kursları, 2023). Eski hükümlülere yönelik düzenlenen kursların sayısı, niteliği ve katılımcı sayısının artırılması önemlidir. Kurslara katılan eski hükümlülerin, başladıkları kurslara düzenli olarak devam etmeleri büyük bir önem taşır. Bu kurslar kapsamında Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumundan tahliye olan 40 eski hükümlüye yönelik Niğde Denetimli Serbestlik Birimi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi ortaklığında ikinci şansım gastronomi projesi ile eski hükümlülere aşçılık eğitimi vererek belge almaları sağlanmıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarında eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesinde Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmaktadır. Bu kamu ve sivil toplum kuruluşları; Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Çalışma Genel Müdürlüğü, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Türkiye Sakatlar Konfederasyonu (TSK) gibi kuruluşlar sıralanabilir. Ayrıca ceza infaz kurumlarında düzenlenen konferans, seminer, konser, tiyatro, bilgi yarışması, münazara gibi sosyal ve kültürel etkinlikler, eğitim servisi tarafından planlanmaktadır. Salıverilen hükümlülerin sosyal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarına yönelik çözümler üretmekte ve aileleriyle olan ilişkilerini güçlendirme konusunda destek sağlamaktadır. Bu kapsamda, eğitimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla gerekli olanakları temin etme ve iş kurma projelerini

destekleme gibi çalışmalar yürütmektedirler (Ceza İnfaz Kurumlarından Salıverilen Hükümlülere Yönelik Yürütülen Çalışmalar, 2019).

Koruma kurulları, ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin karşılaştığı psikolojik, sosyal ve ekonomik zorlukların çözümünde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda sundukları hizmetler şunlardır:

- Salıverilen hükümlülere meslek edinmeleri ve iş bulmaları konusunda destek sağlanmakta; hükümlüler tespit edilerek meslek edindirme kurslarına yönlendirilmektedir.
- Yerel imkânlar değerlendirilerek koruma kurulu üyeleri tarafından fabrika ve işletmeler ziyaret edilmekte ve işe yerleştirme girişimleri yapılmaktadır.
- Sanat sahibi olan veya tarım işletmeciliği yapmak, işyeri açmak isteyen hükümlülere araç ve kredi sağlanması için danışmanlık ve destek sunulmaktadır.
- Denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından hazırlanan mesleki eğitim ve iş kurma projeleri değerlendirilerek desteklenmekte, projelerin yürütülmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi sağlanmaktadır.
- Hükümlülere gıda, giyecek, barınma gibi ihtiyaçları doğrultusunda yardım edilmekte ve aileleri ile sosyal çevreleri arasındaki psiko-sosyal sorunların çözümü için destek sağlanmaktadır.
- Salıverilen genç hükümlülerin veya diğer hükümlülerin eğitimlerine devam etmeleri için gerekli tedbirler alınmakta; okul tespiti, konaklama düzenlemeleri, eğitim masraflarının karşılanması ve rehberlik hizmetleri gibi konularda destek verilmektedir.
- İş edindirme ve mesleki eğitim projeleri oluşturularak hükümlülerin topluma kazandırılması ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması için Türkiye İş Kurumu ve diğer kurumlarla iş birliği yapılmaktadır. Hazırlanan projeler ilgili yerel Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri tarafından değerlendirilerek uygun bulunanlar Türkiye İş Kurumu'na sunulmaktadır.

- Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın belirlediği ilke kararları doğrultusunda, eski hükümlülerin kendi işlerini kurma projeleri için hibe miktarları belirlenmektedir.

Bu kapsamda hükümlülere yönelik kurumsal işbirlikleri çerçevesinde, “İşyurtları Müdürlüğü”, “Halk Eğitim Merkezleri”, “İŞKUR” ve “KOSGEB” gibi kuruluşlar aktif rol oynamaktadır. İş Yurtları Kurumu, 1997 yılında çıkarılan 4301 sayılı Kanun ile ülkemizde ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülere meslek öğretmek veya mevcut mesleklerini sürdürmelerine destek olmak amacıyla İşyurtları Kurumu kurulmuştur. Daha sonra Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi tarafından yeniden düzenlenmiştir. Bu kararname kapsamında “İşyurdu” terimi; ceza infaz kurumları ve tutukevleri bünyesinde hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını geliştirmeyi, korumayı veya yeni bir meslek veya sanat öğrenmelerini sağlamak amacıyla oluşturulan tesisleri, atölyeleri ve benzeri birimleri ifade etmektedir. Bu birimlerde üretilen ekonomik değerlerin pazarlanması da hedeflenmektedir (İş Yurtları Daire Başkanlığı 2021 Faaliyet Raporu, 2021).

9 Ağustos 1997 tarihinde Resmi Gazete ‘de yayımlanan ve 23075 sayılı kanunla hayata geçirilen “4301 Sayılı Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun,” Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren İşyurtları Kurumu'nu oluşturmuştur. Bu kanunun 1. maddesinde İşyurtları Kurumu'nun temel hedefinin hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını korumak, geliştirmek veya yeni bir meslek öğrenmelerini sağlamak olduğu ifade edilmektedir. İşyurtları; ceza infaz kurumları ve tutukevleri bünyesinde kurulan tesisler, atölyeler ve benzeri birimlerdir ve burada üretilen ekonomik değerlerin pazarlanmasını amaçlar (Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İşyurtları Kurumuna İlişkin Bazı Hükümlerin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun, 1997).

İşyurtları, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek veya yeni bir meslek edinmelerini sağlamak amacıyla ceza infaz kurumları ve tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesislerdir. Türkiye'de bu tür işyurtları ve benzeri üniteler, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

kapsamında düzenlenmektedir. Hükümlülerin işyurtlarında çalıştırılmasının temel nedeni, tahliye sonrasında kendi geçimlerini sağlayabilecekleri meslekleri öğrenmelerini sağlamaktır. Bu uygulama ile ayrıca hükümlülerin tekrar suç işlemesini engellemek, toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlamak ve toplumu suçlardan korumak gibi ikincil amaçlar da hedeflenmektedir. Çünkü birçok hükümlünün suça tekrar bulaşmasının temel sebeplerinden biri düzenli bir işe sahip olmamaktadır. Bu nedenle işyurtlarında geçirilen süre; çalışma disiplini ve mesleki becerilerin geliştirilmesi açısından kritik bir fırsat sunmaktadır (İşyurtları , 2024)

Özel sektörle gerçekleştirilen işbirliği kapsamında hükümlülerin sağlık, sigorta ve yemek masrafları cezaevi tarafından karşılanırken iş eğitimi özel sektör tarafından sağlanmaktadır. İşle ilgili faaliyetler cezaevi sınırları içinde yürütülür ve işyerinin güvenliği cezaevi tarafından sağlanır. Hükümlülerin çalıştırma ücretleri ödenir ve üretimle ilgili maliyetler özel sektör tarafından karşılanır. Bu işbirliği, çeşitli faydalar sağlar. Hükümlüler iş ahlakı kazanır, yeni meslekler öğrenir ve çalışma deneyimi edinir. Özel sektör, düşük maliyetli işgücü ve iş atölyelerine kira ödememe gibi avantajlar elde eder. Toplum ise hükümlülerin aileleri üzerindeki maddi yük azalır; infaz sisteminin devlet üzerindeki mali külfeti hafifler, ceza infaz kurumlarındaki atıl işgücü ekonomiye kazandırılır ve suç işlemiş bireyler üretken hale getirilir (Kara, 2014: 4). Ceza infaz kurumlarında yürütülen işyurtları çalışmalarının esas hedefi; meslek sahibi hükümlü ve tutukluların mevcut meslek ve sanatlarını koruyarak geliştirmek, aynı zamanda meslek sahibi olmayan hükümlülerin yeni meslek ve sanatlar öğrenmelerine destek olmaktır. Bu kapsamda olan diğer bir kuruluş ise Halk Eğitim Merkezleridir. Halk Eğitim Merkezleri, her yaştan ve sosyal durumdan vatandaşa yönelik ücretsiz kurslar sunarak mesleki, sosyal, ekonomik, fiziki ve kültürel alanlarda hayat boyu öğrenme felsefesini benimseyerek eğitim sağlar. Bu çerçevede ceza infaz kurumlarında, Adalet ve Milli Eğitim Bakanlıkları iş birliğiyle mesleki eğitim merkezleri açılmıştır. Bu merkezlerde hükümlüler; çeşitli mesleklerde eğitim alarak çıraklık, kalfalık, ustalık ve meslek lisesi diploması elde edebilmektedirler. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında yapılan “Eğitim ve Öğretim İşbirliği Protokolü” ile ceza infaz kurumları bünyesinde mesleki eğitim merkezleri kurulması hedeflenmiştir. Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim

Bakanlığı protokolleri ile ceza infaz kurumları bünyesinde halk eğitim merkezleri açmaktadırlar. Bu merkezler ile tutuklu ve suçluların eğitimden, iş ve meslek kurslarından, sosyo-kültürel kurslardan, din eğitimi hizmetlerinden ve kütüphane çalışmalarından faydalandığı ve cezaevlerinde toplam 58 bin kişiye eğitim verildiği görülmüştür. Ayrıca son yıllarda 82 bin hükümlü ve tutuklunun mesleki eğitim kurslarına katıldığı ifade edilerek bu hizmetlerin iyileştirilmesinin bireysel ve toplumsal gelişimi koruma amacı taşıdığını dile getirilmiştir. (Mesleki Eğitim Merkezi, 2020). Bu kapsamda Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde kurulan Niğde Şehit Abit Tüber Adalet Mesleki Eğitim Merkezi; ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların meslek edinme süreçlerini desteklemek, mevcut mesleki becerilerini geliştirmek ve yarım kalan mesleki eğitimlerini tamamlamalarına odaklanmaktadır. Merkezin müdürü Türker Yavuzer ile yapılan görüşme detaylı olarak ekte belirtilmiştir. Hükümlüler; teorik eğitimleri tamamladıktan sonra sadece ustalık, çıraklık ve kalfalık belgelerini değil, aynı zamanda meslek lisesi diplomasını da alma imkanına sahip olmaktadır. Bu merkezde hükümlüler; mesleki eğitim almanın yanı sıra çıraklık, ustalık ve kalfalık diplomasına da sahip olabilmektedirler. Ayrıca merkezde hükümlülerin kariyer yapmalarına da olanak tanınmaktadır. Hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra girişimcilik ve sosyo-ekonomik yeteneklerinin artırılması amacıyla araştırmalar yapılacak ve hükümlülerin topluma uyum sağlamaları için çeşitli destekler sunulmaktadır. Bu süreçte 81 farklı alanda; özel okul eğitimini andıran bir şekilde kişisel gelişim, hobiler veya istihdam alanlarında sertifika programları bu merkezde yürütüleceği dile getirilmiştir (Mesleki Eğitim Merkezi, 2020).

İşbirliği çerçevesinde olan diğer bir kurum ise Denetimli Serbestlik Müdürlükleridir. Devlet, mahkûmların topluma kazandırılması için bir dizi eğitim programı sunmaktadır. Ancak elde ettikleri mesleği pratiğe dökmekte zorlanan mahkûmlar için bir sorun bulunmaktadır. Bu zorluğun altında; fiziksel beceri, maddi sermaye ve sosyal sermaye eksikliği gibi faktörler yatmaktadır. İşte mahkûmların sosyal sermayelerini artırmak, onları topluma entegre etmede kritik bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine büyük görev düşmektedir. Bu kapsamda yapılan görüşme neticesinde Niğde İli Denetimli

Serbestlik Müdürlüğü faaliyetleri ve çalışmaları şu görüşme kayıtları ile ele alınmış ve ekte belirtilmiştir. Denetimli serbestlik birimleri; toplumsal uyum, rehabilitasyon, işgücüne dâhil olma ve mesleki eğitim gibi konularda mahkûmlara önemli destekler sunarak onları topluma kazandırmada kilit bir role sahiptir. Bu uygulamalar denetimli serbestlik uzmanları tarafından sağlanmakta olup: *“Denetimli serbestlik uzmanları, hükümlülerin risk ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi sonucunda eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini yürütmektedir. Çeşitli kurum ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde hükümlülerin yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal hayata uyumlarını sağlamak öncelikli görevleridir”* (Denetimli Serbestlik, 2021). Bireylere ve gruplara özel programlar uygular, projelere ve eğitim programlarına katılımı teşvik eder; boş zamanlarını grup çalışmalarıyla değerlendirirler. Ayrıca hükümlüleri tespit ederek onlar için seminerler ve grup çalışmaları düzenler ve bu süreçleri üç aşamada geliştirmektedir. Bu çerçevede hükümlülerin topluma uyum sağlamalarına destek olmak, yeniden suç işlemelerini önlemek için onları eğitmek, sportif faaliyetlerde bulunmak, kültürel ve sanatsal katılımlarını teşvik etmek ve özellikle antisosyal eğilimleri olan bireyleri bu faaliyetlere yönlendirmek amaçlanmaktadır. Bu çalışmaların yürütülmesinde çeşitli kurum ve sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri de büyük önem taşımaktadır (Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, 2019).

Kurumsal işbirliği çerçevesinde büyük bir öneme sahip olan diğer bir kuruluş ise Türkiye İş Kurumudur. Kısaca İŞKUR, 5 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren bir kuruluştur. İŞKUR; istihdam alanında faaliyet göstererek yoksulluğu azaltmayı, işsizlere iş arama eğitimi, istihdam eğitim programları, toplum yararına çalışma programları ve işe yerleştirme sürecinde arabuluculuk faaliyetleri sunmayı amaçlayan bir kurumdur. Bu çerçevede İŞKUR’un amacı; yalnızca işsizlere iş bulmakla sınırlı kalmayıp istihdam politikalarının oluşturulması, işgücü piyasasının analizi ve güçlendirilmesi gibi geniş kapsamlı faaliyetlere odaklanmaktadır (Odabaşı, 2009:45). İŞKUR, aktif ve pasif işgücü politikalarının yanı sıra hükümlü ve eski hükümlü bireyleri istihdam etmeyi hedefleyen bu kapsamda kapsamında mesleki eğitim kursları sunmaktadır. Bu kurslar aracılığıyla, hükümlü ve eski hükümlü bireylerin istihdama kazandırılmaları ve gerekli niteliklere sahip olmaları için destekler sağlanmaktadır (Gençtürk, 2019:44). Aktif

istihdam politikaları, “Mesleki Eğitim Programları, Toplum Yararına Çalışma Programları, Sübvansiyonlu İstihdam Programları ve Kendi İşini Kuranlara Yönelik Programlardır. (Kasapoğlu ve Murat, 2018:487). Türkiye'deki eski hükümlülerin istihdamını desteklemek amacıyla çeşitli programlar bulunmaktadır. Bu programlardan biri, cezaevinden tahliye olanlara işe yerleştirme ve mesleki eğitim hizmetleri sağlayan “Hükümlülere ve Denetimli Serbestlikle Tahliye Edilenlere İstihdam Desteği Sağlanması” programıdır. İŞKUR; aynı zamanda eski hükümlüleri işe alan işverenlere, işveren sigorta primlerinde indirim ve eğitim desteği gibi teşvikler sunmaktadır. Ayrıca İŞKUR, eski hükümlülere sosyal ve mali destek sağlamak için diğer kuruluşlar ve devlet kurumlarıyla iş birliği yapmaktadır. Aktif istihdam politikaları çerçevesinde “Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri” düzenlenmektedir. (Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri, 2023). Bu başvurular sonrasında, bütçe imkanlarına bağlı olarak kaynak tahsisi uygun görülen projelerde, tarım ve hayvancılık sektörlerine ait projeler için vergiler dahil en fazla 240.000 TL, diğer sektörlerde ait projeler için ise vergiler dahil en fazla 300.000 TL “kuruluş (demirbaş) desteği” sağlanmaktadır. Bu destekler, kurulacak işyerinin gerekli giderlerini kapsamaktadır.

Kurumsal işbirlikleri çerçevesinde diğer bir kuruluş, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)dir. Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) gelişimini desteklemek ve bu işletmelerin rekabet güçlerini artırmak amacıyla kurulmuş önemli bir kurumdur. KOSGEB'in girişimciliği destekleyen faaliyetleri arasında mali destek programları; eğitim danışmanlık hizmetleri, teknolojik gelişim ve inovasyon teşvikleri, uluslararası pazarlara erişim desteği, kuluçka merkezleri ve sektörel destekler bulunmaktadır. Eski hükümlülerin sosyal ve ekonomik entegrasyonlarını sağlamak amacıyla çeşitli mesleki eğitim programları, iş ve gelir imkanları sunan destekler sağlamaktadır. KOSGEB'in bu kapsamlı yaklaşımı, Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin yanı sıra toplumun farklı kesimlerinde yer alan bireylerin de potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak tanır. Bu sayede, ekonomik büyüme ve istihdam artışı gibi ulusal hedeflere katkıda bulunulurken sosyal adalet ve toplumsal uyumun güçlendirilmesi de desteklenmiş olur (KOSGEB, 2024).

Sonuç olarak, mesleki eğitim programları eski hükümlülerin topluma entegrasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı ve çeşitli kuruluşlar ile iş birliğiyle yürütülen bu programlar sayesinde hükümlülere çeşitli iş kollarında mesleki beceriler kazandırılmakta ve belge verilmektedir. Bu belgeler, tahliye sonrasında iş kurma veya mevcut işlerinde kariyer yapma imkanı sunarak ekonomik bağımsızlık sağlamaktadır. Ancak toplumda hala ön yargıların varlığı eski hükümlülerin entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, toplumsal farkındalık ve eğitim gerekliliği vurgulanmalıdır. Devletin destekleri ve kurumların iş birliğiyle, hükümlülerin sosyal hayata kazandırılması ve tekrar suça yönelmelerinin önlenmesi için sürekli çaba gösterilmelidir.

2.4.2. Mesleki Eğitimlerin Toplumsal İçerme ve İstihdam Yaratma Boyutu

Eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu sağlamak ve tekrar suç işleme olasılığını azaltmak için çeşitli sosyal politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalar; hapisane içinde rehabilitasyon programları, şartlı tahliye/denetimli serbestlik, iş bulma desteği, konut yardımı, destek hizmetleri, topluma entegrasyon programları, hukuki yardım ve ikinci şans inisiyatiflerini içermektedir. Etkinlikleri ve erişilebilirlikleri, farklı yönetim birimlerinin kaynakları ve siyasi iradesine bağlı olarak değişebilir. Ancak amaçları genellikle suç tekrarını azaltmak, rehabilitasyonu teşvik etmek ve bireylerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonu için fırsatlar sunmaktır (Griffiths, Dandurand ve Murdoch, 2007). Bu politikalar; cezalarını tamamlamış ve topluma geri dönen bireylere destek, fırsat ve kaynak sağlama amacı gütmektedir. Yapılan çalışmalar da bunları desteklemekte ve eski hükümlüler açısından önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak: Ducksworth (2010) “*The Prisoner Reentry Industry*”, adlı çalışmasında, Hükümlü Yeniden Entegrasyon Endüstrisi'nin ortaya çıkmasının, hapishaneden serbest bırakılan kişilerin geçiş sürecinde yardıma ihtiyaç duyduklarının fark edilmesinin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerin özellikle konut ve istihdam konularında yoğun bir şekilde yardıma ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. Ayrıca hapishaneden serbest bırakılan bireylerin toplumda

tam anlamıyla yeniden entegre olamadıklarını ve hala ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmiştir (Duckswort, 2010).

İstihdam desteği, bu politikaların önemli bir bileşenidir. Sabıka kayıtları nedeniyle iş arama süreçlerinde engellerle karşılaşan birçok eski hükümlü, iş eğitimi ve ikinci bir şans sunan programlar aracılığıyla istihdam imkânlarına erişir. Bu politikalar; suç tekrarını azaltmayı ve eski hükümlülerin istikrarlı, üretken yaşamlarını kurmalarına yardımcı olmayı hedefler. Barınma sorunlarına yönelik çözümler de bu politikaların bir parçasıdır. Ev sahiplerinin sabıka kaydı olan kişilere kira verme konusundaki tereddütleri nedeniyle eski hükümlüler için uygun konut bulmak zor olabilir. Bu sebeple, konut yardım programları eski hükümlülere uygun fiyatlı ve güvenli konutlar bulmalarında destek olur. Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, diğer önemli bir bileşendir. Eğitim imkânlarından mahrum kalmış olanlar için eğitime erişimi destekleyen politikalar, yeni beceriler edinmelerini ve akademik ya da mesleki eğitim almalarını sağlamaktadır. Benzer şekilde ruh sağlığı desteği gibi sağlık hizmetlerine erişim, eski hükümlülerin karmaşık ihtiyaçlarını karşılamak adına kritik önem taşımaktadır. Genel olarak etkili sosyal politikalar eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak için kapsamlı destek sağlamaktadır. İstihdam, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçları ele alarak bu politikalar; suç döngüsünü kırarak eski hükümlülerin topluma tekrar kazandırılmasını amaçlamaktadır (Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism, 2012).

Eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu, birçok zorlukla karşı karşıya olmaları ve yasal boşluklar gibi nedenlerle kamu kurumlarının zorunlu istihdam koşullarını yerine getirmediği gözlemlenmektedir (Göçoğlu, 2015: 851). Bu durum, eski hükümlü bireylerin topluma entegrasyonunda tutarsızlık ve eşitsizliğe yol açmaktadır. Yaş, cinsiyet, bölge, etnik köken, engellilik durumu gibi birçok faktör; bu grupların istihdamına, istihdamda kalmasına ve ilerlemesine engel olabilmektedir (Barrett, 2010:18).

Eski hükümlülerin ceza sürecini tamamlamasının ardından topluma entegre olmaları ve tekrar suç işlememeleri için sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreç, cezaevinden çıktıkları anda başlayıp infaz kurumunda aldıkları eğitim ve

destekle devam etmektedir (Şahin, 2001). Ancak istihdam, eğitim ve toplumsal entegrasyon gibi alanlarda eksiklikler; eski hükümlülerin hayata tutunma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Devletlerin dezavantajlı gruplar için geliştirdiği politikalar, eski hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması ve sosyal hayata entegrasyonu için kritik önem taşımış olmasına rağmen bu politikaların yetersizliği ve tutarsızlığı, bu grupların topluma saygın bir şekilde yeniden kazandırılma hakkını sınırlamaktadır (Tariq, 2020: 35). Bu eksikliklerin en temel hukuk metinleriyle güvence altına alınması sosyal devletler için vazgeçilmezdir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesi, ülkenin sosyal bir hukuk devleti olduğunu vurgularken 49. madde çalışmanın bir hak olduğunu ve bu hakkın herkes için geçerli bir ödev olduğunu belirtir. 2001'deki anayasa değişikliği; devletin işsizlikle mücadele politikaları oluşturarak işsizleri koruma, çalışma hayatını geliştirme ve çalışma hakkını güvence altına alma yükümlülüğünü getirir. Ancak eski hükümlülerin eğitim, sosyal ilişkiler ve ekonomik durumlarındaki zayıflıklar; istihdam olanaklarını sınırlar. Resmi makamlar, eski hükümlülerin devlet korumasına alınmasını sağlamak için özel önlemler almaktadır. Sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak dezavantajlı grupların, özellikle eski hükümlülerin, özel koruma ve destek tedbirleriyle sosyal koruma hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır (Savaş ve Eryalçın, 2020: 338). Çünkü eski hükümlülerin sosyal statülerine baktığımızda genellikle eğitim durumlarının kötü, aile yapılarının zayıf ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı oldukları görülmektedir. Bu durum, bu kişilerin istihdam edilmesini zorlaştırmakta ve bir işte sürdürülebilir bir şekilde çalışmalarını neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Bu nedenle eski hükümlülerin korunması ve topluma kazandırılması için özel yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle ceza infaz sürecinde meslek edindirme faaliyetleri ve iş başı eğitim programları gibi önlemler, bu bireylerin toplumsal yaşama hazırlanmalarında kritik önem taşımaktadır. Bu koruma faaliyetleri, istihdam öncesinde ve istihdam edildikten sonra devam etmeli ve bu şekilde eski hükümlülerin istihdam edilmeleri mümkün hale getirilmelidir (Aytaç, 2014: 425-426). Bu süreçteki her faaliyet titizlikle planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Her yıl 600.000'den fazla birey cezaevlerinden tahliye edilmekte ve birçok kişi topluma yeniden uyum sağlamaya çalışırken çeşitli önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların başında, işgücü piyasasına yeniden katılma süreci gelmektedir (Holzer, Raphael ve Stoll, 2003:2). Cezaevinden çıkan bireyler, topluma uyum sağlama çabalarında iş bulma konusunda önemli engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, eski hükümlülerin işgücü piyasasına entegrasyonunu zorlaştıran çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Eski hükümlülerin karşılaştığı iş bulma zorlukları, genellikle sosyal dışlanmaya ve önyargılara dayanmaktadır. Bu bireyler, geçmişteki cezaevi deneyimleri nedeniyle işverenler tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilebilirler. Bu durum, eski hükümlülerin iş başvurularının reddedilme olasılığını artırabilir ve topluma entegrasyon sürecini karmaşıktırabilir.

Sheppard ve Ricciardelli'nin (2020), “*Mental Health Effects Facing Recently Released Prisoners*”, çalışmasında, işverenlerin eski suçluları işe alırken bildirdiği olumsuz deneyimler arasında devamsızlık ve kötü davranış gibi performans sorunlarının yanı sıra iş arayanın yeniden suç işlemesi ve madde bağımlılığı vakalarının olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu tür durumların, eski hükümlü istihdamını olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

Holzer, Raphael ve Stoll'un (2003), “*Employment Barriers Facing Ex-Offenders*” çalışmasına göre, eski hükümlülerin iş bulma sürecindeki bu zorluklar, sadece bireylerin yeniden başlamak için değil aynı zamanda toplumun bu bireylere ikinci bir şans tanımak konusundaki tutumlarına da bağlıdır. Bu noktada işgücü piyasasına yeniden entegrasyonu desteklemek ve eski hükümlülere adil bir değerlendirme yapma fırsatı tanımak, toplumun genel refahı açısından önemlidir. Hapisten çıkan suçlular; topluma döndüklerinde çeşitli sosyal, ekonomik ve kişisel zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklar, suçsuz bir yaşam sürmeye çalışmalarını engelleyen önemli engeller oluşturabilir. Tahliye, genellikle hapis cezasından daha zorlayıcı bir süreçtir; çünkü eski hükümlüler damgalama, reddedilme, güvensizlik ve ayrımcılık gibi olumsuz deneyimlerle yüzleşmek zorunda kalabilirler. Bu durumda, toplumla başa çıkabilmek ve bu engelleri aşabilmek için eski hükümlülerin azim ve destekle ihtiyaçları vardır. Çoğu hapisten çıkan birey, hapishaneye girmeden önce bir işe

sahiptir ve serbest bırakıldıklarında o işe geri dönmeyi arzularlar. Ancak ceza adaleti araştırmalarına göre meşru bir iş bulmak ve sürdürmek, tekrar suç işleme olasılığını azaltabilir. Maaşın ne kadar yüksekse suça dönme olasılığının daha da düştüğü görülmüştür. Ancak eski hükümlülerin iş bulmada zorlandığı bir gerçektir. Pek çok mahkûm, hapisanedeyken istihdam becerilerini kaybeder ve iş deneyimi elde etme fırsatları sınırlıdır. İş bulma sürecini etkileyen bir dizi faktör bulunmaktadır ve eski hükümlülerin istihdam edilmemesinin ve hatta bazen düşünülmemelerinin çeşitli nedenleri vardır (Sahaja, 2021). Eski hükümlülerin işgücü piyasasındaki zorluklarını ele alırken karşılaştıkları başlıca engelleri şu şekilde sıralanabilir:

- **Sınırlı Eğitim ve Bilişsel Beceriler:** Eski hükümlüler genellikle sınırlı eğitim imkânlarına ve bilişsel becerilere sahiptir. Hapishane koşullarında eğitim almakta zorlanmaları, iş başvurularında rekabet avantajını azaltabilir.
- **Sınırlı İş Deneyimi:** Cezaevi sürecinde geçen zaman, eski hükümlülerin sınırlı iş deneyimine sahip olmalarına yol açar. Bu durum, işgücü piyasasında istihdam edilebilirliklerini olumsuz etkiler.
- **Madde Kötüye Kullanımı ve Fiziksel/Ruhsal Sağlık Sorunları:** Eski hükümlüler, hapishane deneyimleri nedeniyle madde kötüye kullanımı ve fiziksel/ruhsal sağlık sorunlarıyla mücadele edebilirler. Bu durum, istihdamda devamlılığı zorlaştırabilir ve iş performansını etkileyebilir.
- **İşverenlerin Tutum ve Davranışları:** Toplumsal damgalama nedeniyle işverenlerin olumsuz tutum ve davranışları, eski hükümlülerin iş bulma çabalarını engeller. Önyargılı yaklaşımlar, bu bireylerin adil bir iş başvuru sürecinden geçmelerini zorlaştırabilir.

Bu engellerin üstesinden gelmek ve eski hükümlülere daha iyi fırsatlar sağlamak için eğitim programları, mesleki beceri geliştirme kursları ve sosyal destek sistemleri gibi önlemler alınmalıdır. Aynı zamanda toplumdaki önyargıları azaltıcı eğitimler ve işverenlerle yapılan iş birlikleri, eski hükümlülerin işgücü piyasasına başarılı bir şekilde entegre olmalarını destekleyebilir. Fakat bu süreçte işgücü piyasasında bir dizi zorlukla karşılaşmaktadır. Zorlukların başında sınırlı eğitim ve bilişsel beceriler gelmektedir.

Eski hükümlüler genellikle hapishane sürecinde gerekli eğitimi almakta zorlanır ve bu, iş bulma sürecini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca sınırlı iş deneyimine sahip olmaları da işgücü piyasasındaki rekabeti zorlaştırır. Buna ek olarak fiziksel/ruhsal sağlık sorunları da eski hükümlülerin iş bulma sürecinde karşılaştığı engeller arasında yer alır. Bu kişiler, cezaevi koşullarında yaşadıkları stres ve travma sonucu çeşitli sağlık sorunlarıyla mücadele edebilirler. Bu durum, işverenlerin tereddüt etmelerine ve bu bireyleri işe almaktan kaçınmalarına neden olabilir (Graffam, vd., 2017: 5).

Günümüz ceza infaz sisteminde, hükümlü ve tutukluların tahliye edilmeden önce çeşitli eğitim ve iyileştirme programlarına katılmaları büyük bir önem taşımaktadır. Bu programlar; salıverildikten sonra bireylerin topluma uyum sağlamalarını, suç işleme riskini düşürmelerini ve yeniden suç işleme eğilimlerini önlemeyi hedefler. Bu sebeple ceza infaz kurumlarında yürütülen tüm eğitim ve iyileştirme çalışmaları, hükümlü ve tutukluların tahliyeden sonra daha hazırlıklı bir şekilde hayata adım atmalarını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Bu yaklaşım, toplumda güvenliğin artırılmasına ve suç oranlarının azaltılmasına katkıda bulunmaktadır (Eğitim ve Servis Faaliyetleri, 2021). Bundan dolayı Adalet Bakanlığı, ceza infaz kurumlarında sunulan meslek eğitimi programlarını genişleterek, mahkûmların topluma kazandırılmasını ve saygın meslek sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Ayrıca bu programlar ile mesleki eğitimin mahkûmların psikolojik durumlarını olumlu yönde etkileyeceği, güven ve özgüven kazandıracağı düşünülmektedir (Afyonkarahisar Adalet Mesleki Eğitim Merkezi , 2021). Zira özellikle cezaevindeki bireylerin başarıma ihtiyacının karşılanması son derece sınırlı bir alanda mümkün olabilmektedir. Mesleki eğitim yoluyla hem hükümlülerin başarıma ihtiyacı karşılanacak hem de ceza sonrası hayatları için hazırlanmaları sağlanacaktır.

2.4.2.1. Eski Hükümlülerin Topluma Entegrasyon Açısından Önemi: Mesleki Eğitim ve İstihdamın Rolü

Eski hükümlüler için mesleki eğitim, iş bulma ve cezalarını tamamladıktan sonra topluma başarılı bir şekilde entegre olmalarını sağlamak adına son derece önemli bir araç olabilir. Pratik beceriler kazanma ve sektöre özgü sertifikalar elde etme yoluyla, bu bireyler anlamlı iş fırsatlarına erişebilir ve topluma yeniden adapte olma süreçlerini güçlendirebilirler. Mesleki eğitim programları, eski hükümlülere amaç duygusu, artan özgüven ve başarı hissi kazandırarak yeniden suç işleme eğilimini azaltmada etkili bir rol oynayabilir. Bu tür programlar, topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyon sürecinde kritik bir rol oynayarak eski hükümlülerin sosyal ve ekonomik açıdan daha sağlam bir konuma gelmelerine yardımcı olabilirler (Mbatha, Kerre, Ferej ve Kitainge, 2019).

Eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması sürecinde, bireylerin bağımsız ve hukuka saygılı bir yaşam sürmeleri için yardıma ihtiyaçları vardır. Ulusal ve uluslararası sosyal politikalar, eski hükümlülerin istihdamını destekleyerek korunmalarını öngörür. Bu bağlamda, çalışma hayatının düzenlenmesi ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri, eski hükümlülerin toplumsal uyumlarını sağlamalarına ve sorunları çözmelerine yardımcı olacaktır. Genellikle genç yaş grubundaki eski hükümlülerin eğitim seviyeleri yetersiz olduğundan cezaevinden çıktıktan sonra iş bulmak zor olabilir. Bu nedenle, cezaevinde temel ve mesleki eğitim sağlanarak gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması önemlidir. Eski hükümlülerin işe yerleştirildikten sonra korunmaları için çeşitli önlemler alınmalıdır. Ücret ayrımcılığına karşı korunmaları, iş ilişkilerinin adil ve eşit şartlarda devam etmesi, işverenlere ağır yaptırımlar getirilmesi gibi düzenlemeler, eski hükümlülerin çalışma yaşamında daha güvende olmalarını sağlayabilir. Bu süreçte, eski hükümlülerin bağımsız iş kurma noktasındaki zorlukları da ele alınmalıdır. Devlet desteği, mikro kredi uygulamaları ve finans kuruluşlarının girişimcilik konusunda destekleri ile eski hükümlülerin kendi işlerini kurma imkânları artırılmalıdır. Eski hükümlülerin topluma entegrasyonu ve istihdam süreçlerinde başarıya ulaşabilmeleri için, eğitim, sosyal destek, iş bulma olanakları ve girişimcilik fırsatlarına odaklanan kapsamlı politika ve

uygulamaların hayata geçirilmesi önemlidir (Saygun, Işıksan ve Şahan, 2020:253-254).

Hükümlüler genellikle kümülatif sosyal ve ekonomik dezavantajlara maruz kalırlar; düşük eğitim seviyeleri, yüksek zihinsel hastalık ve işsizlik oranları gibi zorluklarla karşılaşır. Davis, Bozick, Steele, Saunders ve Miles (2013) can sıkıntısı gibi hapsedilmenin etkilerine uyum sağlamakta zorlanan hükümlülerin ciddi kötü davranışlara ve şiddete eğilimli olduklarını belirtmektedir. Ancak hükümlülere anlamlı faaliyetler sunulursa ve serbest bırakıldıktan sonra uygun becerilerle desteklenirse, toplum daha güvenli hale gelir ve yeniden suç işleme oranları azalacağı düşünülmektedir (Dissel, 2008).

Hapishane sürecinde katılım eğitimi, birçok hükümlünün günlük yaşamında önemli bir rol oynayabilir ve tahliye sonrası yerleştirme sürecinde önemli sonuçlar doğurabilir (Carson ve Sabol, 2012). Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında düşük eğitim düzeyine sahip hükümlüler işgücü piyasasında daha az fırsatla karşılaşır (Cohen, 2016). Eğitime katılan hükümlüler, tekrar suç işleme riskini azaltabilir ve eğitim, tahliye sonrası istihdam olanaklarını artırabilir (Irwin, 2008). Ancak eğitime erişim temel bir insan hakkıdır ve hükümlülerin bu haktan mahrum bırakılmamaları gerekmektedir (Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, 2012). Başarılı bir cezaevi eğitim programı için hükümlülerin kendi değerleri, yeterlilikleri ve yetenekleri hakkında olumlu bir öz değerlendirme yapmaları kritik bir öneme sahiptir. Pozitif öz değerlendirmelere sahip bireyler, çeşitli stres faktörleriyle başa çıkma yeteneğine sahiptirler; aynı zamanda aktif, doyumsuz ve bırakma eğiliminde olmayan bireylerdir (Karatepe, Haktanır ve Yorgancı, 2010). Öz değerlendirmesi yüksek olan hükümlüler, başa çıkma ve performans gösterme becerilerine sahip olabilirler. Luzira hapishanesi'nde gerçekleştirilen bir çalışma, örgün ve mesleki eğitim alan mahkûmların temel öz değerlendirmelerinin, hapishane sonrası yerleşim sürecinde belirgin bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Bu çalışma, cezaevlerinin gereken altyapıya sahip olmasıyla mahkûm sayısının azaltılmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, eğitim ve mesleki eğitimin cezaevlerinde sosyal sermayenin gelişimine katkı sağladığı da belirtilmektedir. Mahkûmların eğitim programlarına

katılmaları, özgüvenlerini artırarak, sosyal becerilerini geliştirerek ve tatmin duygularını güçlendirerek sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte, ıslah eğitimi alan mahkûmların tahliye sonrası istihdam olanaklarıyla pozitif bir ilişkisi olduğu da gözlemlenmektedir. Bu bulgular, eğitim ve rehabilitasyon programlarının mahkûmların yeniden topluma entegrasyonunu desteklemede önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Aheisibwe ve Kobusingye, 2019: 71-72). Ayrıca bu eğitim programlarına katılım bireylerde:

- **Öz yeterlilik inancı:** eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini etkilemede önemli bir faktördür. Bu kavram, bir bireyin belirli görevleri başarıyla yerine getirme ve zorlukları aşma becerisine olan inancını ifade eder. İş arayan eski hükümlüler bağlamında, öz yeterlilik inançlarının istihdam edilebilirliklerini etkilediği çeşitli yollar bulunmaktadır:
- **Güven ve Performans:** Yüksek öz yeterlilik inancı, kişinin işle ilgili görevleri etkili bir şekilde yerine getirme becerilerine olan güvenini artırır. Güçlü öz yeterliliğe sahip eski hükümlülerin iş fırsatlarına olumlu bir zihniyetle yaklaşmaları ve işyerinde başarılı olmak için gerekli güveni göstermeleri daha olasıdır.
- **Motivasyon ve Bağlılık:** Öz yeterlilik inançları, bireyin hedeflerine ulaşma konusundaki motivasyonunu ve bağlılığını etkiler. Yüksek öz yeterliliğe sahip eski hükümlülerin iş aramak, yeni beceriler edinmek ve zorluklar karşısında sebat etmek için motive olma olasılığı daha yüksektir.
- **Duygusal İstikrar:** Öz yeterlilik inançları, işyerindeki baskı ve taleplerle başa çıkmak için gereken duygusal istikrarı sağlar. Güçlü bir öz yeterlilik duygusuna sahip eski hükümlüler, stresle başa çıkma, zor durumlarla mücadele etme ve olumlu etkileşimler kurma konularında daha donanımlıdır.
- **İşveren Algısı:** İşverenler genellikle sorumluluk alabilecek ve kuruma etkili bir şekilde katkıda bulunabilecek adayları ararlar. Yeteneklerine güvenen eski suçluların işe alım yöneticileri tarafından güvenilir ve yetenekli çalışanlar olarak algılanma olasılığı daha yüksektir (Khasni, Keshminder,

Chuah ve Ramayah, 2023:13). Belirtilen bu durumlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmalara göre hükümlülere yönelik eğitim programları, katılımcıların hapisane sonrası 24 ay içinde daha düşük tutuklanma oranlarına sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu programlara katılan mahkûmlar, tekrar suç işleme riskini azaltmada etkili olabilmektedir (Taylor, 2014). Eğitime katılımın hükümlülerde yüksek motivasyona ve yaşamda başarı için nitelik kazanma isteğine yol açtığı ve mahkûmların öz değerlendirmelerini geliştirmek amacıyla motive oldukları da belirtilmektedir (Helen, 2015). Özellikle Amerika'da örgün ve mesleki eğitime katılan hükümlülerin %80'inin öz değerlendirmelerini geliştirdiği tespit edilmiştir (Kouimtzi, 2011). Cezaevi eğitimi, tutuklular için olumlu değişim ve insan kapasitesini sağlayan bir ortam yaratmaktadır (Kouimtzi, 2011). Cezaevlerindeki eğitim programları, toplum tarafından olumlu bir şekilde değerlendirilmesi nedeniyle vatandaşların desteğini almaktadır. Bu programlar, hükümlülere pratik beceriler kazandırmayı hedefler ve onları toplumun birer üyesi olarak kabul eder. Bu şekilde, serbest bırakıldıktan sonra toplumda aktif ve başarılı birer üye olmaları amaçlanmaktadır.

Rand Corporation (2013), “*Evaluating the Effectiveness of Correctional Education*”, adlı araştırma, cezaevlerindeki eğitim ve mesleki eğitimin sosyal sermayenin gelişimine olumlu katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Hükümlülerin eğitim programlarına katılımı; özgüvenlerini artırır, sosyal becerilerini geliştirir ve genel olarak tatmin duygusu yaşamalarına yardımcı olur. Bununla birlikte ıslah eğitimi ile tahliye sonrası istihdam arasında da olumlu bir ilişki bulunmaktadır.

Mahkûmların büyük bir kısmı zamanla serbest bırakılacaktır, bu nedenle serbest bırakma sonrasındaki topluluk yeniden entegrasyonu hayati bir öneme sahiptir. İstihdam, başarılı bir yeniden bütünleşmenin önemli bir faktörü olarak tanımlanmıştır (Coyle, 2009). Serbest bırakıldıktan sonra istihdam edilebilirliklerini artırmak, dolayısıyla rehabilitasyona olumlu bir katkıda bulunmak anlamına gelmektedir.

Hükümlülerin cezaevindeki sürecini kaybedilmiş bir zaman olarak görebilmesi ve hapisane döneminde dış dünyadaki değişikliklerden endişe duyması sık rastlanan

bir durumdur. Bu bağlamda, topluma yeniden entegre olmaları ve başarılı bir şekilde uyum sağlamaları için iki ana unsura dikkat edilmelidir (Erusta, 2016:58).

İlk olarak cezaevindeki süre zarfında eğitim ve mesleki eğitim programlarına katılım, tahliye sonrasında toplumla yeniden bütünleşmeleri ve iş bulmaları açısından kritik öneme sahiptir. Bu süreç, hükümlülerin cezaevinde aldıkları eğitimle donanmış olarak dış dünyaya adım atmalarını mümkün kılabilir.

İkinci olarak tahliye sonrasında karşılaşılabilecekleri önyargılar ve negatif tutumlarla başa çıkabilmeleri için danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyarlar. Bu destek, toplum içinde daha sağlıklı bir entegrasyon süreci geçirmelerine yardımcı olabilir. Toplumun hükümlülere karşı önyargılı bir tutum sergileme eğiliminde olabileceği göz önüne alındığında bu danışmanlık hizmetleri hükümlülere toplumla uyum sürecinde destek sağlayabilir ve olumlu bir geçiş yapmalarına yardımcı olabilir. Bu iki önemli faktör, hükümlülerin cezaevinden sonra başarılı bir şekilde topluma yeniden entegre olmalarını ve yaşamlarını düzeltmelerini destekleyebilir (Erusta, 2016:58).

2.4.2.2. Mesleki Eğitimin Çalışma Hayatı Açısından Önemi

Mesleki eğitim, bireylerin işgücünde başarılı olmak için gerekli bilgi ve becerileri geliştirmelerine yardımcı olmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, iş bulma ve sürdürme konusunda karşılaşılabilecekleri zorluklar göz önünde bulundurulursa özellikle hapsedilmiş ve topluma yeniden giren kişiler için geçerlidir. Ayrıca mesleki eğitim yeniden suç işleme oranlarının azaltılmasına da yardımcı olabilir. Araştırmalar; mesleki eğitim programlarına katılan eski hükümlülerin, katılmayanlara kıyasla yeniden suç işleme olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni; bu programların eski hükümlülere istihdam sağlamalarına ve cezaevi dışında istikrarlı, üretken hayatlar kurmalarına yardımcı olabilecek pazarlanabilir beceriler kazandırmasıdır (McNeeley, 2023). Genel olarak infaz kurumlarındaki mesleki eğitim; eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına, iş bulmalarına ve yeniden suç işleme olasılığını azaltmalarına yardımcı olmak için önemli bir araçtır. Eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim

programlarına yatırım yaparak daha güçlü, daha dirençli toplumlar oluşturmaya yardımcı olabilir ve suç ve hapis cezasının sosyal ve ekonomik maliyetlerini azaltabilir. Yeni bir RAND Corporation (Research And Development) raporuna göre, genel eğitim ve mesleki eğitim alan hapisane mahkûmlarının tahliye edildikten sonra cezaevine dönme olasılıkları önemli ölçüde daha düşük ve iş bulma olasılıkları bu tür fırsatlara sahip olmayan akranlarına göre daha yüksektir (Education and Vocational Training in Prisons Reduces Recidivism, Improves Job Outlook, 2013)¹. Toplumda yaşayan bireyler eşit şansa iş aramaya başlamaları ve adilce rekabet edebilmeleri adına kamu kurumlarından olan ceza infaz kurumları aracılığıyla verilen mesleki eğitim son derece önemli ve ikame edilemez bir hizmet olarak karşımıza çıkmaktadır. Cezaevleri veya gözaltı merkezleri gibi infaz kurumlarında mesleki eğitim, katılanların hayatları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Temel faydalardan bazıları (Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri, 2022) şunlardır:

- **İyileştirilmiş iş olanakları:** Mesleki eğitim programları mahkûmlara belirli bir alanda veya ticaretle başarılı olmak için ihtiyaç duydukları becerileri öğretebilir. Bu da tahliye edildikten sonra iş bulma ihtimallerini artırabilir ve kazançlı bir iş bulmalarına yardımcı olabilir.
- **Yeniden suç işleme oranlarında azalma:** Araştırmalar, mesleki eğitim programlarına katılan mahkûmların cezaevine geri dönme olasılıklarının katılmayanlara göre daha düşük olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni, mesleki eğitimin onlara topluma yeniden katılmaları ve üretken bir yaşam sürmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri sağlayabilmesidir.
- **Özgüven artışı:** Mesleki eğitim, mahkûmların yeni beceriler öğrenirken ve projeleri tamamlarken gurur ve başarı duygusu geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu, öz saygılarını artırabilir ve yeteneklerine daha fazla güven duymalarına yardımcı olabilir.
- **Gelişmiş toplum güvenliği:** Mahkûmlar tahliye edildikten sonra kazançlı bir iş bulabildiklerinde, suç teşkil eden faaliyetlerde bulunma olasılıkları

¹ RAND, dünya çapındaki toplulukların daha güvenli, daha emniyetli, daha sağlıklı ve daha müreffeh olmasına yardımcı olmak için kamu politikası zorluklarına çözümler geliştiren bir araştırma kuruluşudur.

azalır. Bu da toplum güvenliğini artırılmasına ve suç oranlarının azaltılmasına yardımcı olabilir. Genel olarak infaz kurumlarındaki mesleki eğitim çalışma hayatı açısından önemlidir çünkü mahkûmların işgücünde başarılı olmak için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri edinmelerine yardımcı olabilir. Yeniden suç işleme oranlarını azaltarak, özgüveni artırarak ve toplum güvenliğini geliştirerek, mesleki eğitim hem birey hem de bir bütün olarak toplum üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir.

Mesleki eğitim, gelişmiş ülkelerde hükümlülere sunulan önemli bir fırsattır. Eğitim programlarına katılan hükümlülerin çoğu iş bulmakta ve tekrar cezaevine dönmemektedir. Mesleki eğitim; hükümlülere yeni iş fırsatları, artan moral ve özgüven, olgunlaşma, iş birliği ve dayanışma yetenekleri kazandırır, iş tatmini sağlar, işgücü piyasasında değerlerini artırır ve yaratıcılıklarını geliştirir. Suç işleyerek hükümlü olan bireylerin cezaevinden çıktıktan sonra topluma kazandırılmaları için meslek veya beceri sahibi olmaları önemlidir. Bu amaçla ceza infaz sürecinde mesleki eğitimlere yönlendirilmeleri gerekmektedir. Meslek sahibi olmaları, iş bulma ve kendi işlerini kurma imkanı sağlar; ancak sermaye eksikliği bir engel olabilir. Bu sorunu aşmak için devlet desteği veya finans kuruluşlarının mikro kredi uygulamaları gibi destekleri önemli bir çözüm olabilir (Saygun, Işıksan ve Şahan, 2020).

1.3.1.5.3. İşsizlikle Mücadele Mesleki Eğitimin Önemi

Mesleki eğitim, işsizlikle mücadelede etkili bir araçtır, bireylere iş bulmaları için gerekli bilgi ve becerilerin yanı sıra kariyerlerinde ilerleme fırsatları sunar. Mesleki eğitim, insanlara iş beklentisi içinde olmasını sağlayarak ve kazanılan ücretler açısından akranlarına göre rekabet avantajı kazandırarak yeni beceriler öğrenmek veya mevcut becerilerini güncellemek isteyenler için daha fazla iş olanağı oluşturarak yoksulluk seviyelerinin azaltılmasına yardımcı olur.

Koçak ve Altun (2010) tarafından yapılan “*Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları*” adlı çalışmada, mesleki eğitimin istihdama olan katkısından bahsedilmiş ve hükümlülerin endüstriyel eğitim uygulamalarına katılmasının iş bulma şanslarını artırdığı vurgulanmıştır. Özellikle

eğitim seviyesi düşük olan hükümlülerin mesleki eğitime katılımının yüksek olması; hükümlülük sonrasında hayata tutunma etkilerinin görüldüğünü ortaya koymakta, iş bulma şanslarının ise bireysel istek ve yeteneklere bağlı olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca hükümlülerin endüstriyel eğitim faaliyetlerinin suça yönelme riskini azaltma ve iş bulma şanslarını artırma amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. İşçi eğitim öğretim, hükümlülerin hükümlülük sonrasında topluma kazandırılmasına yardımcı olduğuna vurgu yapılmıştır (Koçak ve Altun, 2010).

Mesleki eğitime erişim, belirli bir alanda örgün eğitim veya deneyim eksikliği nedeniyle zorlanabilecek belirli insan grupları arasında istihdam edilebilirliği de artırır (Türkiye'de Sosyal Uyum, 2022). Mesleki eğitim programları, katılımcılara sadece somut iş becerileri değil, aynı zamanda iş arama ve cezaevi sonrası bağımsız yaşam gibi zorlukları aşma konusunda gerekli olan iletişim teknikleri ve sorun çözme stratejileri gibi önemli hayat derslerini sunmaktadır. Bu tür programlar genellikle eğitmenler ve öğrenciler arasında mentorluk ilişkilerini içerir ve bu geçiş döneminde ihtiyaç duyulan ek rehberliği sağlamaktadır (Özdemir ve Yılmaz , 2007).

Kariyer geliştirme hizmetleri sunulurken eski hükümlüler, dört temel kariyer sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır.

- İstihdam Edilebilirlik Becerilerinin Eksikliği,
- Sınırlı İş Fırsatları,
- Olumsuz Kariyer Tutumları,
- Yasal Kariyer Arama ve Elde Etme Motivasyon Eksikliği.

Bu temel kariyer sorunlarıyla mücadele etmede Sosyal bilişsel kariyer teorisi, bilişsel bilgi işleme yaklaşımı ve anlatı teorisi gibi kariyer teorileri, eski hükümlülerin özel kariyer ihtiyaçlarını ve zorluklarını hedefleyen danışmanlık müdahaleleri oluşturmak için bu teoriler çerçeve olarak kullanılmıştır. Eski hükümlüler arasında mesleki refahı artırmayı ve yeniden suç işlemeyi azaltmayı amaçlayan her bir teoriyle ilişkilendirilmiş kanıta dayalı müdahaleleri tartışmaktadır. Mevcut programlar veya kaynaklar hakkında özel bilgi sunmasa da makale, eski hükümlülerin kariyer gelişimlerinde desteklemek adına etkili cezaevi içi ve tahliye sonrası müdahale

programlarının önemini vurgulayarak kariyer başarısı olasılığını artırmayı ve yeniden suç işleme oranlarını azaltmayı hedeflemektedir (Chen, Kalkanlar, 2020).

Kim ve Loury, (2018), “*Rebranding Ex-convicts*”, adlı çalışmalarında eski hükümlülerin iş piyasasındaki zorluklarını hafifletmek için bir teorik model geliştirilirken işverenlerin suça geri dönme riskini minimize etme çabalarıyla, mahkûmların gelecekteki davranışlarını kesin olarak öngörmekte zorlandıkları göz önünde bulundurulduğuna değinmiştir. Çalışmalarında bilgi asimetrisine rağmen bir hükümetin veya sivil toplumun, bazı eski hükümlülerin iyi niyetlerini işverenlere inandırıcı bir şekilde iletebileceği maliyetli ancak toplumsal açıdan faydalı bir “yeniden markalama” programı tasarlayabileceğini öne sürmektedir. “Yeniden markalama” programı, eski hükümlülerin yasal iş bulma şansını artırabilir. Bu çalışma ile eski hükümlülerin iş piyasasındaki durumunu iyileştirmek için nasıl bir teorik model sunulabileceği açıklanmaktadır. Bu tür bir program, eski hükümlülerin yasal iş bulmalarına yardımcı olabilir ve suça geri dönme riskini azaltabileceğine dikkat çeker. Yeniden markalama, eski hükümlülerin geçmiş hatalarından ders çıkardıklarını ve topluma yeniden entegre olmak için kararlı olduklarını vurgulayarak işverenlerde güven oluşturabileceğine de değinmiştir. Bu durum hem eski hükümlülerin rehabilitasyonuna destek sağlar hem de toplumda yeniden anlamlı bir bütünlük oluşturacağına dikkat çekmektedir (Kim ve Loury, 2018).

Gottfredson ve Hirschi, işsizlik ile suç arasındaki ilişkinin suçluluğun temel unsurunun özdenetim yokluğu olduğunu ileri süren kendi suç teorilerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca suç ve ilgili davranışlara ilişkin genel bir teori ortaya koyarak kriminolojik girişimin ne olması gerektiğine dair yeni ve kapsamlı bir açıklama sunmakta ve işsizlik ile suç arasındaki ilişkiyi beş nedene dayandırdıkları görülmektedir (Gottfredson ve Hirschi, 1990: 163; Kumaş, 2001:151). Bu nedenler:

- İş gücüne katılan bir birey, çoğunlukla zamanını ve enerjisini işine harcar. Bu durum, suç işleme eğilimini azaltabilir çünkü kişi yasa dışı faaliyetlerle meşgul olmaz.

- İş sahibi olmak, ekonomik özgürlük sağlar. Kişi ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gelire sahip olmak, suç işleme olasılığını azaltabilir.
- İş sahibi olmak, bireye toplumda bir statü ve özgüven kazandırır. Bu durum, kişinin illegal faaliyetlere karışma ihtimalini azaltabilir. İş, sadece ekonomik değil, aynı zamanda kişisel ve toplumsal anlamda da önem taşır.
- İş sahibi olan biri, işini kaybetme korkusuyla karşı karşıya olduğundan suça yönelme eğilimi düşüktür.
- İş; bireyin sorumluluk almasını, kendisine ve ailesine bakmayı önemsemesini sağlar. Bu da suç işleme eğilimini azaltabilir

Tablo 2.3: İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri

Etki Alanı	Kısa Süreli İşsizlik	Uzun Süreli İşsizlik
Psikolojik	• Stres ve tükenmişlik • Gerilim • Uykusuzluk • Sinirlilik kızgınlık • Hayal kırıklığı • Yorgunluk, bıkkınlık	• Psiko-somatik şikayetler ve hastalıklar • Depresyon • Umutsuzluk ve içine kapanma • Özsaygının zedelenmesi
Sosyal	• Çatışma • Sosyal ilişkilerin kesilmesi • İçine kapanma	• Yabancılaşma ve sosyal izolasyon • Tembellik • Atfetme • Kimlik sapmaları • Öğrenme yeteneğinin azalması • Saldırgan davranışlar • Somatik rahatsızlıklarda artış
Somatik	• Kalp ve tansiyon hastalıkları • Uyku bozukluğu • Mide ve hazımsızlık sorunu • Stres • Kan basıncının düşmesi	• Kalp krizleri • On iki parmak rahatsızlıkları • Dolaşım rahatsızlıkları
Bireysel Davranışlar	• Toplum ve aile içindeki rolün kaybedilmesi • İş arkadaşlarının kaybına bağlı olarak dış çevreden kopma	• Karamsarlık ve umutsuzluk • Kadercilik • Sigara, alkol ve madde kullanımında artış • Suç işleme eğiliminde artış • İntihar girişimleri • Endişe ve korkularda artış
Toplumsal Davranışlar	• İşten çıkan sayısında artış • Boş zamanlı insan sayısı artışı • Çalışmalar için potansiyel koşul ve zaman	• Ölüm ve intihar girişimlerinde artış • Cinayetlerde artış Hırsızlık • Sosyal çatışma ve ümitsizlik

Kaynak: Handan Kumaş, “İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri”, DEU, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 4, 2001. s.151.

Tablo 2.3’ye göre işsizliğin psikolojik, sosyal, somatik, bireysel davranışlar ve toplumsal davranışlar üzerindeki etkilerinin kısa ve uzun sürede bireyler üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu çerçevede işsizliğin sosyo-psikolojik etkileri,

kısa ve uzun vadede işsiz birey üzerinde ciddi etkiler yaratabilir. Özellikle stres ve tükenmişlik, psikolojik ve sosyal düzeyde ciddi sonuçlara yol açabilir; bunlar depresyona sürüklenme, sosyal ilişkilerin kopması ve saldırgan davranışlar sergileme gibi durumları içerebilir. Bu etkilerin yanı sıra, fiziksel belirtiler ve toplumsal uyum sorunları da ortaya çıkabilir. Stresin neden olduğu fiziksel rahatsızlıklar, uzun vadede kalp krizi gibi riskleri de beraberinde getirebilir. İşsizlik, umutsuzluğa kapılma, dışlanma ve hatta intihar gibi sonuçlar doğurabilir. Eski hükümlüler için bu durum daha da kötü olabilir ve toplumsal risklere yol açabilir. Yeniden suça bulaşma, kendine ve çevresine zarar verme, bağımlılık gibi olumsuz sonuçlar da kaçınılmaz olabilir. Ayrıca işsizlik süresinin uzaması ve birikimlerin tükenmesi, bireyin moralini düşürebilir ve bunalıma sürükleyebilir. Bu zorlu süreçte, işsizlikle mücadele etmek adına göç gibi düşünceler ortaya çıkabilir. İş bulamama durumu, bireyin özsaygısını kaybetmesine ve iş aramaktan vazgeçmesine neden olmakla beraber özellikle eski hükümlü bireyler arasında yaygın olan depresyon, çeşitli sağlık sorunlarıyla mücadele eden bireylerde ikincil sağlık sorunlarına yol açabilir.

1.3.1.5.4. Meslek Edinmede Mesleki Eğitimlerin Önemi

Mesleki eğitim, özellikle eski hükümlüler için önemli bir rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon aracı olarak öne çıkmaktadır. Ceza adaleti sistemiyle tanışmış bireyler için mesleki eğitim programları, cezaevi dışında başarılı ve üretken bir yaşama geçişin kilit bir unsurunu oluşturabilir. Ceza sistemindeki temel hedeflerden biri, hükümlülerin suçlarını tekrarlamamaları ve topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarıdır. Bu nedenle, hükümlülere cezaevi sürecinde eğitim ve meslek edindirme programları sunulurken onların yeniden sosyalleşmeleri amaçlanmaktadır. Ancak hükümlülerin tahliye olduktan sonra istihdam edilmeleri gereklidir ki bu süreç başarıyla sonuçlanabilsin. Ne var ki normal çalışma kapasitesine sahip olan bireyler için bile iş bulmak zorluklarla dolu bir süreçken eski hükümlüler için bu durum daha da zor olabilmektedir. Çünkü eski hükümlüler genellikle pek çok önyargı ve ayrımcılıkla karşı karşıyadır ve eğitim eksikliği de iş bulma şanslarını oldukça azaltmaktadır. Bu durumda, eğitim ve meslek edindirme programlarına ek olarak

işverenlerin ve toplumun daha fazla anlayış göstermesi ve hükümlülere adil bir işgücü piyasası sunulması önemlidir (Durmaz, 2020:413).

Eski Hükümlüler İçin Mesleki Eğitimin Önemi şu şekilde sıralanabilir:

- **Pratik Becerilerin Kazanılması:** Mesleki eğitim programları, eski hükümlülere iş yurtlarında katılabilecekleri mesleki eğitim fırsatları sunar. Bu programlar, yüksek talep gören sektörlerde pratik beceriler kazanmasını sağlar. Özellikle genç yaşlarda ceza ile tanışmış bireylerin meslek edinmeleri, bu programlar aracılığıyla elde ettikleri becerilerle bağımsız ve kendi kendilerine yeterli olma, böylece topluma olumlu katkıda bulunma şanslarını artırır.
- **İstihdam Olanaklarının Artması:** Mesleki eğitim programları, eski hükümlülerin iş bulma şanslarını önemli ölçüde artırabilir. Yüksek talep gören sektörlerde edinilen beceriler, bu bireylerin işgücü piyasasında daha rekabetçi olmalarına olanak tanır. Ayrıca bu programlar işverenlerle bağlantılar kurarak ve işe yerleştirme desteği sağlayarak eski hükümlülerin iş bulmalarını kolaylaştırabilir.
- **Sabıka Kaydına Bağlı Engellerin Aşılması:** Birçok eski hükümlü, sabıka kayıtları nedeniyle istihdam engelleri ile karşılaşabilir. Mesleki eğitim programları, bu engelleri aşmada yardımcı olabilir. Kalifiye işgücü talep edilen sektörlerde eğitim almak, eski hükümlülerin istihdam olanaklarını artırabilir ve topluma yeniden entegrasyon sürecini kolaylaştırabilir.
- **Rehabilitasyon ve Topluma Katkı:** Mesleki eğitim, eski hükümlülerin rehabilitasyon sürecinde kilit bir rol oynar. Bu programlar, suç işleme döngüsünü kırmaya yardımcı olabilir ve daha sağlıklı, üretken bir toplumu teşvik edebilir. Kazanılan beceriler ve edinilen meslek, eski hükümlülerin topluma olumlu bir şekilde katkıda bulunmalarına olanak tanır.
- **Devlet ve Ekonomik Kalkınma:** Mesleki eğitim programları, sadece eski hükümlülere yönelik destek sağlamakla kalmaz, ekonomik kalkınma açısından da önemli bir rol oynar. Bu programlar, devletin işgücünü geliştirmesine ve daha nitelikli bir işgücüne sahip olmasına katkıda

bulunabilir. Örnek Bir Uygulama: Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, içinde barındırdığı iş atölyeleri ve eğitim merkezi ile hükümlülere toplumsal yaşama uyum sağlama konusunda önemli bir destek sunmaktadır. Bu destek; sadece eski hükümlülere yönelik değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma açısından da devlete katkı sağlayan nitelikte bir uygulamadır. Kurum, eski hükümlülere mesleki eğitim ve iş becerileri kazandırarak topluma daha donanımlı bireyler olarak dönmelerine olanak tanır.

2.4.2.3. Mesleki Eğitimlerin Psiko-Sosyal ve Rehabilitasyon Açısından Önemi

Mesleki eğitim, ceza adaleti sisteminden geçmiş bireylerin rehabilite edilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Bu eğitim programları, eski suçluları iş bulma ve toplumun üretken üyeleri olma konusunda gerekli becerilerle donatmayı amaçlamaktadır. Rehabilitasyonun bir parçası olarak bilinen resosyalizasyon yaklaşımı, bireyin ruhsal ve fiziksel travmalardan kaynaklanan çatışmaları aşmasına yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşımlar, caydırma ve engelleme yöntemlerine alternatif olarak, bireyin kendi iyileşme sürecinde güvenli bir ortam sağlar. Rehabilitasyonun hedefi, hükümlülerin tedavi, eğitim ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla birlikte topluma uyum sağlamalarını güçlendirmektir. Bu, hükümlülerin olumsuz alışkanlıklarını değiştirmeye yönelik bir çabadır. Bazen rehabilitasyon, belirli bir davranış bozukluğunu düzeltme veya sürdürme amacına yönelik olabilir. Ancak bazen de rehabilitasyon hizmetleri, suçun yerine geçecek bir kariyer veya eğitime odaklanma fırsatı sunar. Bu süreç, bireyin kişisel yeteneklerini ve potansiyelini ortaya çıkarma amacını taşımaktadır. İhtiyaç durumunda, rehabilitasyon hizmetleri arasında ilaç ve madde kullanım tedavisi, öfke kontrolü ve iş eğitimi gibi unsurlar bulunmaktadır (Kalkan, 2016: 26). Bu çeşitli hizmetler, eski hükümlülerin sadece suçlarından arınmakla kalmayıp aynı zamanda topluma kazandırılabilir bireyler haline gelmelerini desteklemeyi amaçlar. Mesleki eğitim, bu bağlamda eski hükümlülerin iş hayatına geçişlerini kolaylaştırarak, onların toplumsal entegrasyon süreçlerine olumlu bir katkı sağlamaktadır (Kalkan, 2016: 26).

Cezaevinden tahliye edilen eski hükümlülerin topluma başarılı bir entegrasyonu için sunulan psikososyal rehabilitasyon hizmetleri; bu bireylerin ruhsal, sosyal ve ekonomik zorluklarla baş etmelerine yardımcı olmayı hedefler. Bu hizmetler, eski hükümlülerin topluma dönüşlerinde karşılaşılabilecekleri çeşitli zorlukları ele almak üzere tasarlanmıştır. Temel amaç, suç tekrarını en aza indirmek olup sağlanan hizmetlere örnek olarak şunlar (Graffam ve diğerleri, 2004: 1) sıralanabilir:

- **İş Eğitimi ve İstihdam Programları:** Eski hükümlülere iş bulma ve sürdürme becerileri ile kaynaklar sağlar; maddi destek, yapı ve rutin sunarak sosyal bağları güçlendirir ve psikolojik sağlıklarını destekler.
- **Madde Bağımlılığı Tedavisi:** Uyuşturucu ve alkol bağımlılığı ile mücadele eden eski hükümlülere yönelik tedavi programları, bağımlılık sorunlarını aşmalarına yardımcı olabilir ve suç döngüsünü kırabilir.
- **Barınma Yardımı:** Cezaevinden çıkan eski hükümlülerin geçici veya uzun vadeli barınma ihtiyaçlarını karşılamak için programlar sunulur.
- **Danışmanlık ve Terapi:** Hapsederken yaşanan depresyon, anksiyete ve TSSB gibi ruh sağlığı sorunlarıyla başa çıkmak için danışmanlık ve terapi hizmetleri sağlanır.
- **Ruh Sağlığı Hizmetleri:** Eski hükümlülerin ruh sağlığı sorunlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmak için danışmanlık ve terapi hizmetleri sunulur.
- **Eğitim ve Öğretim Programları:** Eski hükümlülerin eğitimlerini tamamlama ve iş eğitimi programlarını bitirme fırsatı sunarak sertifika ve diploma kazanmalarına yardımcı olur.
- **Aile ve Sosyal Destek:** Sosyal izolasyon ve gergin ilişkilerle başa çıkmalarına yardımcı olmak için psikososyal rehabilitasyon hizmetleri sağlar; aile ve topluluk destek sistemlerini güçlendirir.

Belirtilen bu destek programları sayesinde tahliye edildikten sonra müdahaleler; cezaevinden topluma hemen geçişlerini desteklemeli, cezaevinde tedavi yoluyla elde edilen kazanımları pekiştirmeli ve başarılı bir yeniden bütünleşme tamamlanana kadar devam etmelidir (Fox, 2002). Bu geçiş sürecinde eski hükümlülere

destek olma kapsamında projeler ve programlar üretilmelidir. Bu programlardan biri olan, Fox, A. (2002). Uyuşturucu kullanan mahkûmlar için Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) programları, suçluların suç faaliyetlerine sebep olan davranış kalıplarını değiştirmelerine destek olmak amacıyla geliştirilmiştir. Özellikle bu programlar, suçlu düşünce kalıpları ve öfke yönetimi gibi ele alınmadığı takdirde tekrar suç işleme olasılığını artırabilen rehabilitasyon ihtiyaçlarını hedefleyen çeşitli terapi biçimlerini içerir. Rehabilitasyon programları, sadece tekrar suç işleme olasılığını azaltmakla kalmaz; mahkûm nüfusunun güvenli bir şekilde yönetilmesini kolaylaştırır, hükümlülerin genel refahını artırır ve eğitim kazanımlarını iyileştirmeye yönelik diğer önemli hedeflere hizmet edebilir (Improving In-Prison Rehabilitation Programs, 2017). Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) programları kapsamına geliştirilen program kapsamında da bireylerde bu davranış bozuklukları ve durumlarına rastlanılmış ve yeniden suça bulaşma eğilimindeki bireylere bu yönde psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmetleri sunulması gerektiğine değinilmiştir (Improving In-Prison Rehabilitation Programs, 2017).

Genel olarak eski hükümlülere yönelik psikososyal rehabilitasyon hizmetleri, bu bireylerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına ve suç tekrarı olasılıklarının azaltılmasına yardımcı olmayı amaçlar. Bu hizmetler genellikle devlet kurumları, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve toplum grupları tarafından sunulmaktadır (Community Justice And Reentry Program, 2024).

Türkiye'deki cezaevlerinde uygulanan psikososyal programlar arasında bireysel ve grup çalışma programları, Önce Düşün (Genel Suçlu Davranış Programı), Salıverilme Öncesi Mahkûm Gelişim Programı, İntihar ve Kendine Zarar Verme Konusunda Farkındalık Programı, Özel Gözetim ve Denetim Programı, Öfke Kontrolü Programı, Sigara Alkol Madde Bağımlılığını önlemeye yönelik düzenlenen programının (SAMBA), Kadın Hükümlü Tutuklular ile Çalışan Personelin Uzmanlaşmasına Yönelik Eğitim programları gibi başlıklar bulunmaktadır. Bu programlar, hükümlülerin toplumsal yaşama uyumlarını destekleyerek psikolojik ve sosyal fonksiyonlarını güçlendirmeyi hedefler (Psiko-Sosyal Programlar, 2023; Mihçı, Kızıltepe ve Yılmaz Irmak, 2021:739). Bu yönde birçok çalışmada mevcut olup,

Scanlon (2001), “*Ex-Convicts: A Workplace Diversity Issue*” konulu çalışmasında, eski hükümlülerin maruz kaldığı ayrımcılığın zararlarına ve onlara istihdam sağlamanın önemine vurgu yapmaktadır. Eski hükümlülerin ömür boyu etiketlenmesi, suç işleme teşvik eden ve istihdam olanaklarını engelleyen haksız bir ayrımcılıktır. İşverenlerin eski hükümlüler için daha kapsayıcı bir iş yeri oluşturması ve rehabilitasyonu tamamlamış bireyleri desteklemesi önerilmektedir. Eski hükümlülere istihdam fırsatları sunmanın, bu bireylerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarını ve üretken bir işgücü olarak katkıda bulunmalarını sağlayarak suç tekrarını azaltabileceği ileri sürülmektedir. Aynı zamanda, kendilerine ve ailelerine maddi destek sağlayarak suç faaliyetlerine geri dönme olasılığını azaltabilir (Scanlon, 2001:35).

İşverenlere, eski hükümlüler için daha kapsayıcı iş yerleri oluşturma konusunda adımlar atmaları önerilmektedir. Bu adımlar, tam rehabilitasyon göstermiş bireyleri diğerlerinden ayırmak ve onları bireysel değerlerine göre değerlendirmek gibi yöntemleri içermektedir. İşverenler, kültürel çeşitliliğe duyarlılığı artırmak ve tüm organizasyon düzeylerinde iletişimi güçlendirmek amacıyla çeşitlilik eğitimleri sağlayabilirler. Ayrıca, eski hükümlülerin iş yerinde başarılı olmalarına destek olmak için danışmanlık, mentorluk ve iş eğitimi programları gibi destek hizmetlerini sunabilirler (Scanlon, 2001:37).

Muasya, JK (2013) tarafından yapılan “*Impact of Prison Rehabilitation Programmes on Self Sustainability of Ex-convicts: a Case of Thika Sub-county*” çalışması, ceza infaz kurumlarında farklı sürelerde hapis cezasına çarptırılan suçluların rehabilitasyonunu temel bir hedef olarak belirlemektedir. Bu hedefe ulaşabilmek adına, mahkûmların kendi kendilerine yetebilmeleri; topluma faydalı bireyler olmaları ve hapis cezalarını bir daha suç işlemekten kaçınmak için gerekli becerilere sahip olmalarını sağlamayı amaçlayan çeşitli rehabilitasyon programlarının önemine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda eski hükümlüler arasında kendi kendine yeterliliği teşvik etme konusundaki rehabilitasyon programlarının etkinliğine odaklanmıştır. Bu çalışma, cezaevinden tahliye edilen mahkûmları üretken bir yaşam sürmeye hazırlamak adına sunulan çeşitli rehabilitasyon programları arasındaki bilgi eksikliğini

gidermeyi amaçlamaktadır. Gelecekteki araştırmalar için hizmetteki zayıf noktaları belirleyerek ceza reformlarıyla ilgili somut önerilerde bulunma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle çalışmanın sonuçları, eski hükümlüler arasında kendi kendine yeterliliği teşvik etmek için rehabilitasyon programlarının nasıl geliştirilebileceği konusunda içgörüler sunmaktadır. Ayrıca çalışmada cezaevindeki rehabilitasyon programlarının iyileştirilmesi ve eski hükümlülerin hapisten çıktıktan sonra ticaret yapabilmeleri için araçlar ve başlangıç sermayesi sağlanması konusunda hkmete çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Cezaevi rehabilitasyon programının ana odak noktası, mahkûmların eğitim ve beceri düzeylerini artırmak ve böylece tutukluların serbest bırakıldıktan ve topluma kolayca entegre olduktan sonra yaşamdaki başarı şanslarını artırmak olmalıdır. Ayrıca, eski hükümlülerin yeteneklerine uygun dersleri seçmelerine izin verilmesini savunmaktadır. Hapishane sonrası dönemde eski hükümlülerin kendi kendine sürdürülebilir bir yaşam sürmelerine yönelik stratejiler geliştirmek adına değerli bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, ceza sistemi içindeki eksiklikleri belirleyerek daha etkili ve odaklı bir rehabilitasyon yaklaşımının benimsenmesine yönelik önemli ipuçları sunmaktadır (Muasya, 2013).

Dr. Banamali Barık (2019), tarafından gerçekleştirilen “*Rehabilitation of Released Prisoners in India Through After-Care Programmes and Services: An Analysis*” adlı çalışmasında eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına destek sağlamak amacıyla bakım sonrası programların ve hizmetlerin önemini vurgulamaktadır. Suçluların bakım ve rehabilitasyon süreci, kurumsal eğitimin ayrılmaz bir bileşeni olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada özellikle genç eski hükümlülerin ceza sistemiyle karşılaştığı en zorlu dönemin, hapishaneden çıktıkları andan ibaret olduğu belirtilmektedir. Tahliye öncesinde ve sonrasında hükümlülere yönelik uygun danışmanlık, mali yardım, kampüs yerleştirme, kabul birimleri ve yerel ortamlarda gereksiz tacizden kaçınma konularında destek sağlamak amacıyla bakım sonrası programların ve hizmetlerin modernize edilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir (Banamali, 2019:24). Ayrıca, bakım sonrası hizmetlerin temel amacının yardım, rehberlik, danışmanlık, destek ve gerektiğinde serbest bırakılan tüm hükümlülere yönelik herhangi bir sosyal damgalama ve korumanın ortadan kaldırılması olduğunu vurgulamaktadır (Banamali Barık, 2019).

Amerikalı psikolog C. Haney şunları belirtmektedir: *“Hapishane acı vericidir ve hapsedilen kişiler, genellikle acıya, yoksunluğa ve son derece atipik yaşama ve başkalarıyla etkileşime girme kalıplarına ve normlarına maruz kaldıkları için uzun vadeli sonuçlara maruz kalırlar”* (Haney, 2002:5). Eski hükümlülerin kötü ruh sağlığına yol açan en yaygın faktörler arasında ilişki çatışmaları, işsizlik ve madde kullanım davranışları bulunmaktadır. Bu sorunları engellemek için, yakın zamanda serbest bırakılan hükümlülerin sosyal hizmetlere erişim sağlamaları, akıl sağlığı sistemine dâhil olmaları ve topluma yeniden entegre olurken resmi rehberlik alabilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Eski hükümlüler için sağlanan psikososyal rehabilitasyon hizmetleri, bu bireylerin yeniden topluma entegre olma süreçlerine yardımcı olmak ve başarılı bir şekilde reintegrasyonu sağlamak adına büyük önem taşımaktadır. Toplum güvenliği ve suçlulara yardım konularındaki endişeler, suçluların toplumla uyum sağlaması ve tekrar suç işleme olasılığını azaltma odaklı daha fazla çaba sarf edilmesine yol açmıştır. Bu çabalar, belirli suçlu gruplarına ve eski suçlulara yönelik özel stratejilere odaklanmıştır. Bu stratejiler arasında yasal istihdam sağlama, uygun barınma koşulları oluşturma, madde bağımlılığına müdahale, aile ve toplum varlıklarını belirleme gibi önemli unsurlar bulunmaktadır. Bu bağlamda suçluların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarını ve tekrar suç işleme riskini azaltmalarını desteklemek amacıyla tasarlanan gelecekteki müdahale stratejilerinin, etkilerini değerlendirmek üzere bir değerlendirme bileşeni içermesi önemlidir (Griffiths, Dandurand ve Murdoch, 2007: 23).

2.4.2.4. Mesleki Eğitimlerin Hükümlülük Süreci Sonrasında Tekrar Suç İşlemedeki Önleyici Etkisi

Mesleki eğitimin, suç işleme oranlarını azaltmada etkili olduğunu gösteren bir dizi araştırma bulunmaktadır. Bireylerin eğitim ve mesleki becerilere erişim sağlamaları durumunda, yeniden suç işleme ve cezaevine dönme olasılıkları önemli ölçüde azalmaktadır. Mesleki eğitim programları, eski suçlulara suçlu bir yaşamın

ötesinde bir alternatif sunmakta ve onlara kendi geleceklerini ve ailelerinin istikrarını inşa etme fırsatı tanımaktadır (National Institute of Justice, 2013).

Mesleki eğitim programlarının mahkûmiyet sürecinden sonra yeniden suç işleme konusunda önleyici bir etkiye sahip olabileceğini ortaya koymaktadır. Mesleki programlar, eski hükümlülere iş becerileri ve eğitim sağlayarak istihdam edilmelerine ve toplumun üretken üyeleri olmalarına destek olabilir. Bu şekilde, suçlu geçmişe sahip bireylerin rehabilitasyonunu teşvik ederek toplumun güvenliği ve refahına olumlu bir katkıda bulunabilir (National Institute of Justice, 2013).

RAND Corporation'un (2013), yürüttüğü “*Evaluating the Effectiveness of Correctional Education*” çalışmada, uzmanlar mesleki eğitim programlarına katılmanın yeniden suç işleme oranlarını %28'e kadar azaltabileceğini bulmuşlardır. Ayrıca bu araştırma, mesleki eğitim programlarının yeniden suç işleme üzerindeki etkisinin, bilişsel-davranışçı terapi ve madde bağımlılığı tedavisi gibi diğer eğitim ve destek biçimleriyle birleştirildiğinde daha da etkili olduğunu göstermiştir (Evaluating the Effectiveness of Correctional Education, 2013). Bu programlar aynı zamanda suç ve hapis cezasının sosyal ve ekonomik maliyetlerini azaltmada önemli bir rol oynayabilir. Yeniden suç işleme oranlarını düşürerek cezaevine dönen birey sayısını azaltabilirler, bu da vergi mükelleflerinin parasından tasarruf sağlar ve ceza adaleti sistemi üzerindeki yükü hafifletir. Topluluklarına başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarını engelleyen engellere odaklanan etkili stratejilere ihtiyaç vurgulanmaktadır. Eğitimsel, ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı durumda bulunan serbest bırakılan hükümlüler; bu durumun eşitsizliği daha da derinleştirdiğini deneyimlemektedir ((Vishner ve Travis, 2003; Visher ve Mallik-Kane, 2007). Bu bağlamda tekrar suç işleme oranlarını azaltma ve daha önce hapsedilmiş bireylerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına yardımcı olma hedefine ulaşmak için cezaevi eğitimi ve yeniden giriş programlamasına olan ihtiyaç vurgulanmaktadır (Prisons to Communities, 2018). Genel olarak, mesleki eğitim programları mahkûmiyet sürecinden sonra yeniden suç işleme üzerinde önemli bir önleyici etkiye sahip olabilir. Bu programlar; eski suçlulara işgücünde başarılı olmaları için ihtiyaç duydukları

becerileri, eğitimi ve desteği sağlayarak suç döngüsünü kırmaya ve daha sağlıklı, daha üretken bir toplumu teşvik etmeye yardımcı olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NİĞDE AÇIK CEZA İNFAZ KURUMUNDA NİTEL BİR ARAŞTIRMA TOPLUMSAL VE İSTİHDAM BOYUTLARIYLA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırma, Niğde Açık Cezaevi'nde bulunmuş eski hükümlülerin cezaevi sürecinde aldıkları mesleki eğitimlerin, iş bulma sürecindeki etkilerini ve tekrar suç işleme oranları üzerindeki potansiyel etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın odak noktası; hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra aldıkları mesleki eğitimlerin, iş bulma ve istihdam süreçlerine katkıları üzerindeki değerlendirmelerdir.

Çalışmanın bu bölümünde, eski hükümlülerin cezaevi içinde aldıkları eğitimlerin iş bulma sürecindeki rolünü ölçmek için yapılan değerlendirme detaylı olarak incelenmiştir. Eğitim programlarına katılımın hükümlülerin topluma entegrasyonunu nasıl desteklediği, iş arama deneyimlerini nasıl etkilediği ve istihdam olanaklarını nasıl artırdığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca mesleki eğitimin hükümlülerin yeniden suç işleme riskini azaltma potansiyelini ve ekonomik olarak topluma katkılarını tartışmak da çalışmanın bir parçasıdır.

Bu sorular, eski hükümlü bireylerin mesleki eğitimlerinin işgücü piyasasındaki rolünü ve bu bireylerin istihdam edilmesiyle ilgili işveren tutumlarını anlamak için yönlendirici olabilir. Bu nedenle bu çalışma, mesleki eğitimin eski hükümlülerin topluma tekrar entegrasyonunda ve sürdürülebilir istihdam sağlamada önemli bir role sahip olduğunu vurgulamaktadır. İş gücüne katılımın, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğurabileceği ve eski hükümlülerin yeniden suç hayatına dönüş riskini azaltabileceği konusunda bilgi sağlayacaktır.

3.2. Araştırmanın Konusuna İlişkin Literatür Taraması

Eski hükümlülere yönelik yapılan çalışmaların, onlara ikinci bir şans verme fırsatı tanınan ve topluma başarılı bir şekilde entegre olmalarına yardımcı olmanın önemini vurgulamaktadır. Eski hükümlülerle ilgili başarılı bir yaşamın temel unsurlarından birinin suç işleme eğilimini azaltmak olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda eski hükümlülerin iş sahibi olmalarının, mesleki eğitim almalarının ve yeteneklerini geliştirmelerinin, topluma faydalı bireyler haline gelmelerine katkıda bulunacağı vurgulanmıştır. Ayrıca eski hükümlülerin yaşamış olduğu en büyük sorunlardan olan işsizlikle mücadele etme noktasında çözüm önerilerinin sunulması ve bu durumun istihdama erişim suç davranışına geri dönme riskini önemli ölçüde azalttığı yönünde istihdam fırsatları, cezaevinde geçirilen sürenin ardından topluma başarılı bir şekilde yeniden giriş için önemli bir geçiş kaynağı olarak görülmektedir. Bu çerçevede literatür taraması sonunda eski hükümlülerin sorunlarına yönelik çalışmalarda yabancı ve Türkçe literatür incelenmiştir. Bu çerçevede Türkçe literatür incelemesi sonucu bu alandaki çalışmalar ele alınmıştır.

Çalışmalarda genel olarak eski hükümlülerin işsizlikle mücadele etmelerinin ve iş bulma konusundaki zorluklarının, suç performansına geri dönme riskini artırdığına dikkat çekilmiştir. Bu nedenle, ceza infaz kurumlarında istihdamın ve suçu önleyici tedbirlerin eski hükümlülere sunulan önemli bir geçiş olabileceği üzerinde durulmuştur.

Engin, (2012), “*Ceza İnfaz Kurumlarında İstihdam ve Suçu Önleyici Tedbirler Bağlamında Eski Hükümlülerin İşe Alınması*” başlıklı çalışma, suçun önlenmesi amacıyla ceza infaz kurumlarında önceki hüküm giymiş bireylere iş imkânları sunma çabalarını incelemektedir. Bu çabalar arasında okulda istihdam, mesleki eğitim ve iş öncesi faaliyetler gibi stratejiler bulunmaktadır Çalışmada vurgulanan bir diğer nokta, eski hükümlülerin toplumsal hayata başarılı bir şekilde yeniden katılımını sağlamak ve tekrar suç işleme olasılığını azaltmak için iş bulmalarının önemidir. Bu noktada cezaevinde geçirdikleri süre boyunca edindikleri mesleki eğitim ve uygulamaların, başarılı bir şekilde topluma yeniden entegre olmalarını kolaylaştırdığına değinilmiştir.

Ancak çalışma aynı zamanda eski hükümlülere yönelik yasal korumanın kullanımının, tekrar suç işleme olasılığını azaltmak için önemli olduğunu belirtmiştir. Yasal korumanın, bu bireylerin yeniden suç işleme eğilimini azaltmak için kritik bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca bu çalışma, eski hükümlülerin sorunlarına odaklanarak onlara iş imkânları sunmanın ve suçu önleme tedbirlerinin uygulanmasının toplum için önemli bir kazanım sağlayabileceğini vurgulamaktadır. Bu çabaların, eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarına yardımcı olabileceği ve suç oranlarını azaltabileceği üzerinde durulmuştur (Engin, 2012).

Koçak ve Altun (2010), “*Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları*” adlı çalışmada işsizlik ve işsizlikle bağlantılı sosyoekonomik sorunlarla ilgili önemli bir konuyu ele almaktadır. Makale, eski hükümlülerin sosyal hayata entegre olmalarını sağlamak için ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitim faaliyetlerinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca hükümlülerin iş bulma süreçleri ve işsizlik riskiyle başa çıkmalarıyla ilgili beklentilerini de ele almaktadır. Bu makale, işsizlikle mücadelede önemli bir adım olan hükümlü eğitimi konusunda bilgi sağlamaktadır. Tahliye sonrası iş bulma oranları hakkında veriler mevcuttur. Ankete katılan hükümlüler arasında yapılan bir soruşturmaya göre tahliye olduktan sonra iş bulabileceklerini belirtenlerin oranı %24,3 iken, iş bulmakta zorlanacaklarını ifade edenlerin oranı ise %75,7 olarak belirlenmiştir. Bu verilere dayanarak, hükümlülerin büyük bir kısmının tahliye sonrası işsizlik riskiyle karşı karşıya kalacağı söylenebilir. Hükümlülerin sosyal hayata entegrasyonu için alınabilecek önlemlere dair öneriler sunmaktadır. Öncelikle hükümlülerin iş bulma süreçlerini kolaylaştırmak için ceza infaz kurumlarında mesleki eğitim faaliyetlerinin artırılması gerektiği belirtilmektedir (Koçak ve Altun, 2010:15).

Ayrıca eski hükümlülerin iş bulma süreçlerini kolaylaştırmak ve sosyal hayata daha etkin bir şekilde entegre olmalarını sağlamak adına, devletin sorumluluğunda olan bir husus olarak yasaların çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır (Koçak, Altun, 2010:21). Bu bağlamda, eski hükümlülerin çalışmalarını engelleyen unsurların ortadan kaldırılması ve gerekli çalışma ortamının sağlanması için atılması gereken adımların

yasal bir temele dayandırılması önem arz etmektedir. Aynı zamanda hükümlülerin iş bulma süreçlerinde özel sektörde eski hükümlüleri istihdam etme zorunluluğunun yeniden getirilmesi gerektiği önerilmektedir (Koçak, Altun, 2010:20). Bu öneri, özel sektörün eski hükümlülere iş fırsatları sunarak toplumsal entegrasyon sürecine daha fazla katkı sağlaması amacını taşımaktadır. Bu sayede hem eski hükümlülerin iş bulma şansları artacak hem de toplum içinde daha etkin bir rol üstlenmeleri desteklenecektir. Tüm bu önerilerin temel amacı, eski hükümlülerin sosyal hayata daha sağlam bir şekilde entegre olmalarını sağlamak ve bu sayede yeniden suç işleme riskini azaltmaktır. Bu bağlamda devletin yasal düzenlemelerle destek olması ve özel sektörün işe alım süreçlerinde aktif bir rol üstlenmesi, eski hükümlülerin topluma kazandırılmasına yönelik etkili adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Karakartal, (2018), “*Cezaevinden Çıkan Eski Hükümlülerin Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi*” adlı Makalede, KKTC'deki Lefkoşa Merkezi Cezaevi'nden tahliye olan eski hükümlülerin karşılaştığı sorunları inceleyen bir araştırmanın özetini buluyoruz. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerini kullanarak cezaevinden çıkan eski hükümlüler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma, cezaevinden çıkan eski hükümlülerin yaşadığı sorunlara dair bilgiler sunarak bu konudaki önemli bir perspektif sağlamaktadır. Makalenin bulguları, şartlı tahliye görevlileri ve sosyal hizmet uzmanlarının tahliye sonrası süreçte hükümlüleri izlemeleri, korumalarını sağlamaları ve hükümlülerin ihtiyaçlarına uygun yardım faaliyetlerini sunmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca makale, cezaevinden çıkan eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması için önemli stratejilere işaret etmektedir. Bu kapsamda, toplumda karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkabilmeleri için özel olarak hazırlanan ve uygulanan yeniden topluma kazandırma programlarının önemine vurgu yapılmaktadır. Tahliye sonrasında hükümlülerin toplumsal yaşama adaptasyonları, olumsuz duygularıyla başa çıkabilmeleri ve sağlıklı bir entegrasyon süreci geçirebilmeleri için bu tür programların geliştirilmesinin ve uygulanmasının önemi vurgulanmaktadır. Makale, Karakartal tarafından 2018 yılında Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi'nde yayımlanmış olup cezaevinden çıkan eski hükümlülerin yaşadıkları sorunlara odaklanarak önemli bir bilimsel katkı sunmaktadır (Karakartal, 2018).

Altun (2013), “Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Mesleki Eğitimlerin Hükümlü İstihdamına Katkısı ve Bir Uygulama Örneği” başlıklı tez çalışması, ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitimlerin hükümlü istihdamına olan etkisini ve bir uygulama örneğini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Çalışma; hükümlülerin meslek edinmelerinin, tahliye sonrası kendi yaşamları ve ailelerinin refahı açısından olumlu bir etki yaratacağını vurgulamaktadır. Özellikle, mesleki eğitimlerin hükümlüler tarafından önemsendiği ve istihdam süreçlerini kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmada, 230 hükümlü üzerinde gerçekleştirilen anket sonuçlarına dayanarak ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin tahliye sonrası eski hükümlülerin istihdamına olumlu bir katkı sağladığına dair önemli bulgular elde edilmiştir. Ankete katılanların %3,9'unun memur, %6,1'inin emekli, %6,5'inin çiftçi olduğu ve büyük bir çoğunluğunun (%83,5) işsiz olduğu belirlenmiştir. Bu durum; ceza infaz kurumlarında bulunan ve genellikle işsiz olan hükümlülerin aldıkları mesleki eğitimlerin, tahliye sonrasında iş bulma süreçleri üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Altun'un (2013) yüksek lisans tezi kapsamında yapılan bu araştırma, ceza infaz kurumlarında sunulan mesleki eğitimlerin hükümlülerin istihdamına katkısını anlamak ve değerlendirmek adına önemli bir kaynak sunmaktadır (Altun, 2013).

Kara, (2014) “*Eski Hükümlülerin İstihdamında Yaşanan Güçlükler ve İŞKUR'un Bu Konudaki Rolü*” başlıklı uzmanlık tezi, eski hükümlülerin istihdam sürecinde karşılaştıkları zorlukları değerlendirmekte ve İŞKUR'un bu konudaki rolünü ele almaktadır. Bu çalışma, eski hükümlülerin iş bulma çabalarında karşılaştıkları sorunları detaylı bir şekilde inceleyerek topluma yeniden entegrasyonlarını kolaylaştırmaya yönelik öneri ve çözüm yollarını sunmaktadır. Eski hükümlülerin istihdam arayışları sırasında karşılaştıkları engeller ve bu engellerin nasıl aşılarak topluma yeniden entegrasyonlarının kolaylaştırılabileceği konusunda sağladığı değerli perspektiflerle bu çalışmanın önemine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, İŞKUR'un eski hükümlülerin istihdamına sağladığı önemi vurgulayarak bu kurumun düzenlediği işbaşı eğitim programlarının eski hükümlülerin istihdam edilmelerini kolaylaştırmadaki etkilerine odaklanmaktadır. Tez; İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarına eski hükümlülerin katılımının ve devamlılığının sağlanmasının, bu bireylerin istihdam edilmelerini kolaylaştırmada kritik bir faktör

olduğuna vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda eski hükümlülerin istihdama dâhil edilmesi sırasında yaşadıkları sorunlara karşı çeşitli  oneriler sunarak bu sürecin daha etkili bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunmaktadır. Tezin yazarı Kara (2014), Ankara'da gerçekleştirdiği bu çalışmayla eski hükümlülerin istihdamı konusundaki güçlükleri ve İşKUR'un bu süreçteki rolünü detaylı bir şekilde ele almıştır. (Kara, 2014).

Namal, Berke ve  etinay'ın “*Eski Hükümlü İstihdamında Karşılaşılan Sorunlar ve çözüm  onerileri*” başlıklı makalesinde, eski hükümlülerin istihdamıyla ilgili sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm  onerileri ele alınmaktadır. Makale; eski hükümlülerin sosyal, ekonomik ve siyasi dezavantajlarına odaklanarak, bu bireylerin istihdam sürecinde yaşadıkları zorlukları vurgulamaktadır. Aynı zamanda bu sorunlara karşı çeşitli uygulamaların  onerildiği bir  er eve sunulmaktadır. Makalede eski hükümlülere rehberlik hizmetleri sağlanması, psikolojik, sosyal ve ekonomik desteklerin sunulması, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarının katılımının artırılması gibi uygulamaların  onemine vurgu yapılmaktadır. Bu uygulamaların, eski hükümlülerin topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak, ruhsal çöküntü ve dışlanma psikolojisinin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak amacıyla gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Öte yandan, makalede, eski hükümlülerin istihdamıyla ilgili toplumda hala var olan  n yargılar ve yanlış anlamalara da değinilmektedir. Ancak bu konuda daha fazla ayrıntı ve açıklama yapılmamıştır. Genel olarak eski hükümlülerin toplumda karşılaştığı  n yargıların güvensizlik, işe uyum sağlayamama ve tekrar suç işleme riski gibi faktörlere dayandığı bilinmektedir.

Namal, Berke ve  etinay tarafından 2021 yılında yayınlanan bu makale; eski hükümlülerin istihdam sürecindeki sorunları anlamak ve çözüm  onerileri sunmak amacıyla önemli bir katkı sağlamaktadır (Namal, Berke ve  etinay, 2021).

Gençtürk ve Korkmaz'ın (2019), “Eski Hükümlü Bireylerin İşgücü Piyasasına İlişkin Görüşleri  zerine Bir Araştırma” başlıklı çalışma, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasına yönelik görüşlerini inceleyerek bu grup insanların işgücüne entegrasyonunu kolaylaştırmak adına sosyal politika uygulamalarının  onemine odaklanmaktadır. Araştırma kapsamında  onerilen politika çözümleri şu şekildedir:

- Eski hükümlü bireylere girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi ve kendi işlerini kurabilmeleri için destek sağlanması.
- Eski hükümlü bireylere mesleki eğitim ve işbaşı eğitim programları aracılığıyla mesleki bilgi ve beceriler kazandırılması.
- Eski hükümlü bireylere gerekli kredi desteklerinin sağlanması.
- Eski hükümlü bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmak için sosyal politika uygulamalarının geliştirilmesi.

Bu politika önerileri, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırarak hem kendi işlerini kurmalarına hem de diğer bireylerin istihdamına katkı sağlamalarına yöneliktir. Ancak çalışma aynı zamanda şu faktörlere de dikkat çekmektedir:

- **Eski hükümlü bireyden kaynaklanan engeller:** Sınırlı eğitim ve bilişsel beceriler, sınırlı iş tecrübesi, madde bağımlılığı ve diğer fiziksel/zihinsel sağlık sorunları gibi faktörler, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu zorlaştırmaktadır.
- **İşverenin ön yargılı tutumları:** İşverenlerin eski hükümlü bireylere karşı ön yargılı tutumları, bu bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu olumsuz etkilemektedir. İşverenlerin eski hükümlü bireyleri işe almaktan kaçınmaları, bu bireylerin işsiz kalmasına ve sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir.
- **İşin özellikleri:** Bazı işlerin doğası, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu zorlaştırmaktadır; özellikle güvenlik sorunları nedeniyle eski hükümlü bireylerin çalıştırılması mümkün olmayabilir.

Bu faktörler, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunu zorlaştırarak işsizlik ve sosyal dışlanma riskini artırmaktadır. (Gençtürk ve Korkmaz, 2019).

Erusta, (2016), "Türkiye'de Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Sosyal Politikalar" konulu doktora tezi, Türkiye'de hükümlü ve eski hükümlülere yönelik sosyal politikaları inceleyerek geniş bir perspektif sunmaktadır. Tez; suç, sosyal

içerme, sosyal dışlanma ve tutuklu gibi konulara odaklanarak hükümlülerin genel sorunlarını, cezaevi sürecinde aldıkları eğitimleri (özellikle istihdam için mesleki eğitimleri), tahliye öncesi ve sonrasındaki durumları detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca 2008 öncesi ve sonrasındaki istihdam durumları göz önüne alınarak özel ve kamu sektörü, sivil toplum kuruluşları, İSMEK, İŞKUR ve koruma kurulları gibi kurumların rolü ve Türkiye dışındaki benzer uygulamalara da değinilerek eski hükümlülerle ilgili yapılan çalışmalar incelenmektedir. Tez; doktora düzeyindeki bu araştırma kapsamında Türkiye'de hükümlü ve eski hükümlülere yönelik sosyal politikaların evrimini, etkilerini ve mevcut durumlarını geniş bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu çalışma, hükümlülerin cezaevi sürecinden tahliye sonrasına kadar olan deneyimlerini ve yaşadıkları zorlukları anlamak için kapsamlı bir analiz sunmaktadır (Erusta, 2016).

Doğan, (2019), *“Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarındaki İşyurtları Faaliyetlerinin Hükümlülerin İstihdamı Açısından Değerlendirilmesi”* başlıklı tez çalışması, Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında faaliyet gösteren işyurtlarının hükümlülerin istihdamı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Tez, yürütülen çalışmalar ve elde edilen bulgular üzerine odaklanarak işyurtlarında çalışan hükümlülerin deneyimlerini değerlendirmektedir. Çalışmanın incelenmesi sonucunda, hükümlü ve tutukluların işyurtlarında çalışmasının orta düzeyde tatmin sağladığı ve bu işlerin günümüz işgücü ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca tezde yapılan çalışmaların işyurtlarında çalışan hükümlülere yönelik başta ücret olmak üzere elde ettikleri kazanımlarda iyileştirmelerin yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu bilgiler, işyurtları faaliyetlerinin hükümlülerin rehabilite olmalarına olumlu katkı sağlayabileceğini düşündürmektedir. Ancak hükümlülerin elde ettikleri kazanımların artırılması ve işyurtlarının günümüz iş dünyasıyla daha uyumlu hale getirilmesi için iyileştirmelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Doğan, 2019). Genel olarak Türkçe literatür taramasında elde edilen çalışmalardan bazı örnekleri sunmanın yanı sıra yabancı literatür de incelendiğinde aşağıdaki çalışmalara odaklanılmıştır. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir;

David J. Harding (2011) tarafından kaleme alınan bu makalede, eski hükümlülerin istihdam arayışında karşılaştıkları kimlik yönetimi zorlukları ele alınmaktadır. Jean Valjean karakterinden esinlenilerek incelenen çalışma, sabıka kaydı bulunan bireylerin iş piyasasındaki ikilemlerini derinlemesine incelemektedir. Yazar, eski hükümlülerin iş bulma sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla baş etmek için kullandıkları stratejileri detaylı bir şekilde incelemektedir. Makalede Valjean'ın karşılaştığı ikilem ile eski hükümlülerin iş bulma sürecindeki zorluklar arasında benzerlikler kurularak işgücü piyasasında eski hükümlü kimliğinin yönetimi ve hem işgücü piyasası hem de ceza adaleti sistemi tarafından dayatılan kurumsal sınırlamalar ele alınmaktadır. Ayrıca, bireylerin damgalanma deneyimlerinin, kendilerini nasıl sunmayı seçtiklerinde ne kadar önemli bir rol oynadığı da araştırılmaktadır. Makale eski hükümlülerin kimliklerini yönetmek ve iş bulma şanslarını artırmak için kullandıkları üç ana stratejiyi detaylı bir şekilde tartışmaktadır:

İfşa Etmemek: Bazı eski hükümlüler, potansiyel işverenlere suç geçmişlerini ifşa etmemeyi tercih ederek geçmişlerini gizlemeye çalışmaktadır.

Tam Açıklama: Diğerleri ise potansiyel işverenleri ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmeyi seçerek açıkça ifşa etmeyi tercih ederler, bu strateji geçmişi etkili bir şekilde iletebilmeyi ve rehabilitasyon potansiyellerini vurgulamayı gerektirir.

Koşullu İfşa: Eski hükümlüler, iş veya işverenin özel koşullarına bağlı olarak sabıka geçmişlerini seçici olarak açıklamayı içeren bu stratejiyi kullanabilirler. Bu, bilgileri yönetmelerine ve olumsuz etkileri en aza indirmelerine olanak tanır. Bu stratejiler, eski hükümlülerin damgalanma zorluklarıyla başa çıkma çabalarını yansıtmakta ve işverenlerin gözünde meşru kimlikler oluşturma çabalarını yansıtmaktadır (Harding, 2003).

Giguere ve Dundes'in (2002), *“Help wanted: A Survey Of Employer Concerns About Hiring Ex-Convicts”*, çalışması, işverenlerin eski hükümlüleri işe alma konusundaki endişelerine odaklanmaktadır. Araştırma, ankete katılan işverenlerin çoğunluğunun eski hükümlüleri işe almayı düşündüğünü; ancak bu kişilerin insanî becerilere ve müşteri tepkilerine dair endişeler taşıdıklarını ortaya koymaktadır.

Ayrıca eski hükümlülerle daha fazla sosyal temas kuran işverenlerin olumsuz klişeleri reddetme olasılığının daha yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Eski hükümlülerin insanî becerilerini geliştirmeye ve topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonlarına destek olacak programların geliştirilmesinin önemine değinmektedir (Giguere ve Dundes, 2002). Ankete göre katılımcıların çoğunluğu (%53), örneğin John gibi eski bir suçluyu işe almaya isteklidir. Ancak eski hükümlülerin işe alınmasıyla ilgili endişeler söz konusu olduğunda işverenlerin en önemli endişesi eski hükümlülerin müşterilerle iletişim kurmak için gerekli insanî becerilere sahip olmayabilecekleri (%82) olarak belirlenmiştir. Bu endişe, katılımcıların %45'i tarafından önemli bir endişe olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca işverenlerin, müşterilerin eski bir hükümlünün işletmelerinde çalıştığını bilmeleri durumunda rahatsız hissetmelerinden (%81) ve iş arkadaşlarının eski bir hükümlüyle çalışmaktan rahatsız olmalarından (%77) kaynaklanan endişeleri dile getirdikleri görülmüştür. Bu endişeler, işverenlerin eski hükümlüleri işe almaya istekli olsalar da müşterilerle etkileşim kurma becerileri ve işyeri ortamı üzerindeki potansiyel etkileri konusunda çekinceleri olduğunu göstermektedir (Giguere ve Dundes, 2002: 399).

Walter Scanlon'ın (2001) “*Ex-convicts: A Workplace Diversity*” başlıklı makalesinde eski hükümlülere tanınmayan istihdam olanaklarının, yoksulluk ve suç döngüsünü teşvik ederek yeniden suç işleme eğilimini artırabileceği vurgulanmaktadır. Eski hükümlülerin iş bulamaması durumunda, yasadışı faaliyetlere yönelebilecekleri ve bu durumun ceza adaleti sistemine geri dönüşü tetikleyebileceği belirtilmektedir. İşsizlik ve hapis cezası döngüsünün devam etmesini önlemek için eski hükümlülere istihdam fırsatları sunmanın önemine dikkat çekilmektedir. Ayrıca eski hükümlülerin toplum tarafından şüpheli karakterlere sahip bireyler olarak algılanmasının, iş bulma süreçlerini olumsuz etkileyebileceği ifade edilmektedir.

Makale; rehabilite olmuş ve topluma katkı sağlamış suçluların, uzun bir süre sonra bile ayrımcılıkla karşılaştığını vurgulamaktadır. Eski hükümlüler için destekleyici ve kapsayıcı bir işyeri yaratmanın önemine vurgu yaparak, işverenlere çeşitli adımlar önermektedir. Bunlar arasında kültürel çeşitliliğe duyarlılık artırma, eski hükümlüleri bireysel değerlere göre değerlendirme, suç geçmişlerine göre

yargılamaktan kaçınma, iş eğitimi programları sunma, destek hizmetleri sağlama ve toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapma gibi stratejiler bulunmaktadır. Scanlon, işverenlere çeşitliliği ve kapsayıcılığı teşvik etmek adına bu adımları atmalarını önererek eski hükümlülerin de dâhil olduğu tüm çalışanlar için fırsatlar sunan daha kapsayıcı bir işyeri oluşturulabileceğini ifade etmektedir (Scanlon, 2001).

Sonfield, Lussier ve Barbato'nun (2001), *“The Entrepreneurial Aptitude of Prison Inmates and the Potential Benefit of Self-Employment Training Programs”*, çalışması, yakında cezaevinden çıkacak veya yeni tahliye olmuş mahkûmları hedefleyen serbest meslek eğitim programlarının sağlam bir sosyal politika oluşturabileceğini ve topluma önemli faydalar sağlayabileceğini savunmaktadır. Bu programlar; cezaevinden çıkan bireyleri sadece başkaları tarafından istihdam edilecek şekilde değil, aynı zamanda girişimcilik becerilerini geliştirme ve kendi işlerini kurma fırsatları yaratma odaklı oldukları için geleneksel iş eğitimi programlarından ayrılmaktadır. Makale, bu tür eğitim programlarının potansiyel faydalarına ve cezaevi mahkûmlarının girişimcilik yeteneklerine odaklanarak mahkûm bireylerin cezaevinden çıktıktan sonra topluma daha etkili bir şekilde entegre olabilmeleri için alternatif bir yaklaşımın önemine vurgu yapmaktadır (Sonfield, Lussier& Barbato, 2001).

James ve William tarafından kaleme alınan *“Prisoner Reentry In Perspective”*, başlıklı bu rapor, mahkûmların topluma kazandırılması sürecinde karşılaşılan zorluklar ve bu süreçteki fırsatlar hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Raporda başarılı bir mahkûm yeniden girişinin; istihdam, barınma, eğitim ve öğretim, madde bağımlılığı tedavisi, ruh sağlığı hizmetleri ve sosyal destek ağları gibi bir dizi faktörü içeren çok yönlü bir yaklaşım gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca rapor, yeniden giriş programlarının bireysel mahkûmların ve toplumların özel ihtiyaçlarına uygun şekilde uyarlanmasıyla önemini vurgulamaktadır. Zorluklar ve fırsatların yanı sıra politika yapıcılar ve uygulayıcılar için genel öneriler de raporda yer almaktadır. Rapora göre, etkili mahkûmların yeniden topluma kazandırılması girişimlerine yapılan yatırımın; yeniden suç işleme oranlarının azaltılması, kamu güvenliğinin artırılması, ekonomik büyüme ve istikrarın desteklenmesi, sosyal adaletin geliştirilmesi gibi bir dizi

potansiyel faydası bulunmaktadır. Başarılı yeniden giriş programları, eski hükümlülerin hayatlarını yeniden inşa etmeleri ve topluma olumlu katkıda bulunmaları için gerekli araç ve kaynakları sağlayarak aileleri ve toplumları güçlendirebilir (Lynch, 2001).

Quinn-Hogan, A. N. (2021), “*The Stain Of A Criminal Label: Post-Release Stigmatization And Its Effects On Reintegration And Recidivism Among Ex-Offenders*”, tarafından kaleme alınan çalışma; eski hükümlülere yönelik damgalamanın, bu bireylerin topluma yeniden entegre olma ve yeniden suç işlemekten kaçınma becerileri üzerindeki olumsuz etkilerini incelemektedir. Makale, damgalamanın genel olarak sosyal geri çekilme ve dışlanma gibi sonuçlara yol açabileceğini öne sürerek bu durumun sapkın akran gruplarına katılma olasılığını artırabileceğini ve daha yüksek yeniden suç işleme oranlarına neden olabileceğini belirtmektedir (Quiin Hogan, 2021).

Ericka Luz Q. Curib, Jiavair F. Mamowalas, Renier D. Namoco, Jones Claire C. Sanchez, Bernaflor B. Canape ve Jose F. Cuevas Jr.'ın (2023), “*Aftermath of Incarceration: Lived Experiences of the Ex-Convict*” çalışmalarında, eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonraki deneyimlerini ele almaktadır. Bu araştırma, beş katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle nitel bir yaklaşım kullanmıştır. Çalışmanın amacı, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyon süreçlerini anlamak ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları belirlemektir. Yapılan mülakatlar; istihdam, barınma, ilişkiler ve zihinsel sağlık gibi konulara odaklanarak katılımcıların topluma yeniden giriş deneyimlerini derinlemesine incelemiştir. Veriler, tematik analiz kullanılarak incelenmiş ve katılımcıların deneyimlerinde ortak temalar belirlenmiştir. Bu araştırmanın temel bulgularını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Eski hükümlülerin topluma yeniden giriş süreci, çeşitli engeller ve zorluklarla karakterize edilen zorlu bir deneyimdir. İstikrarlı bir iş ve barınma bulmakta zorluk yaşayan katılımcılar, sabıka kayıtları nedeniyle ayrımcılık ve damgalanma ile karşılaşmaktadır. Aile ve arkadaş ilişkilerinde gerginlik yaşandığı ve katılımcıların akıl sağlığıyla ilgili sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Çalışma; eski hükümlülerin

topluma geri dönüşlerine yardımcı olacak destek hizmetlerine vurgu yaparak istihdam ve barınma yardımı, ruh sağlığı hizmetleri ve toplum temelli destek ağları gibi hizmetlere olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Ayrıca, damgalama ve ayrımcılıkla başa çıkma konusunda çözümler bulunması ve daha kapsayıcı bir toplumun teşvik edilmesi çağrısında bulunmaktadır (Curib, Mamowalas, Namoco, Sanchez, Canape ve Cuevas Jr., 2023).

ILO'nun 2016'da yayımladığı veriler, birçok ülkede işgücü piyasasında eski hükümlüler ile hükümlü olmayanlar arasında belirgin eşitsizlikler olduğunu göstermektedir. Dominguez Alvarez ve Loureiro (2012), "*Stigma, Ex-Convicts And Labour Markets*", tarafından kaleme alınan çalışma, sabıka kayıtlarının eski hükümlüler için istihdam açısından önemli bir engel oluşturduğunu vurgulamaktadır. Yapılan araştırmalar, sabıka kaydına sahip olmanın istihdam fırsatlarında önemli ırksal eşitsizliklere neden olabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca düşük eğitim ve beceri seviyelerinin eski hükümlülerin iş bulma şansını daha da azaltabileceğine dikkat çekilmektedir. Hapis cezasının ekonomik sonuçlarının, özellikle cinayet suçlarına karışanlar için en olumsuz etkileri doğurduğu belirtilmektedir. Hapis cezasının toplam süresinin, hem işgücü piyasası fırsatlarını hem de kazançları azalttığı ifade edilmektedir. Çalışmada, eski hükümlülerin iş bulmalarını ve topluma yeniden entegre olmalarını desteklemeyi amaçlayan çeşitli kuruluşlar ve girişimlerden bahsedilmektedir. İş eğitimi programları; mentorluk fırsatları ve adil işe alım uygulamalarının, bu süreçte etkili destek sağlayabilecek önemli unsurlar olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu çalışma, eski hükümlülerin istihdam edilmeleri konusundaki zorlukları anlamak ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirmek adına kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Rakis, J. (2005), tarafından kaleme alınan "Improving The Employment Rate Of Ex-Prisoners Under Parole", makale, eski mahkumların topluma yeniden entegre olurken, özellikle de iş bulma konusunda karşılaştıkları önemli zorlukları vurgulamaktadır. Şartlı tahliye memurlarının hayati rolü ve şartlı tahliye kurumları tarafından gözetim altındaki bireylerin istihdam edilebilirliğini artırmak için kullanılan çeşitli stratejiler tartışılmaktadır. Temel konular arasında mesleki değerlendirmeler,

işe hazırlık eğitimi ve işe yerleştirme sonrası destek yer almakta olup, bunların tümü yeniden suç işlemeyi azaltmayı ve başarılı bir şekilde topluma yeniden entegrasyonu teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

VanWyk, M. M. (2014), tarafından kaleme alınan çalışma; eski hükümlülere yönelik girişimcilik faaliyetlerinin toplumda kabul görmeleri, mali istikrar kazanmaları ve sosyalleşmeleri konularında sunduğu yeni ve ilginç fırsatları ve zorlukları ele almaktadır. “*Narrating An Ex-Convict’s Story Of Becoming An Entrepreneur*”, başlıklı makale; eski hükümlülerin geçmiş deneyimlerinin kendi girişimcilik faaliyetlerine yaklaşımını şekillendirerek toplumda kabul görmelerine, finansal istikrar sağlamalarına ve sosyal olarak entegre olmalarına yardımcı olduğunu öne sürmektedir. Çalışmada ele alınan eski hükümlü, yaşadığı kritik olaylar ve yetişkin öğrenimi sürecinde edindiği deneyimlerle benzersiz bir bakış açısı ve beceri setine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu deneyimler, herhangi bir işte başarılı olma yeteneği ve potansiyeline inanmasını sağlamıştır. Makale; benzer engellerle mücadele eden bireylerin, eski hükümlünün hikayesinden çeşitli dersler çıkarabileceğini öne sürmektedir. Bu derslerden biri; girişimciliğin eski hükümlülere toplumda kabul görmeleri, mali istikrar kazanmaları ve sosyalleşmeleri konularında yeni ve ilginç fırsatlar ve zorluklar sunabileceği ve böylece toplumdaki yaşamlarına yeniden başlamalarını sağlayabileceğidir. Ayrıca makale, girişimciliğin ekonomik açıdan önemli bir rol oynadığına dikkat çekerek bu perspektif dönüşümünün benzer engellerle karşılaşan bireylerin zorluklarının üstesinden gelmelerine yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır. VanWyk’in çalışması, eski hükümlülerin girişimcilik yoluyla topluma entegrasyonunu ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlamalarını destekleyen önemli bir kaynak olarak öne çıkmaktadır (vanWyk, 2014).

Fletcher (2001), “*Ex-Offenders, the Labour Market and the New Public Administration*”, tarafından ele alınan çalışma, eski hükümlülerin iş bulmalarının önemini vurgulamakla birlikte İngiliz kamu yönetiminin değişen yapısının, uygulayıcıların bu ihtiyaçlara etkili bir şekilde yanıt verme yeteneğini zayıflattığına dikkat çekiyor. Çalışma ekibi, eski suçluların işgücü piyasasına yeniden entegrasyonunun önemine rağmen, birçok denetimli serbestlik görevlisinin bu

alandaki çabalarına düşük bir öncelik verdiğini belirtilmektedir. Çoğu, gözetimleri altındaki kişilere iş bulma konusunda yardımcı olamadıklarını ve kendi servislerinde dolaşan mevcut tavsiyelerden habersiz olduklarını düşünülmektedir (Fletcher, 2001:17). Araştırma, İngiltere ve Galler'de eski hükümlülere yönelik 190 yerel işgücü piyasası girişimini inceleyerek beş projeyi örnek olarak seçiyor. Bu projeler, eski hükümlülere işe geri döndürmeye yönelik farklı stratejilerin örneklerini sunmaktadır. Güçlü ve zayıf yönler ile projelerin uygulanmasından sorumlu kurumlar, eski hükümlülerle yapılan görüşmelerde değerlendirilmiştir. Çalışma, bu yaklaşımların birbirini dışlamaması gerektiğini ve eski hükümlülerin işsizlikle mücadelede geniş ve çok yönlü stratejilere ihtiyaç duyduğunu vurgulamaktadır. Ancak makalede belirli etkili stratejilere odaklanılmamıştır. Eski hükümlülerin işgücü piyasasındaki üç yaygın dezavantajı işveren ayrımcılığı (%54), eğitim ve/veya mesleki nitelik eksikliği (%42) ve düşük özgüven (%27) olarak belirlenmiştir. Diğer dezavantajlar arasında uyuşturucu ve/veya alkol bağımlılığı (%19), sağlık sorunları (%15), iş disiplini eksikliği (%15) ve teklif edilen işlerin ücretlerinin düşük olması (%12) yer almaktadır. Fletcher'ın çalışması, eski hükümlülerin iş bulma zorluklarına yönelik çözümlerin karmaşık ve kapsamlı olması gerektiğine dair bir anlayış sunarak bu alandaki politika ve uygulamalara odaklanmaktadır (Fletcher, 2001).

Kim ve Loury (2018), "*Rebranding Ex-Convicts*" tarafından yazılan çalışmada, işverenlerle yapılan anketlere dayanılarak sabıka kaydının iş arayan eski hükümlüler için önemli bir damga olduğu vurgulanmaktadır. Yapılan son çalışmalar, tahliye edilen eski hükümlülerin yaklaşık yarısının bir yıl içinde işsiz kaldığını göstermektedir. Bu durum, hükümlülerin iş arama motivasyonlarını azaltabilir ve resmi istihdam fırsatlarından kaçınmalarına neden olabilir. Ayrıca, yeniden suç işleme oranının oldukça yüksek olduğu belirtilmektedir; tahliye edilen mahkûmların yaklaşık üçte ikisi tahliye edildikten sonraki üç yıl içinde yeniden tutuklanmakta ve her 10 mahkûmdan 4'ü yeniden hapsedilmektedir. Çalışmada ayrıca, eski hükümlüler için önerilen "yeniden markalaşma" programının; üretken içeriği olmayan, sertifikalandırılabilir ve maliyetli bir faaliyet içerdiği belirtilmiştir. Bu programa katılıp katılmamak, eski hükümlülerin işgücü piyasasına girmeden önce kendi tercihlerine bağlıdır. Bu program aracılığıyla eski hükümlüler, işverenlere kendilerini

inandırıcı bir şekilde ifade edebilir ve daha fazla hükümlünün yasal bir iş bulma şansını artırabilir. Ayrıca bu çalışma eski hükümlülerin iş bulma ve topluma yeniden entegrasyonu konusundaki zorlukları vurgulayarak bu bağlamda önerilen programların etkilerini ve önemini değerlendirmektedir (Kim ve Loury, 2018). 'ın (2016) raporunda belirttiği gibi, serbest bırakılan mahkûmların yaklaşık üçte ikisi tahliye edildikten sonraki üç yıl içinde yeniden hapsediliyor; yarısından fazlası yeniden hüküm giyiyor ve %40'tan fazlası cezaevine geri dönüyor. Bütün bunlar eski suçluların kısıtlanmış olmasından kaynaklandığına değinmektedir (Yang, 2017).

Oliver, B.E. (2010), *“My Sentence Is Over But Will My Punishment Ever End”* tarafından yapılan çalışmada; son yirmi yılda Amerika'da eski suçlulara yönelik yeni yasalar, ıslah denetimleri sona erdikten sonra bile kısıtlamalar getirmeye başladığına değinmektedir. Bu yasaların, artık ıslahevi gözetimi altında olmayan milyonlarca eski hükümlünün yaşamını doğrudan etkiliyor ve çalışabilecekleri, seyahat edebilecekleri yerlere kısıtlamalar getirdiğine ve bu durumun, bir suçlunun cezasının ne zaman tam olarak sona ereceği ve topluma ne zaman tamamen kabul edileceği gibi temel soruları ortaya çıkardığından bahsetmektedir.

Mahkûmların Yeniden Giriş Endüstrisi'nde (PRI) kesinlikle bir genişleme yaşanırken bu genişlemenin sadece şartlı tahliye ve denetimli serbestlik altında olanları değil, daha geniş bir kesimi de etkilediği belirtilmektedir. Bu eğilimin daha da belirgin hale geldiği ve eski suçluların cezaları süresince gözetim altında tutulma çabalarının arttığı öne sürülmektedir. Örneğin, eski suçluların iş bulma olanaklarını kısıtlayan yasaların sıkça çıkarıldığına dikkat çekilmektedir. Eyalet yasaları, eski suçluların çeşitli mesleklerde çalışmasını sınırlarken federal yasalar da kamu istihdamı gibi alanlara erişimlerini kısıtlayabildiğini; bu durumun, eski suçluların yeniden topluma entegrasyonunu ve iş bulma çabalarını zorlaştırdığını söylemektedir. Ayrıca yasal kısıtlamaların, eski suçluların cezalarının sona ermesinden sonra bile hayatlarını düzene koymalarını ve topluma katılmalarını engellediğini; bu nedenle eski suçluların topluma yeniden entegrasyonunu desteklemek için daha kapsamlı ve etkili politikalara ihtiyaç duyulmakta olduğunu söylemektedir (Oliver, 2010).

Visher (2004) ve arkadaşları tarafından ele alınan “*Baltimore Prisoners' Experiences Returning Home*” adlı çalışmasında Baltimore'da mahkûmların eve dönüş deneyimlerini ve anahtar bulguları ele almaktadır. Mahkûmların tahliye sonrası yaşam konusunda iyimser oldukları; ancak yardıma ihtiyaç duyacakları zorlukları öngördükleri belirtilmektedir. Ailelerin mahkûmlar için önemli bir destek kaynağı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca yeniden giriş zorluklarının ele alınması, program ve hizmetlere erişim, istihdam fırsatları, madde bağımlılığı tedavisi, sağlık desteği ve mahkûmların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonu için aile ilişkilerini güçlendirme stratejilerini içeren kapsamlı bir yaklaşım gerektirmesi konularına değinmektedir (Visher, Kachnowski, La Vigne ve Travis, 2004).

Chikadzi (2017) tarafından kaleme alınan “*Challenges Facing Ex-Offenders When Reintegrating into Mainstream Society in Gauteng, South Africa*”, çalışma, Güney Afrika'nın Gauteng kentindeki eski hükümlülerin ana akım topluma yeniden entegrasyonu sırasında karşılaştıkları çeşitli zorluklara odaklanmaktadır. Bu zorluklar arasında kopuk aile ve toplum ilişkileri, işsizlik, bakım sonrası hizmetlerin eksikliği, yeni bir çevreye uyum sağlama mücadelesi, aşağılık kompleksi ve toplum tarafından damgalanma yer almaktadır. Bozuk aile ve toplum ilişkilerinin, eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra uyum sağlama becerilerini etkilediği belirtilmektedir. Eski hükümlüler, destek sistemlerini kaybettikleri için aileleri ve toplumları tarafından reddedildiklerinde destek arayışında diğer suçlulara yönelebilmekte ve bu durum yeniden suç işlemelerine neden olabilmektedir. Aile ve toplum desteğinin, eski suçluların yeniden entegrasyonu ve rehabilitasyonu için kilit öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu destek olmadan birçok eski suçlu ayakta durmakta zorlanabilir ve yeniden suç işleme eğiliminde olabilir. Ayrıca çalışma; eski hükümlülerin karşılaştığı bu zorlukların, toplumdan dışlanma, aile bağlarının zayıflaması ve işsizlik gibi faktörlerle birleşerek yeniden suç işleme riskini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu için kapsamlı destek ve rehabilitasyon programlarının önemi vurgulanmaktadır (Chikadzi, 2017).

Hoskins (2014) tarafından kaleme alınan “*Ex-offender Restrictions*”, çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki eski suçluların topluma yeniden entegre olma

sürecinde karşılaştığı bir dizi kısıtlamayı ele almaktadır. Makalede belirtilen kısıtlamalar arasında istihdam, konut, kamu yardımı, oy kullanma hakları, öğrenci kredileri ve ehliyetlere erişim gibi alanlarda sınırlamalar bulunmaktadır. Ayrıca eski hükümlülerin çocuk evlat edinme veya evlatlık verme, kamu görevinde bulunma veya jüri üyeliği yapma gibi durumlarda da engellerle karşılaşabileceği vurgulanmaktadır. Makale, bu tür kısıtlamaların eski suçluların topluma başarılı bir şekilde yeniden entegre olmalarını engelleyebilecek ve istikrarlı bir iş ile konut bulmalarını zorlaştırabilecek etkileri olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, eski hükümlülerin hayatlarını normale döndürmelerini engelleyen bu kısıtlamaların; toplumsal rehabilite ve yeniden entegrasyon hedefleri açısından önemli sorunlar ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Makale; eski hükümlü kısıtlamalarının sadece kamu güvenliğini sağlama amacıyla ele alınmaması gerektiğini, aynı zamanda bireylerin topluma yeniden entegrasyonunu engellemesi durumunda ters etki yaratabileceğini öne sürmektedir. Bu nedenle, kamu güvenliği ile birlikte rehabilitasyon ve yeniden entegrasyonun da gözetilmesi gereken dengeli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır (Hoskins, 2014).

3.3. Araştırmanın Metodolojik Bilgisi

Bu başlık altında araştırmanın yöntemine, zaman ve mekân bilgilerine, araştırmacının rolüne, geçerlilik ve güvenilirlik konularına ve veri elde etme ile analiz sürecine odaklanılacaktır.

3.3.1. Araştırmanın Yöntemi

Pozitivist bilim anlayışı, doğa bilimlerinde izlenen araştırma yöntemlerine benzer şekilde, sosyal bilim araştırmalarında yapılandırılmış bir metodoloji kullanmayı ve genellemeler yapılacak bilgiye ulaşmayı esas alır (Gürbüz ve Şahin, 2016:400). Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda, olayların ve olguların kendine özgü ortamlar ve koşullar içinde ele alınması, araştırmacının bu ortam ve durumları ayrıntılı bir şekilde incelemesi, açıklama ve yorumlama çabası oldukça özverili bir yaklaşım gerektirir.

Sosyal bilimlerde tümdengelim ve tümevarım olmak üzere iki temel akıl yürütme yolunun bulunduğu belirtilmektedir (Gürbüz ve  ahin, 2016:31). Verilerin toplanması ve analizinde ise nicel ve nitel olmak üzere iki farklı yaklaşıml kullanılmaktadır (Gürbüz ve  ahin, 2016:400). Nicel araştırma, bir popülasyon veya örneklem içinde örüntüler, eğilimler veya ilişkiler kurmak için öncelikle sayısal verileri ve istatistiksel yöntemleri kullanan sistematik bir araştırmayı ifade eder. Nitel araştırma ise kavramları, görüşleri veya deneyimleri anlamak amacıyla metin, video veya ses gibi sayısal olmayan verilerin toplanması ve analiz edilmesini içeren bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, antropoloji, sosyoloji, eğitim, sağlık bilimleri ve tarih gibi beşeri ve sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Bhat, 2023; Dömbekci ve Erişen, 2022). Özetle nicel araştırma olguları anlamak ve kanıta dayalı sonuçlar çıkarmak için sayısal verilerin sistematik olarak toplanmasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içerirken nitel araştırma; insanların yaşıntılarını, inançlarını, davranışlarını, duygularını ve etkileşimlerini anlamak için yapılan sistematik bir yaklaşımdır. Bu yöntemle, olayların derinlemesine keşfedilmesi ve kavranması hedeflenir.

Çalışma konumuzun temel noktasında yer alan eski hükümlülerin ceza infaz sürecinde aldıkları mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına olan etkisini derinlemesine değerlendirildiği bu araştırmada doğal olarak nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitekim nitel araştırma, insanların dünyayı nasıl deneyimlediklerini anlamaya odaklanır ve verileri yorumlarken esnek bir yapıya sahip olarak zengin anlamlara olanak tanır. Bu tür araştırmalar, insan ve grup davranışlarının nedenlerini ve nasıl olduğunu anlamaya yöneliktir. Nitel araştırmalar; bireylerin algıları, deneyimleri ve düşünceleri gibi öznel verileri inceleyerek olay ve olguları doğal ortamlarında anlamaya çalışır ve bu nedenle öznel bir yaklaşım sergiler (Gürbüz ve  ahin, 2016:400). Bu çerçevede çalışmada eski hükümlülerin ceza infazı sürecinde hangi mesleki eğitimleri aldıklarını, bu eğitimlerin iş arama süreçlerinde nasıl bir fark yarattığını ve iş bulma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları detaylı olarak ele alınması amaçlanmaktadır.

Nitel araştırma yöntemleri arasında gözlem, görüşme ve belge analizi gibi yaklaşımlar yer almaktadır. Söz konusu yaklaşımlar; araştırmacılara katılımcıların motivasyonları, duyguları ve deneyimleri hakkında daha derin bir anlayış kazanma fırsatı sunar. İnsanların nasıl karar verdiklerini anlamak, nitel araştırma aracılığıyla pazar araştırmalarına değerli içgörüler sağlayabilir (Busetto, Fitol ve Gumbinger , 2020). Nitel araştırma; sayısal verilere odaklanan nicel araştırmadan farklı olarak sosyal olguların “neden” ve “nasıl” olduğunu anlamayı amaçlar. Bu bağlamda eski hükümlülerin ceza infaz kurumlarında almış oldukları mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına katkısı nasıldır? Araştırma sorusuyla şekillenen çalışmada kullanılan nitel yöntem katılımcıların deneyimlerini derinlemesine anlamak için esneklik sağlayarak, araştırmacılara eski hükümlülerin mesleki eğitimlerinin işgücü piyasasındaki rolünü kapsamlı bir şekilde değerlendirme imkanı sunmaktadır. Ayrıca, araştırma sürecinde elde edilen verilerin anlamlı ve derinlemesine analiz edilmesiyle mesleki eğitim programlarının eski hükümlülerin istihdam edilebilirliklerini artırma süreçlerinde nasıl bir rol oynadığını anlamak ve bu bağlamda politika önerileri geliştirmek de araştırmada hedeflenen diğer bir noktadır. Bununla birlikte. *Nitel araştırmalarda “kültür çalışması”, “fenonomoloji çalışması”, “gömüllü kuram”, “durum çalışması” ve “eylem araştırması” olmak üzere birçok araştırma deseni kullanılmaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere birçok araştırma desenini bünyesine alan nitel araştırma esasen bir şemsiye kavram olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda araştırmalarda, araştırma sorusuna uygun olarak araştırma deseninin de belirtilmesi gerekmektedir.*

3.3.2. Araştırma Sorusu ve Araştırma Deseni: Durum Çalışması

Ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitimin işgücü piyasasına etkisini ölçmek amacıyla hazırlanan ve bu bağlamda “*Eski hükümlülerin ceza infaz kurumlarında almış oldukları mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına katkısı nasıldır?*” araştırma sorusuyla şekillenen bu çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çerçevede araştırmayı, bireysel deneyimlerin ve bunların eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu üzerindeki etkilerinin daha derinlemesine anlaşılması noktasında uygun

olan nitel araştırma desenlerinden “*durum çalışması*” tercih edilmiştir. Durum çalışması; güncel bir durumu kendi gerçek yaşam bağlamında inceleyen, olgu ve çevresi arasındaki sınırların net olarak belirgin olmadığı ve birden fazla veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan bir görgül araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016:289).

Durum çalışması; esasen belirli bir sistemin nasıl işlediği ve faaliyet gösterdiği hakkında detaylı bilgi edinmek için çeşitli veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, sistemin derinlemesine incelendiği metodolojik bir yaklaşımdır (Subaşı ve Okumuş, 2017:420). Bu yaklaşım çerçevesinde eski hükümlülerin, yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanmaya maruz kalmaları, bağımlılık, yeniden suça karışma gibi bu süreci etkileyen unsurların neler olduğunu kavranılması amaçlandığından nitel araştırma desenlerinden biri olan “*durum çalışması*” deseni araştırma deseni olarak uygun görülmüştür. Durum çalışması yapılırken izlenebilecek belli aşamalar olup bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir(Yıldırım ve Şimşek, 2016: 292;

- Araştırma sorularının belirlenmesi,
- Araştırmanın alt sorularının tanımlanması,
- Analiz birimlerinin belirlenmesi,
- İncelenecek durumun seçilmesi,
- Araştırmaya katılacak bireylerin seçilmesi,
- Verilerin toplanması ve bu verilerin alt sorularla ilişkilendirilmesi,
- Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması,
- Durum çalışmasının raporlanması.

Durum çalışması, çeşitli tanımlamalarla ifade edilse de temelde “bir durumun derinlemesine incelenip betimlenmesi” şeklinde özetlenebilir. Bu metodoloji, olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve anlamlı bakış açıları sunmasıyla önem taşımaktadır. Durum çalışmaları, karmaşık bir durumun geniş kapsamda tanımlanarak bileşenlerinin doğal ortamında boyamsal olarak incelenmesine olanak sağlamaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017:425).

3.3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Nitel araştırmalarda genellikle üç tür veri toplanır: çevresel, süreçsel ve algısal veriler. Çevresel veriler; araştırmanın yapıldığı yerin sosyal, kültürel, demografik ve fiziksel özellikleriyle ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Bu nedenle, araştırmacının çalışma ortamına dair bilgi ve deneyim sahibi olması beklenmektedir (Eraslan, 2022: 177). Bu bilgi ve deneyim, araştırmanın başarılı bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunabilir ve elde edilen verilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Araştırmanın nitel bir yöntemle yapılmasına karar verilmesinin ardından araştırmacının uzun süredir yaşadığı ve eski hükümlüleri gözlemleme fırsatı bulduğu yer Niğde ilidir. Farklı illerde ikamet etmiş olsalar bile Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda mesleki eğitim ve iş atölyelerinde çalışmış olup hükmünü burada tamamlamış eski hükümlülere yönelik yapılmıştır. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunun seçilmesinin nedeni ise Türkiye'nin en büyük ve en kapsamlı iş atölyelerine sahip cezaevleri sırasında en önde yer alması, iş atölyeleri ve mesleki eğitim kapsamının bu ceza infaz kurumunda geniş olması çalışmanın amacına ulaşmada önemli bir etken olacağından çalışma Niğde ili ekseninde yapılmasına tercihen etkilidir. Ayrıca Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu eski hükümlülerine yönelik yapılan bu araştırma, eski hükümlülerin aldıkları mesleki eğitimin işgücüne etkisini değerlendirmek için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu çalışma; cezaevi içindeki eğitim programlarının iş bulma ve istihdam süreçlerine nasıl katkı sağladığını anlamak, eski hükümlülerin ceza sonrası topluma entegrasyonunu desteklemek ve yerel işgücü piyasası dinamiklerini gözlemlemek açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede Niğde ilinde gerçekleştirilen araştırma, yerel düzeyde işgücü politikalarının şekillenmesine ve eski hükümlülerin iş bulma süreçlerine etkili destek ve katkı sağlaması açısından Niğde ilinin seçilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma, 01.09.2021 ile 30.04.2022 tarihleri arasında geniş bir zaman dilimine yayılmıştır. Bu süre zarfında çalışma grubuyla daha yakın ilişkiler kurulmuş ve saha çalışmaları daha yakından gözlemlenebilmiştir. Ayrıca, "İkinci Şansım Gastronomi" projesi kapsamında bazı

eski hükümlülerle yapılan görüşmeler ve projenin süreci detaylı bir şekilde gözlemlenmiş ve incelenmiştir.

Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu; 1962 yılında Niğde Adana Karayolu'nun 7. kilometresinde, 7229 dekarlık bir arazi üzerine kurulmuştur. Bu arazinin 2500 dekari sulu ve kuru tarım için kullanılmakta olup 300 dekarlık alan Niğde Orman İl Müdürlüğü ile birlikte ağaçlandırılmış, 117 dekara bodur elma tesisi eklenmiş ve 250 dekar ceviz bahçesi ile 6 dekar kiraz bahçesi oluşturulmuştur. Ayrıca, ceza infaz kurumu idari binası ile atölyeleri içeren 130 dekarlık bir alana sahiptir. Toplamda; hayvancılık, mobilya üretimi, demir işleme, tarım ve bahçe bitkileri gibi çeşitli alanlarda üretim yapmaktadır. Şu anda yaklaşık 1400 hükümlü, bu kurumda cezalarını infaz etmektedir. Hükümlüler; barınma, sağlık ve yiyecek ihtiyaçlarının yanı sıra çalıştıkları süre boyunca sosyal güvencelerini sağlamak ve yaptıkları iş karşılığında ücret almaktadırlar. Bu kurum, iş kollarını (iş atölyelerini) şu şekilde sıralamaktadır: Mobilya Atölyesi, Tarım İş Kolu, Demir Atölyesi, Fırın Atölyesi, Küçükbaş Hayvancılık İşkolu, Büyükbaş Hayvancılık İşkolu, Mandıra Atölyesi, Döşeme Atölyesi, Cezaevi Tabldot Atölyesi, Adliye Tabldot Atölyesi, Cezaevi Çay Ocağı İşkolu, Adliye Çay Ocağı İşkolu, Sebzecilik ve Meyvecilik İşkolu, Hububat ve Yem Bitkileri İşkolu, Terzi Atölyesi, Fotoğraf Atölyesi, İnşaat Atölyesi, Nakliye İşkolu, Misafirhane, Fidecilik İşkolu, Temizlik İşkolu, Kantar İşkolu, Bor Adliyesi Çay Ocağı İşkolu, Oto Bakım ve Onarım Atölyesi. Aynı zamanda kurum, Türkiye genelindeki cezaevlerinin % 80'inin et ihtiyacını karşıladığını belirtmektedir, Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi kurumların et ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Hükümlüler, çeşitli iş kollarında çalışarak meslek öğrenmekte ve sivil hayata döndüklerinde bu meslekleri devam ettirmektedirler. Meslek edindikleri alanlar arasında çaycılık, mobilya atölyesi, restoran işletmeciliği, fırıncılık, tarım ve hayvancılık, nakliye işkolu ve market işletmeciliği bulunmaktadır. Ayrıca, mobilya üretiminde nitelikli eleman ihtiyacının daha fazla olması nedeniyle bu alanda iş bulma konusunda avantajlı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu ceza infaz kurumu; hükümlülerin cezalarını infaz etmelerinin ötesinde, meslek edinmelerine ve topluma daha etkin bir

şekilde katılmalarına olanak sağlayan bir model olarak öne çıkmaktadır. Bu atölyelerde verilen eğitimler ve hizmet alanları ile ilgili şu şekildedir:

Mobilyacılık atölyesi: Mobilyacılık atölyesinde hammadde olarak temin edilen ahşap malzemeler; teknik personel, infaz koruma memurları ve hükümlülerin özenli çalışmalarıyla satışa hazır ürünlere dönüştürülmektedir. Üretimi tamamlanan mobilya ürünleri ambalajlanıp işyurdu ambarında depolanarak işyurtları kapsamında satışa sunulmaktadır. Atölyede üretilen ürünlerin metal parçaları, kurumun demir atölyesinde üretilmektedir. Ürünlerin daha düzgün ve hatasız olabilmesi için panel ebatlama makinesi, kenar bantlama makinesi, çoklu delik makinesi, postforming makinesi, shrink ambalaj makinesi ve kenar masifleme makinesi gibi modern makineler kullanılmaktadır. Bu sayede mobilya atölyesinde görev alan hükümlüler, yeni teknoloji makineleri kullanarak mesleklerinde yetkinleşmekte ve kalifiye eleman olarak yetişmektedirler. Tahliye sonrası, piyasada iş bulma süreçleri daha kolay hale gelmektedir (Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, 2024).

Bakım Onarım Atölyesi: Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumuna bağlı Bakım Onarım Atölyesi, kurumun araç filosuna ait 34 aracın periyodik bakım ve onarımlarını üstlenmektedir. Ayrıca, sulama için kullanılan su kuyularındaki motopompların bakımını yapar ve kurumun kaynak işlerini gerçekleştirir. Atölyede 3 personel görev yapmakta olup bu personel ve hükümlüler arasından uzmanlaşmış kalifiye elemanlar özenle seçilmektedir.

Döşeme Atölyesi: Türkiye genelindeki cezaevleri ve adliyelerden gelen siparişler doğrultusunda döşeme atölyesinde çeşitli ürünler üretilmektedir. Ürün yelpazesi; adliye ve cezaevi tefrişat malzemeleri olarak memur koltuğu, müdür tipi koltuk, deri döşeme koltuk, misafir sandalyesi, form sandalye, profil sandalye, metal bank döşemesi ve ahşap İngiliz sandalyesi döşemesini kapsamaktadır.

Fırın Atölyesi: Fırın atölyesinde aylık yaklaşık 60 bin ekmek üretilmektedir. Ekmekler, kepek ekmeği ve normal ekmek olarak iki türde sunulmaktadır. Kurum içinde 425 gramlık ekmekler, piyasada 250 gramlık normal ekmekler ve 125 gramlık tost ekmekleri olarak satılmaktadır. Ayrıca, simit, poğaç, açma ve pide ekmekleri de

üretilmektedir. Bu ürünler; il içindeki kamu kurum ve kuruluşlarına satılmakta olup fırın atölyesinde çalışan hükümlüler, özellikle ekmek ve hamur işleri alanında uzmanlaşarak tahliye sonrasında iş bulma süreçlerinde avantaj sağlamaktadır.

Mandıra atölyesi: Kurumun mandıra atölyesi; 300 m² kapalı alanda, süt ve süt ürünleri imalatı yapmaktadır. Atölyede 2 soğuk hava deposu, inkübasyon odası, laboratuvar, pastörizasyon ünitesi ve diğer gerekli tesisatlar bulunmaktadır. Niğde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden gıda üretim onay belgesi ve helal gıda sertifikası ile faaliyet göstermektedir. Hükümlüler; atölye şefi ve personel tarafından sürekli mesleki ve uygulamalı eğitimlerle desteklenmekte, ayrıca iş güvenliği eğitimi almaktadır. Üretilen yoğurtlar soğuk hava deposunda dinlendirilip sipariş veren kurumlara sevk edilmektedir. Süt ve yoğurt ürünleri, kurum ve adliye kantinlerinde de satılmaktadır. 2015'ten itibaren süzme yoğurt ve kefir üretimine de başlanmıştır. Hükümlüler, İç Anadolu Bölgesi'nde bu alandaki ihtiyaç doğrultusunda yetiştirilmekte ve desteklenmektedir.

Ziraat atölyesi: Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumuna tahsisli 117 dekarlık arazide, yüksek fileli telli terbiye sistemine sahip ve damla sulama yöntemleriyle yetiştirilen tam bodur elma bahçesi yer almaktadır. Bahçede granny smith, scarlet spur, oregon spur, fuji, red chief ve galaxy gibi toplam 6 farklı elma çeşidi yetiştirilmektedir ve ortalama dekar verimi yaklaşık 4000 kilogramdır.

2012 yılında, 250 dekarlık alanda 8x8 metre dikim aralığıyla klasik ceviz türleri (Şebin, Bilecik, Kaman 1 ve Kaman 5) ve 6 dekarlık alanda 4x5 metre dikim mesafesiyle kiraz türleri (Ziraat 900-Napolyon, Starksgold) bahçesi kurulmuştur. Bu bahçelerde, basınçlı kapalı devre yeraltı sulama hattı ve otomatik filtrasyon sistemi kullanılmaktadır.

Kurumun amacı, hükümlüleri modern tarım teknikleri ile tanıştırmak ve onlara meslek kazandırmaktır; ayrıca yöre üreticilerine verim ve kalite artışı konusunda liderlik etmeyi hedeflemektedir. Bahçelerden elde edilen gelirler; bahçe bakımı, amortisman masrafları ile hükümlülerin ücret ve sigorta giderlerini karşılamaktadır. Ziraat işkolunun meyvecilik bölümünde toplam 30 hükümlü çalışmaktadır.

Yem bitkileri alanında ise 400 dekarlık alanda yonca, 300 dekarlık alanda silajlık mısır ve 250 dekarlık alanda arpa ekimi yapılmaktadır. Bu ürünler, özellikle süt inekleri ve diğer besi hayvanlarının kaba yem ihtiyacını karşılamakta kullanılır. Yem bitkileri bölümünde ise 45 hükümlü istihdam edilmektedir.

Kesimhane atölyesi: Niğde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından verilen TR-51405 numaralı gıda üretim onay belgesi ile büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimi gerçekleştirmektedir. Atölyede iş güvenliği standartlarına uygun olarak çalışma yapılmakta; kesim işlemleri sırasında personel ve hükümlüler eldiven, bone ve maske gibi hijyen ekipmanları, ayrıca can güvenliği için çelik yelek ve çelik eldivenler kullanmaktadır. Bu önlemler, hijyen koşullarını üst düzeyde tutmayı ve kaza riskini minimize etmeyi amaçlamaktadır. Hükümlüler, teknik personel tarafından kasaplık ve gıda hijyeni konularında hem teknik hem de teorik eğitimlerle desteklenmektedir. Böylece infaz süresi tamamlandığında profesyonel bir meslek kazandırılmaktadır. Bu eğitimler, hükümlülerin hijyen standartlarını ve iş güvenliği kurallarını öğrenmelerine yardımcı olmakta ve iş yerinde karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır. Hükümlüler; eğitimler sırasında eldiven, bone ve maske gibi hijyen ekipmanlarının doğru kullanımını öğrenirler. Ayrıca, çelik yelek ve çelik eldiven gibi güvenlik ekipmanlarını kullanarak can güvenliğini nasıl sağlayacaklarını da öğrenirler. Teknik personel tarafından verilen bu eğitimler, hem pratik hem de teorik bilgi içerir; böylece hükümlüler kesim sürecinin her aşamasında yetkin hale gelirler.

İnşaat atölyesi: Kurumun inşaat işkolu, öncelikli olarak kurum içi inşaat, tamirat, tadilat ve bakım işlerini yürütmektedir. Ayrıca, kurum dışında adliyeler ve resmi kurumların inşaat işleri de yapılmaktadır. İnşaat teknisyenlerinin gözetiminde; duvar yapımı, kalıp, demir, sıva, alçı, boya, seramik, çatı onarımı, temel kazımı, beton dökme, inşaat yıkımı ve iskele kurma gibi çeşitli işler gerçekleştirilmektedir. Hükümlüler, bu süreçte iş ve meslek öğrenme fırsatı bulur ve çalışmalarına karşı gündelik ödenir; ayrıca iş ve meslek hastalıklarına karşı sigortalanırlar. İnşaat mesleği olan veya bu mesleği yapmaya istekli hükümlüler, atölye şefi ve teknisyenler tarafından inşaat tekniklerine uygun olarak eğitilmekte, bu sayede meslek sahibi

olmaları sağlanmaktadır. İş güvenliği, bu işkolunda ön planda tutulur ve çalışanlar güvenlik tedbirlerini aldıktan sonra işe başlamaktadır.

Sihhi tesisat atölyesi, İnşaat işkolu kapsamında; temiz su, atık su, ısıtma ve soğutma sistemlerinin tesisatı yapılmakta ve tarım alanlarının sulama ihtiyaçları karşılanmaktadır. Elektrik atölyesinde ise kurumun elektrikle ilgili tamirat, tadilat, arıza, bakım ve onarım işlemleri yürütülmektedir; ayrıca trafoların ve modüler hücrenin bakım ve izlemeleri de üstlenilmektedir. Hükümlülere bu atölyelerde tesisat ve elektrik konularında meslek öğretimi sağlanmakta, günlük ücret ödenmekte ve iş ile meslek hastalıklarına karşı sigorta yapılmaktadır. Bu eğitimler, eski hükümlüler için önemli bir meslek edinme fırsatı sunmakta ve işgücü piyasasında rekabet avantajı sağlamaktadır.

Demir atölyesi: Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurtları Müdürlüğüne bağlı Demir Atölyesi, geniş bir alanda faaliyet göstermekte ve Türkiye genelinden gelen siparişler doğrultusunda üretim yapmaktadır. Atölyede üretilen ürünler; Ceza İnfaz Kurumlarına, adliyelere, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ve sipariş gelen diğer yerlere gönderilmektedir.

Ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin hükümlülerin iş bulma şanslarını artırdığına dair güçlü bir destekleyici sonuç, hem literatürde hem de uygulamada sıklıkla vurgulanan bir gerçektir. Araştırmalar, ceza infaz kurumlarında mesleki beceri kazanan hükümlülerin serbest bırakıldıklarında istihdam edilebilirliklerinin belirgin şekilde arttığını göstermektedir. Bu eğitimler; hükümlülerin iş disiplini kazanmalarına, iş güvenliği bilincini edinmelerine ve ceza süreçlerinde zamanlarını etkin bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Ayrıca, hükümlülerin kendi ekonomik özgürlüklerini kazanmaları ve topluma entegre olmaları sağlanarak yeniden suç işleme riskleri azaltılmaya çalışılır. Cezaevlerinde edinilen pratik deneyimler ve alınan sertifikalar, hükümlülerin sadece cezaevi içinde değil, dışarıda da mesleklerini icra etmelerine olanak tanır. Özellikle son teknolojiye sahip makinelerle yapılan eğitimler ve sertifikalandırmalar, hükümlülerin işgücü piyasasında rekabet edebilmeleri için önemli bir avantaj sağlar. Kaliteli iş deneyimi ve

mesleki yeterlilik, işverenlerin dikkatini çeker ve iş bulma sürecini olumlu yönde etkiler. Bu bağlamda, ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimler sadece hükümlülerin bireysel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmayıp topluma yeniden kabul görmelerini ve işgücüne katılmalarını mümkün kılar. Ceza infaz kurumlarının, cezalandırma görevlerinin yanı sıra rehabilitasyon ve topluma fayda sağlama misyonunu da yerine getirdiği bu şekilde vurgulanabilir. Eğitimler, hükümlülerin infaz sürelerini tamamladıktan sonra iş bulma olanaklarını artırır ve işgücü piyasasında rekabet avantajı sağlar. Bu süreç, hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmasında kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim süreçleri cezaevlerinde başlamakla birlikte, cezaevi sürecinin bitmesinden sonra da devam etmektedir. Örneğin, Niğde ilindeki cezaevlerinde mesleki eğitim programları düzenlenmektedir. Niğde E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, temel eğitim programlarının yanı sıra terzi atölyesi gibi meslek edinme imkânı sunan, boş zamanların değerlendirilmesine ve gelir elde etmeye yönelik eğitim programları düzenlemektedir. Daha sonra belirli bir ceza sürecini tamamlayan ve Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumuna geçiş hakkı kazanan hükümlüler, iş atölyelerinde çalışarak meslek öğrenmekte ve icra etmektedirler. Ayrıca, Covid-19 pandemisi nedeniyle 7242 Sayılı Kanun Kapsamında Bazı Hükümlüler İçin Uygulanan COVID-19 İzni alarak ailelerinin yanında çalışmakta veya mesleki eğitim programlarına katılmaktadırlar. Bu eğitimleri belgelendirmek koşulu ile de Niğde Açık Cezaevinde Adalet ve Milli Eğitim Bakanlıkları arasında imzalanan protokol kapsamında açılan Şehit Abit Tüber Mesleki Eğitim Merkezinde inşaat, metal, gıda, moda tasarım, motorlu araçlar teknolojisi, hayvan yöneticiliği ve sağlık gibi alanlarda hükümlülere eğitim verilmektedir. Bu sayede hem teorik hem de pratik açıdan mesleki eğitimlerini tamamlayıp bunları belgelendirerek hükümlülük sonrasında işgücüne dâhil olma noktasında kolaylık sağlanması yönünde adım atılmış olmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının yanı sıra yukarıda da belirtildiği gibi diğer bir kurum olan ve bu yönde destek sağlayan İŞKUR bünyesinde de çeşitli mesleki eğitimler ve programlar düzenlenmektedir. Ceza infaz kurumlarındaki eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim programları çerçevesinde, İŞKUR ile Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Birimleri iş birliği içinde eğitim programları düzenlemektedir. İŞKUR, iş arayan bireylere işbaşı

eğitimleri ve meslek eğitim kursları sunar. Bu kurslar, mesleki bilgisi olmayan veya iş bulmak isteyenlere iş sahibi olmalarında yardımcı olur ve işbaşı eğitimleri işletmelerin işçi yetiştirme süreçlerine katkıda bulunur. Bu uygulama ülke genelinde istihdamın artmasına katkı sağlayacaktır.

3.3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Grubu

Çalışma, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumlarında cezaevindeyken mesleki eğitim almış olan eski hükümlüleri odak noktasına almaktadır. Bu çerçevede araştırmanın evreni, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu eski hükümlüleri olup çeşitli suç geçmişlerine sahip bireylerden oluşmakta ve Türkiye'nin Niğde bölgesinde şu anda iş arayan, kendi işini kurmuş veya işsiz olan eski hükümlüleri içermektedir. Örneklemi ise bu cezaevinde hükmünü tamamlamış mesleki eğitim ve iş atölyesinde faaliyetlerde bulunmuş eski hükümlü bireylerdir.

Çalışmanın temel amacının eski hükümlülerin, aldıkları mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına entegrasyon süreçlerini ve bu süreçlerin işgücü politikaları üzerindeki etkilerini derinlemesine anlamak olduğundan çalışmada nerdeyse nitel yöntemle birlikte anılan amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme, belirli niteliklere sahip bireylerin seçilmesini hedefleyen bir örnekleme yöntemidir ve genellikle daha küçük, homojen popülasyonlarda etkili olmaktadır. Bu yöntemde rastgelelik bulunmaz; bunun yerine, araştırmacılar bilgilerine dayanarak uygun ve maliyet etkin bir örneklem seçerler. Amaçlı örnekleme, nitel yanıt verileri toplayarak bir konuyu daha sağlam bir şekilde anlamayı sağlar ve hata payını düşürür. Ayrıca, bu yöntem proje odaklı demografiyi hedeflemeyi kolaylaştırır. Örnekleme yönteminin doğruluğu, seçilen bireylerin gerekli niteliklere sahip olmaları sayesinde artar. Kartopu tekniği ve maksimum çeşitlilik kriteri gibi tekniklerle kombinlenerek, örneklem sayısının artırılması ve daha geniş bir çeşitlilik sağlanabilir. Kartopu tekniğinde, mevcut katılımcılar yeni katılımcıları önerir ve bu da örneklemin genişlemesini sağlar. Maksimum çeşitlilik kriteri ise, örnekleme mümkün olan en fazla çeşitliliği sağlamak için seçilen bireylerin çeşitli özelliklerini göz önünde bulundurur. Bu bağlamda, eski hükümlüler ile yapılan görüşmeler neticesinde mevcut

eski hükümlü bireyler, yeni eski hükümlülere ulaşmamızı sağlamıştır. Bu yöntemler, gerçek zamanlı olarak önemli sonuçlar elde etmek ve belirli bilgiye sahip bireyleri hedeflemek açısından kullanışlıdır. Bu bağlamda örneklem seçimi, araştırmanın amacını destekleyecek şekilde yapılandırılmıştır. Nitekim “*Patton’a (1987) göre olasılık temelli örnekleme temsilliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma konusunda önemli yararlar sağlarken, amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir.*” (Patton’dan akt. Yıldız ve Şimsek, 2016: 118). Diğer taraftan çalışmanın öznesi konumunda olan eski hükümlülerin oldukça spesifik bir grubu yansıtması ve kolayda bulunamayacak olmasından dolayı amaçlı örnekleme yöntem geleneği içerisinde yer alan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmada olguyu derinleştirmesi bakımından maksimum çeşitlilik kriteri de esas alınmıştır. Bu çerçevede katılımcıların iş arama süreçlerini deneyimlemiş olmaları, gönüllü olarak araştırmaya katılmış olmaları, Niğde ilinde ikamet etmeleri, farklı eğitim düzeylerine sahip olmaları ve çeşitli türlerde suçlardan hüküm giymiş bireyleri içermesi bu seçim kriterlerinin başlıcalarıdır. Söz konusu özelliklere sahip 60 eski hükümlü bireyle görüşme protokolleri düzenlenmiş ancak bunlardan sadece 30’u araştırmaya katılımcı olarak alınmış ve bu kişilerle örneklem grubu oluşturulmuştur. Söz konusu örneklem grubunun çeşitli özelliklerini bir arada yansıtan tanımlayıcı bilgilere sahip Çapraz Tablo, Tablo 3.1’de sunulmaktadır.

Tablo 3.1: Çapraz Tablo

Sütun1	30 Yaş Altı	30 Yaş-40 Yaş Arası	41 Yaş - 50 Yaş Arası	50 Yaş Üzeri	Bekar	Dul	Evli	İlkokul	Lise	Ortaokul	Üniversite	5 Yıl-10 Yıl Arası	5 Yıldan Az	10 Yıldan Fazla
Eğitim	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Üniversite	0	3	2	0	1	1	3	0	0	0	5	4	1	0
Lise	1	8	0	0	2	2	5	0	9	0	0	5	3	1
Ortaokul	2	3	1	0	3	0	3	0	0	6	0	4	1	1
İlkokul	0	3	1	5	2	2	5	9	0	0	0	3	4	2
Cezaevi Süresi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10 Yıldan Fazla	0	3	0	1	2	1	1	2	1	1	0	0	0	4
5 Yıl-10 Yıl Arası	2	9	3	2	4	3	9	3	5	4	4	16	0	0
5 Yıldan Az	1	6	1	2	2	1	7	4	3	1	1	0	10	0
Medeni Durum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dul	0	2	1	2	0	5	0	2	2	0	1	3	1	1
Bekar	2	6	0	0	8	0	0	2	2	3	1	4	2	2
Evli	1	10	3	3	0	0	17	5	5	3	3	9	7	1
Yaş	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50 Yaş Üzeri	0	0	0	5	0	2	3	5	0	0	0	2	2	1
41 Yaş -50 Yaş Arası	0	0	4	0	0	1	3	1	0	1	2	3	1	0
30 Yaş-40 Yaş Arası	0	18	0	0	6	2	10	3	8	3	3	9	6	3
30 Yaş Altı	3	0	0	0	2	0	1	0	1	2	0	2	1	0
Toplam														
N= Belgeler	3	18	4	5	8	5	17	9	9	6	5	16	10	4

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi verilen veriler; mahkûmların yaş, medeni durum, eğitim seviyesi ve cezaevi süresi gibi farklı demografik özelliklerine göre dağılımını göstermektedir. Yaş gruplarına baktığımızda 30 yaş altı grupta 3 kişi bulunmaktadır; bunların 1’i lise mezunu, 2’si ortaokul mezunudur. En kalabalık yaş grubu olan 30-40 yaş arası 18 kişiden oluşmakta ve bu grubun çoğunluğu lise mezunudur (9 kişi), ayrıca cezaevi süresi olarak 5 yıl-10 yıl arasında kalmışlardır (9 kişi). 41-50 yaş arası grupta 4 kişi bulunmakta olup, çoğunluğu ortaokul mezunudur (3 kişi). 50 yaş üzeri grupta ise 5 kişi bulunmakta ve çoğunluğu ilkokul mezunudur (5 kişi).

Eğitim durumuna göre incelendiğinde 5 kişi üniversite mezunu olup bunların çoğunluğu evli ve 5 yıldan az ceza süresine sahiptir. Lise mezunu 9 kişi bulunmakta ve bu grupta 17 kişi evlidir, ayrıca ceza süresi olarak 5 yıl-10 yıl arasında kalmışlardır. Ortaokul mezunu 6 kişi, evli olan 17 kişiden 3'ü ortaokul mezunudur ve bu grup 5 yıl-10 yıl arasında ceza süresine sahiptir. İlkokul mezunu 9 kişi bulunmakta olup bu kişilerin çoğu evli ve 5 yıl-10 yıl ceza süresine sahiptir.

Cezaevi süresi açısından bakıldığında 10 yıldan fazla cezaevinde kalmış 4 kişi bulunmaktadır; bunların 3'ü evli ve 2'si ilkokul mezunudur. 5 yıl-10 yıl arasında cezaevinde kalmış 16 kişi bulunmakta, bunlardan 9'u evli ve 9'u lise mezunudur. 5 yıldan az cezaevinde kalmış 10 kişi bulunmakta olup 7'si evli ve 4'ü ilkokul mezunudur.

Medeni duruma göre incelendiğinde 5 kişi dul olup bu kişilerin çoğu 50 yaş üzeridir. 8 kişi bekar olup çoğunluğu 30 yaş altıdır. 17 kişi evli ve çoğunluğu 30-40 yaş arasındadır. Bu grupta en fazla eğitim seviyesi lise olup ceza süresi olarak 5 yıl-10 yıl arasında kalmışlardır. Genel olarak veriler mahkûmların çoğunlukla 30-40 yaş aralığında olduğunu ve evli olduklarını göstermektedir. Eğitim düzeyi olarak en yaygın olan lise mezuniyetidir. Cezaevi süresi olarak en yaygın olan süre 5 yıl-10 yıl arasındadır. Bu veriler, cezaevi ortamındaki demografik dağılımı anlamak ve hangi grupların daha fazla rehabilitasyon ve eğitim programlarına ihtiyaç duyabileceğini belirlemek için kullanılabilir. Mesleki eğitim programlarının etkinliğini artırmak ve topluma entegrasyon sürecini desteklemek amacıyla bu tür demografik analizler önemlidir. Örneklem seçiminde, çeşitli suç geçmişlerine sahip eski hükümlülerin temsili bir yelpazesini sağlamak için amaçlı bir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar; Niğde açık ceza infaz kurumlarında bulundukları süre boyunca mesleki eğitim programlarına katılımlarına ve iş arayan, kendi hesabına çalışan veya işsiz olarak mevcut durumlarına göre seçilmiştir. Örneklem, tahliye sonrası farklı deneyimleri ve sonuçları yakalamak için cezalarını belirli bir süre içinde tamamlayan bireyleri içermektedir.

3.3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın temel kriterlerinden biri olarak kabul edilir. Bu bağlamda, “geçerlilik” ve “güvenilirlik” kavramları, araştırmaların en yaygın olarak kullanılan değerlendirme ölçütleridir. Geçerlilik, araştırmanın ölçmek istediği olguları gerçekten ölçüp ölçmediğini ifade ederken güvenilirlik ise araştırmanın sonuçlarının tutarlılığı ve tekrar edilebilirliği ile ilgilidir.

Nitel araştırmada geçerlilik sadece toplanan verilerin kapsamlı bir şekilde tanımlanmasıyla değil, aynı zamanda araştırma sürecinde esnekliğin benimsenmesiyle de ilgilidir. Tanımlayıcı ifadeler, katılımcı anlatılarının zenginliğini yakalayarak analizin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ayrıca araştırma, görüşmeler sırasında ortaya çıkan içgörülere dayalı ek sorular ekleyerek esnekliğini korumaktadır. Nitel araştırmada geçerliliğin bir diğer temel taşı olan tutarlılık, çalışma boyunca hem veri toplama hem de sonraki analiz ve yorumlama aşamalarında da gözlemlenmektedir. Bu tutarlılık, çalışmadan elde edilen bulguların güvenilirliğini ve inanılabilirliğini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 269-271).

Geçerlilik ve tutarlılık, nitel araştırmalarda önemli kavramlar olup bu çalışmada öncelik verilen unsurlardır. Geçerlilik açısından iç geçerlilik (inandırıcılık) ve dış geçerlilik (aktarılabilirlik) üzerinde durulmuş, araştırmanın sonuçlarının ne kadar inandırıcı ve genellenebilir olduğu vurgulanmıştır. Güvenilirlik ise iç tutarlılık (güvenilirlik) ve dış güvenilirlik (doğrulanabilirlik) açısından ele alınmış, araştırmanın tutarlı bir şekilde yapıldığı ve sonuçların dışarıdan doğrulanabilir olduğu sağlama yöntemleriyle desteklenmiştir (Arslan, 2022:397).

İç geçerlilik, dış geçerlilik, iç tutarlılık güvenilirliği ve dış güvenilirlik gibi nitel araştırmalarda önemli olan kavramlar, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından belirleyici unsurlardır. İndırıcılık, uzun süreli etkileşim, sürekli gözlem, çeşitleme, akran bilgilendirmesi, olumsuz durum analizi, referans yeterliliği, üye kontrolü, yansıtıcı günlük tutma gibi teknikler iç geçerliliği sağlamak için kullanılan yöntemler arasında yer alır. Aktarılabilirlik için ise kapsamlı betimleme, amaçlı örnekleme, yansıtıcı günlük tutma ve tutarlılık sağlama adımları önemlidir. Araştırma

denetimi veya denetim izi ile kodlayıcılar arası tutarlılık ve doğrulanabilirlik ise dış güvenilirliği destekleyen stratejilerdir. Bu yöntemlerin uygulanmasıyla birlikte nitel araştırma sürecinde verilerin doğruluğu ve güvenilirliği artırılarak araştırmanın sağlam bir temelde ilerlemesi sağlanır (Arslan, 2022:405). Bu şekilde, araştırmanın metodolojik güvenilirlik ve geçerlilik açısından sağlam temellere dayandığı belirtilmiştir. Bu çerçevede çalışmada iki görüşme hariç tüm görüşmeler profesyonel bir kayıt cihazıyla yapılmış, ardından ses kayıtları özenle Word belgesine aktarılmış ve erişime hazır hale getirilmiştir. Diğer taraftan güvenilirlik büyük ölçüde araştırmacının özenine bağlıdır. Bu kapsamda, Etik Kurul Kararı alınmış olup çalışmada yer alan eski hükümlü bireylerin kimlik bilgileri gizli tutulmuş, herhangi bir kimlik açığa çıkaracak detay verilmemiştir. Katılımcıların görüşlerine atıfta bulundukları kişilerin kimlik bilgileri de gizli tutulmuştur. Diğer taraftan çalışmanın analiz kısmında, kodlama tutarlılığının sağlanması amacıyla akran desteğine başvurularak güvenilirlik ölçütü hesaplanmıştır. Karşılaştırma işleminde ise Miles ve Huberman'ın geliştirdiği (1994) formül kullanılmıştır;

$$\text{Araştırmanın Güvenilirliği} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Ayrılığı} + \text{Görüş Birliği}} \times 100$$

Bu yöntem çerçevesinde, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde ölçme ve değerlendirme anabilim dalında görevli bir öğretim üyesi tarafından bağımsız bir kodlama yapılmıştır. Her iki araştırmacının kodlamaları, üçüncü bir kişi tarafından karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve bu süreç sonucunda araştırmanın güvenilirliği %89 olarak belirlenmiştir.

3.3.6. Araştırmanın Sayıtları ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden Durum (Olay) analiz yöntemi ile sınırlandırılmıştır. Bu araştırmanın odak noktası; Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda cezasını tamamlamış, cezaevi sürecinde mesleki eğitim almış, iş atölyesinde çalışmış en az 6 ay süreyle cezaevinde bulunmuş eski hükümlü bireyler arasında belirlenen evren ve örneklem üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu seçim araştırmanın sınırlılıkları

arasında yer almaktadır. Çalışmanın kapsamı, sadece Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda cezasını tamamlamış olan eski hükümlüleri içermektedir.

Araştırmacı, veri toplama sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanmıştır. Bu durum; bazı katılımcıların bazı sorulara konu dışında cevap vermesi, sorulardan kaçması gibi istemeyen sonuçlara zemin sağlamıştır.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise çalışma grubuna yönelik olmasıdır. Çalışma grubunun eski hükümlülerin tamamını kapsamamakta olup belli sayıdaki eski hükümlülerden oluşmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce eşit dağılıma özen gösterilmiş. Bu kapsamda 10 işsiz eski hükümlü, 10 iş arayan eski hükümlü ve 10 kişi de kendi işini yapan eski hükümlüler ile görüşmeler yapılmıştır. İlk etapta görüşme yapılan eski hükümlü sayısı yaklaşık 60 iken uyuşturucu vb gibi bağımlılıklar nedeniyle işgücüne dahil olma noktasında sağlık nedenleri nedeniyle sağlıklı durum analizi yapılamayacağından dolayı uyuşturucu ve bağımlılık gibi suçlardan hüküm giyenler çalışmadan çıkarılmıştır. Ayrıca bir diğer sınırlılık çalışılan grubun hassas bir grup olması nedeniyle bazı hükümlüler ses kayıt cihazına kayıt vermek istememiş görüşme yazıya kaydedilerek ele alınmıştır.

Belirlenen evren ve örneklem, araştırmanın genel sınırlılıklarını belirlerken veri toplama tekniği olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve bu görüşmelerde kullanılan sorular, analizlerle birleştirilerek araştırmanın sınırlılıklarını oluşturur. Bu sınırlılıklar, çalışmanın genel geçerliliğini etkileyebilir ve elde edilen bulguların sadece belirlenen örnekleme dayandığını gösterir.

3.3.7. Verilerin Analizi

Araştırmanın ilk aşamasında görüşmeler, katılımcının izni ve onayı ile profesyonel bir kayıt cihazı kullanılarak ses kaydına alınmış ve daha sonra kelimesi kelimesine yazıya dökülmüş ve “MS Word” formatına dönüştürülmüştür. Verilerin analizine başlamadan önce, elde edilen veriler birkaç kez okunmuş ve anlamlı verilerin belirlenmesi için kaba bir taslak oluşturulmuştur. Daha sonra Word dosyasındaki

veriler, içerik analizi sürecine geçmek için “MAXQDA-2024” programı aracılığıyla kullanılmıştır. Bu aşamada, analiz sürecine değişken atamaları eklenerek kodlama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Her görüşme için yapılan bu kodlamalar, tekrar gözden geçirilerek benzerlikler açısından ilişkisel ilgi noktalarında gruplandırılmıştır.

İçerik analizi yöntemi, nitel veri analizinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, veriler benzer kavramlar ve temalar etrafında düzenlenir ve yorumlanır. Yani benzer veriler belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilir, organize edilir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 227). Bu çerçevede çalışmada ilk etapta en az 3 ortaklık düzeyinde; kodlar, ardından alt temalar, alt temaların kümelenmesiyle temalar sonrasında ana temalar ve araştırma eksenleri oluşturulmuştur. Böylelikle bütüncül bir model kurulabilmiş olay ardı kronolojik olarak yorumlanabilmiştir. Diğer taraftan çalışmada katılımcı beyanlarına genişçe yer verilerek olay izahı üzerinde durulmuştur.

3.4. Bulgular

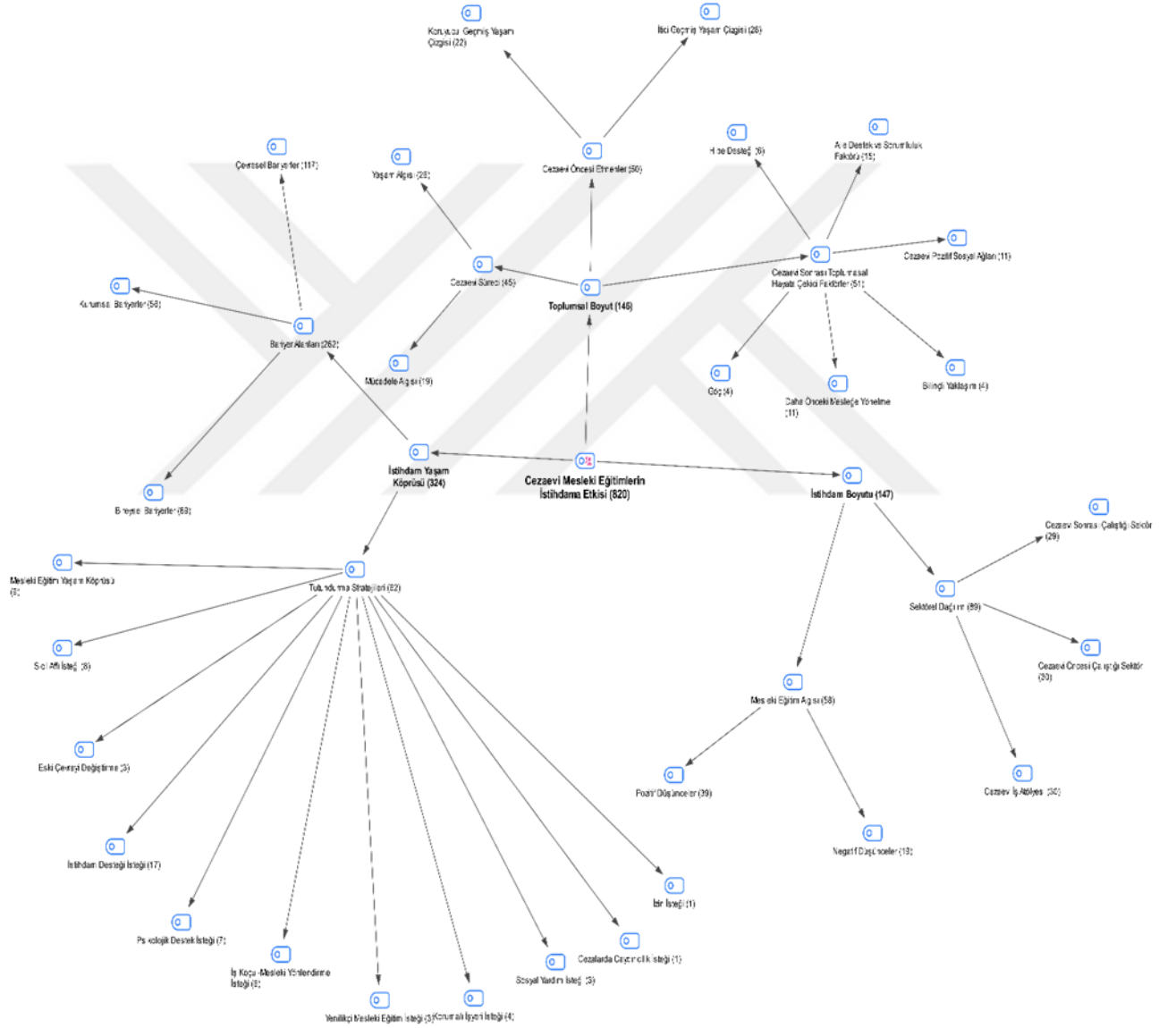
Bu bölümde, ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimin işgücü piyasasına etkisini inceleyen çalışmamızın bulguları sunulmuştur. Çalışma, mesleki eğitimin bir süreç ve ihtiyaç olarak algılanması doğrultusunda, eski hükümlülerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda üç ana eksen den gelen bilgiler ışığında bir model geliştirmiştir. Bu model, Şekil 11'de gösterilmektedir.

Literatürde, eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonu için çeşitli destek mekanizmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır. Özellikle girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi, mesleki eğitim ve işbaşı eğitim programları aracılığıyla bilgi ve becerilerin kazandırılması, kredi desteklerinin sağlanması ve sosyal politika uygulamalarının güçlendirilmesi gibi stratejiler ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar, eski hükümlülerin istihdam edilebilirliklerini artırarak suç işleme eğilimlerini azaltmayı ve topluma faydalı bireyler olmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmalar, işsizlikle mücadele eden eski hükümlülerin suç davranışına geri dönme riskinin yüksek olduğunu ve bu nedenle ceza infaz

kurumlarında mesleki eğitimlerin artırılması gerektiğini öne sürmektedir. Ayrıca, devletin yasal düzenlemelerle destek sağlaması ve özel sektörün işe alım süreçlerinde aktif rol oynaması gerektiği belirtilmektedir. Uluslararası literatürde de benzer temalar vurgulanarak, eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması için çeşitli sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, eski hükümlülerin iş arama sürecinde karşılaştıkları zorluklar, toplumsal damgalanma ve kimlik yönetimi stratejileri üzerine yapılan çalışmalar da önemlidir. Sabıka kaydının yarattığı engeller, işverenlerin endişeleri ve toplumun olumsuz bakış açıları gibi faktörler bu zorluklar arasında yer almaktadır. Çalışmamızda, ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimin işgücü piyasasına etkisini değerlendirmek amacıyla eski hükümlülerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda geliştirdiğimiz

model, literatürdeki bulguları ve araştırma sonuçlarını bir bütün olarak değerlendiren kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Şekil 3.1: Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İşgücü Piyasasına Olan Etkisi Odağında Mesleki Eğitim Süreci Ana Modeli

Şekil 3.1’de görüleceği üzere Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimim İşgücü Piyasasına Etkisi Modelinin ana eksenleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- I. Toplumsal Boyut
- II. İstihdam Boyutu

III. İstihdam Yaşam Köprüsü

Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitim İlgücü Piyasasına Etkisi Modelinin altında 3 ana tema, 7 tema ve en az 3 ortaklık düzeyinde 29 alt temaya ve toplam 820 koda ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırma çerçevesinde oluşturulan kod anahtarına ilişkin bilgiler Tablo 3.2’de sunulmaktadır.

Tablo 3.2: Kod Anahtarı

Kategori	Ana Tema	Tema	Alt Tema
Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İlgücü Piyasasına Olan Etkisi Odaklında Mesleki Eğitim Süreci	Toplumsal Boyut	Cezaevi Öncesi Etmenler	İtici Geçmiş Yaşam Çizgisi
			Koruyucu Geçmiş Yaşam Çizgisi
		Cezaevi Sonrası Toplumsal Hayata Çekici Faktörler	Bilinçli Yaklaşım
			Daha Önceki Mesleğe Yönelme
			Hibe Desteği
			Göç
			Cezaevi Pozitif Sosyal Ağlar
			Aile Destek ve Sorumluluk Faktörü
		Cezaevi Süreci	Mücadele Algısı
			Yaşam Algısı
	İstihdam Boyutu	Sektörel Dağılım	Cezaevi Öncesi Çalıştığı Sektör
			Cezaevi İş Atölyesi
			Cezaevi Sonrası Çalıştığı Sektör
		Mesleki Eğitim Algısı	Pozitif Düşünce
			Negatif Düşünce
	İstihdam Yaşam Köprüsü	Bariyer Alanları	Bireysel Bariyerler
			Çevresel bariyerler
			Kurumsal Bariyerler
		Tutundurma Stratejileri	İstihdam
			Mesleki Eğitim
			Sicil Affı
			Psikolojik Destek
			İş Koçu Desteği
			Korumalı İşyerleri
			Eski Çevre Değişim Desteği
			Yenilikçi Mesleki Eğitim
			İzin Hakları
			Cezalarda Caydırıcı

Tablo 3.2’ e göre, ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına olan etkisini ve mesleki eğitim sürecinin çeşitli boyutlarını inceleyen

detaylı bir çerçeve sunuyor. Tablonun kategorileri ve alt temaları; cezaevi öncesi, cezaevi süreci ve cezaevi sonrası dönemi kapsayarak mahkûmların topluma entegrasyonu ve istihdam süreçlerine dair önemli faktörleri ele alıyor.

Toplumsal boyut başlığı altında, cezaevi öncesi etmenler iki alt tema ile ele alınmış: itici geçmiş yaşam çizgisi ve koruyucu geçmiş yaşam çizgisi. İtici geçmiş yaşam çizgisi; mahkûmların suç işlemekten önceki yaşamlarında karşılaştıkları olumsuz deneyimler ve bu deneyimlerin suça itici etkilerini içerirken koruyucu geçmiş yaşam çizgisi, suç işlemelerini engelleyebilecek olumlu yaşam deneyimleri veya destek mekanizmalarını kapsar. Cezaevi sonrası toplumsal hayata çekici faktörler; bilinçli yaklaşım, daha önceki mesleğe yönelme, hibe desteği, göç, cezaevi pozitif sosyal ağlar ve aile destek ve sorumluluk faktörü gibi unsurları içerir. Bu faktörler, mahkûmların cezaevinden çıktıktan sonra topluma entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları çekici etmenleri temsil eder.

Cezaevi süreci, mücadele algısı ve yaşam algısı başlıkları altında incelenir. Mücadele algısı, mahkûmların cezaevindeki yaşamlarına ve rehabilitasyon süreçlerine nasıl baktıklarını ifade ederken yaşam algısı, mahkûmların cezaevi sürecinde yaşam kaliteleri ve beklentilerini ele alır. İstihdam boyutu, sektörel dağılım ve mesleki eğitim algısı olarak iki ana başlıkta ele alınmış. Sektörel dağılım; mahkûmların cezaevi öncesi çalıştığı sektörler, cezaevi iş atölyeleri ve cezaevi sonrası çalıştığı sektörleri kapsar. Mesleki eğitim algısı ise mahkûmların mesleki eğitime yönelik pozitif ve negatif düşüncelerini içerir.

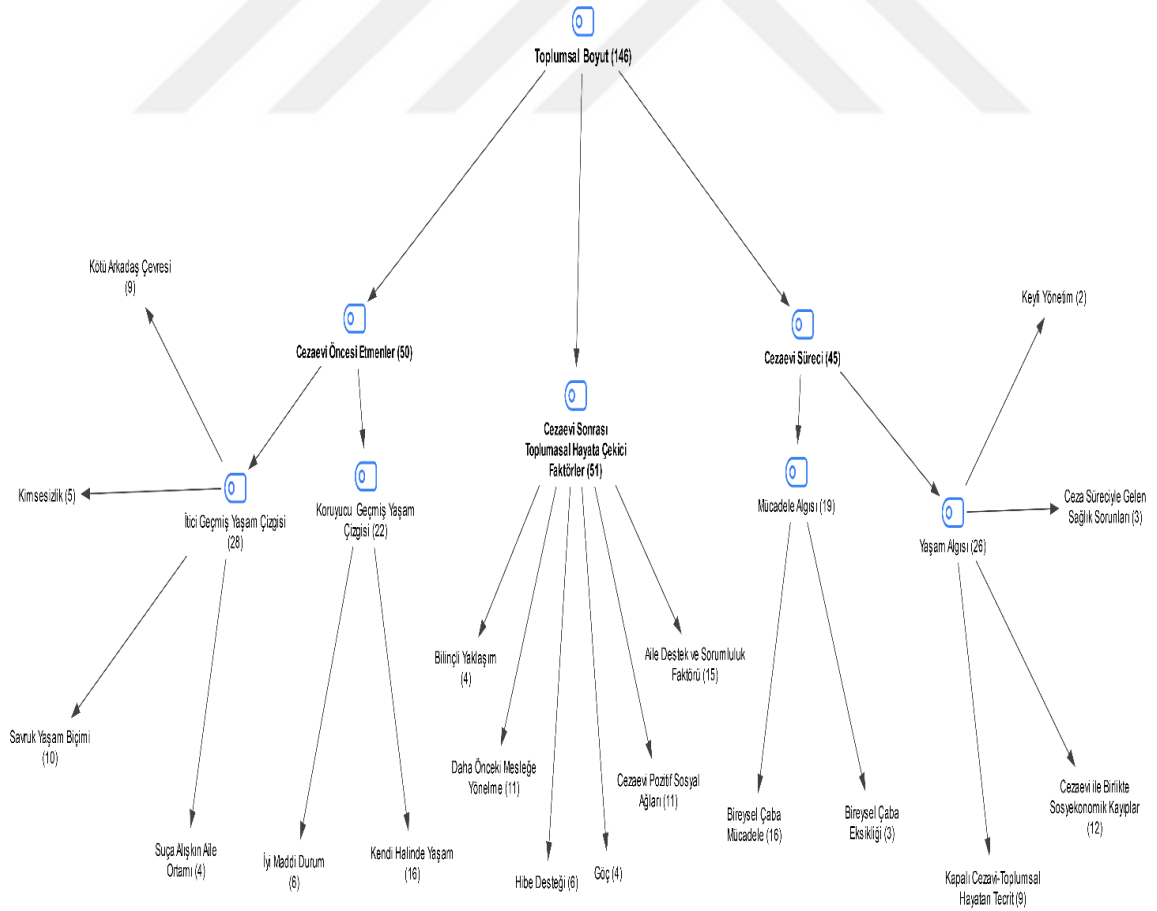
İstihdam yaşam köprüsü; bariyer alanları ve tutundurma stratejileri başlıkları altında incelenir. Bariyer alanları, bireysel, çevresel ve kurumsal bariyerler olarak üç alt temaya ayrılır. Bu bariyerler, mahkûmların istihdam süreçlerinde karşılaştıkları engelleri temsil eder. Tutundurma stratejileri ise istihdam, mesleki eğitim, sicil affı, psikolojik destek, iş koçu desteği, korumalı işyerleri, eski çevre değişim desteği, yenilikçi mesleki eğitim, izin hakları ve cezaların caydırıcılığı gibi unsurları içerir. Bu stratejiler, mahkûmların işgücü piyasasına entegrasyon süreçlerinde kullanılabilecek destek ve teşvik mekanizmalarını temsil eder. Bu tablo, cezaevi sisteminde mesleki

eğitimlerin mahkûmların topluma kazandırılmasında nasıl bir rol oynadığını ve bu sürecin çeşitli aşamalarını ve faktörlerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

3.4.1. Toplumsal Boyut

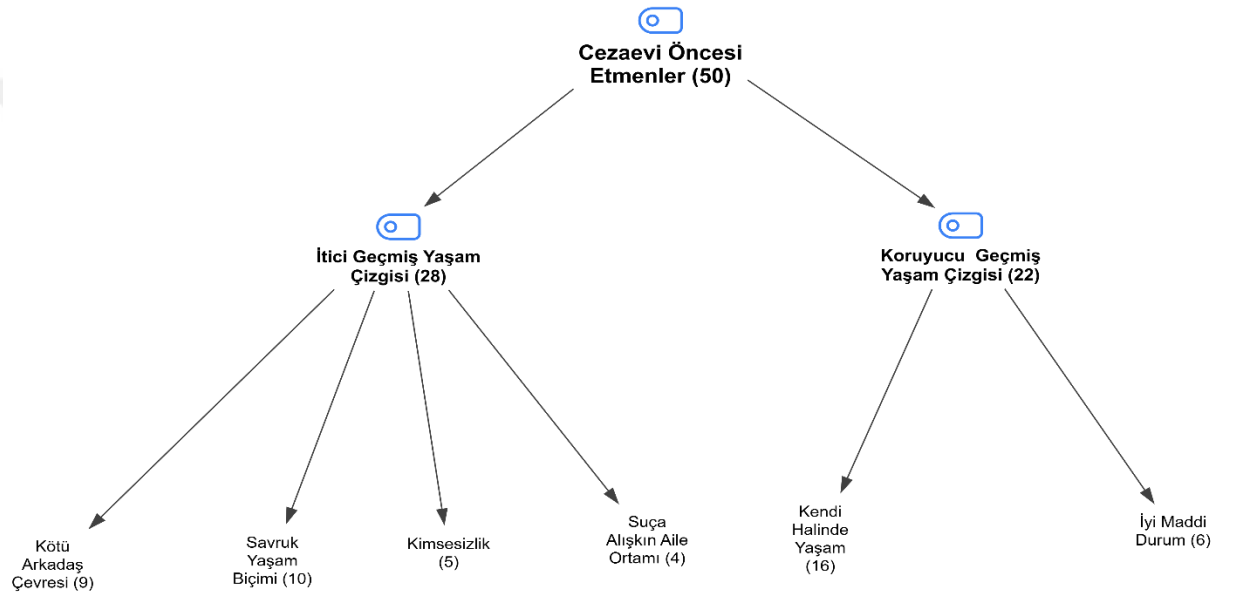
Eski Hükümlülerin cezaevinde almış oldukları mesleki eğitimlerin istihdama katkısının incelendiği bu çalışmada hiç şüphesiz kişinin hükümlülük öncesi yaşam çevresi, hükümlülük sürecindeki yaşam algısı ve hükümlülük sonrası toplumsal hayata çekici faktörler bireyin toplumsal yaşama dâhil olma arzusunun ve dolayısıyla işgücü piyasasında olma motivasyonunun şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bu çerçevede hükümlülerin toplumsal yaşama entegre sürecinde söz konusu ana tema; hükümlülük öncesi yaşam çevresi, hükümlülük sürecindeki yaşam algısını ve toplumsal hayata çekici faktörlerden oluşan tema ve alt temalar Şekil 2’de sunulmaktadır.

Şekil 3.2: Toplumsal Hayat Ana Tema Modeli

Şekil 3.2’de en az 3 ortaklık çerçevesinde 146 frekans biriktiren Toplumsal Boyut Ana Tema Modelini oluşturan 3 tema ve 4 alt tema oluşumu gösterilmektedir. Söz konusu kategorik yapının her bir teması ayrıca ele alınacak olup bu çerçevede ilk değineceğimiz konu bireyin hükümlük önceki yaşam çevresinin ele alındığı Cezaevi Öncesi Etmenler Teması konusudur. Bu minvalde Cezaevi Öncesi Etmenler Teması Şekil 13’de sunulmaktadır.

Şekil 3.3: Cezaevi Öncesi Etmenler

Şekil 3.3’de en az 3 ortaklık çerçevesinde Cezaevi Öncesi Etmenler temasını oluşturan 2 alt tema ve 6 kod oluşumu gösterilmektedir. Şekil 13’den de görüleceği üzere içeriğinde 50 frekans toplayan Cezaevi Öncesi Etmenler Teması, 22 frekansla olumlu eksende yer alan Koruyucu Geçmiş Yaşam Çizgisi ve 28 frekansla olumsuz eksende yer alan İtici Yaşam Çizgisi alt temalarından oluşmaktadır.

Koruyucu Geçmiş Yaşam Çizgisi Teması

Bir olumlama kodu olarak karşımıza çıkan Koruyucu Geçmiş Yaşam Çizgisi temasında, 16 katılımcının kendi halinde geçmiş bir yaşam tecrübesinden ve 6 katılımcının iyi bir maddi durumdan bahsettiği görülmektedir. Bu çerçevede katılımcılardan gelen ifadelerin bazıları şu şekildedir;

KIK4, KIK8, BYÇ5 ve İŞZ2 cezaevi öncesi hayatlarının normal olduğunu ve kendi hallerine bir yaşam sürdürdüklerini şu cümlelerle aktarmaktadırlar;

“Şöyle söyleyeyim ben apartmanın yöneticisiydim öğretmenin bir komşumuz vardı apartmanın bir işi vardı. Yaptırdım usta çağırdım parasını ödedim herkes parasını verdi bu vermiyor bir okulda öğretmendi okula girdim hocanın sınıfını buldum kapısını çaldım çık lan dışarı dedim Sonra onu yaraladım kavga ettik işte orada güzel dövdüm yaraladı benden şikâyetçi oldu ilk cezaevine öyle tanıştım girmeden önce taksicilik yapıyordum çıktıktan sonra da şoförlükte taksicilikten emekli oldum devam ettirdim” (KIK4)

“Daha önce futbolcuydum hem de profesyonel olarak oynuyordum. İkinci ligde oynarken başıma istenmedik bir olay geldi. Kız arkadaşımın kumpasına geldim benden para kopartmak istiyordu sonra iftira attı ve cezaevine girdim. Cezaevine girdikten sonra hayatım mahvoldu 1. Ligde Gençler Birliğine transfer olacakken mahkûm olup cezaevi le tanıştım. Allah kimseyi buralara düşürmesin asla bir karıncayı bile incitmezken şuan eski hükümlü olarak karşınıza çıkıyorum hoca...”(KIK8)

“O arada daha önce evli çocuğu olan bir kadınla evlendim. Aynı hayatıma devam ediyordum, her şey yolundaydı.. Eşim kanser hastalığına yakalanmıştı. Üvey oğlumla lastikçi dükkânı açtık. Birlikte çalışıyorduk. Üvey oğlum askere gitti o arada ben işlere devam ediyordum. O ara eşimi kaybettim. O zaman sevdiği bir kız vardı oğlumun ailesi vermiyor karşı çıkıyordu. Kız da çocuğu seviyordu. Birkaç kez oğlum da tehdit etmişlerdi. Oğlum kızı kaçırdı, o ara gelinin babası kızı almaya geldiler bana saldırdılar beni dövdüler dükkânımda. Yediremedim kendime, gittim gelinin babasını öldürdüm.”(BYÇ5)

“Muhasebeciydim cezaevine girmeden önce muhasebe içinde çalışıyordum daha önce alışveriş merkezinde de bir muhasebe işinde çalıştık işte malum müşavirin yanında da ön muhasebe işinde çalıştım hayatım idare ettirebilmek için...” (İŞZ2)

Koruyucu Geçmiş Yaşam Çizgisi teması altında yer alan bir diğer alt tema iyi maddi duruma ilişkindir. Bu çerçevede katılımcılardan KIK2, KIK10 ve BYÇ9 söz konusu maddi durumda iyiliği şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Cezaevine girmeden önce kendi iş yerlerim var idi, kapatmadık devam ettirdik. Maddi bir sıkıntı yaşamadım hatta gariban çocuklara parası gelmeyen çocuklara çamaşır sigara alırdım. Onlara bakardım. Çıktıktan sonra da kendi durumum iyi olduğu ve işlerim olduğu için iş falan aramadım. Kendi işlerime devam ettim. Şu iki dükkân benim. Burada çevrem çok...” (KIK2)

“...Ben cezaevinde iken de işimize devam etti kardeşim ve elemanlar vardı. Çıktıktan sonra da bir sıkıntı yaşamadım...” (KIK10)

“...Maddi olarak durumumuz iyi olunca kimseye muhtaç olmadılar ama babadan yoksun yıllar geçirdiler. Halen bir daha gider miyim diye korku içerisinde küçük kızım der baba bizi bırakma diye en zoru da bu oluyor...”(BYÇ9)

İtici Yaşam Çizgisi

Bir olumsuzlama kodu olarak suça iten unsurları yansıtmayı amacıyla adlandırdığımız olumsuz yaşam tecrübelerini ifade eden İtici Yaşam Çizgisi temasında 10 katılımcının savruk yaşam biçiminden, 9 katılımcının kötü arkadaş çevresinden, 5 katılımcının kimsesiz oluşundan ve 4 katılımcının suça alışkın aile ortamından bahsettiği görülmektedir;

BYÇ6, İŞZ10 ve KİK6 cezaevi öncesi yaşamlarındaki savruk yaşam biçimlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Birkaç kez cezaevine girdim. Adam yaralamadan iki kez ve cinayetten bir kez girdim. Toplamda 11 sene yattım cezaevinde. Cezaevine girmeden önce düzenli bir işim yoktu. Mesleğim falan da yoktu...” (BYÇ6)

“Babamı küçük yaşta kaybettim sadece annemle birlikte yaşıyordum. Derman eczanesinde çalışıyordum. Askere kadar da orada çalıştım. Asker sonrası hayatımda çok şey değişti. Alkol kullanınca birahanelere gidip geldikçe orda insanlarla tanıştım. Sonra iş teklif edildi kabul ettim. Birahanelerin parası daha iyiydi. Birde alkol de kullanırdım. Oralarda çalışmaya başladım eczaneyi bırakıp. Orda da suça karışınca cezaevine girdim...”(İŞZ10)

“Şu anda Niğde'de Manav işletmekteyim cezaevine girme sebebim zamanda yapmış olduğumuz cahillikler arkadaş çevresinden kaynaklı olarak birkaç kez girdim adam yaralama işte uyuşturucu satma gibi suçlardan cezaevine gittim. İlk girdiğimde 8 sene 4 ay aldım. 2 girdiğimde 12,5 yıl aldım. Cezaevine girmeden önce 2004 yılına kadar Antalya'da turizmle uğraşıyordum sonra Niğde'ye geldik ailemin işi olan pazarcılık işiyle uğraşmaya başladım 2000 2006 yılında da cezaevine girdi test Daha sonra işte 2016 yılında da cezaevine girdim. ilk ceza indirip çıktıktan sonra yine eski ortamlara devam ettim. Sonrası...” (KİK6)

Kötü arkadaş çevresinin etkisini BYÇ9, İŞZ3 ve İŞZ6 şu cümlelerle ifade etmektedirler:

“Alkol, ortamlar, aile, arkadaş çevresi yüzünden bu ortamlara bulaştım. Her türlü ortam vardı. Eskiden hayvancılık yapardık, bir ara kasap dükkânı açtım. Sonra kumarhane işlettik kuzenlerim ile eğlence merkezinde çalıştım...”(BYÇ9)

“Kredi Yurtlar Kurumu da memur olarak çalışıyordum işte işim iyiydi. Fakat işte arkadaş ortamı çevre falan derken uyuşturucu kullanmaya başladım. Ardından parası tatlı geldi satışını da yaptım. Sonra işte bununla beraber işte adam yaralama gibi suçlarına da karıştım bu suçlardan cezaevine girdim. Cezaevinde yattım şuan kesinleşmemiş cezam da bulunmakta daha önceki her şey için pişmanım...”(İŞZ3)

“Babamı küçük yaşta kaybettim sadece annemle birlikte yaşıyordum. XXX eczanesinde çalışırdım. Askere kadar da orada çalıştım. Asker sonrası hayatımda çok şey değişti. Arkadaşlarla alkol kullanınca, birahanelere gidip geldikçe birde orda yeni arkadaşlarla tanıştım. Sonra iş teklif edildi kabul ettim. Birahanelerin parası daha iyiydi. Birde alkol de kullanırdım. Oralarda çalışmaya başladım eczaneyi bırakıp. Orda da suça karışınca cezaevine girdim...”(İŞZ10).

BYÇ2, İŞZ9 ve KİK2 kimsesizlikle gelen suç yaşam çizgisini şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“ Ben 1968 doğumluyum 7 yaşında babam Rahmetlik oldu ben ve benim bir küçük kardeşimi yurda verdiler. Niğde yetiştirme yurdun da yaşadık, yaklaşık 13 yaşına kadar orada yaşadım. İlkokul da okurken arkadaşlarıma uyarak yurttan kaçtık o sırada fırınlarda çalışıyordum. Simit satıyordum fırıncının bir tanesi aldığı ekmeğin parasını verdiğim halde benden parayı vermediğini söyleyerek parayı istedi. Verdim-vermedim derken bana vurdu.^[P]_[SEP]Canım yandı o anda tezgâhın üstünde olan ekmek bıçağını aldım ona vurdum bıçağı vurdum ama çektim çıkmadı bıraktım kaçtım 13 yaşını yeni doldurmuştum...”(BYÇ2)

“Küçük yaşta beni yetimhaneye vermişler. Orda büyüdüm. Hayatı orda tanıdım. Orda benim gibi birlikte kaldığımız arkadaşlar vardı. 4 çocuk takılırdık. R, B, J. ve ben. 12 yaşında yurttan kaçtık. Kalacak yerimiz yoktu. Melek girmez denen yer var bilir misin eskiden orada birahaneler, kulüpler, pavyonlar vardı. Oralara takılırdık garsonluk falan işler yapar bazen birahanelerde yatar kalkardık. Kalacak yerimiz olmadığı zamanlar kömürlüklerde, boş binalarda bazen de çok soğuk olduğu zamanlarda terminalde yatar kalkardık. 15 yaşına kadar karın tokluğu işlerde çalışırdık. İş bulamadığımız zaman hırsızlık yapar, bazen birilerini korkutur malını alırdık. Hep beraber takılırdık bu arkadaşlar ile. Bize çete derlerdi 18 li yaşlara gelene kadar böyle devam ettik. 18 yaşına gelince iyice çevremiz oldu herkes tarafından tanınır olduk...”(İŞZ9)

“Orası rahat devletin fırsatları çok gençler cahil hep çevre kurbanı oluyorlar. Çoğu kimsesiz kimseler çıktıktan sonra bazılarının yanında suça devam eden gençler oluyordu sonları çok iyi olmuyor...”(KİK2)

BYÇ6 ve BYÇ9 ise suça alışkın aile ortamı meselesini şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

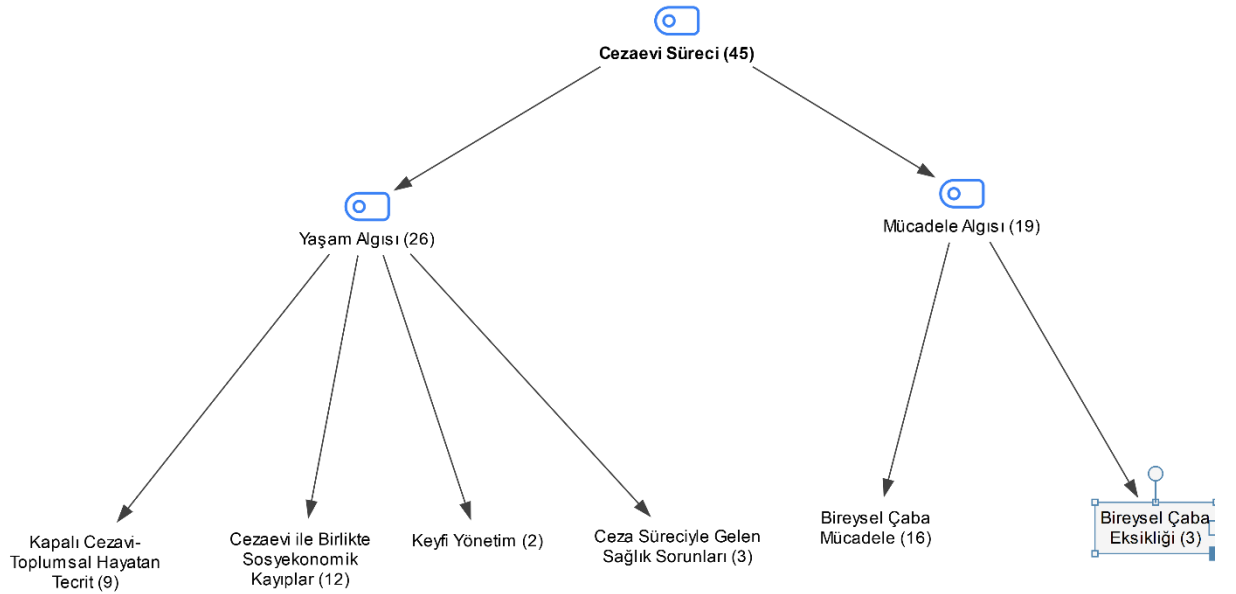
“...X’in ailesinin çoğu cezaevine girmiş çıkmıştır. XXX ailesi belki duymuşsundur. Bir namın olunca da böyle suçtan da kurtulamazsın abi. Onu öldürdüler işte. Durum böyle işte. İşten önce suçtan çevreden uzak tutacaklar...”(BYÇ6)

“Babam, amcam kuzenlerim de sürekli cezaevine girip çıkmışlardı. Suça karışmak ailede normal gibi bir şey oldu nerdeyse. Kuzenim var Esat o, yengem onun çocuğu halen içerdeler mesela girip girip çıkarlar. En son ailecek uyuşturucu işinden girip çıktılar bir nevi armut dibine düşüyor. Küçüklüğümüzden beri hep böyle şeyler gördük, böyle ortamlarda büyüdük...”(BYÇ9)

Cezaevi Süreci

Eski hükümlülerin mesleki eğitimi odağında yer alan cezaevi süreci, çalışmanın ana odağını oluşturmakta ve bu çerçevede katılımcıların ifadeleri dâhilinde çeşitli alt tema ve odak kodlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda cezaevi süreci ana temasını oluşturan tema ve alt temalar Şekil 34’de sunulmaktadır.

Şekil 3.4: Cezaevi Süreci

Şekil 3.4’de en az 3 ortaklık düzeyinde Cezaevi Süreci ana temasını oluşturan 2 alt tema ve 6 kod oluşumu gösterilmektedir. Şekil 14’den de görüleceği üzere

içeriğinde 103 frekans toplayan Cezaevi Süreci teması, 19 frekanstan oluşan Mücadele Algısı ve 26 frekanstan oluşan Yaşam Algısı oluşarak toplam 45 frekanstan oluştuğu gözlemlenmektedir

Mücadele Algısı

Öğrenmenin ve özellikle mesleki eğitimin önemli bir yapı taşı olarak adlandırabileceğimiz mücadelenin cezaevindeyken nasıl şekillendiğini yansıtabilmek amacıyla katılımcılardan alınan ifadeler doğrultusunda 16 katılımcının mücadele odağına değindiği görülmekte iken 3 katılımcının ise söylemlerinden bir çaba eksikliği olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede verilen ifadelerin bazıları şu şekildedir

BYÇ7, İŞZ2 ve KİK6 ‘nın cezaevindeki meslek öğrenme kapsamındaki mücadelelerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

“...Onun harici raflar flan yapardık adliyelere dosya rafları, duruşma kürsüsü, çöp kovaları çalışma masaları gibi mobilya bölümünden gelen ürünlerin demir bölmelerini yapardık baya da şişi öğrendim. Zaten orda istersen öğreniyorsun. Her işi yapma becerin oluyor. Ağır iş bazen yoğunluk olunca yoruluyorsun ama genel olarak hem zaman geçiyor hem de üç beş sigara paran çıkıyor iyi oluyordu...” (BÇY7)

“Açık öğretimden lise okuyordum bunun yanı sıra çeşitli kurslara katıldım amacım bu aşıcılık kursundan belge alıp güzel bir yere gidip çalışmak istiyorum 11 yaşında babamı kaybettim 13 yaşında annemi kaybettim kendi ayaklarımın üzerinde durmaya çalıştım hep...” (İŞZ2)

“Boş vakit çok olduğu için vakit geçiremiyordum bu sebeple mutfığa girdim kapalı da açıkta da mutfak bölümünde salatacı olarak çalışıyordum devamlı salata yapıyordum. Orada da yemek yapmayı da öğrendim malzemeleri nasıl kullanılması gerektiğini öğrendim cezaevinde öğrendiklerimi illaki bana faydası oldu yani.” (KİK6)

İŞZ8 ve İŞZ9’un ifadelerinden ise bir mücadele yetersizliği olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda verilen ifadeler şu şekildedir:

“Cezaevinden bir arkadaşımın Kemerhisar’da pavyonu var orda takılırım ara ara yardım eder orda benim sigaramı falan alır akşamları da orda kalırım. Bu saatten sonra bir işte yapacağımı sanmıyorum.”(İŞZ8)

“Arkadaşlarımızdan biri hayatını kurtardı, belediye de çalışır. Onun gibi olayım isterdim onun şansı vardı. Devlet sahip çıktı hayatını kurtardı. Belki diğer arkadaşımız belediye de çalışmış olsaydı o da şuan hayattaydı belki. İstesem şuan kesimhane, mekan işletme, meze falan yapma garsonluk gibi işler yaparım ama başkasının emrinde çalışmıyorum. Yapamam da...”(İŞZ9)

Yaşam Algısı

Eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunun başlangıcı noktasında cezaevi yaşam çerçevesini yansıtan Yaşam Algısı temasında 2 katılımcının keyfi yönetim, 3 katılımcının sağlık sorunları, 9 katılımcının toplumsal hayattan tecrit ve 12 katılımcının cezaevi süreciyle yaşanan sosyoekonomik kayıplardan bahsettiği görülmektedir. Söz konusu temalar dâhilinde katılımcılardan bazılarının anlatımları şu şekildedir:

KIK6 ve İŞZ1 cezaevindeki keyfi yönetimden şu şekilde bahsetmektedirler;

“...Mutfağa geçtim cezaevinde verilen eğitimlerin yeterli bulmuyorum. Açık cezaevinde sadece iş gücü olarak faaliyetler veriliyor, sosyal hayatta yok bizleri orada kullanıyorlar. Hatta bazı meslek gruplarında bazı yerlere vermiyorlar adam mesela mobilyacı mobilyaya vermiyor adam kaynakçı kaynağa vermiyor ya cezaevinde kendi oluşturdukları bir sistem var...”(KIK6)

“...Cezaevi ne kadar da olsa her ne kadar imkânları iyi olsa da Sonuçta Cezaevi. O hafta Müdür Bey hepsini iptal edebiliyor mesela cezaevinde koğuştaki İki kişi kavga etsin, o koğuştaki tamamen kapatırlar. Hatta açıkça Açık cezaevinde kavga etmesi durumunda direkt kapalı cezaevine yönlendirirler. Mesela açıkta da bir saat su verirler 7-8 tane yer var ama bir saatte biter ama onunla yüzlerce mahkûm var, ya yemek yemeyeceğim banyoya gireceksin ya da yemek yiyip artık sıra gelirse duş alacağım...” (İŞZ1)

BYÇ5 ve İŞZ10 Cezaevi süreciyle meydana gelen sağlık sorunlarından şu şekilde bahsetmektedirler:

“...Sinir, stres derken orda şeker hastası da oldum bazı zamanlar bayılırdım...”(İŞZ10)

“...Elim zaten yatkındı. Yabancılıkta çekmedim. Orda rahattı işler çok yoğundu mobilya demir atölyesinde işler bitmezdi. Ta ki hastalık ağırlaşana kadar iş atölyesinde çalıştım. Sonraları sadece cezamın bitmesini bekledim. Hastaydım zati çalışamazdım...”(BYÇ5)

KİK8, İŞZ6 ve BYÇ7 cezaevi sürecinin toplumsal hayattan oldukça uzak olduğunu şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“Kapalı Cezaevi özellikle ilk zamanlar çok zor gelmişti bana. Düşünün, profesyonel futbolcusun ve tuhaf tuhaf cezalardan hüküm almış hükümlülerle aynı koğuşlarda kalıyorsun. Açık cezaevine geçince hayata biraz daha fazla tutundum sizlerle tanıştım üniversite ile tanıştım yola devam ettim sayenizde...” (KİK8)

“Sosyal hayatta aktivite yapamadığımız için orada fazla işte yani orada yaptığımız cezaevinde zaten atölyeye çıkmak. Bir de pazartesi günleri halı saha maçı falan yapıyorduk yarım saat 40 dakika başka yoktu zaten sosyal hayatımız yoktu Bir de pazartesi günleri sadece kantini beklemek işte yani telefon açık ailemizi aramak yani cezaevinde yaptığım sosyal aktiviteler kısıtlıydı zaten kapalıda imkanlar çok kısıtlıydı. Açık cezaevinde biraz daha sosyal hayat var aslında askeriye gibi bir fabrika gibi oluyor fakat, buralarda kısıtlı oluyor sosyalleşme ya da bir sosyal aktivite yok denecek kadar az oluyor...” (İŞZ6)

“Özellikle kapalıda geçirdiğim dönemler, koğuş ortamı diğer suçlardan giren mahkûmlar ile aynı havayı solumak beni boğuyordu. Ama elden de bir şey gelmiyordu...”(BYÇ7)

İŞZ5, KİK8 ve BYÇ9 cezaevi süreci ile yaşamış oldukları sosyoekonomik kayıpları şu cümlelerle izah etmektedirler:

“Bu süreçte annem babam da çok yıprandı. Babam zaten hastaydı. Hani cezaevinde şunu görüyorsun hiç kimsenin yok! Sadece anne baba ailen en yakınların sana ne kadar da olsa sahip çıkıyor. Kızsalar da seni atmaya seni dışlamıyor tek bağlı onlar oluyor. İşte güzel bir şeyimiz vardı, işimiz vardı, kimseyle muhtaçlığı olmadan, dededen kalan arazi araziye yıkıyorduk öyle geçirmenizi sağlıyorduk.... Hapisten çıktıktan sonra da işte iş arayınca da iş kuramaz oldum şimdilerde babamdan harçlık almak da zoruma gidiyor...”(İŞZ5)

“Cezaevine girdikten sonra hayatım mahvoldu. 1. Ligde Gençlerbirliği’ne transfer olacakken mahkûm olup cezaevi ile tanıştım. Allah kimseyi buralara düşürmesin asla bir karıncayı bile incitmezken şuan eski hükümlü olarak

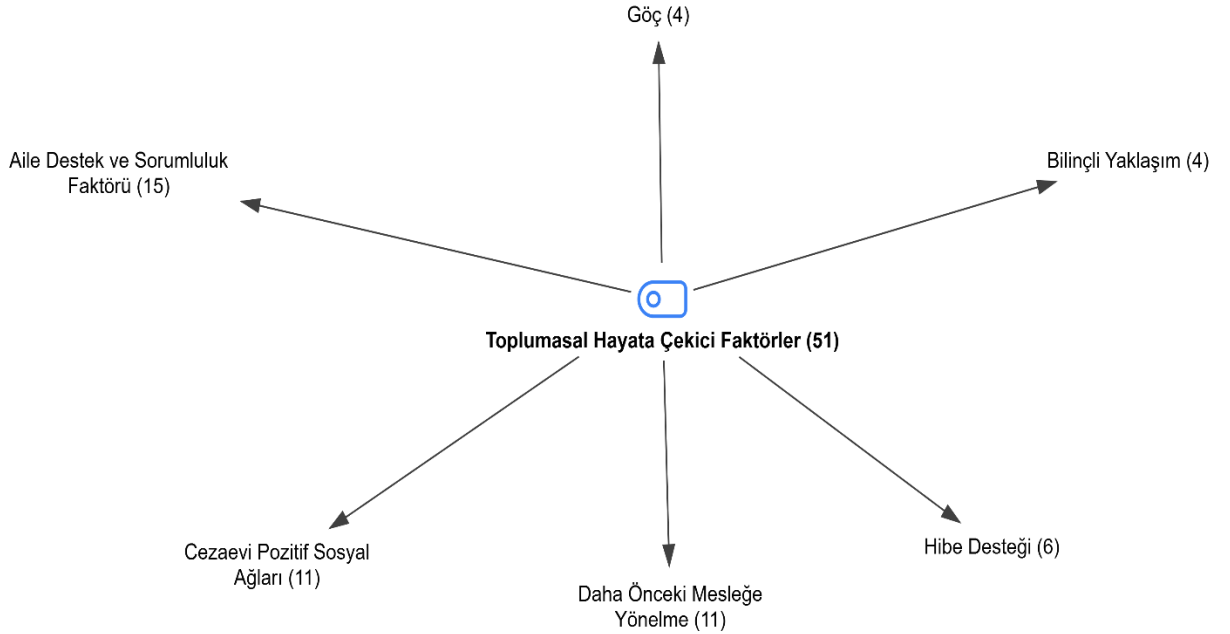
karşınıza çıkıyorum hocam. Bu benim için ailem için ne kadar zor bir şey sizlere anlatamam...”(KİK8)

“...Evlilikte zor abi cezaevine girince şartlar değişiyor hem içerde olan hem de dışarıda kalanlar için. Çıktıktan sonra çocuğun terbiyesi sıkıntı oluyor, ister istemez aile düzenin bozuluyor. Cezaevine girmek içeri girmek çok zor Allah kimseyi düşürmesin. Olan ailene oluyor hele evliysen, çocuklarında varsa hepten zor oluyor. En çok da onlar etkileniyor.” (BYÇ9)

Toplumsal Hayata Çekici Faktörler

Toplumsal hayata çekici faktörler ya da başka bir deyişle kolaylaştırıcı etmenler olarak da ifade edebileceğimiz eski hükümlünün yeniden toplumsal yaşama entegrasyonunu kolaylaştıran etmenlerin neler olduğu söz konusu temada ele alınmakta ve model Şekil 15’te sunulmaktadır.

Şekil 3.5: Toplumsal Hayata Çekici Faktörler

Şekil 3.5’ten de görüleceği üzere 51 frekans toplayan Toplumsal Hayata Çekici Faktörler Temasında; 15 frekansla Aile Destek ve Sorumluluk, 11’er frekansla Cezaevi Pozitif Sosyal Ağlar ve Daha Önceki Mesleğe Yönelme temalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bunların yanı sıra 6 katılımcının Hibe Desteği, 4’er katılımcının

ise Bilinçli Yaklaşım ve Göç konusundan bahsettiği görülmektedir. Bu bağlamda verilen ifadelerin bazıları şu şekildedir

İŞZ2, KİK8 ve BYÇ8 anlatımlarıyla aile desteğinin ve sorumluluk faktöründen şu şekilde bahsetmektedirler:

“Şimdi işte kursa gelmemin sebebi de işte yemek yapmayı seviyorum yemek daha tecrübeler kazanarak ve buna belgelendirerek bu alanda ilerlemek istiyorum çocukların var onlar bana bağlı evliyim şimdi inşaatta çalışıyor yani geçirmemiz çok zor benim çalışmam gerekiyor.” (İŞZ2)

“...Abim X’de bir ilçede belediye başkanı onun da yardımı çok oldu. Zaten ailem bana her konuda yardımcı oluyordu. Ailem zaten varlıklı olunca direk işim hazırdı büyük çiftliğimiz var burada hayvancılık ve tarım yapıyoruz. Hiç iş aramadım şuan kendi işimi kurdum ve bu arada evlendim bir de çocuğum oldu ellerinizden öper...”(KİK8)

“...Hayatta en büyük kazancınız aileniz oluyor. Onların desteği sana sahip çıkmaları seni hayata tutunduruyor. Çok şükür de benimde öyle oldu.”(BYÇ8)

BYÇ1, KİK5 ve BYÇ4 cezaevinin pozitif sosyal ağ etkisinden şu sözlerle bahsetmektedirler:

“... Sadece cezaevinden tanıdığım bir nakliyecisi abimiz vardı o bana eşya taşıma işine çağırır Nakliyatçı, iş oldukça arar günlük yevmiyemi alırım.”(BYÇ1)

“...Çünkü iş verme konusunda işverenler eski hükümlülere güvenmemektedir Ben güveniyorum çünkü işin içinden geldiğim için biliyorum Kimin Nasıl yaklaşacağını sana zarar verip vermeyeceğini ya da başından geçen bir olay sebebiyle bu duruma düştüğünü Bu nedenle ben çalıştırıyorum yanında şu iki arkadaş birlikte cezaevinde yattığım kişiler temiz çocuklar sen onlara sahip çıktığın için asla yanlış yapmazlar racon bilirler Daha bunun gibi birçok arkadaşımız var. Çoğu zaman cebinde sigara alacak parası olmuyor onlara da yardım ediyorum harçlıklarını veriyorum Bazen ufak tefek işler olduğu zaman yönlendiriyorum...” (KİK5).

“...Osman abimin de etkisi çok abi. Yani başkası olsa Osman abi ile birlikte cezaevinde yatmamış olsaydık, belki Osman abi beni yeterince tanımamış olsaydı böyle insanlarla içiçe olan bir işi bana vermezdi. Ben alıştım işime çevre bana alıştı düzgün bir işim var Çay yapmayı seviyorum güzel de çay yapıyorum insanlar da işimi beğeniyor öyle olunca da kimse sana karışmıyor sen de kimseye bulaşmıyorsun akşam evime gidiyorum evimde mutluyum.” (BYÇ4)

BYÇ5 ve BYÇ10 cezaevinden sonra tekrar kendi mesleklerine yöneldiklerini şu şekilde aktarmaktadırlar:

“ Benim ihtiyacım yoktu zaten mesleğim işim vardı. Bir yıl geçtikten sonra biraz toparladım. Şimdi yeni sanayide yanımızda büyüyen bir çocuk vardı şuan onun yanında çalışırım.”(BYÇ5)

“Cezaevinden çıktıktan sonra Mobilya atölyesine devam etmedim zaten mesleğimi önceden olduğu için inşaatta tekrar inşaata yöneldim düzenli bir iş bulamadığım zaman işte günlük olarak çalışıyordum. Özellikle İnşaat sektörünün yoğun olduğu bu dönemlerde yevmiyeci olarak çalışıyorum. Yani iş bulamayınca mecburen yöneliyorsun hemen, mesleğimiz o sonuçta. Özellikle ihtiyaç duyulan bir sektör olması nedeniyle...”(BYÇ10)

BYÇ8, BYÇ9, KİK1 ve KİK5 hibe desteğinin öneminden şu şekilde bahsetmektedirler:

“Bundan sonra hedefim girişimcilik sertifikamla küçük baş hayvancılık tavuk çiftliği için İŞKUR’a eski hükümlü hibesine başvuru yapacağım...”(BYÇ8)

“Patronum da devlet desteği ile bu işi kurmuş. Bende ailemle bu işi yapmak istiyoruz. Cezaevinde ve girmeden öncede bu işi iyi bildiğim için yapmak istiyorum. Girişimcilik sertifikası almıştım. İŞKUR’dan eski hükümlülere yönelik para desteği veriyorlarmış onları araştırdım biraz başvuru yapacağız bizde...”(BYÇ9)

“Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) verdiği 38 bin TL hibeyle otomobil tamirhanesi açarak kendi işimin patronu oldum, Cezaevine girmeden önce işyerim yoktu araştırmak lazım çok önemli ama nerde...”(KİK1)

“...İşimi KOSGEB desteği ile kurdum mesela destekleri oluyor, olmuyor değil. Dışarıya çıktım araştırdım KOSGEB’den hibe alarak bu işi kurdum. İşini dürüst ve temiz yaparsan ve piyasada olmayan işi yaparsan daha fazla para kazanırsın... 6 kişi çalıştırıyorum onun yanı sıra kaç kişi var sana anlatsam; bir sürü kişiye yardım ediyorum. yanlış anlama Her şeyi söylenmez ayıp olur da o zamanlar devlet bana 50.000 lira KOSGEB verdi abi o zaman 50.000 liraya aldığı araba bugün 750 bin lira...” (KİK5)

BYÇ7 ve KİK5 eski hükümlülere yönelik bilinçli yaklaşım sergilemeyle ilgili şu cümleleri kurmaktadır:

“Aynı köyden çevre köylerden benzer bir şekilde cezaevine düşenler oluyor. Onlar bildiği için sorun olmuyor. Hatta adak, ekmek, un, pekmez, salça zamanı eşime getirip yardım edenler de oluyor. Ne kadar önemli maddiyattan çok maneviyat hocam...”(BYÇ7)

“Bizler de halden anladığımız için işte ihtiyaç olması durumunda Ben önceliği onlara veriyorum onları çalıştırıyorum kendi iş yerimde. Çünkü çok garibanlar, kimsesizler, suça bulaşacaklar yoksa...”(KİK5)

Yaşam yerinin değiştirilmesinin önemiyle ilgili KİK6, İŞZ9 ve BYÇ7 şu şekilde izah etmektedirler:

“Hayatımda arkadaş çevremi değiştirdim bulunduğum yeri değiştirdim, yoksa yeni bir başlangıç yapmak çok zor olacaktı.”(KİK6)

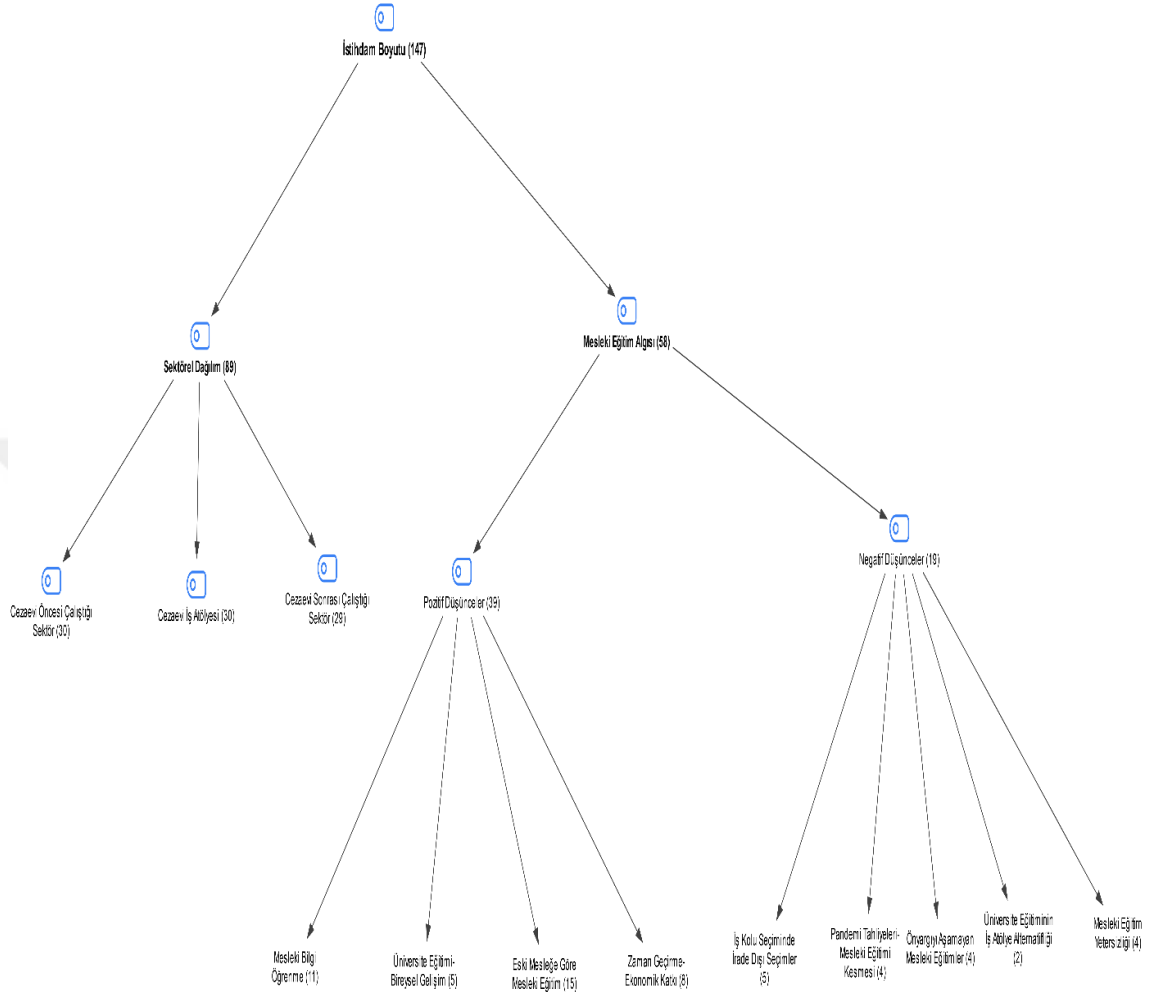
“Birilerinin canını yaktığında zaten onlarca düşman kazanmış tetikte bekliyor oluyorsun. Her an suç seni bulur. Devlet imkânlar veriyor, kurslar eğitimler veriyor meslek öğrenmek isteyenlere öğretiyor. Ama çıktıktan sonra da sahip çıkıp kimsesi olmayan ya da isteyenleri başka illere göndererek yeni bir hayat sunsun.” (İŞZ9)

“Çıkınca dedim Niğde ye taşınayım hem köy ortamından da uzaklaşıp yeni bir hayat kurarım hem de kendime göre bir iş bulurum... Daha doğrusu ailenin, toplumun cahilliği birazda o %n köy yerinde uzaklaşmak istedik.(BYÇ7)

3.4.2. İstihdam Boyutu

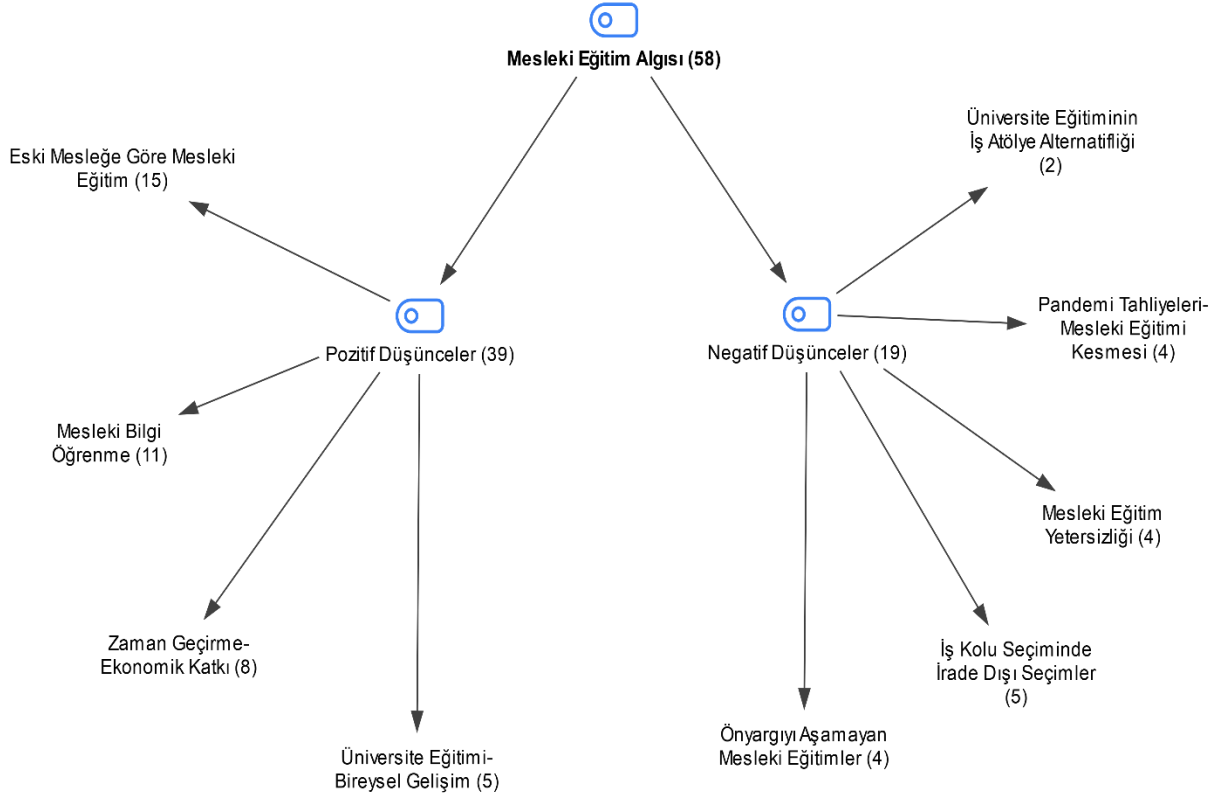
Eski hükümlülerin cezaevinde almış oldukları mesleki eğitimlerin etkinliği noktasında eski hükümlülerin cezaevi sürecinde görev aldıkları iş atölyelerinin baz alınarak hükümlülük öncesi ve sonrası istihdam alanlarının karşılaştırılmasının yapıldığı çalışmada bu kısmında ayrıca eski hükümlülerinin cezaevi sürecinde ve sonrasında edinmiş oldukları mesleki eğitime yönelik algıları da ele alınmaktadır. Bu çerçevede İstihdam Boyutu Ana Teması; Sektörel Dağılım ve Mesleki Eğitim Algısı şeklinde 2 temanın yanı sıra 5 alt temadan oluşan model Şekil 9’da sunulmaktadır.

Şekil 3.6: İstihdam Boyutu

Şekil 3.6’de en az 3 ortaklık çerçevesinde 147 frekans biriktiren İstihdam Boyutu Ana Tema Modelini oluşturan 2 tema ve 5 alt tema oluşumu gösterilmektedir. Söz konusu kategorik yapının her bir teması ayrıca ele alınacak olup bu çerçevede ilk değineceğimiz konu istihdama giden yolda bir yapı taşı olarak karşımıza çıkan mesleki eğitim olgusudur. Bu noktada katılımcıların cezaevi sürecinde verilen mesleki eğitime yönelik bakış açılarının nelerden oluştuğu saptanmaya çalışılmış ve olumlu düşüncelerin yanı sıra mesleki eğitime yönelik olumsuz yargılarında olduğu izlenmiştir. Mesleki eğitime yönelik olumlu ve olumsuz olarak iki alt tema da toplanan model Şekil 3.7’de sunulmaktadır.

Şekil 3.7: Mesleki Eğitim Algısı

Şekil 3.7’da görüleceği üzere; eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması noktasında önemli bir köprü vazifesi gören mesleki eğitime yönelik eski hükümlülerin bakış açısı negatif ve pozitif olmak üzere iki ayrı eksende kümelenmektedir. Bu çerçevede 19 frekans alan negatif bakış açısı ve 39 pozitif frekans alan ve bunların toplamı ile 58 frekans alan İş Atölyeleri Eğitim Algısı teması noktasında verilen ifadelerin bazıları şu şekildedir:

Negatif Düşünceler:

KİK5 ve İŞZ6 ön yargıyı aşamayan klişe niteliğindeki eski mesleklere yönelik şu şekilde vurgulamalar yapmaktadırlar;

“Oradaki mesleki eğitimler yetersiz. Cezaevinde klişe olmuş mesleki eğitimler var. Dışarıdaki ticari eksikleri bilip de ona göre mesleki eğitimler olması gerektiğini düşünüyorum. Yani dışarıya göre mesleki eğitim vermiyorlar Klişe olmuş işte atıyorum hayvancılık tarım gibi bunlara yönelik eğitimler veriyorlar dışarıda değişen gelişen sektörler nelerdir mesela o hizmetlere tespit edip onlara yönelik iş atölyelerin oluşturması gerektiğini düşünüyorum dışarıdaki

eksikliklere göre içeride mesleki eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (KİK5)

“Cezaevinde aldığım fırın işin bile yani Usta olmama rağmen bile bana iş bulmada yardımcı olmadı yani tecrübeli olmam bir meslek sahibi olmam bir şey değiştirmede...” (İŞZ6)

KİK7’de de KİK5’in ve İŞZ6’nın ifadesine benzer bir şekilde klişe mesleki eğitime atıfta bulunarak yeterli eğitimin verilmediğini şu cümlelerle açıklamaktadır:

“...Hani mobilya atölyesinden çıktktan sonra o işle ilgili bir iş bulamadım sana cezaevinde bir şey öğretmiyorlar ki sadece indir kaldır amele gibi kullanıyorlar cezaevinde verilen mesleki atölyelerin iş atölyelerini ben verilen eğitimi yeterli bulmuyorum.” (KİK7)

BYÇ3 ve KİK6 ise iş kolu seçiminde irade dışı yerleştirmelerin olduğunu ve bunun olumsuzluk meydana getirdiğini şu sözlerle açıklamaktadırlar:

“Normalde ilk girdiğimde beni döşemeye vermişlerdi Ben baktım döşemecilikte yapamıyorum kendim seçerek fırıncılık yapmaya karar verdim Orada iş kolu seçerken zorluk yaşıyorlar... Fırında arkadaşlarım vardı Onlar da gelersen yardımcı oluruz sana öğretiriz dediler bende geçmek istedim ama beni 2 ay arada gezdirdiler. Kendin seçtiğin zaman bayağı bir zorluk yaşıyorsun yani.” (BYÇ3)

“Açık cezaevinde sadece iş güç olarak faaliyetler veriyor sosyal hayatta yok bizleri orada kullanıyorlar bazı meslek gruplarında bazı yerlere vermiyorlar adam mesela mobilyacı mobilyaya vermiyor adam kaynakçı kaynağı vermiyor ya cezaevinde kendi oluşturdukları bir sistem var O sistemi gelen mahkûm ustadır, Fakat daha önceden çalışan diğer mahkûmlar o Usta mahkûmu istemez kendi sistemlerinin bozulmasını istemez kurulu bir düzeni bozdurmak istemezler...”(KİK6)

KİK8 ve BYÇ8 ise pandemi nedeniyle iş atölyelerinin boşaldığını söylemekte ve bu durum ise mesleki eğitimin yarıda kalmasına neden olmaktadır. Söz konusu katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

“Bizim zamanımızda çok fazla mahkûm yatardı açık cezaevinde. Sonra pandemi olunca kovid olunca herkes izne ayrılmış gardiyan bir arkadaşım vardı ona sorduğumda 170 kişi kalmış, hani nerede eğitim?”(BYÇ8)

“Pandemiden sonra izin verildiği için cezaevinde sadece 170’e yakın kişi kalmış. Bizim zamanımızda çok fazlaydı bu sayı binleri buluyordu. Düşünün Niğde Açık cezaevi ne kadar büyük ki bu kadar kişinin çoğunluğu atölyelerde çalışıyordu ama hepsi yarım kaldı bence.” (KİK8)

İş Atölyelerinde verilen mesleki eğitimi kesici niteliğe sahip bunun yerine bir alternatif olarak üniversite eğitiminin ön plana çıktığını İŞZ7 ve KİK8 şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“Açık cezaevinde almış olduğum mesleki eğitim olan tekstilin herhangi bir faydasını görmedim. Kapalı cezaevinde ilk olarak tekstil atölyesinde çalışmışım orada bize çok faydası oluyordu. Açık cezaevinde kısa süreli atölyelerde çalıştım fakat daha çok ben eğitimi tercih ettim o arada üniversiteye gidiyordum okuma hakkımız vardı, okula gittiğim için de çok fazla atölyelere gitmiyor orada kısa süreli olarak atölyelerde çalışmışım.” (İŞZ7)

“Kafada mesleki eğitim olmadığı için açıkladı çok fazla mesleki eğitim almadım. Zaten üniversite okuduğum için çok fazla bir eğitim almadım. İşte çaycılık yapıyordum orada kurslar falan katılıyorduk ama böyle direkt olarak bir ağır böyle mesleki atölyede çalışmadım. Boş zamanında çay ocağında çalışmışım, geri kalanında da üniversiteye gidiyordum.”(KİK8)

Pozitif Düşünceler:

Mesleki eğitimi ve kişisel gelişimi odak noktasına alan KİK5 ve KİK9 bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler:

“Akıllı olurlarsa okulunun da bitirirler. Üniversite bile okuyabilirler. Mesela ben cezaevinde hem meslek öğrendim hem de açık öğretimden bir bölüm bitirdim.”(KİK9)

“Oto Yıkama işleri yapıyordum. Cezaevinden çıktıktan sonra daha çok ben kendi işimi kurmaya yöneldim Yıkama dükkânı açtım sonrası da geliştirdik kendimizi cezaevindeyken açık cezaevindeyken üniversite okudum, diğer taraftan orda kurslar oluyordu onlara katılıyordum, sürekli kendimi geliştirmeye çalışıyordum” (KİK5)

İş atölyelerindeki eğitimi hem zaman geçirme hem de ekonomik katkı olarak algılayan BYÇ7, İŞZ9 ve KİKY1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Türkiye genelinden gelen siparişleri yapardık. Ranzalar yapardık mahkûmlar için diğer cezaevlerine bile yapar gönderirdik. Onun harici raflar flan yapardık adliyelere dosya rafları, duruşma kürsüsü, çöp kovaları çalışma masaları gibi mobilya bölümünden gelen ürünlerin demir bölmelerini yapardık baya da şişi öğrendim. Zaten orda istersen öğreniyorsun. Her işi yapma becerin oluyor. Ağır iş bazen yoğunluk olunca yoruluyorsun ama genel olarak hem zaman geçiyor hem de üç beş sigara paran çıkıyor iyi oluyordu yani.” (BYÇ7)

“Açık cezaevi iyiydi orda da rahattık tanınırdık. Kimse bize karışmaz bizde kimseye karışmazdık. Orda işler vardı, kesimhanede çalıştım. Çok fazla hayvan keser, yüzer sürekli kesimhanede çalışırdım. Yoruluyordum ama zaman geçiyor birde kafam rahatlıyordu. İş güç iyi geliyordu.” (İŞZ9)

“Askeri kışla gibi sürekli bir şeyler yapılıyor boş durmuyorsun pek, oraya gittiğimizde zaten bizlere soruyorlar mesleğimizi söylüyorduk ona göre iş veriyorlar. Ben açık cezaevinde atölyelerde çalıştım. Daha öncede çalıştığım için elim yatkındı çeşitli atölyelerde çalıştım. Hem sigara param çıkıyordu, hem de zaman geçiyordu...” (KİK1)

BYÇ4, İŞZ1 ve BYÇ10 cezaevinde iş atölyelerinde mesleki bilgin öğretiminin iyi düzeyde olduğunu şu cümlelerle vurgulamaktadırlar:

“...Peyzaj çevre düzenleme bahçe işleri ile uğraşıyordum, cezaevinde gemi atölyesinde çalıştım, orada gemiyi yapıyorduk böyle tahta ahşap tersanede çalıştım, terzi atölyesinde çalıştım. Terzilik aranan bir meslek makinelerden falan anlıyorum bu sayede iş buldum girdim terzide çalıştım sonrasında işte tekstilde çalıştım...” (BYÇ4)

“...Müdür daha sonra doktorun yanına revire verdi beni orada her hastalıktan hemen hemen anlamaya başlamıştım. Hatta her ilaçtan da artık anlıyordum. İnsanlarla rahatlıkla iletişim kurabildim. Oradan da bilgiler kattım normal doktor geldi, diş doktoru geldi hangi ilacı neye yaradığını hangi ilacın ne sağladığını biraz rahatsızlıkları olup olmadığını ben anlıyordum arkadaş...” (İŞZ1).

“Meslek öğrenip; özellikle elektrik ve benzeri gibi işte zaten gittikten sonra elektrikçiliği devam ettirenler vardı hatta kendini geliştirip kendini dükkân açan arkadaşlarımız bile oldu ufak çapta cezaevinde almış olduğu sertifika ile dışarıda iş kuran arkadaşlarımız da oldu...”(İŞZ10)

KİK8, KİK9 ve İŞZ10 cezaevi öncesi mesleğe uygun iş atölyelerindeki eğitimin avantajlarını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“..Çeşitli atölyelere gitme şansım oldu. Baba tarım ve hayvancılıkla uğraştığı için köy yerinde yaşayanlar bilir ister istemez herşeyi öğreniyorsun. Açık cezaevinde de bu imkanı buldum ve tarım ve hayvancılık bölümlerinde de çalıştım. Orada gerçekten işi öğretiyorlar ve bu sayede zaman da geçmiş oluyor...” (KİK8)

“Benim için kurtuluş öncesi bir umuttu bir şansdı. Orda 3 ayda bir izin de veriyorlardı. Bu sayede çocuklarımı eşimi anamı babamı görme fırsatım oluyordu. Açık cezaevine ilk geldiğimde zaten soruyor mesleğini bende söylemiştim. Beni de tarım bölümüne verdiler. Zaten toprağa yabancı olmadığım için işi kolay kapıyorsun uzman kişilerde oluyor. Tarımcılar mühendisler flan orda hem ilaçlama hem gübreleme hem de sulama ve hasat

işini yapıyorsun. Baya büyük tarım arazileri olan geliri yüksek olan bir cezaevi orası.” (KİK9)

“Açık cezaevinde garsonluk yaptım mesleğim icabı, orda kantine baktım orda durumum iyiydi herkesi kantine, garsona vermezlerdi. Beni severlerdi, imkanlar daha fazla sunuluyordu görüşme sürelerim iyi halimden dolayı daha fazla veriyorlardı.” (İŞZ10)

Sektörel Dağılım

İstihdam Boyutunun Mesleki Eğitim Algısı Temasından sonra bir diğer teması olan Sektörel Dağılım Temasında ise eski hükümlü katılımcıların cezaevi öncesi, cezaevi işyeri atölye alanları ve cezaevi sonrası istihdam alanlarının nasıl şekillendiğine bütüncü bir bakış açısıyla ele alınması bulunmaktadır. Bu doğrultuda Tablo 3.3 hazırlanarak aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3.3: Sektörel Dağılım

SEKTÖREL DAĞILIM	KİK	İŞZ	BYÇ
Cezaevi Öncesi Çalıştığı Sektör			
Oto Yıkama	1	0	0
Taksi Şoförü	1	0	0
Gündelik İşler	1	0	0
Lokanta Çalışanı	1	0	0
Pazarcı	2	0	0
Sporcu	1	0	0
Hamurkar	0	1	0
Memur	0	1	0
Muhasebeci	0	1	0
Banka Çalışanı	0	1	0
Hurdacı	0	0	1
Eğlence Sektörü-Koruma	0	5	2
Oto Sanayi Çalışanı	2	0	1
İnşaat Çalışanı	0	0	1
Ziraat-Hayvancılık	0	0	1
Ziraat-Reçber	1	1	4
Cezaevi İş Atölyesi			
Kademe	2	0	0
İdari İşler	0	1	0
Yemekhane	2	1	0
Revir	0	0	0
Tekstil	0	1	0
Terzihane-Tekstil	0	0	1
Fırın	0	2	1
Çay Ocağı	2	1	2
Demir Doğrama	2	1	2
Mobilya	1	1	1
Kesimhane	0	1	1
Ziraat	1	1	2
Cezaevi Sonrası Çalıştığı Sektör			
Manav	1	0	0
Taksicilik	1	0	0

Kahvehane	1	0	0
Lokanta	1	0	0
Gündelik işler	0	10	0
Tekstil	0	0	1
Pazarlama	0	0	1
Eğlence Sektörü	0	0	1
Kamu	0	0	1
Demir Doğrama	0	0	1
Oto Sanayi-Galeri	4	0	1
İnşaat	0	0	1
Ziraat-Hayvancılık	1	0	1
Ziraat-Reçber	1	0	2
TOPLAM	30	30	30
N= Belgeler	10	10	10

Tablo 3.3'a göre, cezaevinden çıkmış ve işgücü piyasasına katılmış olan 30 eski hükümlüyle yapılan görüşmeler; katılımcıların cezaevi öncesi iş deneyimleri, cezaevi sürecinde aldıkları iş atölyesi eğitimleri ve cezaevi sonrası iş bulma çabalarını kapsamaktadır. İşsiz olan bireylerin durumu özellikle dikkate değerdir.

İşsiz olan eski hükümlülerin önemli bir kısmı, cezaevi öncesinde eğlence sektörü-koruma alanlarında çalışmıştır. Bu grup içinde yer alan bireylerin, diğer sektörlerle kıyasla suça yönelme eğiliminde daha yüksek bir orana sahip oldukları görülmektedir. Eğlence sektöründe çalışan bireylerin cezaevi sonrasında iş bulmada zorluk çektiği ve genellikle gündelik işlerde çalıştıkları veya iş aradıkları belirlenmiştir.

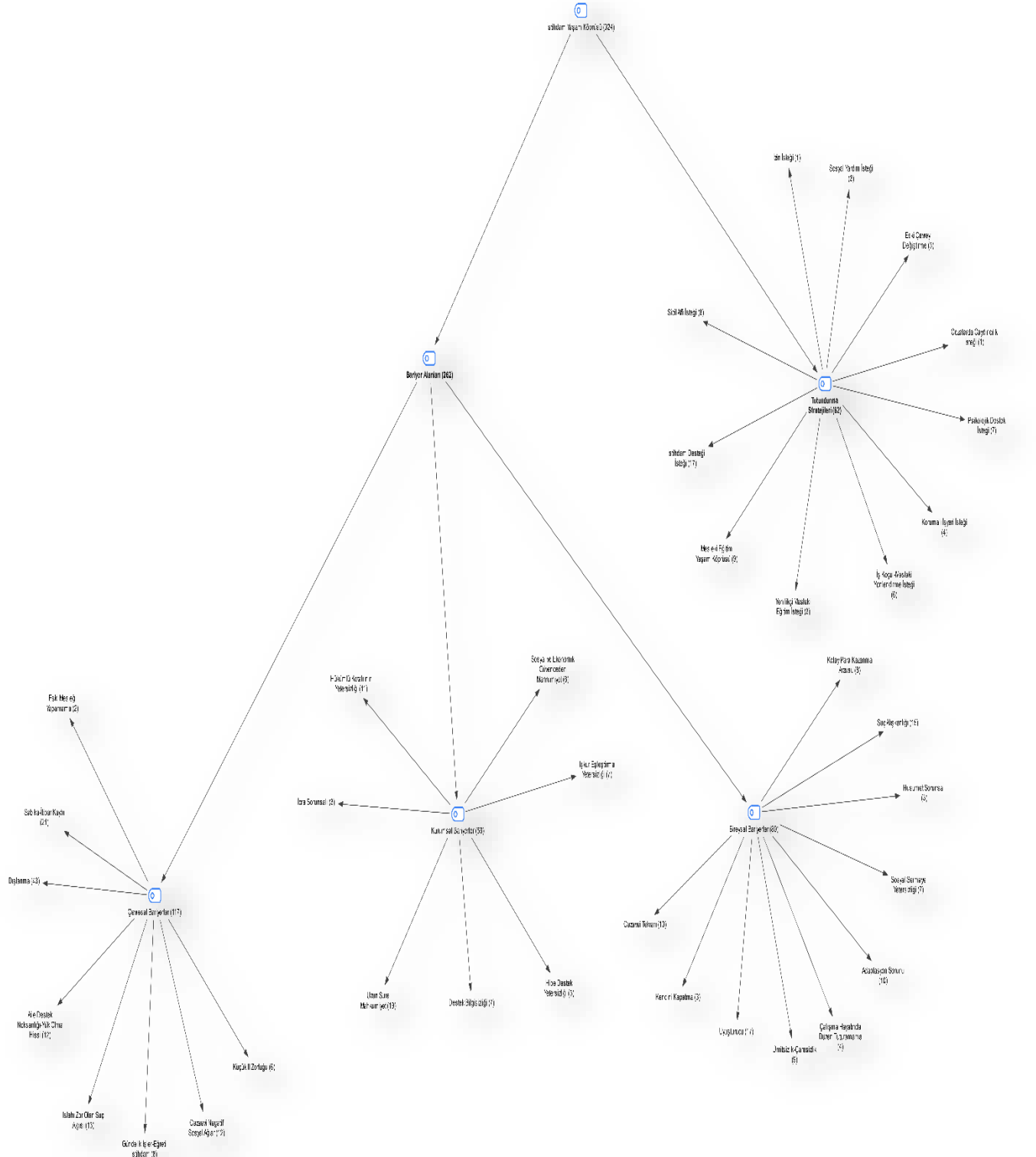
Başkasının yanında çalışan eski hükümlüler ise çeşitli iş kollarında deneyim kazanmışlardır. Örneğin yemekhane, tekstil, ziraat, çay ocağı gibi atölyelerde çalışmışlardır. Ancak bu grup içindeki bireylerin çoğunluğunun da cezaevi süreci sonrasında iş bulmakta zorlandıkları ve genellikle geçmişlerindeki gibi eğlence sektörü gibi alanlarda gündelik işlerde çalışma veya iş arama sürecinde oldukları gözlemlenmiştir. Bu veriler, işsiz olan eski hükümlülerin işgücü piyasasına yeniden entegre olma süreçlerini anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu bireylerin geçmiş iş deneyimleri ve iş arama çabaları, onların cezaevi sonrası hayata adapte olma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve fırsatları ortaya koymaktadır.

3.4.3. İstihdam Yaşam Köprüsü

Toplumsal hayatın merhaleleri ve bunalımı içerisinde istihdamın yaşama tutunma çabasında bir köprü vazifesi gördüğü yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle dezavantajlı gruplar içerisinde sorunları ve topluma yüklediği maliyetler bakımından başı çeken eski hükümlüler açısından istihdam, toplumsal yaşama tekrar katılım noktasında kilit bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede çalışmanın bu evresinde katılımcılara doğrudan sorular yöneltilmeden ifadelerin içerisindeki mesleki eğitim, istihdam, iş arama ve toplumsal yaşam gibi bazı anahtar kavramlardan yola çıkılarak bir kategorik yapıya ulaşılmıştır. Söz konusu kategorik yapı bir modele çevrilerek Şekil 3.8’de sunulmaktadır.

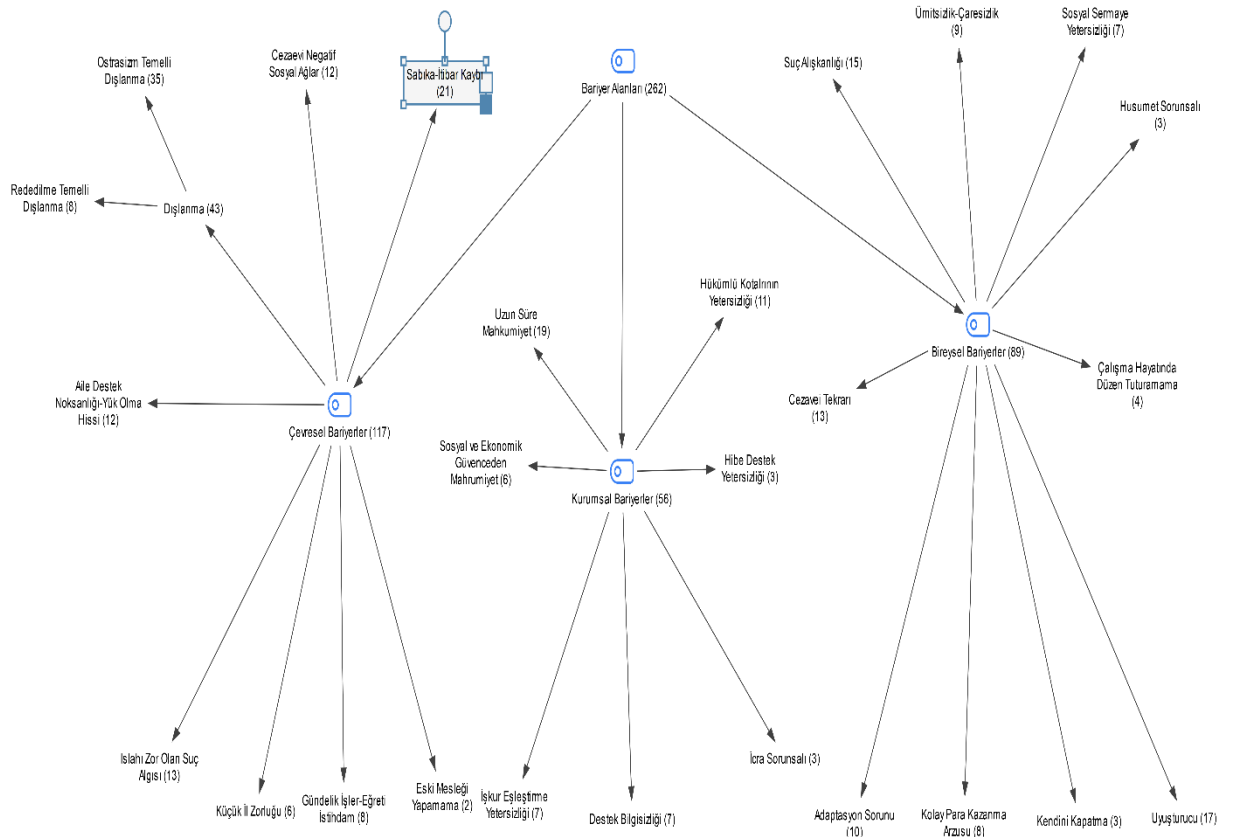

Şekil 3.8: İstihdam Yaşam Köprüsü Ana Teması

Şekil 3.8’de en az 3 ortaklık çerçevesinde 324 frekans biriktiren İstihdam Yaşam Köprüsü Ana Tema Modelini oluşturan 2 tema ve 3 alt tema oluşumu gösterilmektedir. Söz konusu kategorik yapının her bir teması ayrıca ele alınacak olup bu çerçevede ilk değineceğimiz konu katılımcıların cezaevinde almış oldukları mesleki eğitimlerin istihdama etkisinin neden zayıf kaldığını gösterir Bariyer Alanları Temasıdır. Söz konusu tema ana ekseninde eski hükümlülerin toplumsal yaşamın dışına itildiği alanları göstermekte iken alt ekseninde istihdam dışında kalma nedenlerine de işaret etmektedir. Bu minvalde Bariyer Alanları Teması Şekil 19’da sunulmaktadır.

Şekil 3.9: Bariyer Alanları

Şekil 3.9’da eski hükümlü katılımcıların toplumsal hayata tutunma, tekrar kabul görme noktasında ve bu çerçevede de cezaevinde edinilmiş olan mesleki eğitimin etkinliğini olumsuz yönde etkileyen Toplumsal Bariyerler ana teması;

Kurumsal, Çevresel ve Bireysel bariyerler alt temalarında toplam 262 frekans toplamıştır. Bu kapsamda 117 frekans toplayan Çevresel Bariyerler başı çekmekte iken 89 frekansla Bireysel Bariyerlerin ve 56 frekansla Kurumsal Bariyerlerin önem kazandığı görülmektedir.

Kurumsal Bariyerler

Yapısal ve mevzuat sistemi nedeniyle eski hükümlülüklerin toplumsal entegrasyonuna ket vuran işleyişle ilgili sorunları işaret eden kurumsal bariyerler çerçevesinde 19 katılımcının uzun süreli mahkûmiyetlerden, 11 katılımcının hükümlü kotalarının yetersizliğinden, 7 şer katılımcının İŞKUR eşleştirme yetersizliği ile destek bilgisizliğinden, 6 katılımcının sosyoekonomik güvence mahrumiyetinden ve 3 katılımcının icra sorunsalından bahsettiği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların verdiği ifadelerin bazıları şu şekildedir;

BYÇ9, BYÇ10 ve İŞZ8 uzun süreli mahkûmiyetin yarattığı sorunları şu şekilde ifade etmektedirler:

“Cezaevinde yeni arkadaşlar ediniyorum, ama bunların bazıları suç gruplarına dahil oluyor. Örneğin, cezaevindeki arkadaşlarla zaman geçirirsem, ya meyhaneye ya da kumarhaneye giderim. Kendimi bu ortamdan uzak tutmazsam, suç dünyasına karışma riskim artıyor. Özellikle uzun süre yatanlar için bu durum daha yaygın. Ne kadar çok kalırsam, o kadar çok bu bataklığa saplanıyorum...” (BYÇ9)

“...Çünkü uzun süre içeride kalınca psikolojisi bozuluyor adama dışarı çıkınca topluma ayak uyduramıyor ve tekrar suç işleyip cezaevine giriyor normalde bir insan ikinci kez ikinci üçüncü kez cezaevine girmemesi gerekiyor.” (BYÇ10)

“Alkole verdim kendimi. Iraklı bir kız ile tanıştım bu sürede. Birlikte içerdik. Bir gün kızla eve gittik birlikte alkol aldık, kız uyuşturucu da kullanırdı. 3 gün dışarı çıkmadık. Kızın ailesi sonra şikayetçi oldu kızın yaşını 25 diye biliyordum. 17 çıktı öyle olunca da 18 yaş altı bir çocuğu alıkoymaktan yargılandım. Birde uluslararası koruma statüsünde olduğu için kız uluslararası yargılandım. Uluslararası hukuk kurallarından yargılandım 14 yıl bir fiil yattım. Bu saatten sonra ne olacaksa olsun kafası oluyor insanda....”(İŞZ8)

İstihdam yaşam köprüsü olan istihdama erişilebilirlik noktasında İŞZ1, BYÇ3 ve BYÇ10 eski hükümlülere verilen kadro yetersizliğini şu şekilde ifade etmektedirler:

“ Hükümlü kadrosundan alım oluyor. Fakat bu yeterli değil. Mesela şurada bir iş var gidiyorsun ama almıyorlar seni işe: Adam dışarı çıkıyor bakıyor 3 gün 5 gün eşinden dostundan arkadaşından geçiniyor ama sonra eşte bitiyor, dostlar da bitiyor adam sonra para bulmak için herşeyi deniyor. Zaten psikolojisi bozuk, birisi bir şey dediğinde tekrar suç işliyor ya cezaevinden çıkar çıkmaz...”(İŞZ1)

“Hükümlü kadrolarında yılda bir kez alım oluyor onda da 5 kişi alınıyor torpil olan giriyor zaten. Hatta yakın zamanda da bir tane başvurdu hükümlü kadrosu açıldı başvurduğum bekliyorum bir umut. Yetersiz kardeşim! En azından Özel sektörde de zorunlu tutulabilir yani atıyorum Özel sektör bile 5 kişi alıyorsa birini hükümlü olarak eski hükümlü olarak işe alsın. Her iki sektörde de özel sektörde devlette de olabilir hocam hükümlü kadroları arttırsın. Biz de tekrar bu topluma karışmak istiyoruz, ne olacak bu halimiz yine suça mı girelim!” (BYÇ3)

“Hani engelli çalıştırıyorlar özel sektörde ama eski hükümlü çalıştırmıyorlar. Hani engelli gibi eski hükümlüyle de çalıştırmaları gerekmektedir. Nasıl yani İŞKUR böyle hibe verirken engelli ve özel işte eski hükümlü diye destekliyorsa özel sektörde de nasıl ki engellilere iş veriliyorsa eski hükümlülere de verilmesi gerekiyor kamuda da sayılarını arttırması lazım bunu tekrar getirilmesi gerekmektedir.” (BYÇ10)

BYÇ1 ve İŞZ7 İŞKUR eşleştirme hizmetleri hakkındaki düşüncelerini şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“ İŞKUR’u cezaevinden çıktıktan sonra öğrendim. İş bulma konusunda pek faydası yok. Cezaevinde ya da açıkta kurslar alıyorsun denetimli serbestlikte de alıyorsun ama kimsenin onlara baktığı yok ki belki kura yolu ile bir devlet işinde ihtiyaç olursa o. Onun harici İŞKUR’un faydası yok ki...” (BYÇ1)

“İŞKUR, KOSGEB biliyorum. KOSGEP ten girişimcilik belgesi aldım. İŞKUR’a başvuruyorsun yönlendirdiği yerler oluyor ama çok bir şey çıkmıyor.” (İŞZ7)

Aktif istihdam politikaları arasında önemi giderek artan hibe destekleri hakkında katılımcılardan BYÇ9 ve İŞZ5 konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını şu cümlelerinden anlaşılmaktadır:

“Hocam eğer sizin bri bilginiz desteğiniz olursa birlikte başvurmak isterim. Bana yardımcı olursanız ne yapılması gerekiyorsa ufakta olsa başlamak istiyorum. Orhan abi patronumuz da burada ufak bir yer verip hem kendi

hayvanlarına hem de burada çalışmam konusunda beni destekliyor. KOSGEB de duydum ama desteklerini bilmiyorum. Sadece girişimcilik sertifikası almıştım. Devletten beklentimiz eski hükümlülere çıkınca sahip çıksınlar özellikle kimsesi olmayanlara ayrı bir destek versinler.” (BYÇ9)

“Çünkü yerli bir sürü yine iş kurmak istesem para yok devlet destekleri almak istersen fazla bu kadar kolay olduğunu düşünmüyorum yine dediğim gibi kovalayacağız karşımıza çıkacağını düşünüyorum ama çok fazla işe yaramıyor gibi. Çünkü referans olmadığı sürece benim bulamıyorsunuz herhangi bir kurumsal destek almadım.” (İŞZ5)

İŞZ3 ve İŞZ5 sosyoekonomik güvencelerinin olmadığını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Her yönüyle çok çaresiz kalıyorsun hocam bazen hastaneye gittiğinde bile yol parası bile bulamadığım zamanlar oldu...”(İŞZ3)

“Babama yardım ediyorum şu an çıktıktan sonra. Ama işte köy ufak insanlar hep tuhaf bakıyor köyde durmak istemiyorum ama işim gücüm olmadığı için de cebimde harçlık bile olmadığı için de bir de bazen mecbur kalıyorum kendi köyünde olmasa bile işte. Beni tanımayan yerlerde yevmiye işi olarak diyorlar çavuşlara falan söylüyorum işte. Daha önce çalıştım patates toplama işlemi falan olur işte elma toplama işlemi oluyor gününü görmeye veriyorlar sonra da karnını doyurmaya çalışıyorum. Çok fazla sorun yaşıyorum ne kadar olsa köyde yaşıyorsun başında anne baban var sadece bir gecemiz yok sabit bir gelirimiz yok sağdan solda işte yevmiyeli geçimimi sağlıyorum çok sık çalışamıyoruz...”(İŞZ5)

İŞZ1 ve İŞZ6 mahkûmiyetleri sonucunda meydana gelen icra sıkıntısını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Devlet diyor ki; şu an bir sigortalı işe girersem devlet maaşından kesinti yaparak o parayı benden, cezamı yattığım halde kesecektir. Para olmuş 45 trilyon kaç yıl geçmiş Şu an ben bu parayı nasıl karşılayacağım? Ben nereye gidersem girerim sigortalı bir işe başladığım zaman Bana diyorlar ki maaşınızın 4'te 1'ini bankaya yatıracak o hesap numarasına kesilecek eğer sigortalı olarak çalışırsam her ne kadar ceza yatmış olsam da devam ediyor icra...” (İŞZ1)

“Zaten iş bulamayınca ne yapıyor cezaevindeki işte daha büyük suçladı kişinin yanına giderek ona fedai oluyor işte garsonluk hata altında ya da başka işlerini yaptırmada çalıştırıyorlar yani borcu olunca işte dediğim gibi icra borcu olunca ne iş kurabiliyorum ne de birisinin yanında çalışıyorum... KOSGEB bile benim icram olduğu için KOSGEB’den bile yararlanamadım.” (İŞZ6)

Bireysel Bariyerler

Yapısal ve çevresel sorunların dışında eski hükümlülüklerin tamamen kendilerinden kaynaklanan davranış kalıplarının toplumsal entegrasyonuna ket vuran engellilerin kişisel trajedileriyle ilgili sorunları işaret eden bireysel bariyerler çerçevesinde;17 katılımcının uyuşturucudan, 15 katılımcının suç alışkanlığından, 13 katılımcının cezaevi tekrarından, 10 katılımcının adaptasyon sorunundan, 9 katılımcının ümitsizlikten, 8 katılımcının kolay para kazanma arzusundan, 7 katılımcının sosyal sermaye yetersizliğinden,4 katılımcının çalışma hayatında düzen tutturamamasından ve 3 katılımcının kendini kapatmasından bahsettiği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların verdiği ifadelerin bazıları şu şekildedir:

İŞZ10, İŞZ4 ve İŞZ6 ‘nın uyuşturucuyla ilgili söylemleri şu şekildedir:

“Orda bile uyuşturucu psikiyatrik ilaç sokmaya çalışan onları kendilerine yazdırmaya çalışan mahkûmlar oluyordu. Islah olmak zor kaç kez girip çıkanlar olur haddi hesabı belli olmuyor. Hele birazda para kazanmışsanız ya da aile falan da yoksa bir dayının da himayesindenseniz asla kurtulamazsınız o ortamlardan, hele uyuşturucudan...”(İŞZ10)

“Arkadaş ortamında etkisiyle çeşitli suçlara karıştım. İşte işim olmayınca işte burada böyle bazı abilerin yanında takılmaya başladım. İşte onların çek senet işleri vardı daha sonra böyle yanlarında işte adam yaralama ve benzeri gibi işlere ulaştım işte uyuşturucu satıcılığı falan da yaptım. İş bulmak için nereye gitssek gittiyse iş vermediler hep önyargıdalar parça parça toplam 8 yıl ceza aldım. Ama uyuşturucu işi çok farklı....Tedavide oldum artık şu an uyuşturucu kullanmıyorum sigara kullanmıyorum alkol kullanmıyorum, temizim ama işte her şey gitti” (İŞZ4)

“... Bir iki derken hem alkol hem diğer bağımlılıklara karşı alıştık sonra satış falan işte muhabbet ettik de kısa yoldan para kazanma daha zengin olma hevesiyle bulaştık işte Yakalandıktan sonra da memuriyetinden de aldım, hayatım mahvoldu şimdi de öyle perişanınız....” (İŞZ16)

BYÇ9, BYÇ2 ve KİK8 suç alışkanlığını şu şekilde ifade temektedirler:

“...Babam, amcam kuzenlerim de sürekli cezaevine girip çıkmışlardı. Suça karışmak ailede normal gibi bir şey oldu nerdeyse. Kuzenim var X o, yengem onun çocuğu halen içerdeler mesela girip girip çıkarlar.” (BYÇ9)

“Ortamda yaşayıp da cezaevine girmeyen bir olay işlemeyen Ben mahkûm olmadım ben karakola düşmedim ben savcıya hâkimi karşısına çıkmadım diyen

yalan söyler. Çünkü o ortamda çalışıyorsan senin başına da gelecek bir iş. Bir de insanın mayasında var mayanda var ise bir de yetimhanede büyüdünse, kimse sizden geride bırakacağın ya da bakacağın kimsenin yoksa hiçbir şey gözün görmüyor, suç işi kolay geliyor adama...”(BYÇ2)

“Kaçakçılık kaçak alkol kaçak sigara bir iki tane arkadaşım vardı mesela onlar da top oynadığımızdan dolayı şu an görüşüyorum. Onun mesela kaçakçılık yaptığını biliyordum sahte alkol yapıyorlardı ondan girenler oluyordu 5 yıl falan yatıyordu benim yaşlarda 35 yaşlarda falan Mersinliydi, kaçakçılıktan yatmıştı yakalanmıştı tekrar giriyordu para cezası ödüyordu tekrar o suçu işledi, alışkanlık yapmış bünyeye...”(KİK8)

İŞZ6, İŞZ9 ve BYÇ2 cezaevi tekrarlarını geleceklerini ipotek altına aldığını şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“...Yani birkaç kez cezaevinde girdim adam yaralamadan işte eski Cezam vardı Hala cezam var Yargıtay da 12,5 sene o gelecek onu bekliyorum.” (İŞZ6)

“4 yıl cezaevinde yattım. Kaza ile cinayete sebep olmaktan 5 te 1’ini yattım. Adam öldürmeye teşebbüsten, Gasp, mekân basma, ateşli silah taşımadan cezalar aldık. Daha önceki suçlarımız da patladı çok fazla ceza aldık... Hepimiz cezaevinden çıktık sadece bir arkadaşımız halen içerde yatar çete reisliğinden yargılandığı için o hala içerde...” (İŞZ9)

“...O şekilde 4-5 kez cezaevine girdim 6 ay 1 sene uzun süre yattım. Yılı sorarsanız 6 yıl yattım... Daha da mahkemem var ne olacak bilmem, hayatımın ilerisini göremiyorum inşallah ceza almam...”(BYÇ2)

BYÇ8, BYÇ9 ve BYÇ1 kendilerinin cezaevi sonrasında toplumsal yaşama adapte olmakta zorlandıklarını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Bunun yanında, toplumsal hayata uyum sağlamak da zor oluyor. Sürekli yalnız kalmak istiyorum ve bu şekilde yaşıyorum. Cezaevinden çıktıktan sonra, insan yalnızlığı sevmeye başlıyor. Ara sıra insanların içine giriyorum ama genellikle yalnız olmayı tercih ediyorum.” Çünkü yılların verdiği yorgunluk birden gitmiyor. Cezaevinden çıktıktan sonra ilk zaman iş aramadım. Dışarıya alışmaya çalıştım... Çıktıktan sonra 6 ay bir yıl çok zorlandım insan içine karışmak zor geldi.” (BYÇ8)

“Ceza evinden ilk çıktığımda bir süre çalışmak istemedim. Kendime geledim. İnsanlar ile konuşmak zor oluyor psikolojik olarak kimseyle muhabbet etmek istemiyorsun.” (BYÇ9)

“Cezaevinden çıktıktan sonra iş baktım ilk zamanlar psikolojim yerinde değildi. Zaten çalışacak durumum yoktu. Sonrasında en çok iş bulma konusunda ve dışarıya adaptasyon konusunda zorlandım.”(BYÇ1)

BYÇ1, BYÇ4 ve İŞZ3 ümitsizlik durumlarını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Ailevi sorunlar ile uğraşmaktan hani hiç bakamadım toplu tarafı ya da işveren tarafından şöyle böyle diyeceğim çok fazla şey yok. Kimse eski hükümlü çalıştırmak istemiyor. Yani hayata karşı pek ümidim yok ama bu kurs bitse de bir şey o zaman bir şey olacağını zannetmiyorum...” (BYÇ1)

“Çıktıktan sonra zaten hayatı bitmiş oluyor ve benim gibi hiçbir ümidi olmayan insan her şeyi yapar o kadar söyleyeyim...” (BYÇ4)

“Parça parça yattım süreçlerde çeşitli cezalar alarak mağdur oldum. Evli değilim yani zaten diğer bir davam daha var yani kesinlikle tekrar cezaevine geçeceğim o %n evlilik Şu an düşünmüyorum kimsede de mağdur etmek istemiyorum zaten kendime bile yetemiyorum ki elin kızına nasıl bakayım işte...” (İŞZ3)

KİK9, KİK5 ve İŞZ1 eski hükümlülüklerin kolay para kazanma arzusunda olduklarını şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“Yevmiyeli işlerde cezaevinde birlikte yattığım arkadaşlarım ara ara gelip hasat zamanları yardım etseler de çoğu zaman iş olsa bile çalışmak istemiyorlar. Çoğu zaten yeniden cezaevine giriyor. İş yapmak istemiyorlar kolay para kazanma peşindeler.” (KİK9)

“Cezaevinden çıkan adam 1-0 geride başladığı için her zaman için daha fazla para kazanacak işe bakıyor cezaevinden çıkan insanlar genelde suç işler zaten. Kolay yoldan para kazanmak istiyorlar. Ben 1-0 geride başlıyorum diyor 1-0 öne geçmem için ne yapmam lazım diyor daha fazla para kazanmam lazım. Bu da kolay olmadığı için işte bulamadığı için yasadışı şu suçlara yöneliyor sonra gayrimeşru işler yapıyor. Kolay para kazanmayı yoluna gidiyor. Bunun önüne de geçmek için ne yapmak lazım. Bu bölgedeki insanların eksik olan meslek dallarına öğretilmesi bu meslek dallarını açık cezaevlerinde iş atölyesi olarak oluşturulması ve bölgesel düzeyde hükümlere ihtiyaç doğrultusunda bu mesleklerin öğretilmesi gerekiyor cezaevindekilere. Bu konular hakkında eğitim verse mesela çıktıktan sonra imkânlarıyla onlara iş kurma imkanı sağlarsa o zaman Allah'ın izniyle...” (KİK5)

“...Yine aynı uyuşturucu işleriyle uğraşarak birileri var biri avrat satma işlerine devam ediyor yine biri gayrimeşru işleri devam ediyor. Zaten hayatımız kaymış deyip parası da tatlı geldiği için yine gayrimeşru işlere devam ediyor... Kolay para peşine giriyor her ne kadar cezaevinde bir meslek öğrense de %90'ı bu işi yapmıyor. Çünkü kolay para kazanma insanlara tatlı geliyor çok nadir olarak cezaevine girip de böyle ıvır zıvır işlerde genelde koştukları için yani parayı kolay kazandıkları için çok nadir oluyor normal hayata dönen” (İŞZ1)

İŞZ5, İŞZ6 ve İŞZ7 sosyal sermaye yetersizliğinin istihdama etkisini şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“Eski hükümleri istihdam edilmesinde çevrenin ön yargısı var. Neden diye sorarsanız; adam bir yapmış bir daha yapar diye zaten ön yargılı bakıyor işveren de oraya bakıyor ya toplumdaki herkes oynuyor. Herkese bakıyor referans olmadığı sürece bir şey giremiyorsun işe giremiyorsun işe gireceğin zaman referans İlla istiyorlar olmadığı zaman iş bulamıyorsun.”(İŞZ5)

“Gazinoda ama oralarda çalışmak istemedim. Cezaevinden çıktığını öğrenen akrabalarım bile sana yardımcı olmuyor. Karşılaştığın zaman kendi aralarında işte hükümlüydü falan şöyle böyle arkamdan konuşuyorlar. İnsanın zoruna gidiyor abi insan isteyerek bu hatalara düşmüyor bazen insan istem dışı da olsa hataya düşüyor bu hayatta İşe giriyorum ama olmuyor ama arkamda kimse yok işte...” (İŞZ6)

“O %n devletin özellikle evli olanlara çocuğu çocuğu olanlara daha fazla sahip çıkması gerek. Okul yeme içme kira masraflarını en azından iş bulana kadar desteklemeli ya da bu kişilere ne iş olursa olsun güvenceli bir iş vermeli. Çünkü sağlık masrafları çok pahalı bir özel hastane muayene 400-500 Niğde de hastane de az Kayseri, Adana ya gitsen yol masrafı yemesi derken çok para. Bu nedenle eski hükümlüler olarak çok mağdur ediliyoruz. Kimsen yoksa iş bulamıyorsun yani yalnızlığa bırakılıyorsun ya da suça.” (İŞZ7)

İŞZ1 ve İŞZ6’nın çalışma hayatında düzen tutturamadıklarını şu cümlelerinden anlaşılmaktadır:

“Çıktığımdan beri orada burada yevmiyeci olarak elinden geldiğince çalışmaktayım. Mesela çiğ köfteciye girdim orada çalıştım ama olmadı. Sonrasında Tekstilde 2 ay çalıştım gözüm görmediği için çıkış verdiler. Şimdi şu an bir restoranda vale olarak çalışıyorum o işi de işin ağır olmasından dolayı bıraktım 10-15 gündür çalışmıyorum yani” (İŞZ1)

“...Bir kez de işte X Otel vardı burada orda garsonluk işi yaptım ama insanların bakış açısından tuhaf hissediyorum kendimi. Yani tamam bilerek beni aldılar beni ilk başta zaten deneme süresi olarak almışlardı. Ama insanların bakışlarından rahatsız oluyordum orada da çalışmak istemedim yani böyle düzenli bir işim bir türlü olmadı. Sonuç olarak da zaten bir çalışma ortamına hazır değildim ama şimdilerde farklı...”(İŞZ7)

BYÇ6, BYÇ8 ve İŞZ9 mahkûmiyetle gelen husumet sorunsalından ve bu sorunsalın toplumsal hayatta etkilerinden şu şekilde bahsetmektedirler:

“Kavga gürültü de ister istemez sana kinlenen oluyor düşman kazanıyorsun. Öyle olunca da ya sen onu vuracaksın ya da onlar seni. Öyle de oluyor nihayetinde bu da senin yaşamını etkiliyor.” (BYÇ6)

“Köyde tek cezaevinde yatanda ben değilim de karşı tarafın yakınları ile ister istemez bir muhabbet olmuyor. Kin öfke o insanlarda oluyor. Devam ederse de bu durum tekrar kan tekrar suç kaçınılmaz oluyor. Karşı tarafın ailesi husumetin

devam etmemesi için Bursa ya taşındığını öğrendim. Aslında baktığımızda geçmişten gelen bir kavganın pislği bizlere de bulaşıyor ve sorun oluyor.”(BYÇ8)

“Başka illere gönderip bize oralarda işler versin. Kalacak yatacak yer versin. Bu il ufak burada kaldıkça bunlardan kurtulmak çok zor. Birilerinin canını yaktığında zaten onlarca düşman kazanmış tetikte bekliyor oluyorsun.” (İŞZ9)

Çevresel Bariyerler

Yapısal ve bireysel sorunların dışında eski hükümlülüklerin doğrudan doğruya toplum tarafından kabulüne ilişkin sorunları işaret eden çevresel bariyerler çerçevesinde; 2 katılımcının eski mesleğini yapamamasından, 6 katılımcının küçük il sorunsalından, 8 katılımcının eğreti istihdamdan, 12’şer katılımcının aile destek noksanlığı ile cezaevi negatif sosyal ağlardan, 13 katılımcının ıslahı zor suçlardan, 21 katılımcının itibar kaybından ve 24 katılımcının ise dışlanmadan bahsettiği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların verdiği ifadelerin bazıları şu şekildedir:

İŞZ2 eski mesleğini icra edemediğini şu cümlelerle aktarmaktadır:

“Hükümlülükle birlikte eski mesleğimi yapamıyorum o sektörde o alanda iş bulamıyordum. Şimdi işte kursa gelmemin sebebi de işte yemek yapmayı seviyorum yemek daha tecrübeler kazanarak ve bunu belgelendirerek bu alanda ilerlemek istiyorum. Çocukların var onlar bana bağlı evliyim... Yani geçirmemiz çok zor benim çalışmam gerekiyor. Toplum tarafından dışlanıyorsunuz, Bir kere suç işledin mi sanki her an suç işlemeye hazır biri gibi bakıyorlar.” (İŞZ2)

İŞZ3, İŞZ4 ve İŞZ9 küçük il ve istihdam sorunsalından şu şekilde bahsetmektedirler:

“Niğde küçük bir yer. Esnaflar bizi çağırıyor tanıyor. Biz de onları tanıyoruz çok düşük ücretlerle çalıştırmak istiyorlar. Tamam bir suç işledim pişman oluyorsun ama bunu kendini anlatamıyorsun insanlara herkes girebilir.” (İŞZ3)

“...Sonra iş bulmak için nereye gittiysem kimse beni işe almadı Niğde ufak etraftan duyulunca kimse işe almadı. O ara işte arkadaş ortamında etkisiyle çeşitli yeni suçlara karıştım.” (İŞZ4)

“Öyle olunca bir de Niğde ufak herkes tanır herkes korkuyor. Kimin yanına girip çalışabiliriz ki.” (İŞZ9)

İŞZ2, İŞZ5 ve KİK3 eğreti istihdamı şu cümlelerle aktarmaktadır:

“...İnşaat sektörü zor Hadi iyice iş kullanmıyor sezonluk çalıştırıyor görmeyeli oluyor işler genelde O nedenle masrafımız da çok evde kira aileden de gelen bir hiçbir gelirimiz yok kalktı da yok çocuklarıma sağlıklı bir gelecek vermek istiyorum...” (İŞZ2)

“Yani sağda solda yazı 1-2 yevmiyeli iş ile geçimimi sağlıyorum. Sonuç olarak köyde yaşıyoruz sabit gelirimiz yok yani. Oraya buraya geliyoruz İşte oraya giriyoruz çok sık çalışmıyoruz. Düzenli bir iş olsa ama kim mahkûma iş verir ki?” (İŞZ5)

“...İnsanlar kaçıyor sabıkalılığı, sicilli damgalı eşek gibi. Kaçınca da sen de kötülerin yanına gidiyorsun; kumara içkiye pavyona falan gidiyorsun oralardan kendine gelir kaynağı arıyorsun işte o mekânlarda iş buluyorsun. Oralarda iş bulmanın sebebi de zaten oradakiler de daha önce ya cezaevinde yatmış ya da bir yerden bağlantısı olan insanlar olduğu için halden anlıyorlar zaten işlerde zaten şey değil düzgün işler değil. Öyle olunca çatar eski hükümlü alıyorlar ama her an suça meyilli olarak hazır bekliyorsun.” (KİK3)

BYÇ5, BYÇ7 ve BYÇ1 aile desteğinden mahrumiyeti şu cümlelerle aktarmaktadırlar:

“Çıkınca iş falan ilk zamanlar bakmadım. Kardeşim yardım ederdi sigaramı falan alırdı. Hastaneye götürürdü. O da evliydi ne kadar olsa da kendi çoluğu çocuğu vardı. Çok yük olmak istemedim bende sahipsizlik çok kötü ...” (BYÇ5)

“Zaten evden para gelmiyor onların durumları belli ailem annemin yanında kalıyordu. Eşimin babası da ufak tefek yardım ediyordu. Kimsesiz hissediyor insan kendini... Cezaevinde de gördüğüm insanların en büyük sorunu sahipsizlik kimsesizlikti”(BYÇ7)

“Şimdi çocuklar da yanımda olduğu için pek kıpırdayamıyorum çocuklar yanımda olduğu için kolay iş de arayamıyorum. Bakacak kimse de olmadığı için öyle perişan halde yaşamaya çalışıyorum işte tek başına...”(BYÇ1)

BYÇ9 ve BYÇ6 Cezaevinde edinilen negatif sosyal ağlardan şu şekilde bahsetmektedirler:

“ Ama ben onların yanında çalışmak istemiyordum. Çünkü kirli işleri bitmezdi tekrar girmek istemiyordum cezaevine. Parasız kalınca da mecbur kalıyorsun. Bir de geçmişten gelen rahat yaşamın olunca zor geliyor...” (BYÇ9)

“Bir namın olunca da böyle suçtan da kurtulamazsın abi. Onu öldürdüler işte. Durum böyle işte. Abi işten önce suçtan çevreden uzak tutacaklar. İş bulunur

ekmek çalışana var ama ortamdan suçtan uzaklaşmadıkça işin olsa da gene cezaevine girersin. Cezaevinde de durum böyleydi arkadaş çevresi uyuşturucu, alkol, karı, kız önce bunlardan uzak tutacaksın ki sonra iş verip hayat kursun” (BYÇ6)

KİK1, BYÇ3 ve İŞZ2 sabıkalı olmanın istihdam edilebilirlik etkisi üzerindeki tecrübelerini şu cümlelerle anlatmaktadırlar:

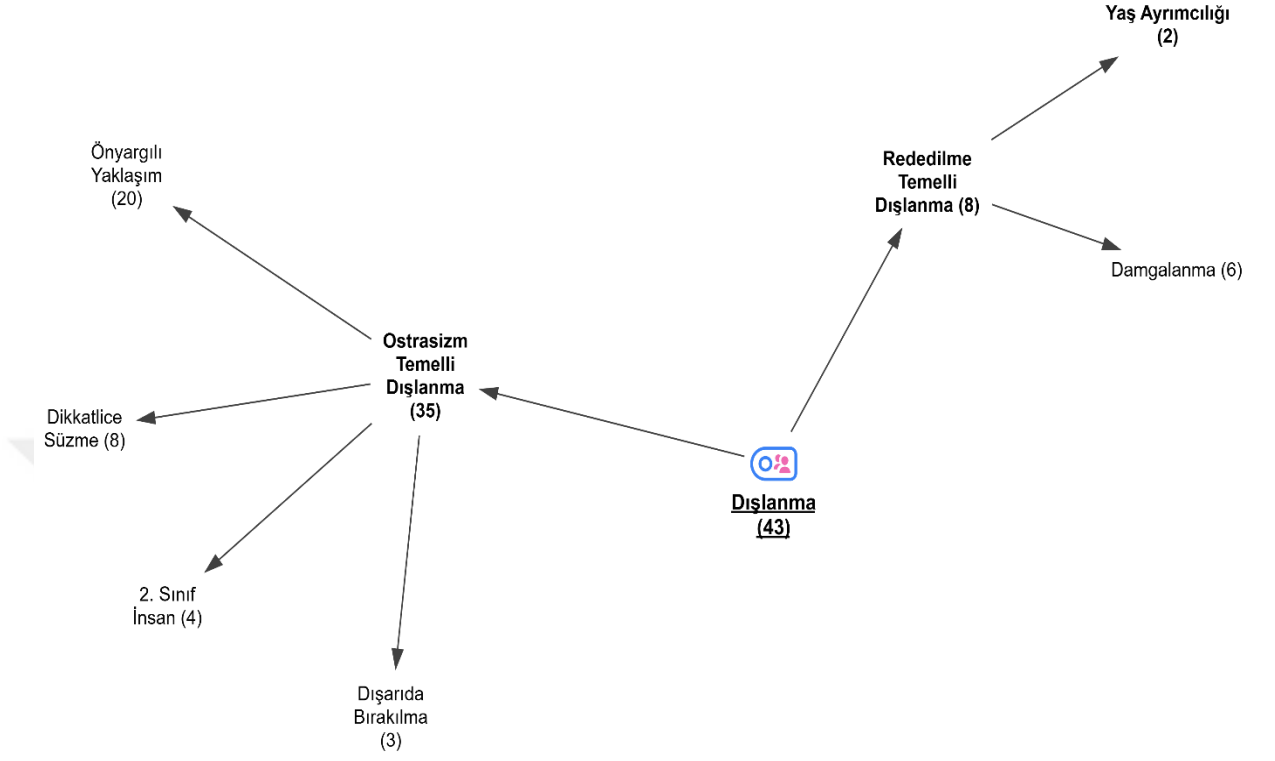
“Arkadaşlarımdan da şahit olduğum bazı durumlar vardı. Hükümlü olunca kimse sizi işe almıyor, nereye giderseniz gidin zor yani...”(KİK1)

“Belki bilirsiniz X vardı pazarlamada okuyordu o da iş bulamadı hala iş arıyor, geziniyor. Sabıkası olduğu için gözüktüğü için de bayağı zorluk çekiyor, çocuk nereye giderse geri çeviriyorlar.” (BYÇ3)

“Mali müşavirin yanında da ön muhasebe işinde çalışmıştım. Hayatım idare ettirebilmek için bir şeye ihtiyacım var girmek lazım bir iki kere başvurdum.... Beni kimse işe almıyordu; ilk etapta çalışanlar tarafından ön yargılı yakın karşılaşıyorsunuz. Hatta işveren de önyargılı olarak yaklaşıyor. Sonuçta sen bir hükümlüsün ve suça karışmışsın. Bu nedenle pek iyi bakmıyorlar. Hani muhasebeci olmam, bilgi becerimin olması önemsiz. Ne kadar da olsa parasal işler olduğu için ve hüküm giydiğin için bir önyargı var. İşte bizim firmamıza zarar vermeyin gibi düşünceler oluşmuyor değildi.”

Dışlanma oldukça geniş yelpazeli bir konu olmakla birlikte reddedilme ve ostarsizm temelli dışlanma biçimi olarak iki temel türü bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle Türk toplum yapısının eski hükümlülere yönelik dışlanma biçimin nasıl şekillendiğini anlamak üzere katılımcıların ifadelerinden hareketle çevresel bariyerler teması altında bir model oluşturulmuştur. Söz konusu model Şekil 3.10’da gösterilmektedir.

Şekil 3.10: Türk Toplum Yapısında Eski Hükümlülerin Dışlanma Modeli

Sosyokültürel zeminde cereyan eden iki dışlanma türünden olan ostrasizm dışlanma biçiminde kişi sessiz bir mutabıkla toplumun dışına itilmekte iken reddedilme temelli dışlanma biçiminde ise birey doğrudan doğruya saldırganlıklarla, damgalanma gibi çeşitli davranışlarla istenilmediklerini gösterir bir tutumla toplumun dışına itilmektedir (Wesselman, vd., 2016: 4). Bu bağlamda katılımcıların çeşitli ifadelerinden toplanan veriler dahilinde katılımcıların ziyadesiyle ostrasizm temelli dışlanma biçimi yaşadığı görülmektedir.

Ostrasizm Dışlanma;

Ostrasizm dışlanma çerçevesinde 20 katılımcının önyargılı yaklaşımdan, 8 katılımcının dikkatlice süzülmeden, 4 katılımcının 2. sınıf insan muamelesinden ve 3 katılımcının ise dışarıda bırakılma durumundan bahsettiği görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların verdiği ifadelerin bazıları şu şekildedir:

BYÇ8, BYÇ10 ve BYÇ7 toplumun önyargısından şu cümlelerle bahsetmektedirler:

“...Köylülerin bakış açılarından sıkılıyordum. Belki ben içimde büyütüyordum ama her an onlara zarar verecekmişim gibi yaklaşımlarından rahatsız olmuştum.” (BYÇ8)

“ Toplumda seni tanımayan insanlar cezaevine girdiğin için ağızdan ağza yayıldığı zaman bakış açıları değişiyor ne yaptığını bilmiyor neyden yattığını bilmiyor nasıl bir insan olduğunu bilmiyor fakat önyargılı davranıyor.” (BYÇ10)

“Cezaevinden çıktıktan sonra ister istemez seni tanımayanlar dışlıyor. Toplumsal dışlanma şöyle oluyor: Cezaevine girmiş biri olarak, insanlar sana adi bir suç işlemiş gibi, hırsızlık ya da tecavüz gibi kötü bir suçtan yatmışsın gibi bakıyorlar. Oysa ben evlendim, namussuzluk yapmadım, belki de kader mahkûmuyum ama insanlar böyle düşünmüyor. Adamın başına bir şey gelmiş, yardım edelim, eşi ve çocuğu ortada kalmış,” demiyorlar...”(BYÇ7)

BYÇ9, İŞZ4 ve KİK6 kendilerine tuhaf ve dikkatlice bakıldığını şu cümlelerle paylaşılmaktadırlar:

“İnsanlarla karşılaşınca ya da kahvede falan oturunca tuhaf tuhaf bakan, tepen tırnağa süzen ne bileyim sürekli soru soran insanlardan öyle bir bunalıyorum ki...” (BYÇ9)

“...İşte senin cezaevine girdiğini duyunca bu adam hapse girmiş bu adamdan uzaklaşayım diyor bir daha sana selam vermediği gibi tuhaf bakıyor. Selam bile vermiyor Sen iş yerinde çalışırken sana tuhaf tuhaf bakıyor mesela sana iğneleyici tavırlar sergiliyor anlatamıyorum ki hocam...” (İŞZ4)

“...Sonuçta da dedim tekrar pazar ortamına dönmek istemedim. İnsanların bakışlarından rahatsız oluyordum. Şu an kendi dünyamda ufak bir manav dükkân açarak hayatımı idame ettirmeye çalışıyorum.” (KİK6)

BYÇ1 ve İŞZ4 toplu eski hükümlülere 2. sınıf insan olarak bakıldığını şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Açıkta iken sürekli dışarı çıkıyorduk. Adliyeye gittiğimiz zaman insanların yanında bulunuyorduk ama orda da ikinci sınıf damgalanmış insan gibi oluyorsun. Oraya gelenlerin hepsi biliyordu orda çalışanlarında hepsi bizim hükümlü olduğumuzu biliyordu ve bize farklı davranıyorlardı..” (BYÇ1)

“Niğde ufak hani bize sıcak cana yakın yaklaşmıyorlar insanlar bizi hor görüyor diğer insanlarla sınıflandırıyor seni. Kendilerini üst kademedeki görüyor bize aman bundan bir şey olmaz hesabıyla bakıyor Oysa bilmiyor ki gerçekten mahkûm olanlar cezaevine girmiş olanlar hayatı gerçekten görmüş, ceremesini çekmiş, hayatı zorluklarını yaşamış olan insanlar. Hani böyle dışlanmak yerine eşit davransalar hoşgörü ile karşılaştılar çok daha iyi olur.”

BYÇ4 ve İŞZ4 arkadaş ortamında kendilerini dışarıda bırakıldıkları şu şekilde ifade etmektedirler:

“...Bir ortama giremiyordum ya da ortak bir etkinlik yapamıyorduk beni çağırmazlardı ortamlara etkinliklere. Artık insanlara bakışları açıları farklıydı bu nedenle işten ayrıldım.” (BYÇ4)

“Ne bileyim bir şey yapacak oluyorsun iş yerinde mesela Akşam bir yere gidecek oluyor mesela Herkes iş arkadaşlarıyla sana itici gözle bakıyorlar gidecek yeri söylemiyorlar seni davet zaten etmiyorlar böyle önyargıyla yaklaşıyorlar...”(İŞZ4)

Reddedilme Temelli Dışlanma;

Reddedilme temelli dışlanma çerçevesinde 6 katılımcının damgalanma hususundan 2 katılımcının ise yaş ayrımcılığından bahsettiği görülmektedir. Bu çerçevede katılımcıların verdiği ifadelerden bazıları şu şekildedir:

İŞZ3 ve İŞZ7 damgalanmanın hayatlarını nasıl etkilediğini şu şekilde paylaşmaktadır:

“Yani rastgele bir kavga ya da yaralama da ya da trafik kazası da cezaevine girme mümkün. Ya burada suç sadece cezai işleyen deme niye yattı hani öldüren deme suç sadece ya da yaralayanda mı? Kimse bunu sorgulamıyor ya da niçin yaptığını hiç sorgulanmıyor ama bir toplumda bir damga yemiş oluyorsun.” (İŞZ3)

“Yani damgalanıyorsun yani en kötü ihtimalle biz temizlik bile yaparız, çöp bile toplarız. Şöyle söyleyeyim hükümlülere kabiliyetine yeteneklerine göre iş imkanlarını devlet tarafından yönlendirirlerse hükümlüler de o işlerde çalışırlar eski suçlarına dönme gibi şeyleri de ortadan kalkmış olur onları suça sürükleyen zaten işsizliktir.” (İŞZ7)

İŞZ8 ise yaş ayrımcılığını şu şekilde ifade etmektedir:

“İş bilsen de yaşında büyük olduğu için kimse bana iş flan vermedi zaten birkaç kez cezaevine girmişsin. Hep sıkıntılı işler yapmışsın kim sana iş verir.”(İŞZ8)

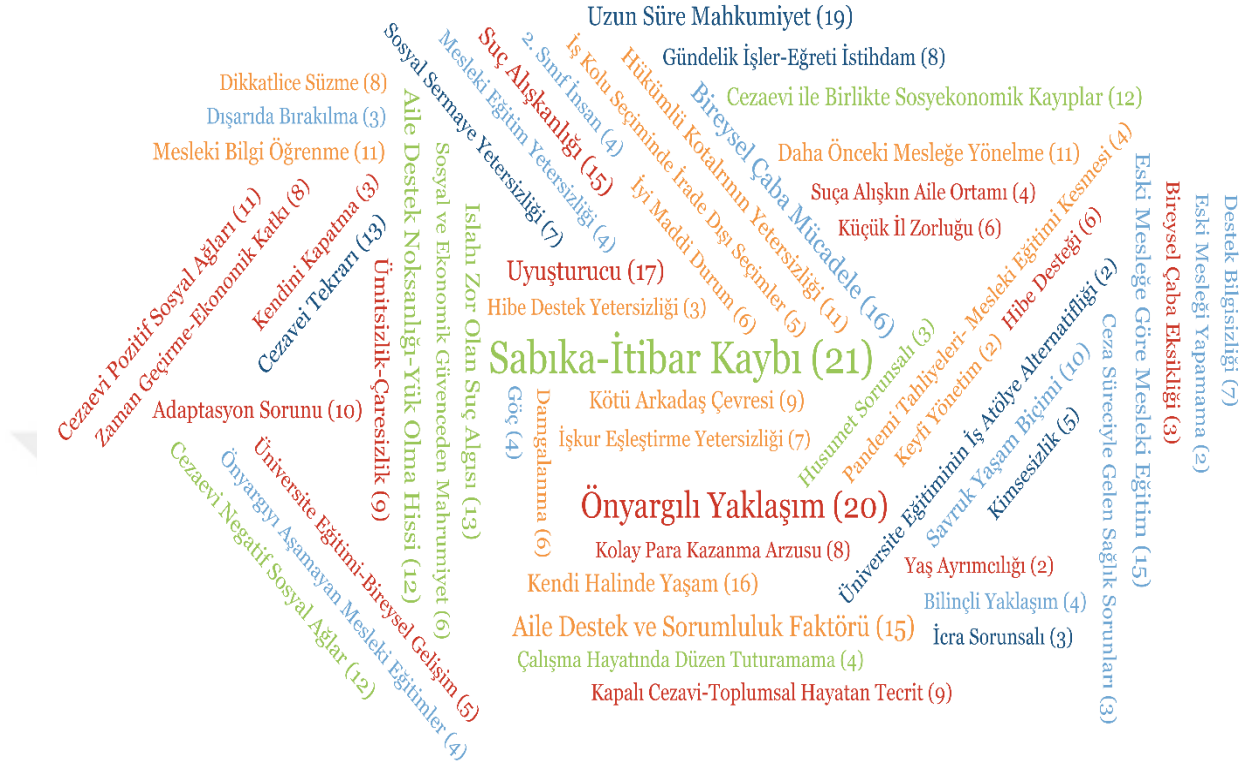
Tutundurma Stratejileri

İstihdam Yaşam Köprüsü Ana Temasının Bariyer Alanları dışında kalan ama yine bu temayla etkileşim halinde olan bir diğer bileşen olarak Tutundurma Stratejileri kategorisine ulaşılmıştır. Tutundurma Stratejileri olarak adlandırılan temada kategorik yapıya ulaşmak için öncelikle temasal analiz ardından tema ilişki analizi en sonda ise bu ölçütler dahilinde istek ve beklenti trend analizi yapılmıştır.

Temasal Analiz

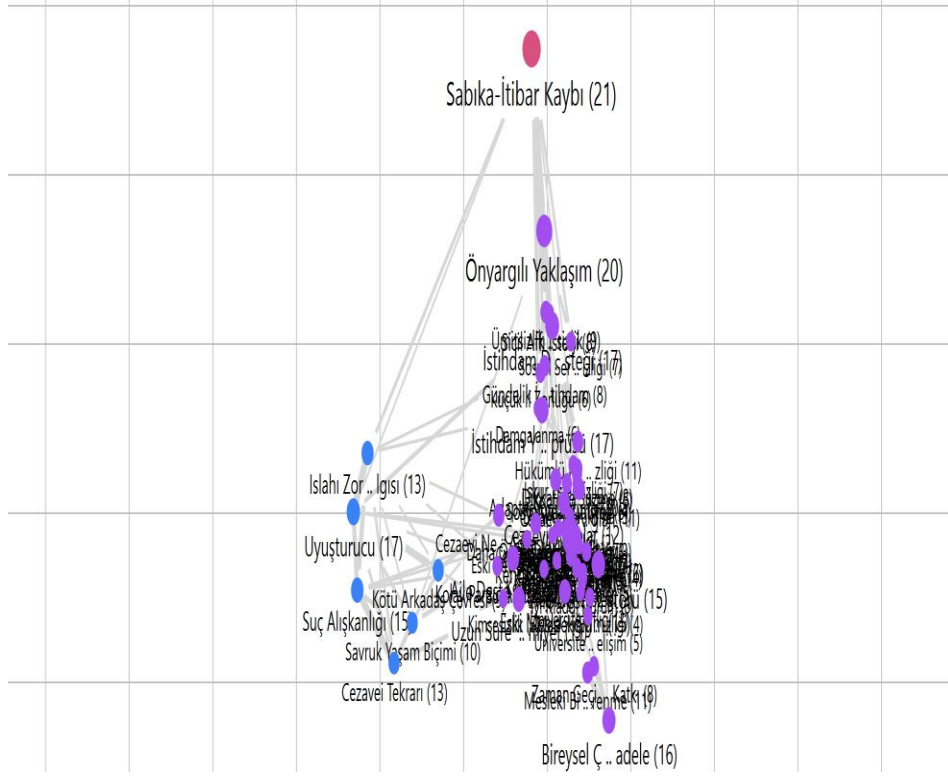
Katılımcıların verdiği ifadelerden yola çıkılarak en az 3 katılımcının ortak görüşü çerçevesinde literatürden de destek alınarak oluşturulan temaların en yoğunlaştığı ifadeleri saptayabilmek amacıyla hazırladığımız tema yoğunluğu haritası ya da başka bir ifadeyle kod bulutu Şekil 3.11’de sunulmaktadır.

Şekil 3.11: Tema Yoğunluğu

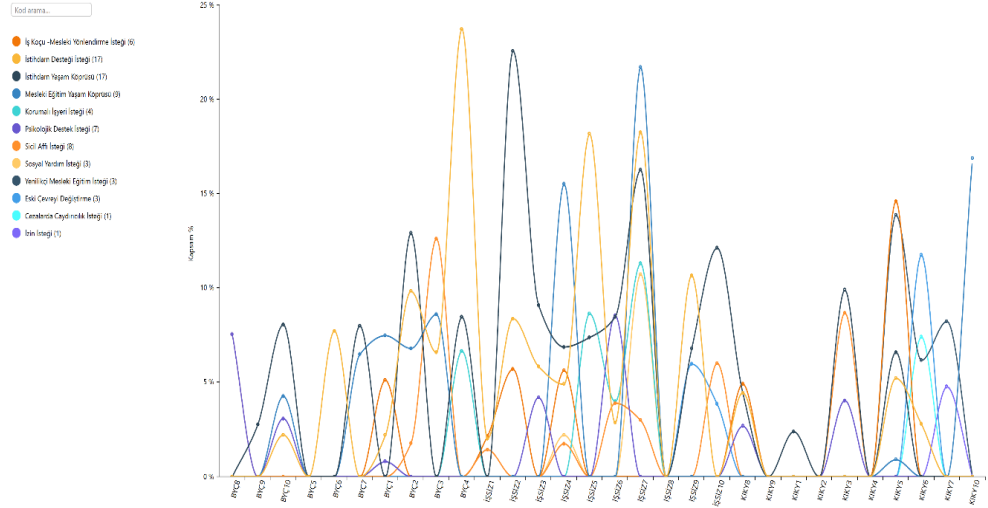
Şekil 3.11’den de görüleceği üzere en çok frekans almış tema puntası kalınlaşarak merkeze konumlanmış durumdadır. Bu çerçevede Şekil 6 daha yakından incelendiğinde merkezde konumlanmış temaların; “Cezaevi Sonrası Etmenler Ana Temasının” altındaki “Toplumsal Hayata Katılım Bariyerleri Temasının” altında yer alan “Çevresel Bariyer Alt Temasının” altındaki 21 frekansla “sabıka-itibar kaybı” ve 20 frekansla “önyargılı yaklaşım” odak temalarından oluştuğu görülmektedir. Söz konusu iki odak tema da daha önceki araştırma bölümlerden hatırlanacağı üzere cezaevinden sonraki yaşam süreci ekseninde yer almakta ve doğrudan istihdamla ilintili olarak katılımcı cevaplarından oluştuğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle cezaevinde verilen mesleki eğitimlerin etkinliğinin azalmasında çevresel bariyerlerin etkisinin oldukça fazla olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çerçevede temaların birbirleriyle olan etkileşimlerini daha yakından görmek üzere Şekil 3.12’de Tema İlişkiler Analiz Haritası sunulmuştur.

Şekil 3.12: Tema İlişkiler Analiz Haritası

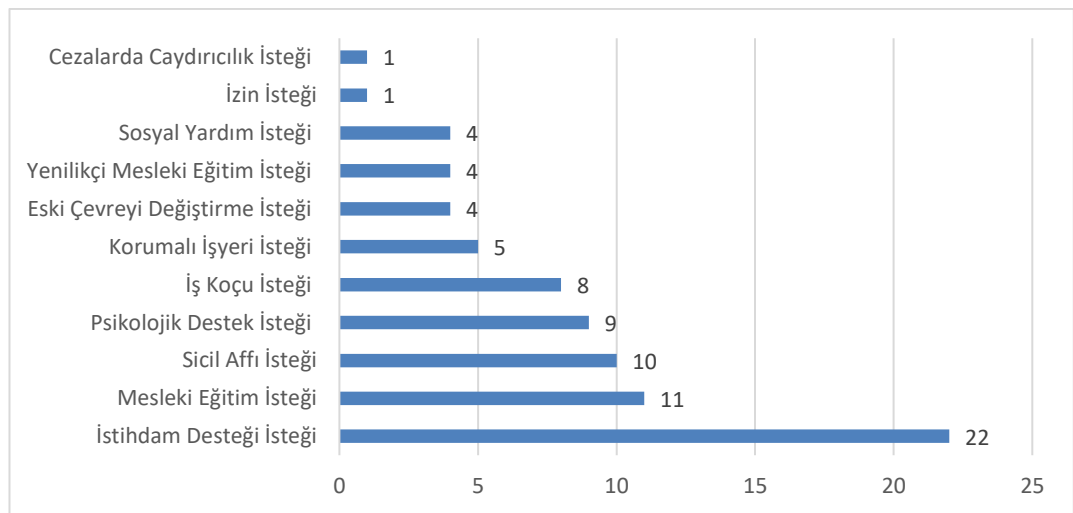
Şekil 3.12’den de görüleceği üzere mavi, kırmızı ve mor olmak üzere 3 ana küme bulunmakta olup her üç kümenin kesişiminde ise kırmızı olarak “*Sabıka-İtibar Kaybı*” odak teması yer almaktadır. Bu noktada çizgi sayısından da anlaşılacağı üzere etkileşimin yoğunlaştığı diğer odak tema ise “*Önyargılı Yaklaşım*” olduğu görülmektedir. Çevresel Bariyerler içerisinde anılan söz konusu her iki odak tema ise eski hükümlülerin toplumla yeniden entegrasyonuna ciddi bir biçimde zarar vermekte ve bu çerçevede cezaevinde edinilen mesleki eğitimin etkinliğini azalttığı kanaatini destekler niteliktedir. Bu durumun nedeninde ise çalışmanın bir sonucu niteliğinde olan toplum yapısında eski hükümlülere yönelik ostarsizm dışlanma biçiminin etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan çok boyutlu olarak yaklaştığımız çalışmada, sosyal politika aktörlerine ışık tutması amacıyla katılımcılarımızın verdiği ifadelerden isteklerinin ve beklentilerinin anlaşılmasına çaba harcanmış olup İstek ve Beklenti trendi analizi yapılarak Şekil 3.13’te sunulmuştur.

Şekil 3.13: İstek ve Beklenti Trend Analizi

Şekil 3.13’de her bir katılımcının istek ve beklentilerin neler olduğu ve hangi katılımcılarda yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu istek ve beklentiler, katılımcıların söylemleri arasında verdiği ifadelerden türetilerek eski hükümlülerin tekrar toplumsal yaşama katılımlarını sağlayacak bir tür hayata tutundurma strateji niteliğine dönüştürülmüş durumdadır. Söz konusu istek ve beklentilerin %lik dağılımını gösterir Şekil 3.14’te aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 3.14: İstek ve Beklenti Dağılımı (%)

Şekil 3.14'te katılımcıların vermiş olduğu ara ifadelerden istek ve beklentilerinin %sel dağılımı gösterilmektedir. Buna göre katılımcı ifadelerinin %22'sinde istihdamı toplumsal yaşama katılma açısından önemli bir köprü olarak gördüğü buna mukabil olarak yine aynı oranda istihdam desteği verilmesi gerektiğinden bahsettiği görülmektedir. İstihdam yaşam köprüsü algısına benzer bir şekilde katılımcı ifadelerinin %11'inde mesleki eğitimin de önemine atıf yaptıkları izlenmektedir. Bununla birlikte eski hükümlülerin tekrar toplumsal yaşama entegrasyonun ve mesleki eğitimin önündeki en büyük engel olarak belirlenen sabıka- itibar kaybının telafisi niteliğinde katılımcı ifadelerinin %10'unda sicil affı isteğinden bahsettiği anlaşılmaktadır. Cezaevi sonrasında yaşanan en büyük sorunlardan bir tanesinin toplumsal yaşama adapte olamam sorunu olduğu göz önüne alındığında katılımcı ifadelerinin %9'unda psikolojik desteğe ihtiyaç duymaları oldukça normal karşılanabilir. Diğer taraftan katılımcılar her ne kadar doğrudan doğruya iş koçu ve korumalı işyeri kavramlarından bahsetmemiş olsalar da söylemlerinden bu isteklerin söz konusu kavramlara karşılık geldiği anlaşılmakta olup ifadelerinde söz konusu kavramlara sırasıyla %8 ve %5 oranında atıfta bulundukları görülmektedir. Yine mesleki eğitimle ilintili olmak üzere katılımcı ifadelerinin %5'inde yenilikçi mesleki eğitimlerin olması gerekliliğinden bahsettikleri izlenmektedir. Bu isteklerin ardından %4 oranında eski çevreyi değiştirme isteği, %4 oranında sosyal yardım, %1 oranında izin ve son olarak %1 oranında cezalarda caydırıcılık istek ve beklentilerinden bahsettikleri görülmektedir. Bu bağlamda bazı katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir:

BYÇ9, BYÇ10 ve BYÇ4 istihdamın hayata tekrar tutunma olduğunu şu cümlelerle aktarmaktadırlar;

“Dışarı çıkınca da durum çok farklı olmuyor iş güç veren olmayınca işsiz kalınca hele kimsende yoksa sahip çıkanın flan eski hükümlü olduğun biliniyor, Seni tekrar kötü yola sürüklemek isteyenler oluyor...” (BYÇ9)

“İşim benim düzenli hayat kurmama yardımcı oldu 3 çocuğum var. Çevremdeki arkadaşlara baktığımda bir iş sahibi olmayan hükümlüler eski hükümlüler tekrar cezaevine giriyorlar.” (BYÇ10)

“Cezaevi aslında bir ders ders çıkarabilirsen iyi bir ders senin için şimdi Allah'a çok şükür işimizdeyiz sağa sola Osman abi de bana sahip çıktı güvendi onun yanında çalışıyorum ekmeğinin peşindeyim hiçbir şekilde Eski suçlara arkadaşlara ortamlara uzağım ekmeğinin peşindeyim abi.” (BYÇ4)

BYÇ3, İŞZ2 ve İŞZ4 istihdam desteği isteklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Hükümlü kadrosuna girsek daha iyi olur devletten başka bir beklentim yok. Yani kamu işinde, devlet işinde bana iş versinler. Yani en azından özel sektörde de zorunlu tutulabilir yani atıyorum özel sektör bile 5 kişi alıyorsa birini hükümlü olarak eski hükümlü olarak işe alsın. Her iki sektörde de özel sektörde devlette de olabilir hocam hükümlü kadroları arttırsın.” (İŞZ2)

“Bize şu an güzel bir kurs imkânı sağlamış durumda, insanlar umut bağlanmış. Hani bunun sonunda da bize iş imkânlarında da yardım sağlaması, bu kursları da arttırması yani Buradan çıktıktan sonra da bize sahip çıkmazsa iş imkanları vermeleri lazım...” (İŞZ4)

İŞZ4, İŞZ7 ve KİK10 mesleki eğitimin önemini şu şekilde aktarmaktadırlar:

“...Bir şeyler öğrenir hayata tekrar tuttururum işte yuvamı kurarım. Yeni bir başlangıç yaparak eski şeylerden uzak dururum. İşte burada yemek yapıyorsun bir şeyler öğreniyorsun herkes hayatta bir şekilde yaklaşıyor. Yani bu tür kurslar açılrsa bence toplumumuzda daha fazla insan kazandırırız diye düşünüyorum. Toplumsal uyumunda bu sayede sağlanmış olacağını düşünüyorum. ...Hani içeriye girmiş her şeyi görmüş cahil cahil biri olarak sizin gibi işte böyle hocalar falan işte büyük değerli insanlar bizimle konuştuğu zaman bize değer verdiği zaman çok mutlu oluyoruz. O zaman hayata bakış açımız da ya da tutunmamız da değişebiliyor, yaşama sevincimiz artıyor. Bu sayede bir şeyler yapmak isteği geliyor ama bize böyle hor görüp dışarlarsa, elimize bir şey vermezlerse, bize bir şeyler söylemezlerse önümüze bir şey koyup şunu şöyle yapalım demezlerse cahil olduğumuz için bilmediğimiz için bizler de yeniden suça karışıyoruz.”(İŞZ4)

“Şöyle söyleyeyim hükümlere kabiliyetine yeteneklerine göre iş imkanlarını devlet tarafından yönlendirirlerse hükümler de o işlerde çalışırlar, eski suçlarına dönme gibi şeyleri de ortadan kalkmış olur, onları suça sürükleyen zaten işsizliktir. Bir işi olursa tekrar suça karışma durumu da o ortadan kalkmış olur. Eski hükümlere yönelik şöyle şeyler yapılabilir eski hükümlülere mesleki doğru bir eğitim verilse hatta denetim sürecinde de mesleki eğitimi tamamlamaları gerektiği kanaatindeyim. Mesela açık cezaevinde iş atölyesinde çalışıp da bu işi yapan arkadaşlarım var. İşte orada almış oldukları bu meslek eğitim onların hayatını kurtarmaya yetti. Tamam, ben de belki çok fazla etkisi olmadı ama bu arkadaşlarım açık cezaevinde öğrenmiş oldukları mesleki eğitimi çıktıktan sonra da devam ettirdiler...” (İŞZ7)

“Eskiden çocukları meslek öğrensin diye araya adam sokan olurdu çıraklık için şimdi nerde çırak bulamıyorsun. Gelende durmuyor zaten. Meslek öğrenmek

önemli cezaevinde işler çok meslekler de çok imkânlarda. Orda öğrenip sivilde iş yapmak isteyen için büyük bir fırsat. Niğsaç da kaynak işlerinde çalışan eski hükümlüler var biliyorum onlar çalışırdı mesleği de çoğu cezaevinde öğrendiydi. Şimdi çalışıyor ekmeklerinin peşindeler.” (KİK10)

İŞZ10, İŞZ4 ve BYÇ3 sicil affının gerekliliğinden şu şekilde bahsetmektedirler:

“Kim neyden hüküm giydiyse kardeşim her insan hata yapıyor. Her insan bir şeye bulaşıyor küçükken büyükken. Bir insanın ömür boyu yasadığı her an için, o hükmü almaması gerekiyor. Bakarsın kardeşim bu adam belli bir zamandır didiniyor çabalıyor. Hiçbir şeye bulaşmıyor kaldırım sicilini, bu adam iş bulamıyor bu %n diye kimse mi düşünmez...”.

“...Mesela şey demişti Sen de o ışık var Sen bize faydalı olursun diyor Hatta seni buraya müdürü yaparız ilerleyen sürelerde ama haddini sicil kaydığını görünce vazgeçiyor senden. İşe almıyorlar yine sen ve hükmün baş başa işte...” (İŞZ4)

“...küçük yaşta girdiğim için şu an herhangi bir mahkûm gözükmeyeceğim için normal bir vatandaş olarak işlere başvuruyorum burada herhangi bir şey gözükmüyor ya sicilimde mahkûm olarak görünmüyorum 16 yaşında cezaevine girdim arazide bir arkadaşımınla beraber silahla şakalaşıyorduk sonra yanlışlıkla silah ateş aldı arkadaşımı vurdum öldü o 10 yıl ceza yattım cinayetten. Virüs zamanında çıktım Normalde mesleği fırıncılıktı fırınlarda çalıştım ondan sonra XXX’e iş başvurusunda bulundum kabul oldu çağırdılar...”

BYÇ8, İŞZ3 ve İŞZ6 psikolojik destek zorunluluğunu şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Dışarı çıkınca bir şekilde hayata katılmak zorunda kalıyorsunuz. En büyük sorunlardan biri ekonomik oluyor. Bu durumu düzeltene kadar belli bir süre geçiyor çünkü hemen iş bulmak kolay değil. Çıkınca bir süre iş bulamıyorsunuz, kendinizi toparlamanız gerekiyor. Bu süreçte ekonomik anlamda zorluklar yaşanabiliyor, tekrar düzen kurana kadar maddi sıkıntılarla baş etmek gerekiyor. Psikolojik olarak da dışarıya alışmak biraz zaman alıyor, dış dünyaya adapte olmak zor oluyor. Bu nedenle devletin sahip çıkması o süreçte hem psikolojik hem de maddi olarak yardımda bulunması gerekiyor.” (BYÇ8)

“Devletten beklentim rehabilitasyon merkezi açıp hep psikolojik destekte bulunsunlar bize, ailelerimize de işte her türlü psikolojik destekle sağlanması konusunda destek sağlanması ve özellikle işte bulma konusunda bize yardımcı olurlarsa bize faydalı olacağını düşünüyorum.” (İŞZ3)

“Eğer işte böyle rehabilitasyon gibi işte tedavi süreci gibi destekler sağlamazsa ya da ona iş bulmazsa tekrar suça karışıyor.” (İŞZ6)

İŞZ1, İŞZ2 ve KİK8 iş koçu ve mesleki yönlendirme isteklerinden şu şekilde bahsetmektedirler:

“...Cezasını bitmesine mesela 10-15 gün kala yani mesela çıkmadan ne iş yapabilirsin diye müdür beyin sorması lazım yönlendirmesi lazım. Mesela şöyle bir iş yapabilirim diyecek müdürüne mesela tarata bahçem var hayvanım var. Mesela bana sorsalar ben şöyle uygun bir iş var deyip yapabilseydim çıktığımda iş var deyip gönderseler direk iş sahibi olurum fakat rastgele tek başıma gittiğinde kimse beni işe almıyor almazda birinin destek vermesi lazım işte...” (İŞZ1)

“Bu proje bizim için büyük bir avantaj fakat bu belge aldıktan sonra da bize yönlendirmelerini bekliyoruz. Hadi diyelim bu belgeyi aldık ama şimdi ne yapacağız, nereye gideceğiz bizim yerimize kim konuşacak bunlarda önemli...” (İŞZ2)

“Bu yönde devletin açık cezaevlerinde işi öğrettikten sonra da takip edip işe yerleştirmeleri gerektiğini düşünüyorum. Nasıl ki yetimhane de büyüyen çocuklara 18 yaşına geldiğinde devlet sahip çıkıp bir iş veriyorsa. Eski hükümlülere de memuriyet olmasa da ağır işler bile olsa iş imkânları konusunda ardına düşülmeli, desteklemelidir.”(KİK8)

BYÇ4 ve İŞZ5 korumalı işyerlerine benzeyen fikirlerinden şu şekilde bahsetmektedirler:

“Özel sektörde de güzel bir iş olursa oraya da Hatta kendi bünyesinde fabrika açıp sadece eski hükümler çalıştırırsın. Yani illa devlet şeyinde olmasına gerek yok. Asgari ücret kaç para şu an diyelim 12.000 liraya bu adama devlet işinde bile olsa 12 bin lira verse bile ama düzenli sürekli işi olsun çalışacak onlarca mahkûm var...” (BYÇ4)

“Niğde'de, Konya'da sadece mahkûmlar orada iş yapacağı böyle yerlerin olmasını istiyoruz. Zaten özel sektöre girmek çok zor. Eskiden sanırım özel sektörde de böyle çalışma zorunluluğu falan vardı ama şu an kamuda işte devlet işlerinde oluyor ama ona da girmek çok zor. İşte yeni iş imkanları Devleti açsın ama sadece biz eski hükümleri çalıştırsınlar cezaevinden çıkan Mesela diyelim ki 50 yaşındaki adam sigortası yok doğru düzgün işte bulamıyor ben 25 yaşında olduğum halde bu şekildeyim...” (İŞZ5)

İŞZ7 sosyal yardım isteğini şu cümlelerle aktarmaktadır:

“O %n devletin özellikle evli olanlara çocuğu olanlara daha fazla sahip çıkması gerek. Okul yeme içme kira masraflarını en azından iş bulana kadar desteklemeli ya da bu kişilere ne iş olursa olsun güvenceli bir iş vermeli. Çünkü

sağlık masrafları çok pahalı bir özel hastane muayene 400-500 Niğde de hastane de az Kayseri, Adana ya gitsen yol masrafı yemesi derken çok para. Bu nedenle eski hükümlüler olarak çok mağdur ediliyoruz. Kimsen yoksan yalnızlığa bırakılıyorsun ya da suça.”

KİK6 mesleki eğitimlerin yenilik getirmesi gerektiğini şu cümlelerle paylaşmaktadır:

“İyi bir altyapını oluşturulması lazım mesleki eğitimlerin verilmesi lazım yani konuda eksik olduğunu görüyorum biraz daha eğitimlerin genişletilmesi gerektiğini kanaatindeyim Tamam belge veriyorlar ama Bu belgeyi daha etkin bir şekilde kullanabileceğimiz şekilde tasarlayabilirler, devletin verdiği imkanlardan da faydalanabilirler. Cezaevindeyken atölyede çalışıp meslek öğrenen kişilerin cezaevinden çıktıktan sonra yakın çevremdeki arkadaşlarımı o mesleği yaptıklarını görmedim. Yenilik olması lazım bu işte...” (KİK6)

İŞZ9 eski çevreyi değiştirme gerekliliğinden şu şekilde bahsetmektedir:

“Başka illere gönderip bize oralarda işler versin. Kalacak yatacak yer versin. Bu il ufak burada kaldıkça bunlardan kurtulmak çok zor. Birilerinin canını yaktığında zaten onlarca düşman kazanmış tetikte bekliyor oluyorsun...”

KİK6 cezaların caydırıcı olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Devletin, cezaları arttırması caydırıcı hale getirmesi gerek. Islah olanların pişman olanlarında ödüllendirilmesi gerek. Özellikle küçük yaşta girenlere ayrı sahip çıkması onların imkanlarını daha da arttırması gerek... Cezaların caydırıcı olmadığını düşünüyorum cezaların biraz daha yükselmesi lazım. Ben de cezaevinde yatmış biri olarak cezaların caydırıcı olmadığını kanaatindeyim. Şu anda cezaevine giren kişilerin hepsi 3-5 sene girmiş çıkmış kişilerdir ve hala da cezaevinde yatan kişilerdir Yani biz suça karışan kişi suç yeterince ceza almadığından dolayı birkaç defa giriyor...”

KİK7 topluma daha erken adepte olması için izin isteğini şu ifadelerle paylaşmaktadır:

“Hani özellikle son dönemlerde topluma adaptasyon çerçevesinde uyum noktasında daha fazla izine ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum hani 3 ayda bir verilen iznin bir ayda bir olarak düzeltilirse çok daha iyi olur.

Şekil 3.14 çerçevesinde konumuz özelinde genel bir değerlendirme yapacak olursak;, istihdam desteği (%22), mesleki eğitim yaşam köprüsü (%11), iş koçu (%8), korumalı işyeri (%5) ve yenilikçi mesleki eğitim (%4) gibi istihdama yönelik isteklerin hepsi bir arada değerlendirildiğinde %50 gibi oldukça yüksek bir oran noktasında istihdamın, eski hükümlülerce beklenilmekte ve istenmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte doğrudan doğruya katılımcıların mesleki eğitimi ve devamında istihdamı bir çıkış kapısı olarak algılamalarının yanı sıra katılımcıların bir kısmının ise mesleki eğitimde revizyondan bahsettiği özellikle işgücü piyasasının koşullarına göre şekillenen yenilikçi mesleki eğitim vurgusu yaptığı da izlenmektedir. Bir diğer öne çıkan durum ise katılımcıların her ne kadar kavramsal isimlerini bilmeden yaptıkları yorumlarda ise engellilere yönelik düzenlenen korumalı işyeri desteği ve iş koçu isteğinin üstünde önemle durdukları görülmektedir. Ancak diğer taraftan bariyer alanında yer alan başta sabıka kaydı, önyargılı yaklaşım ve dışlanma gibi bariyer unsurlarının istihdamın da önünde engel oluşturduğu ve bu paralelde verilen mesleki eğitimlerin etkinliğini de azalttığı diğer bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun telafisi olarak ise katılımcıların önemli ölçüde sicil affı isteğinden bahsettiği görülmektedir. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde söz konusu istek ve beklentileri bariyer alanlarını kırmak üzere birer tutundurma stratejisi olarak değerlendirmek mümkün gözükmemektedir.

SONUÇ

Eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu, çeşitli zorluklarla karşı karşıya olduğu karmaşık bir süreçtir. Kişisel engeller arasında sosyo-demografik farklılıklar, mesleki nitelik eksiklikleri, aile durumları ve geçmiş mahkûmiyet nedenleri bulunmaktadır. İstihdam engelleri ise sabıka kayıtları, sınırlı iş fırsatları, damgalanma ve ayrımcılık, iş deneyiminin eksikliği, beceri yetersizlikleri, ulaşım zorlukları ve sosyal ağ kopuklukları gibi konuları içermektedir. Bunlara ek olarak psikolojik ve sosyal zorluklar da eski hükümlülerin entegrasyon sürecini etkileyen ruh sağlığı sorunlarını kapsamaktadır. İstihdamın önemi büyüktür; çünkü istihdama dâhil olma, eski hükümlülerin yeniden suç işleme olasılığını önemli ölçüde azaltabilir, mali istikrar sağlayarak ekonomik baskıyı hafifletebilir ve sosyal entegrasyonu teşvik ederek yasal uyumu ve zaman yönetimi becerilerini geliştirebilir. Bu zorluklarla başa çıkmak için çeşitli destek stratejileri önerilmektedir. İşe yerleştirme programları, özel girişimler ve iş arama destekleri vasıtasıyla eski hükümlülerin işgücüne katılımlarının artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca beceri geliştirme programları ve aile destekleri aracılığıyla işlevsiz aile dinamiklerinin düzeltilmesi ve sosyal ağların güçlendirilmesi sağlanabilir. Diğer yandan toplum ve devlet rolleri açısından ise sosyal damgalanmanın azaltılması için kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları ve işveren işbirlikleri önem taşımaktadır. Ek olarak devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri arasındaki koordinasyonun artırılması ile etkili politika uygulamaları ve destek yapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonu için bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. İşgücü piyasasına erişimlerinin artırılması, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve ruh sağlığı hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması, bu bireylerin başarılı bir şekilde topluma yeniden kazandırılmalarını sağlayabilir. Bu çabalar, hem bireylerin kendi iyilikleri hem de genel toplumsal refahın artırılması için önemli bir adım olacaktır. Bu çalışma, yeniden entegrasyonun karmaşıklığına dikkat çekmekte ve eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde yeniden kabulünü kolaylaştırmak için entegre destek sistemlerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Eski hükümlülük süreci, bireylerin ceza infaz kurumlarında geçirdikleri süreçten ve cezaevi sonrası yaşadıkları deneyimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu çalışma, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunda karşılaştıkları sorunlar ile birlikte istihdama dâhil olmada karşılaşılan sorunları detaylı bir şekilde ele almıştır. Yoksullukla mücadele, sosyal dışlanma, işsizlik ve psiko-sosyal zorluklar karşılaşılan engellerin merkezinde yer almaktadır.

Ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimler, eski hükümlülerin işgücü piyasalarına dâhil olmalarını sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu eğitimler, iş edinme becerilerini geliştirerek ve mesleki yeterlilikleri artırarak eski hükümlülerin istihdam edilebilirliklerini artırmaktadır. Ayrıca mesleki eğitimlerin, toplumsal uyumlarını sağlama ve yeniden suç işleme riskini azaltma açısından da önemli bir rolü bulunmaktadır. Çalışmanın bulguları, eski hükümlülerin cezaevi sonrası yaşadıkları deneyimlerin karmaşıklığını ve bu süreçte karşılaştıkları engelleri varlığını göstermektedir. Bu bağlamda, kamu politikalarının eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu destekleyecek şekilde güçlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle, mesleki eğitimlerin ve istihdam politikalarının daha etkili hale getirilmesi önerilmektedir. Ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin eski hükümlüler üzerinde olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu eğitimlerin kapsamının genişletilmesi ve daha erken aşamalarda başlatılması gerektiği önemli bir bulgudur. Ayrıca kamu politikalarının eski hükümlülerin istihdamını destekleyecek şekilde revize edilmesi ve işverenlerin bu bireylere yönelik tutumlarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

Eski hükümlüler, iş bulma süreçlerinde sabıka kayıtlarının olumsuz algılanması gibi önemli bir zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, işe yerleştirme programlarının ve iş arama desteklerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, eski hükümlülerin topluma entegrasyon sürecinde aileleriyle yeniden bağlantı kurmaları ve toplumda kabul görmeleri büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar, aile destek programlarının ve toplum bilinçlendirme kampanyalarının bu süreçte kritik bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ayrıca eski hükümlülerin ruh sağlığı da topluma yeniden entegrasyon sürecindeki başarılarını doğrudan

etkileyebilmektedir. Ruh sağlığı hizmetlerine erişimdeki kısıtlamalar ve bu hizmetlere yönelik dışlanma algısı, eski hükümlüler üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bu bağlamda, ruh sağlığı hizmetlerine erişimin artırılması ve sürekli desteklerin sağlanması önem taşımaktadır; çünkü bu durum eski hükümlülerin psikolojik iyilik hallerini sürdürmelerine ve topluma uyum süreçlerinde daha başarılı olmalarına yardımcı olabilir.

Çalışmada ulaşılan bulgular, eski hükümlülerin topluma entegrasyonunda karşılaştıkları en büyük zorlukların başında iş bulma sürecindeki sıkıntıların geldiğini göstermektedir. İş bulma sürecinde yaşanan zorluklar, eski hükümlülerin yeniden suç işleme riskini artırır. Ayrıca eski hükümlülerin topluma dönüş sürecinde aile ilişkilerini yeniden kurma ve güçlendirme çabaları ile ruhsal sorunlarda önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Aile desteği, eski hükümlülerin yeniden suç işleme riskini azaltmada önemli bir rol oynamaktadır. Ruhsal sorunlar açısından ise hapisane deneyimi sonrası ruhsal sorunlar yaşayan eski hükümlülerin desteklenmesi ve gerekli psikolojik yardım hizmetlerine erişimlerinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Buna ek olarak çalışma, bireylerin cezaevi sonrası yeniden entegrasyonunu etkileyen, cezaevi öncesi faktörlerden cezaevi sonrası zorluklara kadar uzanan çeşitli yönleri araştırmıştır. Ana tema modelinde tasvir edilen cezaevi öncesi faktörler sayesinde bireylerin hapsedilmeden önceki yörüngelerini şekillendiren koşulların karmaşık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu faktörler, mahkûmların mücadele ve yaşam algılarını şekillendiren önemli anları ve etkileri vurgulayarak cezaevi sürecinde tespit edilen koruyucu yaşam hatları ve itici güçler için zemin hazırlamıştır.

Hapsedilme sırasında atölye çalışmaları ve eğitim algısı, kritik bir bileşen olarak ortaya çıkmıştır. Mahkûmların bu programlara ilişkin görüşleri çeşitlilik göstermiş, kişisel gelişim ve beceri kazanımına bakış açılarını etkilemiştir. Cezaevi sonrasında sosyal yaşamı etkileyen faktörler ön plana çıkmış, destekleyici ağların ve topluluk bağlarının başarılı bir yeniden girişin kolaylaştırılmasındaki önemini göstermiştir. Bununla birlikte sosyal ve kurumsal engeller, bireylerin toplumsal beklentileri ve bürokratik engelleri aşma becerilerini etkileyerek büyük zorluklar yaratmıştır. Bulgular; mahkûmların yeniden entegrasyonunun çok boyutlu doğasının

altını çizmekte ve hapisane öncesi, hapisane süreci ve hapisane sonrası aşamalarda çeşitli faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Etkili stratejiler; mahkûmların yalnızca hapsedilme sırasındaki acil ihtiyaçlarını değil, tahliye edildikten sonra karşılaştıkları karmaşıklıkları da ele almalıdır. Politikalar ve müdahaleler, engelleri azaltan ve topluma sürdürülebilir yeniden entegrasyon fırsatlarını artıran bütünsel destek sistemlerine öncelik vermelidir.

Kişisel engeller arasında sosyo-demografik profil farklılıkları, mesleki nitelik eksiklikleri, aile durumları ve mahkûmiyet geçmişleri önemli rol oynamaktadır. İstihdam engelleri ise sabıka kayıtları, sınırlı iş fırsatları, damgalanma ve ayrımcılık gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca yakın zamanda iş deneyimi olmaması, beceri eksiklikleri, ulaşım zorlukları ve sosyal ağ kopuklukları da bu süreçte önemli engeller teşkil etmektedir.

Çalışmanın odaklandığı temel kavramlardan biri olan istihdamın önemi ise birçok açıdan ele alınmıştır. Öncelikle anlamlı bir işin, eski hükümlülerin yeniden suç işleme olasılığını önemli ölçüde azalttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca mali istikrar sağlanması, mali yükümlülüklerin yerine getirilmesine yardımcı olurken ekonomik baskıyı da azaltmaktadır. Sosyal entegrasyonu destekler, beceri gelişimini teşvik eder ve yasal uyumu artırırken zaman yönetimi becerilerini geliştirme fırsatı sunmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için çeşitli destek stratejileri geliştirilmiştir. İşe yerleştirme programları, özellikle eski hükümlüler için uygun iş fırsatlarına erişimi artırabilirken beceri geliştirme programları düşük eğitim düzeyine sahip olanlar veya mesleki beceri eksikliği yaşayanlar için kritik öneme sahiptir. Aile desteği, işlevsiz aile dinamiklerini güçlendirerek eski hükümlülerin sosyal ve psikolojik iyilik hallerini destekleyebilir. Toplum ve devlet rolleri, yeniden entegrasyon sürecini desteklemek için hayati önem taşır. Sosyal damgalanmanın azaltılması için kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları ve eğitim programları düzenlenirken işverenlerin eski hükümlülerin işe alım süreçlerinde desteklemesi ve mentorluk sağlaması önemlidir. Hükümet girişimleri ise devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon sağlayarak etkili politika uygulamalarını ve destek yapılarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak başarılı bir yeniden entegrasyon için

bütüncül bir yaklaşım gereklidir. Eğitim, beceri geliştirme, aile desteği ve ruh sağlığı hizmetlerini içeren kapsamlı bir destek sistemi oluşturulması önemlidir. Yerel toplulukların, işverenlerin ve destek kuruluşlarının aktif katılımıyla kapsayıcı fırsatlar yaratılabilir ve yeniden suç işleme oranları azaltılabilir. Bu yaklaşım, eski hükümlülerin topluma başarılı bir şekilde entegre olmalarını sağlamak için kritik öneme sahiptir.

Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak önerilen çözüm önerileri şu şekilde sıralanmaktadır:

- **İşe Yerleştirme Programları:** Hapishanelerde ve tahliye sonrası süreçte işe yerleştirme programlarının güçlendirilmesi ve genişletilmesi gerekmektedir. Bu programlar, eski hükümlülerin iş becerilerini geliştirmelerine ve işgücü piyasasında rekabet edebilmelerine yardımcı olabilir.
- **Aile Destek Programları:** Eski hükümlülerin aileleriyle ilişkilerini güçlendirmek için destek programlarının sağlanması gerekmektedir. Aileler, eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunda önemli bir destek sağlayabilirler.
- **Ruh Sağlığı Hizmetlerine Erişimin Artırılması:** Eski hükümlülerin ruh sağlığı hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması ve sürekli desteklerin sağlanması gerekmektedir. Bu, topluma yeniden entegrasyon sürecini destekleyebilir ve yeniden suç işleme olasılığını azaltabilir.
- **Eski Hükümlülerin Topluma Yeniden Entegrasyonu İçin Kapsamlı Bir Yaklaşım Gerekliliği:** İşgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve ruh sağlığı hizmetlerine erişimlerinin artırılması, bu bireylerin başarılı bir şekilde topluma yeniden kazandırılmalarını sağlayabilir. Bu çabalar, sadece eski hükümlülerin bireysel iyiliği için değil toplumsal refahın artırılması için de önemli bir adım olacaktır.
- **Eski Hükümlülerin Topluma Yeniden Entegrasyonu ve İstihdam Süreçleri: Karmaşık Faktörler ve Zorluklarla Mücadele Gerekliliği:** Bu

bağlamda sosyo-demografik profilleri, mesleki nitelikleri, aile durumları ve mahkûmiyet nedenleri gibi kişisel özellikler dikkate alınmalıdır. İşverenler, eski hükümlülere yönelik istihdam fırsatlarını artırmak amacıyla özel tekliflerde bulunabilirler. İnşaat sektörü gibi potansiyel yoğun istihdam sağlayan sektörlerde, çalışma ofisleri eski hükümlülere yönelik hedefli tekliflerde bulunarak bu kişilere niteliklerine uygun iş fırsatları sunabilirler. Araştırmalar, iş sahibi olan eski hükümlülerin yeniden suç işleme olasılığının daha düşük olduğunu göstermiştir (Kontos, 2010). Anlamli istihdam, geçiminizi sağlamanın ve beladan uzak durmanın meşru bir yolunu sunarak suç teşkil eden davranışlara karşı koruyucu bir faktör görevi görebilir.

- **Eski Hükümlülerin İş Bulma ve Sürdürme Süreçlerinde Karşılaştıkları**

Engeller: Sabıka kaydı, sınırlı iş fırsatları, damgalanma ve ayrımcılık, yakın zamanda iş deneyimi eksikliği, beceri eksiklikleri, ulaşım zorlukları ve sosyal ağlardaki kopukluklar bu engeller arasında yer almaktadır. Ancak etkili istihdam programları ve destek hizmetleri sayesinde bu engeller aşılabılır ve eski hükümlülerin işgücüne başarılı bir şekilde yeniden entegre olma şansları artırılabilir. İstikrarlı istihdam fırsatları, eski hükümlülerin tahliye sonrası başarısına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Mali istikrar sağlayarak finansal yükümlülüklerin yerine getirilmesine yardımcı olurken tekrar suç işleme olasılığını azaltır. Sosyal entegrasyonu teşvik eder, beceri geliştirme ve yasal uyumluluk gibi alanlarda destek sağlar. Ayrıca rutin ve yapı sağlayarak zaman yönetimi becerilerini teşvik eder ve suç teşkil eden davranışlarda bulunma fırsatlarını azaltır. İstihdamın önündeki engellerin ele alınması ve istikrarlı iş fırsatlarına erişimin kolaylaştırılması, eski hükümlülerin suç tekrarının azalması, sosyal entegrasyonun artması ve genel refahın artması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sayede eski hükümlüler topluma daha sağlam bir şekilde yeniden entegre olabilir ve daha olumlu bir gelecek için adım atabilirler. Ayrıca eski hükümlülerin aileleri ile çalışmak, sosyal destek sistemini güçlendirmek açısından önemlidir. Aileler genellikle işlevsizdir ve çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır.

Bu nedenle, ailelere yönelik eğitim programları düzenlenerek eksikliklerinin ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve çözülmesi sağlanabilir. İyi işleyen bir aile, eski hükümlünün topluma yeniden entegrasyonu için önemli bir destek kaynağı olabilir.

- **Mesleki gelişim alanında özel destek:** Özel destek, düşük eğitilmiş ve mesleki nitelikleri yetersiz eski hükümlüler için gereklidir. Özellikle kırsal alanlarda ve küçük kasabalarda yaşayan, ilköğretim mezunu ve 50 yaş üstü eski hükümlüler için eğitim programları düzenlenerek iş arama ve iş sürdürme becerileri artırılabilir. Eski hükümlüler için iş bulma zorluğu, buldukları işlerin genellikle düşük ücretli olmasıyla birleşmektedir. Bu durum, kısmen hapisane deneyimlerinden kaynaklanmaktadır; ancak daha büyük bir sorun düşük eğitim ve beceri seviyesine sahip kişiler için yeterli sayıda iyi ücretli işin bulunmamasıdır. Bu konudaki kazanç artırıcı stratejiler, eski hükümlülerin gelirlerini artırmayı hedeflemektedir. Ancak eski hükümlüler için özel eğitim ve öğretim stratejilerinin etkinliği hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Genel olarak düşük gelirli nüfuslar için tasarlanan iş eğitimi programları üzerine yapılan çalışmalar, erkekler için umut verici sonuçlar ortaya koymamaktadır. Benzer şekilde sosyal yardım sistemlerinde, eğitim ve öğretime dayalı stratejilerin gelirleri artırmada istihdama dayalı stratejilerden daha etkili olduğuna dair sınırlı kanıt bulunmaktadır. Ancak çoğu eski hükümlülerin geçimini sağlamak için yoğun çalışması gerektiğinden eğitim veya öğretim için sınırlı zamanları olduğu bir gerçektir.
- **Daha etkili bir strateji:** Mahkûmların cezaevinde geçirdikleri zamanı daha iyi değerlendirmelerini sağlamaktır. Ancak cezaevi temelli eğitim programlarının etkinliği konusunda somut kanıtlar sınırlıdır ve eğitimin niteliği hakkında da pek bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle, yüksek büyüme gösteren sektörlerle ilişkili güçlü bir mesleki eğitim programının cezaevlerinde test edilmesi mantıklı olabilir. Ayrıca, eski hükümlülere düşük gelirli kişilere sağlanandan daha iyi mesleki eğitim sağlanması konusunda eşitlik kaygıları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ve koordinasyonu, bu tedbirlerin etkinliğini artırabilir. Eğitim ve beceri geliştirme fırsatlarının çeşitlendirilmesi, toplumsal damgalanmanın azaltılması ve işverenlerin adil fırsatlar sunması için ortak çalışmalar yürütülmelidir. Ancak bu çabaların etkinliği ve kapsamı sürekli olarak değerlendirilmeli ve iyileştirme için gereken adımlar atılmalıdır. Yerel yönetimlerin aktif rol alması, eski hükümlülerin olumlu bir şekilde topluma yeniden entegrasyonunu destekleyebilir. İşverenler arasındaki ayrımcılıkla mücadele, mahkûmlara karşı dezavantaj ve ayrımcılık sorununu ele alma, topluluklara eski hükümlülerin başarı hikâyelerini ve yapıcı eylemlerini tanıtmaya gibi girişimler, yerel yönetimlerin sosyal önleme alanındaki yasal görevlerini yerine getirmeleri açısından önemlidir. Mahkûmların tahliye sonrası başarı veya başarısızlığı açısından ailelerin rolü büyüktür. Aileler; mahkûmların yeniden topluma entegrasyonunda önemli bir destek sağlayabilir ve bu destek, mahkûmların tahliye sonrası yaşamlarını olumlu yönde etkileyebilir. Özellikle hükümetler ve çeşitli STK'lar ile aşağıda belirtilen etkinlikleri artırmalıdır:

- **Eğitim Programları:** Tahliye sürecinde veya sonrasında eski suçlular arasında olumlu öz yeterliliği destekleyen eğitim programları sunulmalıdır. Bu programlar, öz saygıyı artırarak, motivasyonu artırarak ve eski suçluların fiziksel ve duygusal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olarak, olumlu bir öz yeterlilik duygusu geliştirmeyi hedeflemelidir.
- **Beceri Geliştirme:** Öz yönetim, öğrenmeye isteklilik, iletişim ve dayanıklılık gibi temel istihdam edilebilirlik becerilerine odaklanan eğitimler sağlanmalıdır. Bu beceriler, eski hükümlülerin iş ortamına hızlı bir şekilde uyum sağlamaları ve diğer çalışanlarla etkili bir şekilde bütünleşmeleri için kritiktir.
- **Çevrimiçi Öğrenme Platformları:** Eski hükümlüler, bilgi ve becerilerini geliştirmek için çevrimiçi öğrenme platformlarına yönlendirilmelidir. Bu platformlar, sektördeki trendler ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmalarına ve yaşam boyu öğrenme alışkanlıklarını geliştirmelerine yardımcı olabilir.

- **Duygusal Zekâ Eğitimi:** Eski hükümlülere duygusal zekâ eğitimi verilmelidir. Bu eğitim, duygularını kontrol etmelerine, uygun iş ahlakını sürdürmelerine ve stresli durumlarla etkili bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olabilir.
- **Bakım ve Görünüş:** İşyerinde profesyonel bir görünüm sunmalarını sağlamak için eski hükümlülere bakım ve kişisel görünüm konusunda eğitim verilmelidir. Düzgün ve profesyonel bir görünüm, meslektaşları ve müşteriler tarafından olumlu algılanmalarına yardımcı olabilir.
- **Sürekli Destek ve İzleme:** Eski hükümlülere işyerinde uyum sağlamalarına yardımcı olmak ve karşılaştıkları zorlukları ele almak için sürekli destek ve izleme sağlanmalıdır. Düzenli geri bildirim ve rehberlik, mesleki gelişimlerine ve işteki başarılarına katkıda bulunabilir.

Bunların yanısıra cezaevindeki son dönemlerinde mesleki eğitim almış mahkûmlarla özel sektör işletmelerini buluşturan istihdam veya kariyer buluşmaları düzenlenerek hem işletmelerin ihtiyaçlarını ortaya koyabileceği hem de mahkûmların iş dünyasının beklentilerini görebilmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, eski hükümlülerin topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırabilir ve toplumsal değişime katkıda bulunabilir. Çalışmanın ana temalarından olan Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, hükümlülerin cezaevi sürecinde ve hükümlülük sonrası dönemde işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlamak amacıyla çeşitli mesleki eğitim programları sunmaktadır. Bu programlar, hükümlülerin cezaevi sonrası topluma uyum sağlamalarını ve yeniden sosyal hayata katılmalarını desteklemektedir. Kurum bünyesinde sunulan mesleki eğitimler arasında inşaat, ahşap işleri, elektrik-elektronik, metal işleri gibi sektörlerle yönelik pratik beceri kazandırıcı programlar bulunmaktadır. Bu eğitimler, hükümlülerin el becerilerini geliştirmelerine ve meslek edinmelerine olanak tanır. Örneğin inşaat işleri eğitimi sayesinde hükümlüler, temel yapı işlerinde uzmanlaşarak inşaat sektöründe çalışma imkânı bulabilmektedirler. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu, mesleki eğitimlerin yanı sıra işletmelerle iş birliği yaparak staj ve iş deneyimi fırsatları da sunmaktadır. Bu iş birlikleri sayesinde hükümlüler, iş dünyasının işleyişini öğrenmekte ve pratik tecrübe kazanarak işgücü piyasasına daha kolay entegre olabilmektedirler. Mesleki eğitim

programları sadece hükümlülerin bireysel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda toplum içinde yeniden kabul görmelerini ve suça geri dönüş riskini azaltmada da etkili olmaktadır. Ayrıca işgücü piyasasında nitelikli işgücü eksikliği yaşandığı bir dönemde, bu eğitimler hükümlülerin iş bulma şansını artırarak ekonomik bağımsızlıklarını sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Hükümlülerin işgücü piyasasına entegrasyonunu destekleyen Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nun bu çabaları, sosyal rehabilitasyon süreçlerini güçlendirmekte ve toplumla yeniden barışık bir yaşam sürebilmelerini sağlamaktadır. Kurumun sağladığı mesleki eğitimler, hükümlülerin suça geri dönme eğilimini azaltarak toplumsal refahın artmasına katkıda bulunduğu görülmektedir.

Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nun mesleki eğitim programları, hem hükümlülerin kişisel gelişimlerine katkı sağlayarak hem de işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırarak önemli bir toplumsal fayda sağlamaktadır. Bu programlar, cezaevi sonrası dönemde hükümlülerin daha sağlam bir sosyal altyapıyla topluma yeniden entegre olmalarına yardımcı olmaktadır. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda verilen mesleki eğitimler, Mahkûmların istihdam edilebilirliklerinin artırılmasında ve tahliye edildikten sonra işgücü piyasasına başarılı bir şekilde entegrasyonlarının kolaylaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu programlar, bireyleri ekonominin çeşitli sektörlerinde talep gören pratik beceriler ve niteliklerle donatmak üzere tasarlanmıştır. Marangozluk, kaynakçılık, tarım ve hayvancılık ve bilgisayar becerileri gibi belirli mesleki alanlara odaklanarak mahkûmlar yalnızca iş fırsatlarına değil uzun vadeli kariyer yollarına da hazırlanmaktadır.

Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda sunulan eğitimler, mevcut iş piyasasının standartlarını karşılayacak şekilde yapılandırılarak katılımcıların işverenlerin aradığı ilgili becerileri edinmeleri sağlanmaktadır. Bu stratejik uyum, eski hükümlülerin tipik olarak karşılaştığı damgalanma ve yeni iş deneyimi eksikliği gibi istihdam engellerinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu programlara katılarak mahkûmlar bir amaç ve başarı duygusu geliştirmekte, bu da psikolojik refahlarına ve topluma yeniden entegrasyona hazır olmalarına olumlu katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumundaki mesleki eğitimler, sürdürülebilir istihdam sonuçlarını teşvik

etmeyi amaçlayan destekleyici tedbirlerle tamamlanmaktadır. Bunlar arasında işe yerleştirme yardımı, mentorluk programları ve nitelikli bireyleri işe almak isteyen yerel işletmelerle ortaklıklar sayılabilir. Bu tür işbirlikleri, mahkûmların işgücüne daha sorunsuz geçişlerini kolaylaştırmanın yanı sıra, rehabilitasyon çabalarına toplumun katılımını ve desteğini de teşvik etmektedir. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda bu bağlamda verilen mesleki eğitimlerin, eski hükümlülerin iş bulma sürecindeki rolünü ve bu sürecin sonuçlarını değerlendiren bu çalışma, ceza infaz politikalarının işgücü piyasasına etkisini anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Ceza infaz kurumlarında alınan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin istihdam durumuna etkisinin incelendiği bu nitel çalışmada, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu eski hükümlüleri özelinde yapılan araştırma, toplumsal boyut, istihdam boyutu ve istihdam yaşam köprüsü çerçevesinde detaylı bulgular sunmuştur. Ceza infaz kurumlarında sağlanan mesleki eğitimlerin eski hükümlülerin topluma yeniden entegrasyonunu ve işgücü piyasasında yer alma yeteneklerini önemli ölçüde artırdığı gözlemlenmiştir. Eğitimler, hükümlülerin iş disiplini kazanmalarına, mesleki beceriler geliştirmelerine ve iş güvenliği bilincini edinmelerine yardımcı olarak onların iş bulma süreçlerinde daha rekabetçi hale gelmelerini sağlamaktadır. Ancak başarılı bir entegrasyon ve istihdam süreci için, sadece mesleki eğitimlerin değil, toplumsal destek mekanizmalarının ve istihdam fırsatlarının da güçlendirilmesi gerekmektedir. Eski hükümlülerin karşılaştıkları toplumsal damgalar, iş bulma ve sürdürme sürecindeki engellerin aşılabilmesi için kapsamlı ve sürdürülebilir desteklerin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede: eğitimlerin eski hükümlülerin toplumsal kabulünü artırmada, iş bulma ve iş sürdürebilme kapasitelerini geliştirmede önemli bir köprü işlevi gördüğü vurgulanmıştır. Sonuç olarak ceza infaz kurumlarının sunduğu mesleki eğitimlerin, eski hükümlülerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına ve topluma yeniden kazandırılmalarına katkıda bulunduğu; ancak bu süreçlerin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için daha geniş kapsamlı ve bütüncül stratejilere ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmuştur. Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumundaki mesleki eğitimler, mahkûmları sadece pratik becerilerle donatmakla kalmayıp tahliye edildikten sonra anlamlı bir istihdam sağlamak için gereken güven ve yeteneklerle güçlendirmektedir. Bu proaktif yaklaşım, yeniden suç işleme oranlarını azaltarak yalnızca bireylere fayda

sağlamakla kalmayıp sosyal entegrasyonu ve ekonomik istikrarı teşvik ederek daha geniş topluma da olumlu katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, yapılan çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bulguları ve önerileri, ceza infaz kurumlarında uygulanan mesleki eğitim programlarının etkinliğini ve bu programların mahkûmların topluma kazandırılmasındaki rolünü vurgulayarak gelecekteki araştırmalara ve uygulamalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, tez, mesleki eğitimin suçun tekrarlanmasını önleme ve mahkûmların topluma yeniden kazandırılma sürecindeki kritik rolünü gözler önüne sererek, akademik ve uygulamalı alanda önemli bir kaynak olma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Osman Kürşat ve Kazancı Yabanova, Ecehan: “Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Çerçevesinde Kütahya İşkur’un Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin İncelenmesi”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, 2017, s. 85-111
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.328036>
- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü: Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı (Çevrimiçi),
<https://cte.adalet.gov.tr/Home/BirimDetay/16>, 01 Şubat 2022.
- Addo, Alex Kortey: Learning Work Skills On The Outside: Opportunities For Self-Development And Deintegration Among Former Prisoners In Ghana”, **Science Journal Of Education**, C. 2, S. 2, 2014, pp. 37–17.
<https://doi.org/10.11648/J.Sjedu.20140202.11>
- Aebi, Marcelo F., Cocco, Edoardo ve Molnar, Lorena: “Prison Population”, (Çevrimiçi),
https://wp.unil.ch/space/files/2023/10/SPACE-2022-Final-Raport_Turkish.pdf, 19 Kasım 2022.
- Afyonkarahisar Adalet Mesleki Eğitim Merkezi Hizmete Alındı Eğitim Servisi Faaliyetleri: “Ceza İnfaz Kurumlarında, Hükümlülerin Topluma Kazandırılmaları”,(Çevrimiçi),
<https://afyonacik.adalet.gov.tr/afyonkarahisar-adalet-mesleki-egitim-merkezi-hizmete-alindi>, 28 Aralık 2021.
- Afzamiman Aripin , Muhamad, Rizal Ramly, Mohd, Fahmi Adnan, Mohd & Rasidi Pairan, Mohd: “Challenges And Expectation For Implementation of Technical and Vocational Education Training (TVET) In Malaysian Prison Institutions: A Preliminary Study”, **KNE Social Sciences**, C. 7, S. 19, 2022, pp. 744-758.
<https://doi.org/10.18502/kss.v7i19.12494>

- Aheisibwe, Irene ve Kobusingye, Loyce Kiiza: “Core Self-Evaluations among Prisoners on Formal and Vocational Training in Uganda’s Luzira Prison”, *African Journal of Teacher Education*, C. 8, S.1 2019, 2019, pp. 69-85. <https://doi.org/10.21083/ajote.v8i0.5135>
- Akman Dömbekci, Hilal ve Erişen, Mehmet Akif: “Nitel Araştırmalarda Görüşme Tekniği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 22, Özel Sayı 2, 2022, s. 141-160. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227330>
- Akşehir Adalet: “Denetimli Serbestlik Nedir?”, (Çevrimiçi), aksehir.adalet.gov.tr, 01 Eylül 2021.
- Alp, Leyla: “Dezavantajlı Grupların İstihdama Katılmaları: G20 Ülkelerindeki Başarılı Uygulamalar”, **Uzmanlık Tezi**, Ankara, 2020.
- Altan, Ömer Zühtü: “Eski Hükümlü Bireylerin Çalıştırılmasında Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması”, **Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi**, C. 16, S. 1, 1980, s. 322-356.
- Altan, Ömer Zühtü: **Sosyal Politika Dersleri**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No 1592. 2006.
- Althoneibat, Yassar Ghassan Abd Karim: “The Effectiveness Of Vocational Training Programs For İnmates İn Rehabilitation And Reform Centers And Its Impact On Their Future Adaptation”, **Clinical Schizophrenia And Related Psychoses**, C. 16, S. 4, 2022, pp. 1-8.

- Altun, Salih: “Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Mesleki Eğitimlerin Hükümlü İstihdamına Katkısı ve Bir Uygulama Örneği”, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Yalova, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Anazodo, Kemi Salawu, Ricciardelli, Rosmary ve Chan, Christopher: “Employment After Incarceration: Managing A Socially Stigmatized Identity”, **Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal**, C. 38, S. 5, 2019, pp. 564-582. <https://doi.org/10.1108/EDI-09-2018-0175>
- Appiahene-Gyamfi, Joseph: “Alternatives To Imprisonment In Ghana: A Focus On Ghana’s Criminal Justice System”, Unpublished Masters’ Thesis, A Thesis Submitted In Partial Fulfilment Of The Requirements **For The Degree Of Master Of Arts** In The School Of Criminology, Simon Fraser University, 1989.
- Arıcı, Kadir: “Türk Hukukunda Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğu ve Uygulaması”, **Adalet Dergisi**, C. 73, 1982.
- Arslan, Erdal: “Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 51, 2022, s. 395-407, doi:10.30794/pausbed.1116878.
- Artistic Paths to Develop The Professional Skills of Prisoners: “Skills4freedom”, (Çevrimiçi), <https://www.skills4freedom.eu/home-en#about>, 16 Ekim 2022.

- Atkin, Cassandra A. ve Armstrong, Gaylene S.: “Does The Concentration of Parolees in A Community Impact Employer Attitudes Toward The Hiring Of Ex-Offenders?”, **Criminal Justice Policy Review**, C. 24, S. 1, 2013, pp. 71-93.
<https://doi.org/10.1177/0887403411428005>
- Avrupa Birliği: **Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi**, 2012.
- Avrupa Konseyi: **Avrupa Konseyi 2022 Yıllık Ceza İstatistikleri Raporu**.
- Ay, Sema: “Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme.”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, C. 19, S. 2, 2012, s. 321-341.
- Aytaç, Sevinç Serpil: “Eski Hükümlülere Yönelik Sosyal Politikalar”, Ed. Yusuf Alper ve Aysel Tokol, **Sosyal Politika**, 5. Baskı, Bursa, Dora Yayıncılık, 2014, s.422-438.
- Aytaç, Sevinç Serpil: “Eski Hükümlülere Yönelik Sosyal Politikalar”, Ed. Yusuf Alper ve Aysel Tokol, **Sosyal Politika**, 10. Baskı, Bursa, Dora Yayıncılık, 2019, s.462-485.
- Balaban, Özlem ve Özen, Samet: “Ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin eğitim faaliyetlerine ilişkin algıları: T tipi kapalı ceza infaz kurumu örneği”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, C. 6, S. 1, 2015, s. 37-52.
- Barik, Bashir: “Rehabilitation of Released Prisoners in India Through After-Care Programmes and Services: An Analysis”, <https://thelawbrigade.com/wp-content/uploads/2019/05/Banamali-1.pdf>, 11 Ekim 2019.

- Barrett, Ruth: “Disadvantaged Groups in The Labour Market”, **Economic & Labour Market Review**, C. 4, S. 6, 2010, pp. 18-24. <https://doi.org/10.1057/elmr.2010.78>
- Bayrakdar, Seda: “İşsizliğin Çözümünde Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 33, S. 1, 2019, s. 339-358.
- Bazemore, Gordon: “Restorative Justice and Earned Redemption: Communities, Victims, and Offender Reintegration”, **American Behavioral Scientist**, C. 41, S. 6, 1998, pp. 768-813. <https://doi.org/10.1177/0002764298041006003>
- Bedük, Mehmet Nusret: “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması”, **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 11, S. 2, 2010, s. 47-87.
- Bekiroğlu, Cem: “Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Bhat, Adi: “Nitel Araştırma Yöntemleri: Türler ve Örnekler”. **Questionpro** (Çevrimiçi). <https://www.questionpro.com/blog/tr/nitel-arastirma-yontemleri-turler-ve-ornekler/>, 16 Ekm 2023.
- Bhuller, Manudeep, Dahl, Gordon B. ve Loken, Katrine V.: “Policies to Reintegrate Former Inmates”, <https://econweb.ucsd.edu/~gdahl/papers/reintegration-policies.pdf>, 15 Kasım 2018.

- Biçerli, Mustafa Kemal: “Aktif İstihdam Politikaları İşsizliği Azaltır mı?”, **Çimento İşveren Dergisi**, C. 6, S. 19, 2005, s. 4-15.
- Biçerli, Mustafa Kemal: **İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Bilgin, Rıfat ve Doğan, Hüseyin: “Dezavantajlı / Risk Altındaki Gruplar: Tutuklu ve Hükümlüler”, Ed. Doğan, H., Ankara, **Sosyal Hizmette Dezavantajlı / Risk Altındaki Gruplar**, Nika Yayınevi, 2020, s. 281-304.
- Blessett, Brandi ve Pryor, Marie: “The Invisible Job Seeker: The Absence of Ex-Offenders in Discussions of Diversity Management”, **Public Administration Quarterly**, C. 37, S. 3, 2013, pp. 433-455.
- Bloom, Dan: “Employment-Focused Programs for Ex-Prisoners”, <https://www.mdrc.org/work/publications/employment-focused-programs-ex-prisoners>, 23.07.2006.
- Burns, Prue, De Sisto, Marco ve Timming, Andrew R.: “Changing public attitudes toward the employment of formerly incarcerated people: The role of ‘human resources social advocacy’”, **Human Resource Management Journal**, C. 33, S. 3, 2023, pp. 763-781. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12505>
- Busetto, Loraine, Wick, Wolfgang ve Gumbinger, Christoph: “How to use and assess qualitative research methods”, **Neurological Research and Practice** (Çevrimiçi). <https://neurolrespract.biomedcentral.com/articles/10.1186/s42466-020-00059-z>, 27 Mayıs 2020.

- Callan, Victor J. ve Gardner, John: “The role of VET in recidivism in Australia”, **Vocational Education And Training For Adult Prisoners And Offenders in Australia: Research Readings**, 2007, pp. 34-46.
- Callan, Victor J. ve Gardner, John: “The Role of Vocational Education Training in Recidivism in Australia”, **Journal of Prison of Correctional Education**, C. 6, S. 2, 2007, pp. 410-420.
- Callan, Victor J. ve Gardner, John: “Vocational education and training provision and recidivism”, **Queensland Correctional Institutions**. Australia, NCVER, 2005.
- Carson, E. Ann ve Sabol, William J.: “Prisoners in 2011” Bureau of Justice Statistics”, **Journal of Prison Studies**, C. 3, S. 9, 2012, pp. 302-316.
- Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliği: **T.C. Resmî Gazete** (26036, 27 Aralık 2005).
- Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İşyurtları Kurumuna İlişkin Bazı Hükümlerin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun: “Mevzuat”,(Çevrimiçi), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4301.pdf>, 06 Ağustos 1997.

Ceza İnfaz Kurumlarının “Mevzuat”,(Çevrimiçi)
Yönetimi ile Ceza ve <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2324.pdf>
Güvenlik Tedbirlerinin f 14 Temmuz 2022.
İnfazı Hakkında
Yönetmelik, 31083, 12.
Bölüm Madde 86:

Ceza İnfaz Kurumlarının “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
Yönetimi İle Ceza Ve <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2324.pdf>
Güvenlik Tedbirlerinin f 03 Mart 2020.
İnfazı Hakkında
Yönetmelik:

Ceza İnfaz Kurumlarının “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
Yönetimi İle Ceza Ve <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.2324.pdf>
Güvenlik Tedbirlerinin f 29 Mart 2020.
İnfazı Hakkında
Yönetmelik:

Ceza Muhakemesi “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
Kanunu: [https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271
&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5), 04 Aralık 2004.

Ceza ve Güvenlik “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
Tedbirlerinin İnfazı [https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275
&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5), 02 Nisan 2020.
Hakkında Kanun:

Ceza ve Güvenlik “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
Tedbirlerinin İnfazı [https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275
&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5275&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5), 13 Aralık 2004.
Hakkında Kanun:

- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
Genel Müdürlüğü
Görevleri: “Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü”, <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Gorevler>, 13 Kasım 2022.
- Chavez, Raymond ve Dawe, Susan: “International Research And Trends İn Education And Training Provision İn Correctional Settings”, **Vocational Education And Training For Adult Prisoners And Offenders İn Australia: Research Readings**, 2007, pp. 19-33.
- Chen, Charles P. ve Shields, Brittany: “Career Counselling Ex-Offenders: Issues And Interventions”, **Australian Journal Of Career Development**, C. 29, S. 1, 2020, pp. 36-43. <https://doi.org/10.1177/1038416219876367>
- Chikadzi, Victor, Chanakira, Patricia ve Mbululu, Douglas: “Ex-offenders’ Appraisal of Offender Reintegration Programmes in South Africa: A Human Rights Perspective”, **Journal of Human Rights and Social Work**, C. 7, S. 4, 2022, pp. 396-406. <https://doi.org/10.1007/s41134-022-00222-3>
- Chikadzi, Victor: “Challenges Facing Ex-Offenders When Reintegrating Into Mainstream Society İn Gauteng, South Africa”, **Social Work**, C. 53, S. 2, 2017, pp. 288-300. <http://dx.doi.org/10.15270/52-2-569>
- Chin, Vivienne ve Dandurand, Yvon: “Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders”, **Criminal Justice Handbook Series**, New York: United Nations, 2012.

- Christy, Visher, Kachnowski, Vera, Nancy, La Vigne ve Travis, Jeremy: “Baltimore Prisoners’ Experiences Returning Home”. UrbanaInstitute, <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/42806/310946-Baltimore-Prisoners-Experiences-Returning-Home.PDF>, 24 Kasım 2004.
- Community Justice And Reentry Program: Volunteers of America Careers and Jobs (Çevrimiçi), <https://www.voa.org/services/community-justice-and-re-entry-services/>, 16 Ocak 2024.
- Coppedge, Ricky H. ve Strong, Robert: “Vocational Programs in the Federal Bureau of Prisons: Examining the Potential of Agricultural Education Programs for Prisoners”, **Journal of Agricultural Education**, C. 54, S. 3, 2013, pp. 116-125. <https://doi.org/10.5032/jae.2013.03116>.
- Couloute, Lucius ve Kopf, Daniel: “Out of Prison and Out of Work: Unemployment Among Formerly Incarcerated People”, **Prison Policy Initiative**, 2018, pp. 1-14.
- Coyle, Andrew and Fair, Helen: **A Human Rights Approach to Prison Management: Handbook for Prison Staff**, 3rd Edition. London, UK: Institute for Criminal Policy Research Birkbeck, University of London. ISBN 9780907904335, 2018.
- Coyle, Andrew and Fair, Helen: **Gérer Les Prisons Dans Le Respect Des Droits De L’homme: Manuel Destiné Au Personnel Pénitentiaire**, 3ème Édition. London, Institute For Crime & Justice Policy Research, 2019.
- Coyle, Andrew: **A Human Rights Approach To Prison Management: Handbook for Prison Staff**, 2nd Edition, London, UK: International Centre for Prison Studies, 2009.

- Curib, Ericka Luz Q., Mamowalas, Jiavair F., Namoco, Renier D., Sanchez, Jones Claire C., Canape, Bernaflor B. ve Cuevas Jr, Jose F.: “Aftermath of Incarceration: Lived Experiences of the Ex-Convict”, **International Journal of Research and Innovation in Social Science**, C. 7, S. 6, 2023, pp. 857-868.
- Curtis, Christopher A., Evans, Douglas ve Pelletier, Emily: “Developing Social Capital Through Postsecondary Correctional Education”, **Journal of Offender Rehabilitation**, C. 60, S. 4, 2021, pp. 270-290. <https://doi.org/10.1080/10509674.2021.1909200>
- Çocuk Koruma Kanunu: Mevzuat,(Çevrimiçi), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>, 03 Temmuz 2005.
- Davis, Lois M., Bozick, Robert, Steele, Jennifer L., Saunders, Jessica ve Miles, Jeremy N. V.: **Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: A Meta-Analysis of Programs That Provide Education to Incarcerated Adults**. Santa Monica, CA: RAND Corporation. ISBN: 978-0-8330-8108-7, 2013.
- Dawson, Graham: **Inflationand Unemployment**, Hants, Edward Elgar Publishing, 1992.
- De Vito, Christian G. ve Lichtenstein, Alex: “Writing a global history of convict labour”, *International Review of Social History*, C. 58, S. 2, 2013, pp. 285-325. <https://doi.org/10.1017/S0020859012000818>
- Demirbaş, Timur: **İnfaz Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2013.
- Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2019. Erişim: <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BirimDetay/16>

- Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı: “Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü”, (Çevrimiçi). <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/3>, 02 Ocak 2022.
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği: “Mevzuat Bilgi Sistemi”, (Çevrimiçi). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39039&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> , 10 Aralık 2021.
- Denetimli Serbestlik: “Akşehir Adliyesi, 2021”, (Çevrimiçi). <https://aksehir.adalet.gov.tr/denetimli-serbestlik-nedir>
- Dikkaya, Mehmet ve Aytekin, İbrahim: “İktisadi büyüme işsizlik ve suç arasında nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği”, **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 6, S. 2, 2020, s. 261-274.
- Dissel, Amanda: “Rehabilitation and Reintegration in African Prisons”, Ed. Serkin, J. **Human Rights in African Prisons**. Cape Town, HSRC Press, 2008.
- Doğan, Seda: “Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarındaki İşyurtları Faaliyetlerinin Hükümlülerin İstihdamı Açısından Değerlendirilmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Dominguez, Alvarez Rocio & Loureiro, Maria L.: “Damgalanma, Eski Hükümlüler ve İşgücü Piyasaları”, *German Economic Review*, C. 13, S. 4, 2012, pp. 470-486. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0475.2012.00580.x>
- Ducksworth, John: “The prisoner reentry industry”, *Dialect Anthropology*, C. 34, S. 4, 2010, pp. 557-561. <https://doi.org/10.1007/s10624-010-9176-8>

- Durmaz, Şerife: “Ceza, Tutuk Ve İslahevlerindeki Tutuklu ve Hükümlüler İle Eski Tutuklu ve Hükümlülerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamının İşgücü Piyasası Açısından Önemi”, **The Journal of Academic Social Science**, C. 4, S. 32, 2016, s. 413-429. <https://doi.org/10.16992/ASOS.3465>
- Durnescu, Ioan: “Work as a drama: The experience of former prisoners in the labour market “, **European Journal of Criminology**, C. 18, S. 2, 2019, pp. 170-191. <https://doi.org/10.1177/1477370819838718>
- Education and Vocational Training in Prisons Reduces Recidivism, Improves Job Outlook: “RAND”,(Çevrimiçi), <https://www.rand.org/news/press/2013/08/22.html>, 22 Ağustos 2013.
- Eğitim Servisi Faaliyetleri: “Ceza ve Tevkifevleri”, 2021. (Çevrimiçi). <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/egitim-servisi-faaliyetleri>
- Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri: “Dinar T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu”, 2022. (Çevrimiçi). <https://dinartcik.adalet.gov.tr/egitim-ogretim-faaliyetleri>
- Employment Counselling Forex-Offenders: “Alis Alberta”, 2023. (Çevrimiçi). <https://alis.alberta.ca/inspire-and-motivate/counselling-diverse-clients/counselling-ex-offenders/employment-counselling-for-ex-offenders/>
- Engin, E. Murat: “Suçu önleyici tedbirler bağlamında ceza infaz kurumlarında çalışma ve eski hükümlü istihdamı”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, C. 3, S. 2, 2012, s. 24-35.

- EPEP: “The state of the art of prison entrepreneurship programs in Europe”, (Çevrimiçi). <https://www.erasmus-epep.eu/2021/09/23/the-state-of-the-art-of-prison-entrepreneurship-programs-in-europe/>, 23 Eylül 2021.
- Ericka Luz Q. Curib, “Aftermath of Incarceration: Lived Experiences of the Jiavair F. Mamowalas, Ex-Convict”, International Journal of Research and Renier D. Namoco, Innovation in Social Science (IJRISS), C. 7, S. 6, 2023, Jones Claire C. Sanchez, pp.857-868.
Bernaflor B. Canape & <https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2023.7668>
Jose F. Cuevas Jr.:
- Erkul, İhsan: “Eski Hükümlüler ve Çalışma Sorunları”, **Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi**, C. 12, S. 2, 1976, s. 286-305.
- Erol Karaca, Zehra ve “Madde Kullanımının ve Bağımlılığının Sosyoekonomik Gökçearslan Çifci, Elif: Maliyetinin ve Suç İle İlişkisinin Değerlendirilmesi”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 19, S. 1, 2021, s. 42-57.
<https://doi.org/10.18026/cbayarsos.550419>
- Erusta, Murat: “Türkiye’de Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Sosyal Politikalar”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- EU Regulations: “Usual Procedures and Work Re-Integration Experiences by Ex-Convicts”, (Çevrimiçi). <https://www.skills4freedom.eu/docs/MODULES/MODULE3.pdf>, 13 Haziran 2015.

- Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: “RAND (Resources and Development)”, (Çevrimiçi).
https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR266.html, 22 Ağustos 2013.
- Fahey, Jennifer, Roberts, Cheryl ve Engel, Len: “Employment of Ex-Offenders Crime and Justice Institute”,(Çevrimiçi).
https://www.crj.org/assets/2017/07/Employer_Perspectives.pdf, 31 Ekim 2006.
- Fahey, Jennifer, Roberts, Cheryl ve Engel, Len: “Employment of Ex-offenders: Employer Perspectives”, **Crime and Justice Institute**, C. 55, S. 4, 2006, pp. 297-305.
- Fahey, Jennifer, Roberts, Cheryl ve Engel, Len: “Employment of Ex-Offenders: Employer Perspectives”, **Final Report**. Crime and Justice Institute, 2006.
- Field, John: **Sosyal Sermaye**, Çev. Bahar Bilgen ve Bayram Şen, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, 2008.
- For Many Ex-Offenders, Poverty Follows Prison: “Npr”,(Çevrimiçi),
<https://www.npr.org/2010/10/18/130647626/for-many-ex-offenders-poverty-follows-prison>, 18 Ekim 2010.
- Foucault, Michel: **Hapishanenin doğuşu: Gözetim altında tutmak ve cezalandırmak**. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 4. Baskı., Ankara, İmge Yayıncılık, 2013.
- Fox, Anne: “Aftercare For Drug-Using Prisoners: Lessons From An International Study”, **Probation Journal**, C. 49, S. 2, 2002, pp. 120-129.
<https://doi.org/10.1177/026455050204900206>

- Fox, Kathryn J.: “Restoring Social: Integration in a Criminalised ReiRisked World”, **International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice**, C. 38, S. 3, 2013, pp. 235-256. <https://doi.org/10.1080/01924036.2013.848221>
- Gaes, Gerald G.: “The Impact of Prison Education Programs on Post-Release Outcomes”, **Reentry Roundtable Education**, 2008, pp. 1-51.
- Gençtürk, Zahide “Eski Hükümlü Bireylerin Sosyal Hayata Katılımı Sürecinde İşgücü Piyasası Politikaları: Isparta İlindeki İşverenler ve Eski Hükümlü Bireyler Üzerine Bir Araştırma”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Isparta, 2019.
- Gençtürk, Zahide ve Korkmaz, Adem: “Eski Hükümlü Bireylerin İşgücü Piyasasına İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 24, S. 2, 2019, s. 369-384.
- Giguere, Rachelle ve Dundes, Lauren: “Help wanted: A Survey Of Employer Concerns About Hiring Ex-Convicts”, **Criminal Justice Policy Review**, C. 13, S. 4, 2002, s. 396-408. <https://doi.org/10.1177/088740302237806>
- Gill, Martin: “Employing Ex-Offenders: A Risk Or An Opportunity?”, **The Howard Journal of Criminal Justice**, C. 36, S. 4, 1997, pp. 337-351. <https://doi.org/10.1111/1468-2311.00063>

- Górka-Strzałkowska, Anna: Uczestnictwo Społeczeństwa W Wykonywaniu Orzeczeń Oraz Pomocy W Społecznej Readaptacji Skazanych,[W:] Resocjalizacja. Zagadnienia Prawne, Społeczne I Metodyczne, 125-133.
- Gottfredson, Michael R. ve Hirschi, Travis: **A General Theory Of Crime**, Stanford, California, Stanford University Press, 1998.
- Göçöğlu, Volkan: “Dezavantajlı Gruplar Üzerinde Yapılan Bir Kamu Politikası Sonlandırmasının Analizi; Eski Hükümlülerin Özel Sektördeki İstihdam Zorunluluğunun Kaldırılması”, **The Journal of International Social Research**, C. 8, S. 36, 2015, s. 846-863. <https://doi.org/10.17719/jisr.2015369548>
- Graffam, Joe, Giles, Margaret, Ollerton, Janice, Newton, Danielle, Baldry, Eileen, Yeo, Edna ve Crosbie, Jenny: “Improving Post-Release Employment”, Art Unsw, 2017. (Çevrimiçi).https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Improving_postrelease_employment_outcomes_for_people_leaving_prison_Results_from_a_national_survey_of_employment_services.pdf
- Graffam, Joe, Shinkfield, Alison, Lavelle, Barbara, McPherson, Wenda: “Variables Affecting Successful Reintegration As Perceived By Offenders And Professionals”, **Journal Of Offender Rehabilitation**, C. 40, S. 1-2, 2004, Pp. 147-171. https://doi.org/10.1300/J076v40n01_08
- Graffam, Joseph, Shinkfield, Alison J. ve Lavelle, Barbara: “Recidivism Among Participants Of An Employment Assistance Program For Prisoners And Offenders”, **International Journal Of Offender Therapy And Comparative Criminology**, C. 58, S. 3, 2014, Pp. 348–363. <https://doi.org/10.1177/0306624X12470526>

- Griffiths, Curt T.,
Dandurand, Yvon ve
Murdoch, Danielle: **The Social Reintegration of Offenders and Crime Prevention** (Sayı 4). Ottawa, Ontario, Canada: National Crime Prevention Centre, 2007.
- Griffiths, Curt T.,
Dandurand, Yvon ve
Murdoch, Danielle: “The Social Reintegration of Offenders and Crime Prevention”. Public Safety Canada, 2007. (Çevrimiçi).
<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/index-en.aspx#s3>
- Güney, Alptekin: “İşsizlik Nedenleri, Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri”, **Kamu-İş**, C. 10, S. 4, 2009, s. 135-159.
- Güngör, Özkan: **Türkiye’de Hükümlülerin Meslek Edindirilmelerine Yönelik Hizmetler ve Eski Hükümlülerin İstihdam Edilebilirliği**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1997.
- Haney, Craig: “Psychological Impact of Incarceration: Implications for Post-Prison Adjustment. US Department of Justice Programs”,(Çevrimiçi),
<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/psychological-impact-incarceration-implications-post-prison>, 31 Ocak 2012.
- Harding, David J., Wyse, Jessica J., Dobson, Cheyney ve Morenof, Jeffrey D.: “Making Ends Meet After Prison”, **Journal of Policy Analysis and Management**, C. 33, S. 2, 2014, pp. 440-470. <https://doi.org/10.1002/pam.21741>
- Harding, David J.: “Jean Valjean's Dilemma: The Management of Ex-Convict Identity in the Search for Employment”, **Deviant Behavior**, 24(6), 2003, pp. 571-595.
<https://doi.org/10.1080/713840275>

- Helen, Louise Poole: An Examination of the Function of Education in Prisons: Social, Political and Penal Perspectives. A Thesis Submitted To the University Of Birmingham for the **Degree of Doctor of Education**, 2015
- Hogan, Ashley Q.: “The Stain of a Criminal Label: Post-Release Stigmatization and its Effects on Reintegration and Recidivism Among Ex-Offenders”. Western Libraries (Çevrimiçi). <https://ir.lib.uwo.ca/sociologypub/52/>, 07 Nisan 2021.
- Holzer, Harry J., Raphael, Steven ve Stoll, Michael A.: “How Willing are Employers to Hire Ex-Offenders”, **Focus**, C. 23, S. 2, 2004, pp. 40-43.
- Holzer, Harry J., Raphael, Steven ve Stoll, Michael A.: “Urban Institute Reentry Roundtable Employment Dimensions of Reentry: Understanding the Nexus between Prisoner Reentry and Work”, **New York University Law School Employment Barriers Facing Ex-Offenders**.
- Holzer, Harry J., Raphael, Steven ve Stoll, Michael A.: “Employment Barriers Facing Ex-Offenders” , **Center for the Study of Urban Poverty**. Los Angeles: Center for the Study of Urban Poverty, 2003.
- Hoskins, Zachary: “Ex-offender Restrictions”, **Journal of Applied Philosophy**, C. 31, S. 1, 2014, pp. 33-48. <https://doi.org/10.1111/japp.12028>

- Hoyle, Carolyn ve Tilt, Laura: “The Benefits of Social Capital For The Wrongfully Convicted: Considering The Promise Of A Resettlement Model”, **The Howard Journal of Crime and Justice**, C. 57, S. 4, 2018, pp. 495-517. <https://doi.org/10.1111/hojo.12283>
- Ibarra, A. B.: “Prison Education Project Continues”, **Journal of Prison Studies**, C. 23, S. 8, 2012, pp. 410-512.
- Ikenna, Onwuchekwe Stanley, Chimaobi, Ibekwe Christopher, Sunday, Ezech Sabastine ve Chisom, Okpala Franklin: “Public Perception Of Ex-Convicts Reintegration İn Idemili-North Local Government Area Of Anambra State”, **Nigeria. Journal of Law and Judicial System**, C. 6, S. 1, 2023, pp. 15-29. <https://doi.org/10.22259/2637-5893.0601002>
- Importance and Availability of Vocational Training in Prisons: “Federal Criminal Defense Attorney”, 2013. (Çevrimiçi). <https://federalcriminaldefenseattorney.com/prison-research-papers/importance-and-availability-of-vocational-training-in-american-prisons/> 06 Aralık 2017.
- Improving In-Prison Rehabilitation Programs: “Legislative Analyst Office”, (Çevrimiçi). <https://lao.ca.gov/Publications/Report/3720>, 06 Aralık 2017.
- Integrating Substance Abuse Treatment and Vocational Services: “National Library Of Medicine”, 2000. (Çevrimiçi). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK64295/> 14 Aralık 2017.
- International research and trends in education and training provision: **Vocational Education And Training For Adult Prisoners And Offenders İn Australia**, Australian Government, 2007, p. 35.

- Introductory Handbook on The Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders: “United Nations Office on Drugs and Crime”, 2018. (Çevrimiçi). https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/18-02303_ebook.pdf 14 Aralık 2017.
- Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism: “United Nations Office on Drugs and Crime”, 2012. (Çevrimiçi). https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Introductory_Handbook_on_the_Prevention_of_Recidivism_and_the_Social_Reintegration_of_Offenders.pdf 18 Aralık 2017.
- Inusa, Diana: “Perceived Impact of Vocational Skills Acquisition on Reformation and Reduction of Recidivism by Ex-Convicts of Gombe Central Correctional Centre”, **Kashere Journal of Education**, C. 2, S. 2, 2021, pp. 120-126. <https://doi.org/10.4314/kje.v2i2.15>
- Involuntary Unemployment: (Çevrimiçi), <https://www.economicshelp.org/blog/glossary/involuntary-unemployment>, 21 Nisan 2021.
- Involuntary Unemployment: “Economics Help”, (Çevrimiçi), <https://www.economicshelp.org/blog/glossary/involuntary-unemployment>, 20 Kasım 2023.
- Irwin, Tracy: “The Inside Story: Practitioner Perspectives on Teaching in Prison”. **The Howard Journal**, C. 47, S. 5, 2008, pp. 512-528. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2311.2008.00536.x> Judge

- Işık, Harun: “Ceza İnfaz Kurumlarında Din Hizmetleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 3, S. 12, 2010, s. 250-263.
- İş Yurtları Daire Başkanlığı 2021 Faaliyet Raporu: “İş Yurtları Daire Başkanlığı”, 2021. (Çevrimiçi). <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/111020221350376272022113507AM2021%20faaliyet%20raporu.pdf> 14 Haziran 2024.
- İşgücü İstatistikleri: “Türkiye İstatistik Kurumu”, (Çevrimiçi). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2024-53525>, 11 Mart 2024.
- İŞKUR: (Çevrimiçi), <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/is-kaybi-tazminati/>, 21 Haziran 2020.
- İŞKUR: “2021 Faaliyet Raporu”, 2021. (Çevrimiçi). <https://media.iskur.gov.tr/55722/2021-yili-iimek-faaliyet-raporu.pdf> 24 Haziran 2020.
- İŞKUR: “2022 Yılı Faaliyet Raporu”, 2022. (Çevrimiçi). <https://media.iskur.gov.tr/66971/2022-yili-faaliyet-raporu.pdf> 18 Haziran 2020.
- İŞKUR: “2023 Yılı Ocak İstatistik Bülteni”, (Çevrimiçi). <https://media.iskur.gov.tr/66165/01-ocak-2023-aylik-istatistik-bulteni.pdf> 14 Haziran 2024.
- İŞKUR: “Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri”, 2023. (Çevrimiçi). <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-igucu-programlari/engelli-ve-eski-hukumlu-projeleri/> 14 Haziran 2024.

- İŞKUR: “Mesleki Eğitim Kursları”, 2023. (Çevrimiçi).
<https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-iscucu-programlari/mesleki-egitim-kurslari/> 14 Haziran 2024.
- İŞKUR: “Toplum Yararına Programlar”, 2023. (Çevrimiçi).
<https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-iscucu-programlari/toplum-yararina-programlar-typ/> 14 Haziran 2024.
- İşyurtları: “Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İşyurtları Kurumu Stratejik Plan 2024-2028”, (Çevrimiçi),
<https://www.isyurtlari.gov.tr/Resimler/Dokuman/13022024165646Stratejik%20Plan%202024-2028.pdf>, 15 Ocak 2024.
- İyileştirme ve Topluma Kazandırma Daire Başkanlığı: “Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü”, 2021. (Çevrimiçi).
<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/11> 14 Haziran 2024.
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik: “Mevzuat”,(Çevrimiçi),
<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=13447&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>, 19 Eylül 2009.

- Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İstihdamı: “Memurlar.net (2009, Eylül 19)”. (Çevrimiçi). <https://www.memurlar.net/haber/663/kamu-kurum-ve-kuruluslarinda-eski-hukumli-istihdami.html>, 16 Eylül 2020.
- Kara, Tufan: “Eski Hükümlülerin İstihdamında Yaşanılan Güçlükler ve İşkur’un Bu Konudaki Rolü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü”, **Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi**, Ankara, 2014.
- Karabıyık, İlyas: “Türkiye’de İşsizliği Doğuran Nedenler Ve İşsizliğin Yapısı”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 2, 2009, s. 181-201.
- Karakartal, Demet: “Cezaevinden Çıkan Eski Hükümlülerin Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi”, **Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi**, C. 4, S. 9, 2018, s. 72-85.
- Karatepe, Osman M., Haktanir, Mine ve Yorgancı, Ilkay: “The Impacts of Core Self-Evaluations on Customer-Related Social Stressors And Emotional Exhaustion”, **The Service Industries Journal**, C. 30, S. 9, 2010, pp. 1565-1579. <https://doi.org/10.1080/02642060802626766>
- Kasapoğlu, Mehmet Muharrem ve Murat, Sedat: “Aktif İstihdam Politikaları ve Türkiye’de İşkur Tarafından Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarına Güncel Bir Bakış” **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 10, S. 25, 485-502. <https://doi.org/10.20875/makusobed.440542>
- Kenemore, Thomas K. ve Roldan, Ida: “Staying Straight: Lessons From Ex-Offenders”, **Clinical Social Work Journal**, C. 34, S. 1, 2006, pp. 5-21. <https://doi.org/10.1007/s10615-005-0003-7>

- Khasni, Fatin Nadirah, Keshminder, J.S., Chuah, Soo Cheng and Ramayah, T.: “A Theory of Planned Behaviour: Perspective On Rehiring Ex-Offenders”, **Management Decision**, 61(1), 2023, pp. 313-338. <https://doi.org/10.1108/MD-08-2021-1051>
- Kim, Young-Chul ve Loury, Glenn C.: “Rebranding Ex-Convicts”, **Journal of Public Economic Theory**, C. 20i S. 3, 2018, pp. 356-366. <https://doi.org/10.1111/jpet.12283>
- Koçak, Orhan ve Altun, Serdar: “Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, C. 1, S. 1, 2010, s. 95-117.
- Kohler, Kay: “The Revolving Door: The Effect of Employment Discrimination Against Ex-Prisoners”, **Hasting Law Journal**, C. 26, S. 6, 1975, pp. 1403-1433.
- Kontos, Louis: “The Irrationality of The Prison-Industrial Complex”, **Dialect Anthropology**, C. 34, S. 4, 2010, pp. 575-578. <https://doi.org/10.1007/s10624-010-9214-6>
- Koparan, M.R.: “Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S.65, 2006, s. 154-172.
- Kopits, G.: “Wage Subsidies and Employment: An Analysis of the French Experience”, IMF e Library (Çevrimiçi). <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1978/003/article-A004-en.xml>, 01.01.1978. 14 Haziran 2024.
- Koray, Meryem: **Sosyal Politika**, 3. Bs., Ankara, İmge Kitapevi, 2005.
- Koray, Meryem: **Sosyal Politika**. Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000.

- Kouimtzi, K.: Investigation Of Motivation, Intentions And Trainees-Inmates Expectations Within The General Detention Center Of Thessaloniki - 3rd Second Chance School of Thessaloniki. Thesis, Library Mackenzie, D. L. (2012).
- Kumaş, Handan: “İşsizliğin Psiko-Sosyal ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 3, S. 4, 2001, s. 145-160.
- Kutal, Metin: “Sakatların ve Eski Hükümlülerin Çalıştırılmaları Hakkında Yeni Yönetmelik”, **İktisat ve Maliye**, C. 21, S. 2, 1974, s. 80-82.
- Lalli, U.: “Putting Ex-Prisoners on Road to Reintegration”, Tribune India,(Çevrimiçi).
<https://www.tribuneindia.com/news/comment/putting-ex-prisoners-on-road-to-reintegration-167207>, 07 Kasım 2020.
- Lam, Helen ve Harcourt, Mark: “The Use of Criminal Record in Employment Decisions: The Rights Of Ex-Offenders, Employers And The Public”, **Journal of Business Ethics**, S. 47, 2003, pp. 237-252.
- Latysheva, L. A., Muzychuk, T. L. & Spasennikova, M. G.: “Prevention of Female Recidivism Through Vocational Training And Socially Useful Labour in Correctional Institutions of Russia, FRG And Switzerland”, **All-Russian Criminological Journal**, C. 14, S. 1, 2020, pp. 67-75.[https://doi.org/10.17150/2500-4255.2020.14\(1\).67-75](https://doi.org/10.17150/2500-4255.2020.14(1).67-75)

- Lynch, James and William J. Sabol: “Prisoner Reentry in Perspective”, **Crime Policy Report**, Justice Policy Center. Washington, D.C. : The Urban Institute, C. 3, S. 9, 2001, pp. 1-23.
- Mackenzie, D. L.: “General Detention Center of Thessaloniki - 3rd Second Chance School of Thessaloniki”, **Thesis, Library**, 2012.
- Manza, Jeff, Clem, Brooks and Uggen, Christopher: “Public Attitudes Toward Felon Disenfranchisement in The United States”, **Public Opinion Quarterly**, C. 68, S. 2, 2004, pp. 275-286. <https://doi.org/10.1093/poq/nfh015>
- Mbatha, Clement Muinde, Kerre, Bonaventure W., Ferej, Ahmed and Kitainge, Kisilu Mashtakh: “How Effective is Vocational Education and Training for Rehabilitation in Kenyan Prisons? A Study Protocol”, **American Journal of Educational Research**, C. 7, S. 10, 2019, pp. 677-693. <https://doi.org/10.12691/education-7-10-3>
- McCulloch, Trish: “Probation, Social Context And Desistance: Retracing The Relationship”, **Probation Journal**, C. 52, S. 1, 2005, pp. 8–22. <https://doi.org/10.1177/0264550505050623>
- McNeeley, Susan: “The Effects of Vocational Education on Recidivism And Employment Among Individuals Released Before And During The COVID-19 Pandemic”, **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, C. 67, S. 15, 2023, pp. 1547-1564. <https://doi.org/10.1177/0306624X231159886>
- Mesleki Eğitim Merkezi: “Milli Eğitim Bakanlığı”, (Çevrimiçi). <https://www.meb.gov.tr/cezaevlerinde-309-mesleki-egitim-merkezi-acilacak-binlerce-kisi-meslek-sahibi-olacak/haber/20466/tr>, 09 Mart 2020.

- Meyer, Laura: “Subsidized Employment: A Proven Strategy to Aid an Equitable Economic Recovery”. Center on Budget and Policy Priorities (Çevrimiçi). <https://www.cbpp.org/research/income-security/subsidized-employment-a-proven-strategy-to-aid-an-equitable-economic> , 01 Nisan 2021.
- Mıhçı, Aylin, Kızıltepe, Rukiye ve Yılmaz Irmak, Türkan: “Yetişkin Hükümlüler için Topluma Yeniden Uyum Programı’nın Etkililiği”, **Psikoloji Çalışmaları**, C. 41, S. 2, 2021, s. 735-758.
- Muasya, Joseph K.: “Impact of Prison Rehabilitation Programmes on Self Sustainability of Ex-convicts: a Case of Thika Sub-county” **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Kenya, University of Nairobi, 2013.
- Namal, Mete Kaan, Berke, Mustafa ve Çetinay, Hilal Aslıhan: “Eski Hükümlü İstihdamında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, C. 16, S. 63, 2021, s. 1338-1354. <https://doi.org/10.19168/jyasar.916740>
- National Institute of Justice: “Recidivism”,(Çevrimiçi), <https://nij.ojp.gov/topics/corrections/recidivism>, 21 Kasım 2013.
- Needs of Ex-Prisoner: “Prisonfellowship”,(Çevrimiçi), <https://www.prisonfellowship.org/resources/training-resources/reentry-ministry/ministry-basics/needs-of-ex-prisoners/>, 21 Nisan 2023.

- Ngozwana, Nomazulu: **The Relevance of Technical Vocational Education and Training Skills in Meeting the Market Demand in Eswatini.** 2022, pp. 645-655. <https://doi.org/10.22492/issn.2188-1162.2022.51>
- Nordic Council of Ministers: **Nordic Prison Education: A Lifelong Learning Perspective**, Ed. Linda Schenck, København, 2005.
- Nordic Prison Education: **A Lifelong Learning Perspective**, Ed. Linda Schenck, København, 2005.
- Nowak, Beata Maria: “At Risk of Social Exclusion. Labor Market Disadvantage of Ex-Convicts–The Case of Poland”, **Przegląd Badań Edukacyjnych (Educational Studies Review)**, C. 2, S. 27, 2018, pp. 85-96. <https://doi.org/10.12775/PBE.2018.018>
- NPR “Ex-offenders, the labour market and the new public administration”, **Public administration**, C. 79, S. 4, 2001, pp. 871-891. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00284>
- NPR: “For Many Ex-Offenders, Poverty Follows Prison”, 2010. (Çevrimiçi). <https://www.npr.org/2010/10/18/130647626/for-many-ex-offenders-poverty-follows-prison> 14 Haziran 2024.
- Odabaşı, Ferhat: **Yoksullukla Mücadelede İstihdam Yolu**, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.
- Oğan, Mehmet Ali: “Yargılama, tutukluluk ve ceza”, **Ankara Barosu Dergisi**, S.3, 2014, s. 487-490.

- Oliver, Brian E.: “My sentence is over but will my punishment ever end”, **Dialect Anthropology**, C. 34, S. 4, 2010, pp. 447-451.
<https://doi.org/10.1007/s10624-010-9165-y>
- Omoni, Grace Ego and Ijeh, Scholastica: “Qualitative education for prisoners: A panacea to effective rehabilitation and integration into the society”, **Edo Journal of Counselling**, C. 2, S. 1, 2009, s. 28-37.
<https://doi.org/10.4314/ejc.v2i1.52651>
- O'Reilly, Margaret Fitzgerald: “Opening Doors or Closing Them?: The Impact of Incarceration on the Education and Employability of Ex-Offenders in Ireland”, **The Howard Journal of Criminal Justice**, C. 53, S. 5, 2014, pp. 468-486.
<https://doi.org/10.1111/hojo.12086>
- Otiato, Francis O.: “Collateral Effects of Incarceration and Navigation of the Obstacles to Employment of Ex-Convicts: A Case of Kakamega County”, **Yayınlanmamış doktora tezi**, University of Nairobi, 2014.
- Öktem, Refhan and Isaac, Alfred: “İşsizlik ve İşsizlikle Mücadele”, **Journal of Social Policy Conferences**, C. 3, 2012, 21-35.
- Özbek, Nadir: **Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet; Siyaset, İktidar ve Meşruiyet 1876-1914**, 2. Bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2004.
- Özdemir, Ayfer ve Yılmaz, Eda: “Ceza Evlerinde Bulunan Hükümlülere Yönelik Mesleki Beceri Kazandırma Çalışmaları”, **II. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu**, 2007, s. 159-168, Ankara, Gazi Üniversitesi.

- Özkul, Abdullah: “Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitimler”, Anadolu Ajansı,(Çevrimiçi),
<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ceza-infaz-kurumlarinda-mesleki-egitimlerle-2-yilda-4-bini-askin-tutuklu-ve-hukumluye-belge-verildi/3149714>, 28 Şubat 2024.
- Paternoster, Ray: “Happenings, Acts, And Actions: Articulating The Meaning And İmplications of Human Agency For Criminology”, **Journal of Developmental and Life-Course Criminology**, C. 3, S. 4, 2017, pp. 350–372.
<https://doi.org/10.1007/s40865-017-0069-2>
- Peköz, Mustafa: **Araştırma raporu: Ocak-Şubat 2021 Küresel Dünyada ve Türkiye'de Cezaevleri**. Ed. Mustafa Peköz.
- Pestka, Daria Becker: “Meaning and Meaninglessness of Education For Convicts. Selected Aspects of Education For Convicts İn Poland And İn Europe”, **Social Sciences & Humanities Open**, C. 2, S. 1, 2020, 1-8.
<https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100053>
- Pettinato, Tammy R.: “Employment discrimination against ex-offenders: The promise and limits of Title VII Disparate Impact Theory”, **Marquette Law Review**, C. 98, S. 2, 2014, pp. 832-878.
- Prison Studies: “Prison Population Total”, 2022. (Çevrimiçi).
http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prisonpopulation?field_region_taxonomy_tid=All
14 Haziran 2024.

- Prisons to Communities: (Çevrimiçi). American Psychological Association: <https://www.apa.org/pi/ses/resources/indicator/2018/03/prisons-to-communities> 21 Haziran 2024.
- Psiko-Sosyal Programlar: “Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü”, 2023. (Çevrimiçi). <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/psiko-sosyal-servis> 01 Haziran 2024.
- Public Employment Programmes: “ILO”,2020.(Çevrimiçi). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_759118.pdf 11 Haziran 2024.
- Quinn-Hogan, Ashlee N.: “The Stain of A Criminal Label: Post-Release Stigmatization And Its Effects On Reintegration And Recidivism Among Ex-Offenders”, **Sociology Publications**, S. 52, 2021.
- Rakis, John: “Improving The Employment Rate Of Ex-Prisoners Under Parole”, **Federal Probation**, C. 69, S. 1, 1-7, 2005.
- Ray, Bradley, Grommon, Eric and Rydberg, Jason: “Anticipated Stigma and Defensive Individualism During Postincarceration Job Searching”, **Sociological Inquiry**, C. 86, S. 3, 2016, s. 348-371. <https://doi.org/10.1111/soin.12124>
- Resmi Gazete: 2014,(Çevrimiçi). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/01/20140109-1.htm> 09.01.2014 28877 sayı 28 Haziran 2024.

- Rich, Lisa A.: “A Federal Certificate of Rehabilitation Program: Providing Federal Ex-Offenders More Opportunity For Successful Reentry”, **Alabama Civil Rights & Civil Liberties Law Review**, C. 7, S. 2, 2015, pp. 249-310.
- Room, Graham J.: “Social Exclusion, Solidarity And The Challenge of Globalization”, **International Journal of Social Welfare**, C. 8, S. 3, 1999, pp. 166-174. <https://doi.org/10.1111/1468-2397.00080>
- Rouhi, Ebad, Dezaki, Lella Raisi and Karveh, Mahmoud Jalali: “Protection Of Prisoner's Human Rights İn Prisons Through The Guidelines Of The Rule Of Law”, **Journal Of Politics And Law**, C. 10, S. 1, 2017, S. 71-83. [Http://Dx.Doi.Org/10.5539/Jpl.V10n1p71](http://Dx.Doi.Org/10.5539/Jpl.V10n1p71)
- Sahaja: “Troubles Faced By Ex-Convicts in Finding Jobs, Ipleaders”, (Çevrimiçi). <https://blog.ipleaders.in/troubles-faced-ex-convicts-finding-jobs/>, 05 Ağustos 2021.
- Saita, Emanuela: “Penitentiary institutions: transforming processes and Well-Bein”, **World Futures**, C. 74, S. 6, 2018, pp. 355-359. <https://doi.org/10.1080/02604027.2018.1445692>
- Sarıdiken, Mustafa: “Hükümlü ve Tutukluların Meslek Edindirme Faaliyetlerinin İş Yaşamlarına Etkisi: Maltepe Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde Örnek Çalışma.”. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. 2014.
- Savaş, Gökhan ve Eryalçın, Talip: “Eski Hükümlülerin ve Denetimli Serbestlik Yükümlülerinin İstihdamı Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, C. 31, S. 2, 2020, s. 336-367. <https://doi.org/10.33417/tsh.641049>

- Saygun, M., Işıkhah, Vedat ve Şahan, C.: “Eski Hükümlüler ve Çalışma Hayatı”, Ed. A. N. Yıldız & A. Sandal, **İş Sağlığı Ve Güvenliği Meslek Hastalıkları**, 2020, s. 249-253.
- Sayın, Ali Kemal: “Yasadan Doğan Hizmet Sözleşmesi Yapma Yükümü”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- Scanlon, Walter: “Ex-convicts: A workplace diversity issue”, **Employee Assistance Quarterly**, C. 16, S. 4, 2001, pp. 35-51. https://doi.org/10.1300/J022v16n04_03
- Schmitt, John and Warner, Kris: “Ex-offenders, Center For Economic and Policy Research”, 2011. (Çevrimiçi). <https://www.cepr.net/documents/publications/ex-offenders-2010-11.pdf>
- Schmitt, John and Warner, Kris: “Ex-Offenders and the Labor Market”, **WorkingUSA**, 14(1),2011, pp. 87-109. <https://doi.org/10.1163/17434580-01401007>
- Schneider, Lesley E., Vuolo, Mike, Lageson, Sarah E. and Uggen, Christopher: “Before and After Ban the Box: Who Complies with Anti-Discrimination Law?”, **Law & Social Inquiry**, C. 47, S. 3, 2022, pp. 749-782. <https://doi.org/10.1017/lsi.2021.54>
- Schroeder, R. D., Giordano, P. C. & Cernkovich, S. A.: “Drug Use And Desistance Processes”, **Criminology**, C. 45, S. 1, 2007, pp. 191-222. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2007.00076.x>

- Scispace: “What are The Problems Faced By Ex Convicts?”, (Çevrimiçi). <https://typeset.io/questions/what-are-the-problems-faced-by-ex-convicts-mqtqy3vey0>, 09 Ağustos 2023.
- Sheppard, Amy and Ricciardelli, Rosemary: “Employment After Prison: Navigating Conditions Of Precarity And Stigma”, **European Journal Of Probation**, C. 12, S. 1, 2020, Pp. 34-52. <https://doi.org/10.1177/2066220320908251>
- Sheppard, Sarah: “Mental Health Effects Facing Recently Released Prisoners. Verywellmind”, (Çevrimiçi). <https://www.verywellmind.com/mental-health-effects-facing-former-inmates-5195312>, 28 Ocak 2024.
- Shivy, Victoria A., Wu, J. Juana, Moon, Anya E., Mann, Shay C., Holland, Jo G. and Eacho, Christine: “Ex-offenders reentering the workforce”, **Journal of Counseling Psychology**, C. 54, S. 4, 2007, pp. 466-473. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.54.4.466>
- Simonds, Raven, Reisig, Michael D., Trinkner, Rick and Holtfreter, Kristy: “The Effect of Prior Incarceration On Trust And Social Support: Results From Two Factorial Vignette Studies”, **Journal Of Offender Rehabilitation**, C. 60, S. 7, 2021, pp.464-484. <https://doi.org/10.1080/10509674.2021.1966154>
- Simonson, Jocelyn: “Rethinking Rational Discrimination Against Ex-Offenders”, **Georgetown Journal on Poverty Law & Policy**, C. 13, S. 2, 2006, pp. 283-311.

- Smith, Carolyn Diane: “Exploring the Employability of Ex-Offenders: Employer Perspectives”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Walden University, 2021.
- Smith, Emma: “How, And Why, One Foundation is Hiring Ex-Prisoners. Dewex”,(Çevrimiçi). <https://www.devex.com/news/how-and-why-one-foundation-is-hiring-ex-prisoners-96650>, 24 Mart 2020.
- Sohlman, Åsa and Turnham, David: “What can Developing Countries Learn From OECD Labour Market Programmes And Policies?”, **OECD Development Centre Working Paper**, Formerly Technical Paper, 1994.
- Sonfield, Matthew, Lussier, Robert and Barbato, Robert: “The Entrepreneurial Aptitude of Prison Inmates And The Potential Benefit of Self-Employment Training Programs”, **Academy of Entrepreneurship Journal**, C. 7, S. 2, 2001, pp. 85-94.
- Soysal Bulgurcu, Hilal: “Sosyal Reaksiyon ve Suçta Tekerrür: Denetimli Serbestlikte Resosyalizasyon”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2023.
- SPR: “Evaluation of the ReIntegration of Ex-Offenders (RExO) Program: Interim Report”, **Social Policy Research Associates**, Washington (Çevrimiçi). <http://www.mdrc.org/sites/default/files/Evaluation%20of%20the%20Reintegration%20of%20ex-offenders%20full%20report.pdf>, (01 Kasım 2022).
- Subaşı, Münevver ve Okumuş, Kübra: “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 21, S. 2, 2017, s. 419-426.

- Sulianto, Harun: “Hak Narapidana Tindak Pidana Narkotika Untuk Memperoleh Pembebasan Bersyarat”, **Jurnal Rechtsens**, C. 7, S. 1, 2018, pp. 1-18.
- Şahin, Begüm Erdil ve Sevimli, Yeliz: “Aktif İstihdam Politikaları Kapsamında Uygulanan İşgücü Yetiştirme Kursları ve İşkur’un Önemi”, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, C. 5, S. 1, 2013, s. 1-10.
- Şahin, Cumhur: “Tahliye Öncesi Ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 2, 2001, s. 108-139.
- Şahinli, Kürşad ve Gönültaş, Miraç Burak: “Suç ve Suçluluğu Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar ve Türkiye”. Ed. Y. Daşlı, **Sosyal Sorunlarda Güncel Tartışmalar**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2011, s. 243-267.
- Talas, Cahit: **Ekonomik Sistemler**. Ankara, Doğan Yayınları, 1997.
- Tariq, Aisha: “Reintegration Prospects For The Ex-Convicts in Pakistan: A Legal Perspective”, **Policy Perspectives**, C. 17, S. 1, 2020, pp. 35-52. <https://doi.org/10.13169/polipers.17.1.0035>
- Taxman, Faye S.: “The Offender and Re-Entry: Supporting Active Participation in Reintegration”, 2004. Erişim: <http://www.caction.org/rrt/articles/TAXMANOFFENDERS'%20VIEWS'%20OF%20RE-ENTRY.pdf> 22 Haziran 2024.

Tenny, Steven, Brannan, “Qualitative Study”, (Çevrimiçi).
Janelle M. and Brannan, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470395/>, 18
Grace D.: Eylül 2022.

Tezel, Ali: “Eski Hükümlülere Sadece Suç İşlemek Kalıyor”,
(Çevrimiçi). <https://www.alitezcel.com.tr/haberturk-eski-hukumlulere-sadece-suc-islemek-kaliyor-30-gunden-az-calisanlar-kalani-istege-bagli-odeyebilirler-2875/>, 18
Mayıs 2010.

The Direct Employment “IMF”, 2021. (Çevrimiçi). <https://www.imf.org/wpiea2021131-print-pdf> 18 Haziran 2024.
Impact of Public
Investment:

The Rand Corporation: “Evaluating the Effectiveness of Correctional Education”,
A Metanalysis of Programs that Provide Education to
Incarcerated Adults, 2013. (Çevrimiçi).
<http://www.rand.org> 27 Haziran 2024.

These Funding and Inmates to Entrepreneurs, 2023. (Çevrimiçi).
Business Assistance <https://inmatestoentrepreneurs.org/these-funding-and-business-assistance-programs-are-helping-felons-restart-their-lives/> 19 Haziran 2024.
Programs are Helping
Felons Restart Their
Lives:

Timmer, Anastasiia, “Multiple Disadvantage And Social Networks: Toward
Johnson, Oshea D. and An Integrated Theory of Health Care Use During Reentry
Nowotny, Kathryn M.: From Criminal Justice Settings”, **International Journal
of Offender Therapy And Comparative Criminology**,
2022, <https://doi.org/10.1177/0306624X221132989>

- TİSK: **İş Kanunu Tasarısı ve AB Uygulamaları**, Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No:231, 2003.
- Travis, Jeremy, Amy, L. **From Prison To Home: The Dimensions And Consequences of Prisoner Re-Entry**. Washington. The Urban Institute, 2001.
- Solomon and Waul, Michelle:
- Türk Ceza Kanunu: “Mevzuat”,(Çevrimiçi).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 26 Eylül 2004.
- Türkiye Uyuşturucu Raporu: (Çevrimiçi), 2022,
<https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/Turkiye-Uyusturucu-Raporu-2022.pdf> , 20 Nisan 2023
- Türkiye'de Sosyal Uyum: “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği”, 2022. (Çevrimiçi).
<https://data.unhcr.org/en/documents/download/96651> 03 Haziran 2024.
- Türkmen, Metin: “Criminals Trying For Reenter To Society: Problem Of Employment Of Ex-Convicts From The Point Of Civil Society And Social State”, **The Journal Of Social Sciences**, C. 4, S. 14, 2017, Pp. 123-145.
[Http://Dx.Doi.Org/10.16990/SOBIDER.3646](http://Dx.Doi.Org/10.16990/SOBIDER.3646)
- Uluğtekin, Sevda: **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, 1. Baskı, Ankara, Bizim Büro Basımevi, 1991.

- UNODC: “United Nations Office on Drugs and Crime”, World Drug Report. (Çevrimiçi). <https://unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/WDR-2012.html> 23 Haziran 2024.
- Upneet, Lalli: (Çevrimiçi). <https://www.tribuneindia.com/news/comment/putting-ex-prisoners-on-road-to-reintegration-167207> 10.07.2021.
- Urombo, Life and Kasimba, Rosemary: “Factors Behind Recidivism At Chikurubi Farm Prison in Zimbabwe”, **Journal of African Foreign Affairs**, C. 5, S. 3, 2018, pp. 103-118. <https://doi.org/10.31920/2056-5658/2018/v5n3a6>
- Urrutia, Cynthia Beatriz: **Ex-Prisoners' Reintegration into Society: A Look At How Employment Affects Reintegration**, 2012.
- van den Berg, C.J.W., Blommaert, L., Bijleveld, C.C.J.H. & Ruiter, S.: “Employment Opportunities For Ex-Offenders: A Field Experiment on How Type of Crime and Applicants’ Ethnic Background Affect Employment Opportunities For Low-Educated Men in The Netherlands”, **Research in Social Stratification and Mobility**, S. 65, 2020, pp. 1-10. Article 100476. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100476>
- Van Den Broek, Diane, Black, Prudence and Psillakis, Eleni: **Female Ex-Offenders, Discrimination and Work: The Role of the Success Works Initiative**, 2020

- van Netburg, Hans: “Ex-Prisoners And The Labour-Market A Literature Review”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, C. 4, S. 3, 1996, pp. 128–134.
<https://doi.org/10.1007/BF02750733>
- Van Wyk, Micheal M.: “Narrating an Ex-convict’s Story of Becoming an Entrepreneur”, **The Anthropologist**, C. 17, S. 2, 2014, pp. 481-489.
<https://doi.org/10.1080/09720073.2014.11891457>
- Victimsupport: “What is a Crime”, (Çevrimiçi).
<https://www.victimsupport.org.uk/crime-info/what-crime/>, 23 Mart 2022.
- Victor, Callan and Gardner, John: **Vocational Education and Training Provision and Recidivism in Queensland Correctional Institutions**. National Centre for Vocational Education Research Ltd. PO Box 8288, Stational Arcade, Adelaide, SA 5000, Australia, 2005.
- Vila, Gema, Abad Robles, Manuel Tomas, Robles Rodríguez, Jose, Durán González, Luis Javier, Franco Martín, Jorge, Jiménez Sánchez, Ana Concepcion and Giménez Fuentes-Guerra, Francisco Javier: “Analysis of a Sports-Educational Program in Prisons”, **International Journal of Environmental Research and Public Health**, C. 17, S. 10, 2020, 1-10.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17103467>

- Visher, Christy A. and Mallik-Kane, Kamala: "Reentry Experiences of Men With Health Problems", **Public Health Behind Bars: From Prisons To Communities**. New York, NY: Springer New York, 2007, pp. 434-460.
- Visher, Christy A. and Travis, Jeremy: "Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways", **Annual review of sociology**, C. 29, S. 1, 2003, pp. 89–113. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.095931>
- Visher, Christy A., Kachnowski, Vera, La Vigne, Nanacy G. and Travis, Jeremy: **Baltimore Prisoners' Experiences Returning Home**. Washington DC, Urban Institute, 2001.
- Visher, Christy A., Winterfield, Laura and Coggeshall, Mark B.: "Ex-Offender Employment Programs And Recidivism: A Meta-Analysis", **Journal of Experimental Criminology**, C. 1, S. 3, 2005, pp. 295-316. <https://doi.org/10.1007/s11292-005-8127-x>
- Whitfield, Harold Wayne: "Occupations a t Case Closure For Vocational Rehabilitation Applicants With Criminal Backgrounds", **Rehabilitation Counseling Bulletin**, C. 53, S. 1, 2009, pp. 56-58. <https://doi.org/10.1177/0034355208324589>
- Wiafe, Emmanuel Agyapong: "Willingness of Employers to Employ Ex-Convicts Among Selected SMEs in The Western Region Of Ghana", **Cogent Social Sciences**, C. 7, S. 1, 2021, pp. 1-17. <https://doi.org/10.1080/23311886.2020.1868670>

- Wickramasekera, Nyantara, Wright, Judy M., Elsey, Helen, Murray, Jenni and Tubeuf, Sandy: "The Cost of Crime: A Systematic Review", **Journal of Criminal Justice**, C. 43, S. 3, 2015, pp. 218-228. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.009>
- Wojciechowska, Anna, Kacprzak, Andrzej, Pękala, Krzysztof, Chomczyńska, Marta, Chomczyński, Piotr, Marczak, Michał, Kozłowski, Remigiusz, Timler, Dariusz & Lipert, Anna, Ogonowska, Agnieszka and Rasmus, Paweł: "Mental And Physical Health Problems As Conditions For Ex-Prisoner Re-Entry", **International Journal of Environmental Research and Public Health**, C. 18, S. 14, 2021, 1-17, Article 7642. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147642>
- Yang, Crystal S.: "Local labor markets and criminal recidivism", **Journal of Public Economics**, S. 147, 2017, pp. 16-29. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2016.12.003>
- Yavuz, Hasan Bilgehan: "Evaluating the Effects of Active Labor Market Policy Applications: A Meta-Analysis Study", **OPUS International Journal of Society Research**, C. 7, S. 13, 2017, s. 497-523. <https://doi.org/10.26466/opus.338656>
- Young, Nicole C. Jones and Powell, Gary N.: "Hiring Ex-Offenders: A Theoretical Model", **Human Resource Management Review**, C. 25, S. 3, 2015, pp. 298-312. <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2014.11.001>
- Zaim, Sabahaddin: **Çalışma ekonomisi**. İstanbul, Filiz Kitabevi, 1992.

2022 Türkiye
Uyuşturucu Raporu:

Ankara: NDB Yayınları, EGM Yayın Katalog No: 752.

5275 Sayılı Ceza ve
Güvenlik Tedbirlerinin
İnfazı Hakkında Kanun:

T.C. Resmî Gazete (25685, 29 Aralık 2004).

5510 Sayılı Sosyal
Sigortalar ve Genel
Sağlık Sigortası Kanunu:

T.C. Resmî Gazete (26200, 16 Haziran 2006).

EKLER

EK-1: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Bu çalışma bilimsel bir araştırma olup araştırmada “Ceza İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İş Gücü Piyasasına Etkileri, Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu Eski Hükümlüleri Üzerine Araştırma” olarak hedeflemektedir. Sizden bu araştırmaya katılarak katkıda bulunmanızı istiyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz size imzalanmış “Gönüllü Onam Formu” verilecektir. Bu çalışmada size ceza infaz kurumunda aldığınız mesleki eğitimlerin işgücü piyasasına olan etkisi hakkında bazı sorular sorulacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplar doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmeyecektir. Asıl önemli olan sizin bu konuyla ilgili deneyimleriniz ve düşüncelerinize ilişkin ifadelerinizi bizimle paylaşmanızdır. Sizden gelen yanıtlar neticesinde bu çalışma ile eski hükümlülerle ilgili literatürde bir boşluk dolduracak ve ceza infaz politikalarının yapılandırılmasına da olumlu katkılar sağlanacaktır. Bu çalışma Niğde ilinde yaşayan ve Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu'ndan salıverilen eski hükümlülerden seçilerek yapılacaktır. Araştırmaya sizin davet edilmenizden nedeni, ceza infaz kurumunda mesleki eğitim almış olmanız ve bu konuda deneyim sahibi olmanızdır.

Çalışma kapsamında sizinle yaklaşık bir saat süren görüşme yapılacaktır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilecektir. Bu şekilde hem zamanı daha iyi kullanabilecek hem de sorulara vereceğiniz yanıtların daha ayrıntılı tutulması sağlanabilecektir. Yapacağımız görüşmede vereceğiniz tüm bilgiler, sadece bu çalışma için kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Kayıta ya da çalışma raporunda isim ve soyadınız ya da sizin kimliğinizi belli edebilecek bir ayrıntı kesinlikle açık olarak yer almayacaktır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz; bu durum herhangi bir cezaya tabi olmadığı gibi hiçbir şekilde sizin zararınıza yol açmayacaktır. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Uygulama süresi boyunca araştırma hakkında ek bilgiler almak için de çalışma ile ilgili herhangi bir sorun ya da diğer rahatsızlıklarınız için 0xxxxxxx no.lu telefondan araştırmacı Bilal ÇİLKAYA'ya başvurabilirsiniz.

EK-2: ONAM FORMU

ONAM FORMU

Sayın Bilal ÇİLKAYA tarafından bilimsel bir araştırma yapılacağı belirtilerek eski hükümlülerin almış oldukları mesleki eğitimlerin istihdama olan katkısını, araştırmayı hedefleyen bu araştırma ile ilgili bilgileri bana aktardı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim. Araştırmaya benim davet edilme nedenimin; “eski hükümlü olup Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumunda hükmünü tamamlamış olmak” olduğu açıklandı. Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine, bu araştırma sırasında büyük özen ve saygı ile yaklaşılabileceğine inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Projenin yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. (Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim). Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma sırasında araştırma ile ilgili herhangi bir sorun ile karşılaştığımda herhangi bir saatte hangi araştırmacıyı, hangi telefon ve adresten arayabileceğimi biliyorum. Bu araştırmaya katılmak zorunda olmadığımı biliyorum. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem bu durumun bana herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. Bu formun imzalı bir kopyası bana verilecektir.

Adı ve Soyadı:

Adres:

Telefon Nu:

Katılımcı ile görüşen araştırmacının adı, soyadı ve unvanı: Bilal ÇİLKAYA, Öğretim Görevlisi. Araştırmacının adresi: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tel: *****

İmza:

EK-3: GÖRÜŞME SORULARI

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1.Kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz?

- a. Yaş, medeni durum, eğitim durumunuz.
- b. Cezaevine girme sebebinizi açıklayabilir misiniz?
- i. Hangi suç, kaç yıl vs.

2. Cezaevinden çıktıktan sonra en çok zorlandığınız durumlar nelerdir?

3. Çalışma durumunuzla ilgili bilgi verebilir misiniz?

- a. Cezaevine girmeden önceki durumunuz neydi?
- b. Cezaevinden çıktıktan sonra neler yaşadınız?
- c. Cezaevinden çıktığınızda kendinizi iş aramaya ne kadar hazır hissettiniz?
- ç. İş bulma konusunda ne tür problemler yaşadınız?
- d.İş ararken en çok zorlandığınız şeyler nelerdi?
- e. Cezaevinden çıktıktan sonra iş ararken nasıl buldunuz? (İşi olan hükümlülere)
- f. Cezaevinden çıktıktan sonra hangi sektörler/ iş türleri aradınız ya da kendi işinizi nasıl kurdunuz?
- g.İşiniz, hayatınızda nasıl bir değişiklik yaptı? Yeniden suç işlemekten kaçınmanıza yardımcı oluyor mu? Evet ise, bunu nasıl yapıyor?
- i. Neden, nasıl?

4. Cezaevinde herhangi bir mesleki eğitim, iş atölyesinde çalışma, kurs, sertifika programı aldınız mı?

- a. Aldıysanız hangi alanda bir eğitim aldınız?
- b. Almadıysanız neden almadınız?
- c. Cezaevinde herhangi bir iş atölyesinde çalıştınız mı?
- ç. Cezaevinde hangi mesleki eğitim ve öğretim kurslarını tamamladınız?
- ç.Sunulan mesleki eğitim kursları için yeterli seçenek var mıydı?
- d. Çalıştığınız iş atölyesi iş bulmanıza katkı sağladı mı?
- e. Cezaevlerinde verilen iş atölyesi ve mesleki eğitimlerin o mesleği yapmak için yeterli buluyor musunuz?
- f. Gözaltında eğitim kurslarını tamamlamanın cezaevinden çıktığınızda iş bulmanıza yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl yani? Hangileri en çok yardımcı oldu?
- g. Cezaevinde öğrendiğiniz hangi beceri ve yetenekleri şimdiki işinizde kullanıyorsunuz?

5. Eski hükümlülerin istihdam edilmesinde size karşı çevrenin tutumu nasıldı?

- a. Toplumda nasıl karşılandınız?
- b. İşverenler tarafından nasıl karşılandınız?
- c. Çalışanlar tarafından nasıl karşılandınız?

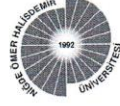
6. İstihdam konusunda kurumsal destek konusundaki düşünceleriniz nelerdir? İş ararken hangi yolları denediniz? Nasıl iş aradınız?

- a. Eski hükümlüye yönelik sağlanan İŞKUR, KOSGEB, Denetimli Serbestlik gibi kurumlar hakkında bilgi sahibi misiniz? Destekler eski hükümlünün istihdamında önemli etkiye sahip midir?
- b. Herhangi bir destek aldınız mı? Aldıysanız hangi kurumsal desteği aldınız?
- c. Meslek edindirme ve girişimcilik eğitimleriyle ilgili bilginiz var mı?
- i. Hiç katıldınız mı?
- 8. Eski hükümlülerin istihdamının sağlanmasında beklentileriniz neler?
- a. İşverenlerden beklentileriniz?
- b. Devletten beklentileriniz?
- c. Diğer?

7. Eklemek istediğiniz başka bir husus varsa lütfen paylaşır mısınız?

EK-4: ETİK KURUL KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 31/05/2021-64201

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-86837521-050.99-64201
Konu : Etik Kurul Kararı

31/05/2021

Sayın Öğr. Gör. Bilal ÇİLKAYA

Üniversitemiz Etik Kurulunun, yürütücülüğünü yaptığınız "İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İşgücü Piyasasına Etkileri: Niğde Açık Cezaevi Eski Hükümlüleri Üzerine Bir Araştırma" isimli projeye ilişkin 27.05.2021 tarihli ve 10 sayılı toplantısının 06 sayılı kararı ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Muhsin KAR
Rektör

Ek:Karar (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres: Merkez Yerleşke Bor Yolu 51240 Niğde
Telefon: 0 388 225 26 14-15 Faks: 0 388 225 26 00
e-Posta: genelsekreterlik@ohu.edu.tr Web: www.ohu.edu.tr
Kep Adresi: nohu@hs01.kep.tr

Bilgi için: Serhat Can SARI
Unvanı: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ETİK KURUL İZİN BELGESİ

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARLARI

Toplantı Tarihi :27/05/2021
Toplantı Sayısı :10

KARAR-2021/10-06: Üniversitemiz Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulunda görev yapan Öğr. Gör. Bilal ÇILKAYA ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde görev yapan Prof. Dr. Levent ŞAHİN'in yürütücülüğünü yaptığı "İnfaz Kurumlarında Alınan Mesleki Eğitimlerin İşgücü Piyasasına Etkileri: Niğde Açık Cezaevi Eski Hükümlüleri Üzerine Bir Araştırma" isimli araştırma etik yönden incelenmiş olup, etik açıdan **uygunluğuna**, oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ŞENER
Başkan

Prof. Dr. Ayhan CEYHAN
(Üye)

Prof. Dr. Ayten ÖZTÜRK
(Üye)

Prof. Dr. Çiğdem ULUBAŞ SERÇE
(Üye)

Prof. Dr. Esen GÜRBÜZ
(Üye)

Prof. Dr. Zeliha YILDIRIM
(Üye)

Doç. Dr. Nalan GÖRDELES BEŞER
(Üye)

Mustafa ÇOLAK
(Üye)

EK-5: NİĞDE ŞEHİT ABİT TÜBER MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ GÖRÜŞME KAYDI

“Kurumumuz 2020 yılında Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılan protokol kapsamında 21 tane pilot ilde açıldı daha sonra bu sayılar arttı. Hükümlülerimize zaten açık cezaevinde mevcut olan iş kollarında çalışmakta olan bireylerdir. Hayvan yetiştiriciliği, tarım sektörü, metal ve demir atölyeleri, elektrik elektronik teknolojisi, gıda teknolojisi, mobilya teknolojisi aklınıza gelebilecek 52 tane temel alanın alt dallarını oluşturan fırıncılık ve terzilik gibi iş kollarında çalışmaktadır. Buradaki hükümlüler çalışırken tabi ki belirli bir şekilde suça karışmışlar ancak topluma entegrasyonda en önemli unsurlardan birisi de suça karışmalarında ekonomik kaygılar oluşturmaktadır. Çıktıkları zaman belirli zamanlardaki karışmış oldukları suça tekrar karışmasınlar diye ellerinde bir meslek olsun ve bu mesleği de çıktıktan sonra da devam ettirsin diye burada mesleki eğitimler hem teorik hem de pratik olarak verilmektedir. İki farklı program türü uyguluyoruz biz burada birbirinden çok farklı programlar uyguluyoruz ama ayırım yapmak gerekirse kalfalık ve ustalık ve usta öğreticilik programları ve mesleki eğitim programları uyguluyoruz. Mesleki eğitim programımızda en az ortaokul mezunu olmak üzere bir hükümlüyü mesleki eğitim programına katarak 9. Sınıfta bir alan belirlemesi, 11. Sınıfta bir kalfalık belgesi, 12. Sınıf mezunu olduğu zaman hem meslek lisesi diploması hem de işyeri açma diploması veriyoruz. Doğal olarak bu belgeleri alan birey isterse hem akademik eğitimine üniversite eğitimine devam ediyor, isterse de burada elde etmiş olduğu mesleki kazanımları da işyeri açarak veya belirli bir firmada çalışarak ya da eski hükümlü çalıştırılması zorunlu olan kamu kurumlarında da çalıştırılarak tekrar suça bulaşmasının önlenmesi konusunda bir fırsat verilmiş oluyor. İkinci yöntemimiz ise kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik. Yine en az ortaokul mezunu bir birey, lise mezunu olabilir, üniversite mezunu olabilir. Yaş itibarıyla 22. Yaşından büyük 70 ine 77 sine kadar bu belgeyi alıp farklı iş kollarında iş kurabiliyor. Mevzuat güncellemesiyle herhangi bir iş kolunda bir gün sigortası yatan bir birey 22 yaşından büyük ve ortaokul mezunu olmak şartıyla kalfalık sınavına girerse ve o iş kolunda

çalışmaya devam ederse kalfalık belgesi alıyor. Bunun haricindeki durum şuydu ustalık kalfalık sınavlarına girebilmesi için en beş yıl belirli bir sigorta kolunda çalışması gerekiyordu. Bir günle kalfalık sınavı için indirgendi böylelikle daha çabuk istihdam odaklı mesleklere yerleştirilmesi konusunda devletimiz kolaylık sağladı. Ama ustalık için o iş kolunda 5 yıl çalışması gerekiyor. Cezaevimizdeki iş kollarında da zaten sigortalı olarak çalıştıkları için hükümlü oldukları süre zarfında bu saatleri dolduran bu günleri dolduran kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik sınavlarını yapıyoruz. Alanında uzman kişiler gözetiminde sınava tabi tutulup bakanlığın vermiş olduğu uygulama sınav soruları ile beraber yapılmakta başarılı olan bireyler bu belge ile tahliye sonrasında hayata tekrar entegre oluyorlar. Şöyle anekdotlar paylaşabilirim. Tahliye olan hükümlülerimizden bir tanesi fırıncılıktan bizden belge aldı. Babası ile telefonda görüşmüş ve bu sevincini onunla paylaşmış babası ona hayatında ilk defa belge aldın diye sevincini paylaşmış. Adana bölgesinde yaşadığını kendi çevreme bir daha dönmeyeceğini eğer dönerse tekrar suça karışabileceğini söylediğini, farklı bir bölgeye gidip fırını açacağını ve yuvasını kurup ekmeğine bakacağını belirtmiştir. Eski hükümlülerimizden tahliye sonrası buradan almış olduğu belgeler ile kendi işini kuran hükümlülerimiz var. Hükümlülerimizin büyük bir kısmı pandemi izindeydi. Az sayıda hükümlümüze 130 yakın hükümlümüze kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik belgesi verdik. Burada meslek lisesi diploması alıp, işyeri açma belgesi aldılar. Burada bulunan hükümlüler için bir fırsat çıktıklarında tekrar sosyal hayata entegre olmalarında belirli bir meslek kabiliyetini iş hayatına yansıtarak devletin sunmuş olduğu imkanlar doğrultusunda KOSGEB, İŞKUR gibi desteklerden faydalanan eski hükümlülerimiz de oldu. Bunları tekrar topluma entegre olmasındaki sıkıntılarını giderip onları daha iyi hayata hazırlayıp tekrar suça bulaşmalarını önleyecek ilerde onların ekonomilerine katkı sağlayıcı belgelerin düzenlenmesinde mesleki eğitim biriminde ki tüm öğretmen ve öğrencilerimize gerekli desteği sağladık sosyal destek servisleri de bu doğrultuda gerekli yönlendirmelerini yapmaktadırlar. Hayatlarında belirli şeyleri değiştirmek isteyen bireylere başarılar dilemek düşüyor.

Bizler devlet olarak gerekli desteği bu bireylere en iyi şekillerde sağlamaktayız”.

Bizim açık cezaevinde 8 temel işkolu üzerinden belgelendirmeler yapmaktayız. Bir hükümlü bir iş kollarından çalışıyorsa örneğin demir doğrama ya da mobilya doğrama ya da döşeme atölyesinde çalışmaktadır. Hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı ile ilgili alanlarımız bulunmaktadır, fırıncılık, eti kesim hale hazır hale getirme kasaplık gibi gıda teknolojisinin alt alanlarında, yine bunların yanında muhasebe finans gibi büro alanlarında çalışan hükümlülerimiz var bu alanlarda çalışan bütün hükümlülere mesleki eğitimin bizlere tanıtmış olduğu fırsatlar doğrultusunda isteyen bireylere belge kazanma fırsatı veriyoruz. Tanıtımlarını da yapıyoruz. Tahliye sonrası bizim milli eğitim mezun izleme platformu var. Adalet bakanlığı ile milli eğitim bakanlığı ile farklı bir durum var buradaki hükümlüleri biz izlemiyoruz. Denetimli serbestlik süreci ile denetim ve izlenim yapılmaktadır.

Sınıflarımızda akıllı tahtalarımız var son teknolojiyi kullanmaktayız. Topluma yararlı bireyler yetiştirmek için davranışsal olarak bir öğrenci gibi karşılıyoruz. Hükümlü olduklarını biliyoruz ama biz onlara bir öğrenci gibi davranıyor o şekilde yaklaşıyoruz. Sınıfın içine girdiğinde onlar öğrenci bizler öğretmeniz ve davranışsal olarak olumlu dönütler almaktayız. Eğitim süreci başlangıcı ile eğitim süreci sonunda davranışsal olarak farklılıklar görmekteyiz. Kurul toplantılar ve ara toplantılar ile değerlendirmeler yaparız.

“Ne olursa olsun bunlar yapılsa bile ön yargılar hükümlülerin mesleğe ve toplumsal hayata atılmak konusunda zorluklar yaşanmaktadır. Maalesef eski hükümlü olmaları ve bu yönde dışlanma durumu ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bir otokontrol sistemi ile ön yargıların giderilerek davranılması gerektiğine inanıyoruz. Bizler burada her türlü eğitim ve imkânları sunsak bile bir noktada bu durumlar ile karşı karşıya kaldıklarında eski hükümlüler için bur durum sorun teşkil ediyor maalesef. Topluma entegre konusunda ön yargılar topluma entegrasyonu zorluyor. Teknolojik gelişmelerin değişmesi, iş arama kanallarının

değişmesi de hükümlüleri olumsuz etkilemektedir. Bu süreçte de destek sağlıyoruz. Adalet bakanlığı bünyesinde eğitim birimleri var bizler onlarla sürekli iş birliği halindeyiz. Yeni bir hükümlü geldiğinde girişte bilgiler alınmakta psikolojik destek, manevi destek ve eğitim birimleri ile işbirliği yaparak onları konferans salonuna toplayıp onlarla işbirliği yaparak sisteme dâhil edilmektedir.”

EK-6: NİĞDE DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRÜ GÖRÜŞME KAYDI

“Ben Haydar Demir, Denetimli Serbestlik Müdürüyüm. Ülkemizde 2006 yılından beri uygulanan denetimli serbestlik sistemi, ceza infaz kurumlarında geçirilmesi gereken son bir yılın toplumla bütünleşme ve adaptasyonunu sağlamayı hedeflemektedir. Denetimli serbestlik müdürlüğü olarak, bu süre zarfında mahkûmların iletişim kurması, sosyalleşmesi ve mesleki destek almaları adına çeşitli uzmanlardan oluşan bir kadroyla çalışmaktayız. Uzmanlarımız aracılığıyla, psikolojik, rehabilitasyon, madde kullanımı ve eğitim alanlarında destekler sunarak, mahkûmların becerilerini ve yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı oluyoruz. Ayrıca, düzenlediğimiz 5 günlük aralıklarla gerçekleşen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri ile mahkûmları daha nitelikli hale getirmeyi amaçlıyoruz.

İş bulma konusunda ise koruma kurulları devreye giriyor. Cumhuriyet Başsavcılığı, İŞKUR, Ticaret Odası ve diğer il müdürlerinin bulunduğu bu kurullar, mahkûmların iş taleplerini değerlendirip sonuçlandırmak üzere düzenli toplantılar yapmaktadır. İŞKUR'un genel müdürlüğünün düzenlediği hibe destekleri de mahkûmların projelerini hayata geçirmelerine katkı sağlamaktadır. Bu destekler sayesinde, örneğin berber dükkânı, kırtasiye, tarım gibi farklı sektörlerde iş yeri açma talepleri karşılanmaktadır.

Mahkûmların iş sahibi olmalarının suç oranlarını azalttığı gözlemlenmiştir. Yaptığımız görüşmelerde, suç işlemekten önce birçoğunun işsiz olduğu ve işsizlik durumunun suça iten önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyolog Şükrü Bilgiç'in ceza infaz kurumlarında yaptığı anket çalışmasında da işsizlik ve parasızlık nedeniyle suç işleme oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir yaklaşımı daha önce görev yaptığım Iğdır'daki Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde de gerçekleştirmiş bulunmaktayım. Forklift, vinç operatörlüğü, kepçe operatörlüğü gibi mesleklerde eğitimler düzenleyerek, mahkûmların nitelikli eleman olmalarını sağladık. Şu anda üzerinde çalıştığımız forklift

operatörlüğü eğitim projesi ile mahkûmların sertifika almalarını hedefliyoruz. Niğde'de Denetimli Serbestlik Hükümlülerine Yönelik İstihdam Protokolü İmzalandı.”

Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesindeki yükümlüler için açılan forklift ve kepçe operatörlüğü kursu başarıyla tamamlanmıştır. Bu iş garantili eğitim programıyla, sektördeki eleman ihtiyacının karşılanması ve hükümlülerin istihdama katılımı hedeflenmektedir. Kursu başarıyla tamamlayan kursiyerlere Niğde Adliyesi'nde düzenlenen törenle sertifikaları verilmiştir.

“Niğde Belediyesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Niğde Denetimli Serbestlik Müdürlüğü arasında gerçekleşen protokol imza töreni ile hükümlülere yeni istihdam olanakları sunuluyor. Niğde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan açıklamaya göre, protokol kapsamında hükümlüler, belediyenin envanterinde bulunan forklift iş makinesi ile 24 saat teorik ve 36 saat pratik eğitim alma şansına sahip olacaklar.

Belirlenen tarihlerde, forklift iş makinesi Niğde Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından hükümlülere tahsis edilecek ve başarı gösterenlere belgeleri takdim edilecektir. Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, protokolün imzalanmasının ardından yaptığı açıklamada, Niğde'nin hızla gelişen ve değişen bir marka kent haline geldiğini ifade etti. Özellikle yeni açılacak 2. Organize Sanayi Bölgesi'nde artan fabrika ve iş yerleri, kalifiye eleman ihtiyacını beraberinde getireceğini vurgulayan Başkan Özdemir, protokolün toplumun dezavantajlı kesimini nitelikli hale getirme ve istihdam olanaklarına erişimlerini artırma hedefini taşıdığını belirtti. İmza törenine, Cumhuriyet Başsavcısı Ufuk Mustafa Süren, Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, İl Milli Eğitim Müdürü Halil İbrahim Yaşar ve Niğde Denetimli Serbestlik Müdürü Haydar Demir katıldı. Bu protokol, toplumun her kesimine eşit fırsatlar sunma ve mahkûmların topluma entegrasyonunu destekleme yolunda önemli bir adım olarak değerlendiriliyor. Ayrıca, Niğde ilinde hayvancılık alanında meslek edinmek isteyen dezavantajlı gruplara yönelik bir proje üzerinde çalışıyoruz. Bu proje, küçükbaş hayvancılık alanında eğitim ve maddi

destek sağlayarak, hem mahkûmların iş bulma şansını artırmayı hem de Niğde'nin hayvancılık sektörünü geliştirmeyi amaçlamaktadır.”

EK-7: NİĞDE AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU GÖRÜŞME KAYDI

“Niğde Açık Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ile yapılan görüşme sonucunda, Hasan Torun Niğde Açık Ceza İnfaz kurumunda son 3 yıldır Müdürlük görevini yürütmekteyim. Daha önce de bu kurumda 2008-2012 yılları arasında ikinci müdür olarak görev yaptım. Cezaevimiz açık ceza infaz kurumları içinde en büyük cezaevlerinden bir tanesi olup, ekonomik bakımdan baktığımızda Türkiye'nin en büyük ceza infaz kurumudur. Arazi genişliği ve işyeri atölye sayısı açısından da Türkiye'nin en büyük cezaevlerinden bir tanesidir. Hükümlü sayısı kapasitesi bakımından 1600 hükümlü kapasitesine sahiptir. Arttırılmış olduğunda bu sayı 2000 lere yaklaşmaktadır. Hükümlülerin yaklaşık % 80'i çalıştırılabilir durumdadır. Atölyelerimizde toplam sayının % 80'ini çalıştırmaktayız. Çalışmayan hükümlüler ise öğrenci olduğu için örgün eğitime devam eden hükümlüler veya hasta ya da yaşlı olduğu için çalışmamaktadır. Onun dışındakilerin tamamına kurum içinde iş atölyelerinde çalıştırmaktayız. Kurum kuruluş olarak Tarım Cezaevi olarak kurulmuş bir kurumdur. Öncelik olarak Tarım ve Hayvancılık öncelik olmak üzerine yoğunluk verilerek faaliyetlerde bulunmakla beraber birçok iş atölyeleri de kurumumuzda mevcuttur. Tarım ve hayvancılık alanında ise kesimhanelerimiz bulunmakta, yine bununla beraber süt ürünleri üretmekteyiz. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık üzerine çalışmaktayız. Büyükbaş hayvancılıkta besi ve süt hayvancılığı olarak iki bölüm halinde faaliyetleri yürütmekteyiz. Süt hayvancılığı ile ilgili yeni bir yatırımımız mevcuttur. 480 sağman ineği olan işletme kuruyoruz. Yapım aşaması devam etmektedir. 1800 büyükbaş hayvan kapasitemiz var. 5000'e yakın küçükbaş hayvan kapasitemiz var. Bir de bunların yemlerini kendimiz yetiştiriyoruz. 3000 dekar civarında arazimiz var. Mısır, yonca, arpa ekıyoruz. Bunları hayvancılığın hammaddesi olarak planlıyoruz. Bunun dışında da tarım alanında kiraz, elma ve ceviz bahçelerimiz var 10 dekar civarında kiraz, 110 dekar elma bahçesi, 250 dekarda ceviz bahçesini hükümlüler ile birlikte onların vasıtasıyla yapıyoruz. Tarım ve hayvancılık büyük ama onun yanında mobilya, döşeme, demir atölyelerimiz her bit atölyemiz fabrika büyüklüğünde yaklaşık 80-90 hükümlü her bir

atölyemizde çalışmaktadır. Bazılarında daha fazla olmaktadır. Buraya hükümlülerin ilk kabulleri yapıldığı zaman öncelikli olarak, matbu bazı sorularımız oluyor. Mesleki eğitim durumu, sağlık durumu, eğitim durumu gibi sorularımız oluyor. Kayıt altına alıyoruz sonrasında kendileri ile görüşme yapıp hükümlünün öncesinde bir mesleği varsa o mesleklere, eğer bir mesleği yoksa yatkınlığı doğrultusunda elimizdeki iş kolları dikkate alınarak bir mesleğe yönlendirilmektedir. Orda eğer yeni geldiyse mesleği bilmiyorsa öncelikli olarak stajyer olarak başlatıyoruz. Daha sonra çırak, kalfa ve usta hükümlü olarak o meslekte kendini geliştirerek devam etmektedir. Bu sıralama ile aldıkları ücretlerde artarak devam etmektedir. Bunları yaparken de kurumumuz içinde mesleki eğitim merkezimiz bulunmaktadır. Bu sıralamaya dâhil olduklarında kalfa, usta olduklarında mesleki eğitim merkezinden de bunları sertifikalandırıyoruz. Orada haftanın bir gün teorik dersler almakta diğer günlerde atölyelerde pratik eğitimler almaktadırlar. Teorik eğitimleri mesleki eğitim merkezlerinde almaktadırlar. Bu kurum bağımsız bir kurum olup Milli eğitim bünyesinde faaliyetlerini yürütmekte fakat ceza infaz kurumu içinde Adalet Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı protokol çerçevesinde yürütülmektedir. Öğrenciler hükümlülerinden ibaret olması tek farkı budur. Hükümlülük sürecinde alınan mesleki eğitimler eğer hükümlü uzun süre ceza almış ve infaz süreci uzamışsa meslek sahibi olsa bile bu meslekte gerilemeler yaşayabilmektedir. Buraya geldikten sonra mevcut mesleğini tekrar yaparak güncel tutma avantajı sağlanmaktadır. Eğer hükümlünün bir işi yok ise de mevcut atölyelere yönlendirilerek orada almış oldukları eğitimler ile gerek teorik gerekse pratik eğitimler ile kolaylıkla dışarıda çalışabileceği bir mesleki beceriye sahip olmaktadır. Çırak, kalfa, usta sıralamasıyla belgelendirerek dışarıda da bu belgeleri kullanma fırsatı sunarak iş açmalarında destekçi olmaktayız. Aynı zamanda diplomalarda almaktadırlar. Okul eğitimi sürecinde de hükümlüler desteklenmektedir. Lise diploması alabilirler, hatta örgün eğitim veya açık öğretime devam ederek üniversite mezunu bile olabilmektedirler. Örgün eğitim hakkı açık ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülere tanınmaktadır. Hem eğitim ile hem de meslek edindirme ile ilgili bütün yolları açık tutuyoruz. Kurum içinde dışarı çıktıklarında da burada öğrenmiş oldukları meslekleri yapma

imkanına sahip olmaktadırlar. Mevcut olan her atölyemizde çalışıp dışarıda bu meslekleri yapmaktadırlar. Örneğin mobilya atölyesini dikkate alırsak mobilya atölyemiz de üst düzey makinalarımız bulunmaktadır. Mobilya üretimi yapan herhangi bir atölyeden çok daha güçlü üretim kapasitesine sahip olabilecek makinalarımız var. CNC makinelerini kullanma becerisi kazanıyorlar. Ölçü almayı öğreniyorlar. Bir mobilyacının üretim sürecinde yapmış olduğu bütün her şeyi öğrenmektedirler. Bu da dışarı çıktıklarında o sektörlerde kolaylıkla iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. Son teknoloji makinelerinin kullanımı ile ilgili sertifikalar da almaktadırlar. Dışarı çıktığında kendi atölyesini kuramasa bile CNC operatörü olarak işe de girebilmektedirler. Aynı şeyi demir atölyesinde de verebiliriz. Bütün atölyeler üretime yönelik kurumların ya da mağazalarda satışları yapılarak üretime yöneliktir. Adliyeler, diğer cezaevleri ve çeşitli kamu kurumlarına destek sağlıyoruz. Kullanılan direk olarak üretime hazır olarak bütün iş kollarımız faaliyetlerini yürütmektedir. Bütün iş atölyelerinde alanında uzman personellerimiz bulunmakta olup bu teorik eğitimle bu uzman usta öğreticiler ile yürütülmektedir. Kesimhaneler tamamı denetim içinde hijyen koşullarına uygun, laboratuvarlar da denetimleri yapılarak yürütülmektedir. Dışarıda bu sektörde faaliyet gösteren büyük bir firma nasılsa bizim atölyelerimizde o düzeyde ve en son teknoloji dikkate alınarak oluşturulmuştur. Şartlara uygun ve yasal mevzuatlara uygun olarak üretim gerçekleştirilmektedir. Ceza infaz kurumlarında sürekli yenilenmelerde yapılmaktadır. Bu eğitimler ve güncellenen ya da yeni dâhil olunan eğitimle İş Yurtları Daire Başkanlığı ile yürütülmektedir. Bir yeni işkolu oluşturmak istiyorsak bunu İş Yurtları Daire Başkanlığına sunuyoruz. Orada Ar-ge birimimizde bulunmaktadır. Karşılıklı görüşme sonucunda proje haline getirilerek yeni bir atölye oluşturulmasına karar verilmektedir. Nihayetinde cezaevi olması ve güvenlik dikkate alınarak bu faaliyetler yürütülmektedir. Yapabileceğimiz en yüksek kapasiteye ulaşarak bu faaliyetleri yapmaktayız. Şu an 25 atölye iş alanında faaliyetleri yürütmekteyiz. Onun dışında kavurma, kefir, yoğurt, süt, yufka, ekmek gibi üretimlerimiz bulunmakta olup “NİCE” markası altında faaliyet yürütmekte çeşitli patentlerini aldığımız ürünlerimizde

bulunmaktadır. Öncelikli olarak üretim ihtiyacını diğer cezaevleri ve Adalet Bakanlığına bağlı kuruluşlar başta olmak üzere diğer kamu kurumlarıdır. Özel sektörden ziyade yoğunluk sebebi ile öncelikli olarak kamu kurumlarına hizmet etmekteyiz. Hükümlü sayısı yetersiz olduğu pandemi döneminde az sayıdaki hükümlüler ile kurum personelleri işleri yürütmek zorunda kalıp eğitimler alarak bunları belgelendirdiler. Hükümlü çalıştırma üç türlü olarak gerçekleştirilmektedir. Öncelikli olarak açık ceza infaz kurumu içinde hükümlü çalıştırma. Dışarıda ise İş yurtları bünyesinde kurum dışında çeşitli kurumlarda çalıştırılmakta, sonuncusu da özel sektör bünyesindeki firmalarda çalıştırılmaktadır. Ağırlıklı olarak ceza infaz kurumumuzda çalıştırmaktayız. Belediyeler, adliyeler ve özel sektörde de anlaşmalar kapsamında çalışma imkânları sunmaktayız. Ama bizim cezaevimiz çok büyük olması nedeniyle öncelikle kendi ihtiyacımızı ancak karşılayacak düzeyde olmaktadır. Islah olması yönünden ve denetim açısından kendi bünyemizde çalışması daha uygun görülmektedir. Burada çalışırken kendi ekonomik özgürlüğünü kazanıyor dışarıdaki ailesine bağımlı olmadan kendi kendini idame ettirebilmektedir. Hatta ziyaretine gelen çocuğuna çikolata almanın da bir özgüveni oluyor. İkincisi şunu görmekteyiz, hükümlerin bazılarında bir iş disiplini kazandırıyoruz. Sivil hayatta bir düzene sahip olamamış bazı hükümlülere bu özelliği kazandırıyoruz. Sabah işe gelişi, yemek saati çıkışı onlara iş disiplini kazandırmaktadır. Hem iş bilgisi, hem iş güvenliği hem de ceza sürecinde zamanını etkin kullanımı açısından önemlidir. Çıktıktan sonra iş bulma durumunda kurum desteği direk olarak açık ceza infaz kurumlarının görevi olmayıp denetimli serbestlik birimi sürecinde iş bulma olanağı daha fazladır. Daha sonra da koşullu salıverme döneminde hükümlünün iş bulma olanağı çıkmaktadır. Zorunlu eski hükümlü çalıştırma ile İŞKUR desteği ile iş bulma ya da iş kurma sağlanmaktadır.

Toplumun ve işverenlerin önyargısı kapsamında, en önemli şey kişinin yaptığı işin kalitesi açısından dikkate alınması gerekir. Örnek vermek istiyorum, Ankara da bir cezaevinde bir hükümlü kebab ustası olarak o kadar uzmanlaşmıştı ki, hükümlülüğü bittikten sonra cezaevi kendi bünyesinde işe alarak çalıştırdı. Gemlik de bir cezaevindeki, hükümlü CNC operatörlüğü

alanında o kadar uzmanlaşmıştı ki firma direk olarak hükümlülüğü bitince iş teklifinde bulunmuştu. İşyeri işini iyi yaparsa işe almaktadır. İyi bir iş tecrübesi ve kalifiye olması durumunda iş sorunu yaşayacağını düşünmemekteyiz. Burada hükümlüyü pratik eğitim içinde eğitim vermekteyiz ve hükümlü de istekli ise ve mesleğini yapabiliyorsa iş bulmada sıkıntı yaşamamaktadır. İyi eleman olanlar işini iyi yapanların bir sıkıntısı kalmamaktadır”.

ÖZGEÇMİŞ

Bilal Çilkaya, ilk ve orta öğrenimini Şirinevler İlköğretim Okulunda ve lise eğitimini Bakırköy Ticaret Meslek Lisesinde tamamlamıştır. Ön lisans eğitimlerini 2002-2004 yılları arasında İstanbul Üniversitesi'nde ve 2017-2019 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü İş Sağlığı ve Güvenliği Programında tamamlamıştır. Lisans eğitimlerini sırasıyla 2006 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İşletme bölümünde ve 2008 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimlerini ise 2010 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde ve 2019 yılında Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği alanında başarı ile tamamlayarak yüksek lisans dereceleri almıştır. Çilkaya halen, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ABD'da Doktora eğitimine tez aşamasında devam etmektedir.

Çilkaya, 2000 yılında başladığı iş hayatında pazarlama satış, turizm, muhasebe finans, gayrimenkul danışmanlığı gibi alanlarda çalışmıştır. 2011 yılından itibaren Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Niğde Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Sosyal politika ve İş Sağlığı ve Güvenliği üzerine çalışma ve yayınları bulunan Çilkaya, orta derecede İngilizce bilmektedir. Çilkaya evli olup bir çocuğu bulunmaktadır.